

Demografický, sociální a ekonomický vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 až 2004

Zpracoval: ČSÚ, Krajská reprezentace Brno
Ředitelka: Mgr. Jana Moravcová

Kontaktní osoba: Iveta Konečná
Telefon: 542 528 200
E-mail: iveta.konecna@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Dozvíte se je na internetových stránkách ČSÚ:

WWW.CZSO.CZ

Zajímají Vás údaje o Jihomoravském kraji? Navštivte odkaz „ČSÚ v krajích“, nebo navštivte přímo internetové stránky:

www.brno.czso.cz

Demographic, Social and Economic Development of the Jihomoravský Region in 2000 – 2004

Comprehensive characteristics of development of the region in 2000 – 2004 based on results of statistical surveys. Regional and district comparisons, selected indicators on administrative districts of municipalities with extended powers. Completed with charts and cartograms.

ISBN 80-250-1162-3

© Český statistický úřad, Krajská reprezentace Brno, 2005

OBSAH

Základní tendence vývoje Jihomoravského kraje v letech 2000 až 2004	7
1. Úvod	
1.1 Cíle analýzy	11
1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky 2000 až 2004	11
2. Základní charakteristika území, sídelní a správní struktura	
2.1 Charakteristika území	16
2.2 Sídelní struktura	18
2.3 Územně správní vývoj	19
3. Demografický vývoj	
3.1 Počet obyvatel	21
3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání	23
3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody	28
3.4 Stěhování	35
4. Sociální vývoj	
4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností	38
4.2 Bydlení (bytový fond, bytová výstavba)	42
4.3 Ekonomická aktivita	46
4.4 Školství	53
4.5 Zdravotnictví	56
4.6 Sociální péče	58
4.7 Kriminalita	61
4.8 Nestátní neziskové organizace	63
5. Ekonomický vývoj	
5.1 Makroekonomický rámec	65
5.2 Organizační struktura národního hospodářství	67
5.3 Zemědělství a lesnictví	70
5.4 Průmysl	74
5.5 Stavebnictví	76
5.6 Doprava	80
5.7 Technická infrastruktura	82
5.8 Cestovní ruch	84
5.9 Věda, výzkum, informační technologie	88
5.10 Veřejná ekonomika (veřejné rozpočty, hospodaření územních samosprávních celků)	91
6. Životní prostředí	
6.1 Ovzduší	93
6.2 Voda	94
6.3 Půda	96
6.4 Odpady	97
6.5 Investice na ochranu životního prostředí	98
6.6 Chráněná území	100
7. Regionální spolupráce	
7.1 Mikroregiony	102
7.2 Euroregiony	104
8. Mezikrajské srovnání	106
9. Závěr	117
Tabulková část	
1. Postavení Jihomoravského kraje v České republice ve vybraných ukazatelích	120
2. Vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 až 2004	122
3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004	126
4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004	134
5. Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004	137
6. Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností	137
7. Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004	138
8. Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004	138

Seznam grafů:

1. Věkové složení obyvatelstva Jihomoravského kraje	25
2. Obyvatelstvo Jihomoravského kraje podle vzdělání (VŠPS)	28
3. Sňatečnost a rozvodovost v Jihomoravském kraji	35
4. Pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji	37
5. Domácnosti Jihomoravského kraje podle vztahu příjmu k životnímu minimu v roce 2002	40
6. Bytová výstavba v Jihomoravském kraji	44
7. Dokončené byty ve stavbách pro bydlení v Jihomoravském kraji	45
8. Obyvatelstvo ve věku 15 a více let v Jihomoravském kraji podle ekonomické aktivity (VŠPS)	46
9. Struktura zaměstnanosti v Jihomoravském kraji podle hlavních sektorů	47
10. Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let v Jihomoravském kraji podle vzdělání (VŠPS)	48
11. Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v Jihomoravském kraji	48
12. Průměrná hrubá měsíční mzda podle okresů (fyzické osoby) v Jihomoravském kraji	49
13. Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa v Jihomoravském kraji	51
14. Míra nezaměstnanosti v krajích a okresech České republiky k 31. 12. 2004	52
15. Studenti středních a vysokých škol v Jihomoravském kraji	55
16. Zjištěné trestné činy v přepočtu na 1 000 obyvatel podle okresů Jihomoravského kraje	62
17. Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004	66
18. Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.) v Jihomoravském kraji	71
19. Hektarové výnosy zemědělských plodin v Jihomoravském kraji	73
20. Stavební práce v tuzemsku v Jihomoravském kraji podle místa stavby	77
21. Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby	78
22. Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji k 31. 12. 2004	85
23. Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji (v %)	86
24. Potenciál cestovního ruchu v Jihomoravském kraji podle intenzitních zón v % podle obcí	87
25. Vybavenost domácností vybranými druhy informačních a komunikačních technologií v roce 2004	90
26. Investice na ochranu životního prostředí podle okresů	98
27. Euroregion Pomoraví podle rozlohy	105
28. Euroregion Pomoraví podle počtu obcí	105
29. Euroregion Pomoraví podle počtu obyvatel	105
30. Postavení krajů – demografický vývoj	109
31. Postavení krajů – sociální vývoj	110
32. Postavení krajů – ekonomický vývoj	111
33. Postavení krajů – životní prostředí	112
34. Postavení Jihomoravského kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj	113

Seznam kartogramů:

Geografická mapa Jihomoravského kraje	9
Administrativní mapa Jihomoravského kraje	10
Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	139
Změna počtu obyvatel Jihomoravského kraje od SLDB 2001 do 31. 12. 2004 podle obcí	139
Index stáří a průměrný věk k 31. 12. 2004	140
Průměrný věk obyvatel Jihomoravského kraje k 31. 12. 2004 podle obcí	140
Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004	141
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004	141
Příjmy domácností v roce 2002	142
Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004	142
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)	143
Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)	143
Míra nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji k 31. 12. 2004 podle obcí	144
Změna míry nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.) podle obcí	144
Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004	145
Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004	145
Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004	146
Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004	146
Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004	147

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004	147
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře okresu v roce 2000	148
Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby v roce 2004	148
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	149
Zahraniční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004	149
Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004	150
Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004	150
Měrné emise oxidu siřičitého (SO ₂) v roce 2003 (REZZO 1–3)	151
Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na veřejnou kanalizaci s ČOV v roce 2001	151
Podíl lesní půdy na výměře v roce 2004	152
Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003	152

Reprodukce výňatků z této publikace lze pořizovat, pokud je uveden jejich zdroj s výjimkou reprodukce pro komerční účely. Citace mohou být zveřejněny jen s uvedením zdroje – „Demografický, sociální a ekonomický vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 až 2004“ a původu statistických dat v publikaci otištěných.

Ležatá čárka (-) v tabulce na místě čísla značí, že se jev nevyskytoval.

Tečka (.) na místě čísla značí, že údaj není k dispozici nebo je nespolehlivý.

Ležatý křížek (x) značí, že zápis není možný z logických důvodů.

Nula (0) se v tabulce používá pro označení číselných údajů menších než polovina zvolené měřicí jednotky.

Zkratka „i.d.“ v tabulce nahrazuje individuální údaj, který nelze zveřejnit.

Výpočty v tabulkách jsou prováděny z nezaokrouhlených údajů (včetně součtů).

Základní tendence vývoje Jihomoravského kraje v letech 2000 až 2004

Pro posouzení základních tendencí vývoje Jihomoravského kraje ve sledovaném období se autoři publikace snažili v maximální možné míře soustředit a vyhodnotit dostupné regionální statistické informace ať již ze státního či rezortního výkaznictví. Ne všechny oblasti života v Jihomoravském kraji a jeho skutečný vývoj je ovšem možno statisticky podchytit, určitá míra nedostupnosti regionálních statistických dat nedovoluje zcela exaktně odpovědět na základní otázky, které by si měl každý, kdo pracuje s regionálními daty a zabývá se problematikou hodnocení stavu a vývoje regionů, pokládat, a to otázky „jak se lidem v daném regionu žije“ a zda „patří kraj mezi regiony, které se dynamicky rozvíjí a vytváří předpoklady pro zkvalitňování života jeho obyvatel“. Přesto předkládaná analýza dovoluje v hranicích svého rozsahu zhodnotit vývoj v hlavních sledovaných oblastech, porovnat stav a vývoj těchto oblastí s ostatními kraji České republiky či naopak posoudit určitou míru rozdílností uvnitř kraje.

Demografický vývoj v Jihomoravském kraji odpovídal hlavním tendencím vývoje v rámci celé České republiky. Počet obyvatel se do roku 2002 snižoval (dlouhodobě klesal již od poloviny devadesátých let), mírný nárůst v posledních dvou letech byl způsoben zejména poklesem přirozeného úbytku (mírné zvýšení porodnosti v důsledku nástupu do plodného věku silných ročníků žen narozených koncem sedmdesátých let) a zejména migračním přírůstkem, na kterém se podílel i příliv cizích státních příslušníků. V kraji je relativně nízká standardizovaná hrubá míra úmrtnosti. Průměrný věk obyvatel kraje se zvyšuje u mužů i u žen, ženy narozené na území kraje mají v mezikrajském srovnání nejvyšší naději dožití (při narození téměř 80 let). V důsledku snižování podílu dětské složky populace ve věku do 14 let se zvyšuje index stáří (podíl osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 – 14 let), projekce obyvatelstva (bez vlivu migrace) i nadále očekává pokles obyvatel a stárnutí populace. V kraji je nejnížší úroveň kojenecké úmrtnosti v České republice a relativně nízký podíl dětí narozených mimo manželství, který se ovšem stále zvyšuje. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva je nadprůměrná.

Diference v demografickém vývoji uvnitř kraje lze spatřovat především v nárůstu počtu obyvatel v okrese Brno-venkov v přímé vazbě s poklesem počtu obyvatel v okrese Brno-město. Samotné Brno, které se na celkovém počtu obyvatel kraje podílí jednou třetinou, výrazně ovlivňuje demografické statistiky kraje – má nejnížší podíl dětí do 14 let, nejvyšší podíl osob ve věku 65 a více let, jeho obyvatelstvo je „nejstarší“ (průměrný věk 41,4 let přesahuje krajský a republikový průměr), v Brně je nejvyšší sňatečnost a současně i rozvodovost. Naopak k „nejmladším“ okresům patří okres Znojmo s relativně nejvyšším podílem obyvatelstva do 14 let. V okrese Brno-venkov je registrována nejvyšší hrubá míra plodnosti v kraji a současně dlouhodobě nejvyšší absolutní i relativní přírůstek obyvatelstva stěhováním.

V mezikrajském srovnání demografické situace pomocí syntetického ukazatele zaujímá Jihomoravský kraj třetí nejlepší příčku za Středočeským krajem a Hlavním městem Prahou. Z hlediska vývoje demografických charakteristik měřeného opět syntetickým ukazatelem se kraj řadí k průměru v rámci České republiky.

Sociální vývoj v Jihomoravském kraji měřený syntetickým ukazatelem je na rozdíl od demografického vývoje průměrný (kraj se řadí na sedmou pozici z hlediska stavu a na pátou pozici z hlediska změny syntetického ukazatele sociálního vývoje). V této oblasti jde především o domácnosti a jejich životní podmínky a vše, co s tím souvisí a co lze statisticky podchytit (bydlení včetně bytové výstavby, příjmová situace, ekonomická aktivita či neaktivita, míra nezaměstnanosti, vzdělávání, zdravotní stav a dostupnost zdravotní a sociální péče včetně patologických jevů jako je kriminalita).

Podle výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 se zvyšuje v kraji podíl neúplných cenзовých domácností, a to zejména se závislými dětmi. Zvyšuje se podíl domácností jednotlivců (dosahuje více jak 27 %). Úplné rodiny se závislými dětmi v současnosti tvoří zhruba jednu čtvrtinu všech cenзовých domácností (v roce 1991 to byla třetina domácností). Změny ve struktuře cenзовých domácností úzce souvisí s demografickým vývojem a s určitou změnou hodnotových systémů. Pokles průměrného počtu členů domácností přispívá ke zvyšování úrovně bydlení, vybavenost domácností a jednotlivců informačními a komunikačními technologiemi je nadprůměrná. Výší čistých peněžních příjmů (Mikrocensus 2002) se domácnosti v kraji řadí na osmé místo a jsou pod celorepublikovým průměrem. Podíl „chudých“ domácností (pod hranicí životního minima) je v mezikrajském srovnání pátý nejvyšší.

Kvalita bydlení domácností se zvyšuje, mezi sčítáními pokleslo průměrné stáří trvale obydlených domů, které jsou z 90 % v soukromém vlastnictví fyzických osob. Intenzitou nové bytové výstavby ve sledovaném období je kraj nadprůměrný (zaujímá čtvrtou příčku), rozestavěnost bytů se neustále zvyšuje. Podíl ekonomicky aktivního obyvatelstva mírně klesá a je pod průměrem České republiky, míra ekonomické aktivity mužů je zhruba o třetinu vyšší než u žen. Ve struktuře zaměstnanosti převládá terciární sektor, ve kterém pracuje téměř 56 % zaměstnaných, v sekundárním 39 % a 5 % v primárním sektoru. Nezaměstnanost se ve sledovaném období zvyšovala, dosaženou mírou nezaměstnanosti se Jihomoravský kraj řadí mezi kraje s nejvyšší nezaměstnaností. I když průměrná mzda zaměstnance vzrostla ve sledovaném období o více jak

jednu třetinu, stále zůstává hluboce pod republikovým průměrem. Mírně pod republikovým průměrem se dlouhodobě pohybuje i průměrný starobní důchod.

V oblasti školství se zvyšoval počet studentů středních odborných škol, gymnázií, vyšších odborných škol a velmi významně studentů vysokých škol. Počet učňů stagnoval. Snížení počtu žáků na jednu třídu v základním školství přispělo ke zkvalitnění vzdělávacího procesu. V počtu studentů středních a vysokých škol na 1 000 obyvatel zaujímá kraj druhou pozici za Hlavním městem Prahou. Ve zdravotnictví rostl počet lékařů na 1 000 obyvatel, zvyšoval se počet samostatných ordinací lékařů – specialistů, zvýšilo se využití lůžkového fondu nemocnic. I přes rozšiřování sítě zařízení sociální péče kapacity v kraji nedostačují, počet neuspokojených žadatelů narůstá.

V sociální oblasti jsou z dostupných údajů podle okresů nejpatrnější difference uvnitř kraje u registrované míry nezaměstnanosti, která je nejvyšší v příhraničních okresech Znojmo, Hodonín a Břeclav. Ve sledovaném období se významně zvýšila míra nezaměstnanosti v Brně-městě (o téměř 3 procentní body). Naopak dlouhodobě nejnižší míra nezaměstnanosti je v okrese Brno-venkov. V tomto okrese byla také po celé hodnocené období nejvyšší intenzita bytové výstavby, která vysoce překračovala krajský i republikový průměr.

Ekonomický vývoj v Jihomoravském kraji je charakterizován trvalým růstem regionálního hrubého domácího produktu. Jeho podíl na HDP České republiky se postupně zvyšoval a dosahuje 10,3 %. V přepočtu HDP na 1 obyvatele dosahuje 94 % republikového průměru, v přepočtu v paritě kupní síly (EU 25 = 100) dosahuje téměř 67 %. Přes 60 % hrubé přidané hodnoty je v kraji vytvořeno v terciární sféře. Objemem přímých zahraničních investic v letech 2000 až 2003 se kraj řadí v mezikrajském srovnání na čtvrtou pozici. Naopak hodnota vývozu zboží z kraje v přepočtu na 1 obyvatele byla v roce 2004 druhá nejnižší.

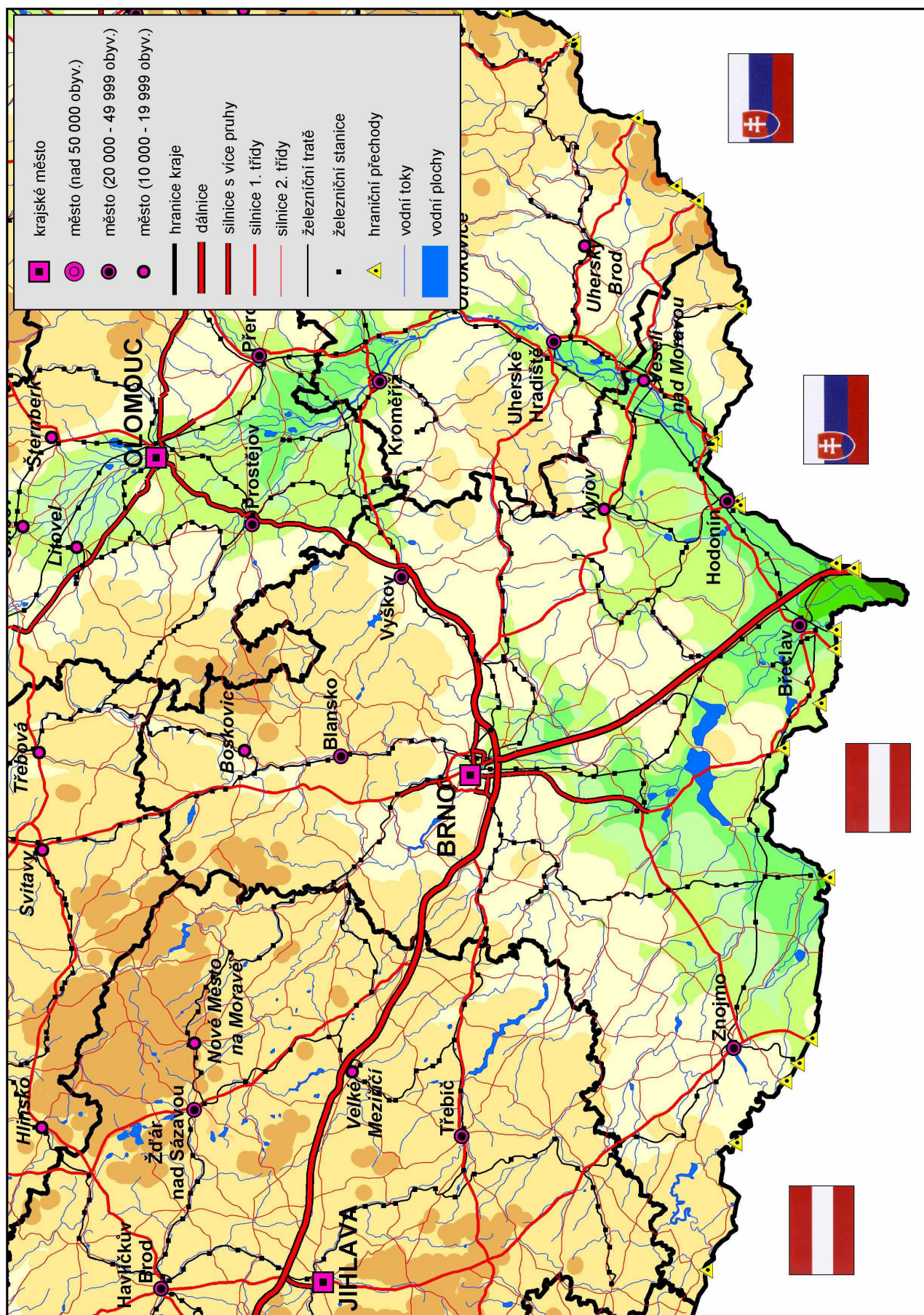
V oblasti podnikatelské aktivity rostl počet ekonomických subjektů malého a středního podnikání, přesto intenzita podnikatelské aktivity (počet registrovaných subjektů na 1 000 obyvatel) je průměrná. V kraji je nejvyšší procento obhospodařovatelné půdy a nejvyšší stupeň zornění, výši sklizně a hektarových výnosů v letech 2002 a 2003 nepříznivě ovlivnily přírodní vlivy, v živočišné výrobě je kraj na prvním místě v chovu prasat. Výsadní postavení ve vinařství (v kraji je 90 % celkové rozlohy vinic v České republice) doprovází rozvoj ovocnářství. Průmysl patří ke stěžejním odvětvím, podíl zpracovatelského průmyslu na hrubé přidané hodnotě Jihomoravského kraje (24 %) je nejvyšší ze všech odvětví ekonomických činností. Produktivita práce z tržeb průmyslové povahy v přepočtu na 1 zaměstnance zaznamenala ve sledovaném období výrazný růst, přesto v mezikrajském srovnání patřila mezi nejnižší. Dynamický rozvoj zaznamenalo stavebnictví, které mezi kraji dosahuje druhý nejvyšší podíl na tvorbě regionální hrubé přidané hodnoty. Výdaje na výzkum a vývoj v přepočtu na 1 obyvatele kraje jsou třetí nejvyšší v České republice. V oblasti cestovního ruchu rostl počet příjezdů hostů do hromadných ubytovacích zařízení, ale poklesl počet přenocování a zkrátila se průměrná doba pobytu.

Ekonomické postavení Jihomoravského kraje měřené syntetickým ukazatelem je v mezikrajském srovnání nadprůměrné - čtvrté nejlepší. Ze sousedních krajů je srovnatelné jen umístění kraje Vysočina na pátém místě, když Olomoucký kraj se umístil dokonce na místě posledním. Ekonomický vývoj byl ve sledovaném období v Jihomoravském kraji šestý nepříznivější. Čtyři sousední kraje se však dynamikou změn v této oblasti umístily lépe.

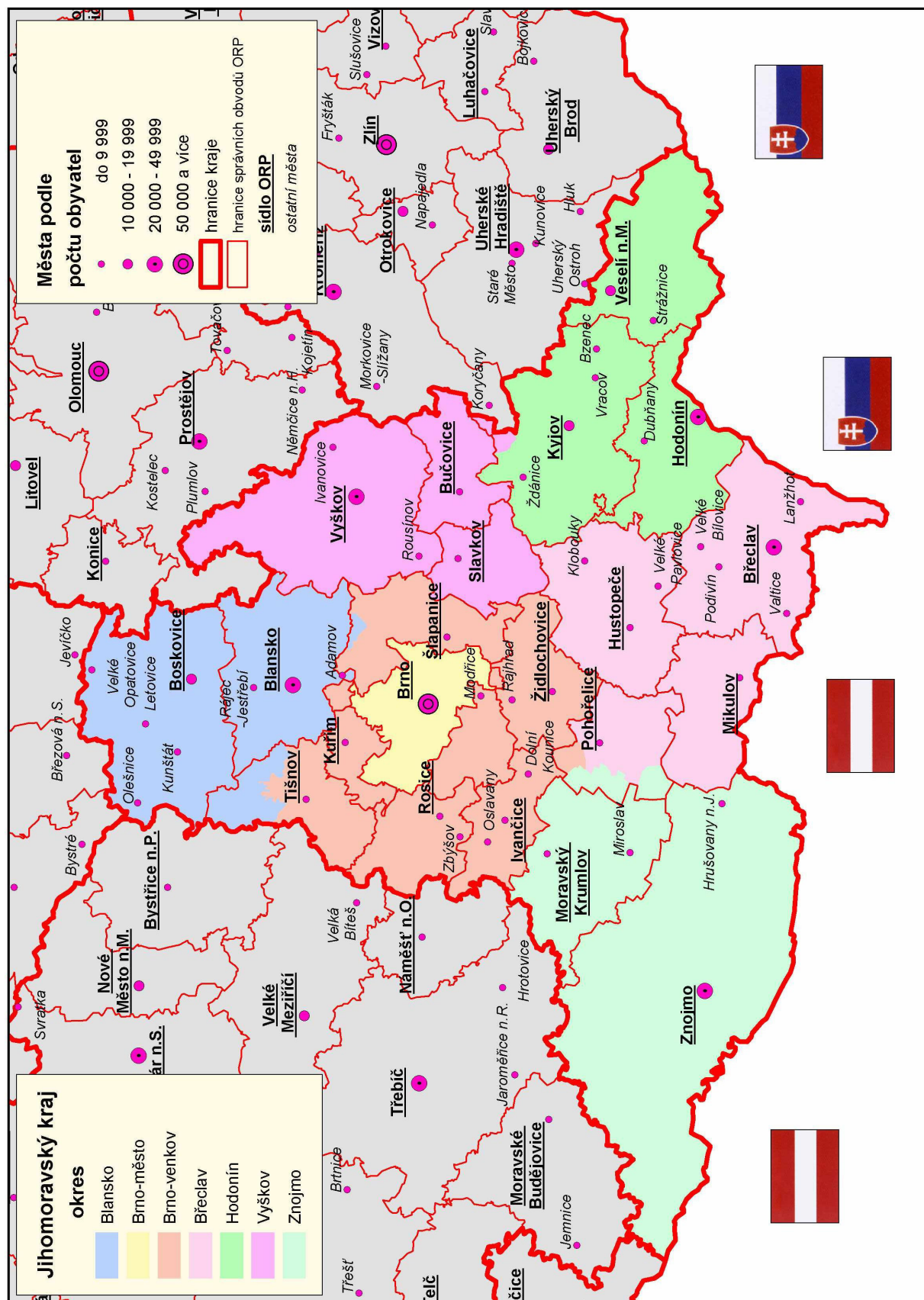
Stav a vývoj v oblasti životního prostředí je za posledních deset let charakterizován výrazným poklesem znečištění ovzduší, zejména poklesem emisí oxidu siřičitého. Ve sledovaném období od roku 2000 se plošné hustoty emisí v kraji nijak výrazně neměnily, mírný pokles je zaznamenán u emisí oxidu uhelnatého. V mezikrajském srovnání drží Jihomoravský kraj primát – na jeho území jsou nejnižší plošné hustoty emisí v rámci České republiky. Současný stav jakosti povrchových vod v kraji je nevyhovující (jde o znečištěnou až velmi silně znečištěnou vodu). V kraji roste podíl obcí napojených na kanalizaci s napojením na čističku odpadních vod, zvyšuje se podíl obyvatel napojených na veřejnou vodovodní a kanalizační síť. Napojení obcí na plyn ze sítě je vysoce nadprůměrné – v rámci krajů patří k nejvyšším. Produkce odpadů v kraji se snižuje, objem nakládání s odpady se ale zvyšuje, energetické využívání odpadů je stále nízké, přesto je v rámci České republiky nadprůměrné. Snižuje se objem odpadů ukládaných na skládky. Investice na ochranu životního prostředí v přepočtu na 1 obyvatele jsou v kraji nadprůměrné a ve sledovaném období vykazují vysoké tempo růstu.

V oblasti životního prostředí dosáhl Jihomoravský kraj druhého nejlepšího výsledku syntetického ukazatele, a to za Karlovarským krajem. Ke kladnému hodnocení přispělo prvenství u emisí, nadprůměrné investice na ochranu prostředí na obyvatele a vysoký podíl čistěných odpadních vod (všechno to jsou ukazatele s relativně vysokou váhou). Co se týče vývoje v letech 2000 až 2004 zaznamenal Jihomoravský kraj v oblasti životního prostředí pouze průměrné tempo změn – obsadil osmé místo. Přesto i nadále se kraj v oblasti stavu životního prostředí řadí k relativně nejlepším regionům.

Geografická mapa Jihomoravského kraje

Administrativní mapa Jihomoravského kraje

1. Úvod

1.1 Cíle analýzy

Záměrem publikace je charakterizovat postavení Jihomoravského kraje a jeho vývoj v období let 2000 až 2004 ve čtyřech oblastech – demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí. Analýza by měla napomoci k odpovědi na hlavní otázku: „Jak probíhal vývoj hodnocených sfér v kraji ve sledovaném období, jaké byly jeho hlavní tendence?“, případně na podotázky, zda tendence vývoje odpovídaly celorepublikovému trendu a dlouhodobým tendencím, zda došlo k významným rozdílům ve vývoji v jednotlivých částech kraje.

Předmětem hodnocení jsou tedy čtyři sféry života v Jihomoravském kraji, postupně jsou ve zvoleném časovém období posuzovány jejich jednotlivé složky:

- u demografie počet obyvatel, jeho věková struktura, vzdělanost, rodinný stav, porodnost, úmrtnost a stěhování
- u sociálního vývoje oblast domácností, jejich příjmová situace, bydlení, ekonomické aktivity, oblast školství zdravotnictví a sociální péče
- u ekonomického vývoje makroekonomický rámec, organizační struktura hospodářství a situace ve vybraných odvětvích
- životní prostředí je charakterizováno stavem ovzduší, vody, půdy, produkcí odpadů a investicemi na ochranu prostředí

Věcný obsah je doplněn o úvodní část, o hodnocení základních tendencí ekonomického a sociálního vývoje České republiky a o charakteristiku území kraje, v závěru pak o část věnovanou regionální spolupráci.

Při hodnocení je použita popisná analýza s využitím hodnocení časové řady vývoje ukazatelů (index, průměrná roční změna, střední hodnota), hodnocení intenzity jevu (vztažením hodnot na střední stav obyvatel). Národním prostředkem hodnocení prostorového a časového jsou také tabulková srovnání v textu i v příloze, grafy a kartodiagramy.

Samostatnou kapitolou je mezikrajské srovnání. Zde byla použita metoda syntetických ukazatelů. V jednotlivých sférách se tedy nehodnotily jednotlivé dílčí ukazatele, ale vytvořený komplexní ukazatel. Za každou z oblastí byly vybrány navzájem nezávislé ukazatele a byla stanovena jejich důležitost – váha. Z dat byly spočteny jejich normované hodnoty a byl stanoven odstup jednotlivých krajů od nich. Z vah a odstupů od normovaných hodnot byl následně vypočten daný syntetický ukazatel a stanoveno pořadí krajů. Podrobný postup je součástí kapitoly 8.

1.2 Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje České republiky v letech 2000 až 2004¹

Po období recese české ekonomiky z let 1997 a 1998 bylo v letech 2000 až 2004 patrné **zrychlení růstu ekonomické výkonnosti**, zejména v roce 2004, kdy Česká republika vstoupila do EU. Tento vývoj znamenal relativně vyrovnané reálné přibližování k výkonnosti zemí EU. HDP na obyvatele v paritě kupní síly se zvyšoval z 12 811 EUR v roce 2000 na 15 708 EUR v roce 2004 a jeho podíl na EU-25 rostl každoročně o více než 1 procentní bod až na 71 % v roce 2004.

Tab. 1.2.1 Makroekonomické ukazatele

v mld. Kč, běžné ceny

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Hrubý domácí produkt (HDP) v kupních cenách	2 150,1	2 315,3	2 414,7	2 555,8	2 767,7	12,6	3,0
v tom: výdaje na konečnou spotřebu celkem	1 597,8	1 705,3	1 789,9	1 919,4	2 011,2	12,7	3,0
z toho: domácností	1 108,8	1 179,4	1 220,6	1 300,5	1 372,4	14,1	3,4
tvorba hrubého kapitálu	618,5	668,6	674,2	692,9	769,6	20,3	4,7
z toho: fixního	594,9	638,6	643,3	685,6	743,8	20,2	4,7
čistý vývoz	-66,3	-58,7	-49,5	-56,6	-13,1	x	x

¹⁾ ze stálých cen

¹ Poslední informace pocházejí ze dne 30. září 2005

V roce 2004 byl vytvořený **HDP** o 12,6 % vyšší než v roce 2000. Roční přírůstky nebyly rovnoměrné, do roku 2002 se snižovaly, později rostly až na 4,7 % v roce 2004, **průměrný roční růst byl 3,0 %**. Vedle zrychlení růstu v posledních dvou letech se měnila výrazně i struktura HDP. Na výdajové straně byl růst tvorby hrubého fixního kapitálu v letech 2002 a 2003 nepatrně vyšší než růst výdajů domácností na konečnou spotřebu, v roce 2004 se tento rozdíl opět zvýšil. Vysoká dynamika tvorby hrubého fixního kapitálu přispěla ke zvýšení vybavenosti české ekonomiky. Tempa růstu vývozu i dovozu byla s výjimkou roku 2002 poměrně vysoká, zejména v roce 2004. Negativní vliv čistého vývozu na vývoj HDP se neustále snižoval.

Tempa růstu **hrubé přidané hodnoty** (HPH) kolísala kolem temp růstu HDP, a to podle různého vývoje daní z produktů a dotací na produkty. Pro vývoj podílu jednotlivých odvětví na tvorbě HPH v běžných cenách byl charakteristický růst podílu služeb na úkor poklesu zemědělství ze 3,9 % v roce 2000 na 3,3 % v roce 2004 a průmyslu ze 31,7 % na 31,0 %. Podíl stavebnictví kolísal kolem 7 %.

Přírůstky **souhrnné produktivity práce** se do roku 2002 zpomalovaly a od roku 2003 výrazně zrychlily. Rychlejší růst prvotních důchodů na jednu činnou osobu než produktivity jejich práce vedl ke zvyšování **jednotkových pracovních nákladů**, nejrychleji v letech 2001 a 2002.

Tab. 1.2.2 Produktivita ve vybraných odvětvích

index v %, stálé ceny

	2001/2000	2002/2001	2003/2002	2004/2003	2004/2000	Průměrný roční
Hrubá zemědělská produkce	102,5	95,6	92,4	114,9	104,0	101,0
Průmyslová produkce	110,6	104,8	105,8	109,5	134,3	107,7
Stavební produkce ("S")	109,6	102,5	108,9	109,7	134,2	107,6
Tržby ve vybraných tržních službách	104,4	100,9	104,7	103,2	113,8	103,3

Objem **produkce vybraných odvětví** se ve sledovaném období zvýšil. Nejrychleji rostla průmyslová a stavební výroba a nejpomaleji hrubá zemědělská produkce. Ve většině těchto odvětví se výkonnost v roce 2002 zvýšila nejpomaleji a její dynamika až do konce období rostla. Výjimkou bylo zemědělství, ve kterém produkce v letech 2002 a 2003 v porovnání s předchozím rokem poklesla.

Rychlý růst **průmyslové produkce** zabezpečovala polovina odvětví zpracovatelského průmyslu, z nichž čtyři rostla vysoce nadprůměrně. Jednalo se zejména o výrobu elektrických a optických zařízení, která se v roce 2004 zvýšila na více než dvojnásobek objemu roku 2000. Rychle se zvyšovala také výroba pryžových a plastových výrobků. Průměrný roční přírůstek kolem 10 % měla výroba dopravních prostředků a zařízení a výroba koksu, jaderných paliv; rafinérské zpracování ropy. Charakteristický byl růst podílu podniků pod zahraniční kontrolou na celkovém průmyslu.

Ve **stavebnictví** byla struktura prací v tuzemsku charakterizována předstihem růstu nové výstavby, rekonstrukcí a modernizací před vývojem prací na opravách a údržbě. Po poklesu v roce 2001 se počet zahájených i dokončených **bytů** postupně zvyšoval až na 39,0 tis., resp. 32,3 tis. bytů v roce 2004. Průměrný roční přírůstek počtu zahájených bytů byl téměř 5 % a počtu dokončených bytů 6,4 %.

Po meziročním poklesu **vývozu i dovozu zboží** v roce 2002 se následně vývoz i dovoz zvyšoval, se značným zrychlením růstu po vstupu České republiky do EU. Přestože posilování koruny ztěžovalo konkurenceschopnost českého vývozu, zvyšoval se vývoz zboží rychleji než dovoz. Průměrné roční tempo růstu vývozu bylo 11,4 % a dovozu 8,9 %. To znamenalo každoroční **snížování schodku obchodní bilance**, v letech 2002 a 2004 výrazné. Obchodní deficit byl redukován zejména vyšším přebytkem obchodu s EU.

Největší podíl na vývozu měly stroje a dopravní prostředky, jejichž podíl se neustále zvyšoval až na více než polovinu celkového vývozu v roce 2004. Ve vývozu se také zvyšoval podíl zboží s vyšším stupněm zpracování. Změny ve struktuře dovozu nebyly tak výrazné, ale i tam se nejvíce zvyšoval podíl strojů a dopravních prostředků na 42,2 % v roce 2004. Nejvíce poklesl podíl minerálních paliv, maziv a příbuzných materiálů, a to až na 7,0 % v roce 2004.

Tab. 1.2.3 Zahraniční obchod se zbožím

v mld. Kč, běžné ceny

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Vývoz	1 121,1	1 268,1	1 254,9	1 370,9	1 723,7	53,8	11,4
Dovoz	1 241,9	1 385,6	1 325,7	1 440,7	1 746,7	40,6	8,9
Bilance	-120,8	-117,4	-70,8	-69,8	-22,9	x	x

Ve sledovaném období došlo ke značnému **zhodnocení měnového kurzu české koruny**, které působilo na zvětšování schodku běžného účtu platební bilance. Koruna zhodnotila vůči EUR z 35,61 Kč/EUR v roce 2000 na 31,90 Kč/EUR v roce 2004, vůči USD z 38,59 Kč/USD na 25,70 Kč/USD.

Schodek **běžného účtu** se až do roku 2003 zvyšoval, v roce 2004 v porovnání s rokem 2003 klesl. Každoroční schodky běžného účtu byly financovány přebytky **finančního účtu**, s výjimkou roku 2003, kdy se mimořádně snížil příliv přímých zahraničních investic. Devizové rezervy se každoročně zvyšovaly, jejich růst však kolísal mezi mimořádnými 216,9 mld. Kč v roce 2002 a nepatrnými 6,8 mld. Kč v roce 2004.

Tab. 1.2.4 Platební bilance

	2000	2001	2002	2003	2004
Běžný účet platební bilance v mld. Kč	-104,9	-124,5	-136,4	-160,6	-143,3
Finanční účet platební bilance v mld. Kč	148,0	172,8	347,8	157,1	180,9
Změna devizových rezerv v mld. Kč (znaménko - značí růst)	-31,6	-67,2	-216,9	-12,9	-6,8
Podíl běžného účtu na HDP v %	-4,9	-5,4	-5,6	-6,3	-5,2
Podíl finančního účtu na HDP v %	6,9	7,5	14,4	6,1	6,5

Nabídka pracovních sil na trhu práce byla relativně vysoká, na druhé straně však míra ekonomické aktivity stále klesala. **Míra zaměstnanosti** se zvýšila pouze v roce 2002, potom se až do konce období snižovala. I při zvýšené výkonnosti ekonomiky se nedařilo vytvářet nová pracovní místa. **Míra nezaměstnanosti** v roce 2003 a 2004 postupně rostla. Negativním jevem byl také růst podílu dlouhodobě nezaměstnaných. V mírách nezaměstnanosti podle pohlaví, věku a vzdělání přetrvávají výrazné rozdíly.

Vývoj průměrných mezd byl charakterizován jejich růstem a zvyšující se diferenciací. Průměrná mzda vzrostla od roku 2000 do roku 2004 nominálně téměř o třetinu, reálně o více než pětinu, a to znamenalo průměrný roční reálný přírůstek 4,8 %. Rychleji rostly průměrné mzdy v nepodnikatelské sféře než ve sféře podnikatelské, jejich rozdíl se snížil z 1 933 Kč v roce 2000 na 355 Kč v roce 2004 ve prospěch podnikatelské sféry. Při přepočtu na paritu kupní síly byla průměrná mzda v ČR v roce 2002 na úrovni přibližně 50 % průměru celé EU-25.

Mzdová diferenciace se do roku 2002 prohlubovala, dále již stagnovala. Celkem se zvýšil variační koeficient ze 72,5 % v roce 2000 na 79,3 % v roce 2004. Nižší než průměrnou mzdu bere přibližně 65 % zaměstnanců. Diferenciace mezd se silně zvyšuje s vyšším stupněm vzdělání. Rozdíly ve mzdách mužů a žen přetrvávají. Ženy pobírají zhruba tři čtvrtiny průměrné mzdy mužů a ve sledovaném období se poměr průměrných mezd žen na mzdě mužů mírně zvyšoval.

Tab. 1.2.5 Průměrné měsíční mzdy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrná měsíční mzda zaměstnanců v ČR v Kč	13 614	14 793	15 866	16 917	18 035	20,8	4,8
v tom: v podnikatelské sféře	13 864	15 033	16 017	16 955	18 116	19,1	4,5
v nepodnikatelské sféře	12 731	13 954	15 342	16 800	17 761	27,2	6,2

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

Roční průměrné **spotřebitelské ceny** v celém období rostly, i když se v části roku 2002 a 2003 prosadily deflační tlaky. V roce 2004 byly spotřebitelské ceny o 9,7 % vyšší než v roce 2000. Růst cen byl tažen cenami bydlení, vody, energií a paliv, dále cenami pošt a telekomunikací a cenami stravování a ubytování. Obavy z prudkého růstu cen po vstupu do EU se nenaplnily.

Ceny průmyslových i zemědělských výrobců v roce 2002 a 2003 klesaly, z toho ceny zemědělských výrobců výrazně. Zatímco ceny rostlinných výrobků se v průměru zvyšovaly, ceny živočišných výrobků klesaly. **Ceny stavebních prací a tržních služeb** v celém sledovaném období neustále rostly, v tržních službách zejména ceny peněžnictví a stočného.

Zatímco ceny dovozu od roku 2000 až do roku 2003 klesaly, ceny vývozu se snížily meziročně pouze v roce 2002. Z toho vyplýval každoroční růst směnných relací, a to v průměru o 1,8 %.

Energetická náročnost produkce ve sledovaném období stagnovala vlivem obnovení růstu primárních energetických zdrojů a zůstává 1,8x vyšší v porovnání s průměrem zemí EU-15. Růst dopravní náročnosti má negativní dopad na **životní prostředí**. Pokles emise oxidů dusíku ze stacionárních zdrojů je nahrazen

rostoucími emisemi z dopravy. V mezinárodním porovnání je v ČR nadprůměrná míra emise skleníkových plynů, i když ve sledovaném období v podstatě stagnovala. Stále se mírně snižují emise oxidu siřičitého i oxidu uhelnatého.

Tab. 1.2.6 Cenové indexy (průměr roku 2000 = 100)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Spotřebitelské ceny	100,0	104,7	106,6	106,7	109,7	9,7	2,3
Ceny zemědělských výrobců	100,0	109,0	98,6	95,8	103,5	3,5	0,9
Ceny průmyslových výrobců	100,0	102,8	102,3	101,9	107,7	7,7	1,9
Ceny stavebních prací	100,0	104,1	106,8	109,2	113,2	13,2	3,1
Ceny vybraných tržních služeb	100,0	104,0	107,3	109,0	111,5	11,5	2,8
Ceny dovozu	100,0	98,5	90,1	89,9	91,3	-8,7	-2,2
Ceny vývozu	100,0	100,5	93,8	94,6	98,1	-1,9	-0,5

Produkce odpadů i nebezpečných odpadů se po metodické změně v roce 2002 zvyšovala. Produkce nebezpečných odpadů na HDP zůstává více než 2x vyšší než ve většině států EU. Investice do životního prostředí s výjimkou roku 2002 stále klesaly.

Tab. 1.2.7 Vybrané ukazatele životního prostředí

	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004	Změna v %	
						2003/ 2000	průměrná roční
Emise - tuhé látky	48,4	44,1	48,8	50,8	.	5,0	1,6
Emise - oxid siřičitý	257,2	244,0	230,4	225,6	.	-12,3	-4,3
Emise - oxidy dusíku	162,3	163,5	163,9	162,1	.	-0,1	0,0
Emise - oxid uhelnatý	319,3	315,5	258,9	273,1	.	-14,5	-5,1
Produkce odpadů	43 597	45 453	28 178	28 362	29 425	x	x
Produkce nebezpečných odpadů	2 630	2 817	1 311	1 219	1 447	x	x
Investice do životního prostředí v mld. Kč	21,4	19,9	14,9	19,4	.	-9,3	-3,2

¹⁾ od roku 2002 změna definice odpadu - zákon o odpadech č. 185/2001 Sb.

V letech 2000 až 2004 vykazovaly **veřejné finance** deficitní tendence a jejich vývoj svědčil o strukturálních problémech české ekonomiky. Přetrvávalo vysoké tempo růstu veřejného dluhu (s výjimkou roku 2004). Výdajová strana veřejných rozpočtů byla charakterizována vysokým podílem mandatorních výdajů. Výplaty důchodů nebyly kryty příjmy do penzijního systému (s výjimkou roku 2004, kdy byla zvýšena pojistná sazba). Zvyšovaly se také náklady na zlepšování dopravní infrastruktury a životního prostředí.

Podle výsledků za rok 2004 splnila Česká republika kritéria Maastrichtské smlouvy. Kritérium cenové stability plní ČR dlouhodobě, stejně jako kritérium vládního dluhu (pod 60 % HDP). Splněno bylo i kritérium stálosti konvergence podle dlouhodobých úrokových sazeb a mimořádně bylo téměř splněno kritérium fiskální stability (deficit veřejných rozpočtů do 3 % HDP) vlivem nižšího schodku státního rozpočtu, převodu nevyčerpaných peněz do rezerv a překlasifikování garancí.

Tab. 1.2.8 Podíl vládního deficitu a vládního dluhu na HDP

	2001	2002	2003	2004
Vládní deficit (podle ESA 95)	5,9	6,8	12,5	3,0
Vládní konsolidovaný dluh ke konci roku (podle ESA 95)	22,0	29,8	36,8	36,5

Ke konci roku 2004 měla Česká republika 10 220,6 tis. **obyvatel**. Po téměř desetiletém období populační ztráty začalo v posledních dvou letech kladné saldo migrace převyšovat úbytek obyvatelstva přirozenou měnou. V letech 2003 a 2004 přibýlo celkem 17,9 tisíce obyvatel. Populační stárnutí bylo zatím způsobeno zejména úbytkem dětí v populaci. Počty narozených dětí se po stagnaci v roce 2001 začaly mírně zvyšovat, nejvyšší přírůstek byl v roce 2004. Rostl podíl dětí narozených mimo manželství, zároveň se zvyšoval průměrný věk ženy při narození prvního dítěte z 24,9 v roce 2000 na 26,3 v roce 2004.

Počet zemřelých kolísal v jednotlivých letech mezi 107 a 111 tisíci, nejvyšší byl v roce 2003 vlivem chřipkové epidemie z února a března. Naděje dožití při narození se zlepšila mezi lety 2000 a 2004 u mužů ze 71,6 na 72,5 roku a u žen ze 78,3 na 79,0 roku. Na tomto vývoji se podílel zejména pokles úmrtnosti na nemoci oběhové soustavy.

Tab. 1.2.9 Obyvatelstvo

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Střední stav obyvatel v tis. osob	10 272,5	10 224,2	10 200,8	10 201,7	10 206,9	-0,6	-0,2
Živě narození	90 910	90 715	92 786	93 685	97 864	7,4	1,8
Zemřelí	109 001	107 755	108 243	111 288	107 177	-1,7	-0,4
Přírůstek stěhováním	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635	x	x
Index ekonomického zatížení ¹⁾	43,0	42,3	41,8	41,2	40,8	x	x
Průměrný věk	38,8	39,0	39,3	39,5	39,8	x	x
Věkový medián	37,6	37,9	38,2	38,5	38,7	x	x

¹⁾ počet dětí ve věku 0-14 let a osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15-64 let

V hodnoceném období **peněžní příjmy domácností** zaměstnanců i důchodců rostly. Podobně jako u mezd se zvyšovala příjmová diferenciaci, o tom svědčí zvyšující se poměr příjmů bohatých a chudých domácností. Sociální příjmy tvořily v roce 2002 přibližně 28 % z celkových čistých příjmů domácností, rostl především objem důchodů vlivem valorizací i růstu počtu důchodců. Relace důchodu k hrubé mzdě se však s výjimkou roku 2002 zhoršovala, v roce 2004 činila 40,6 %.

Tab. 1.2.10 Čistá peněžní vydání

	2000	2001	2002	2003	2004	v Kč/osoba Změna v % ¹⁾	
						2004/ 2000	průměrná roční
Domácnosti zaměstnanců	81 455	85 605	88 085	93 050	95 584	7,8	1,9
Domácnosti důchodců	75 620	80 338	85 544	87 971	90 268	6,0	1,5

¹⁾ reálně (po zohlednění cenového vývoje)

V závislosti na peněžních příjmech rostla i peněžní vydání. V domácnostech zaměstnanců rostla vydání ročně reálně v průměru o 1,9 %, v domácnostech důchodců o 1,5 %. Ve struktuře vydání se zvyšoval podíl výdajů na bydlení, který již předstihl podíl výdajů na potraviny a nealkoholické nápoje. Postupně se prosazují tendence zdravé výživy, které jsou patrnější v domácnostech zaměstnanců. Rostl také podíl výdajů na ostatní zboží a služby (mj. pojištění osobní i věcné).

2. Základní charakteristika území, sídelní a správní struktura

2.1 Charakteristika území

Již název Jihomoravského kraje vypovídá o jeho poloze v České republice. Z historického hlediska je jeho poloha výhodná, nachází se na spojnici dávných obchodních cest mezi severem a jihem Evropy. V mezinárodním rámci kraj sousedí na jihu a jihovýchodě se dvěma zeměmi Evropské unie Rakouskem a Slovenskem. V rámci republiky je jeho sousedy 5 krajů, v pořadí od severozápadu je to kraj Zlínský, Olomoucký a Pardubický. Následuje kraj Vysočina, s nímž Jihomoravský kraj spojuje nejdelší hranice, a kraj Jihočeský, s nímž má kraj naopak hranici nejkratší.

Jihomoravský kraj je podle platného zákonného ustanovení vymezen okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo. Z hlediska zeměpisných dispozic leží okres Brno-město uvnitř okresu Brno-venkov a spolu tvoří střední a západní část kraje, v severní části kraje se nachází okres Blansko, v severovýchodní části okres Vyškov. Ve východní části kraje je to okres Hodonín, v jihovýchodní pak okres Břeclav a v jižní části se nachází okres Znojmo.

Kraj je rozlohou 7 067 km² čtvrtým největším krajem České republiky (po Středočeském, Jihočeském a Plzeňském kraji), na rozloze republiky se podílí téměř 9 procenty. Zemědělská půda v roce 2004 tvořila více než 60 % výměry, z toho pak na ornou půdu připadalo téměř 84 %. Počtem obyvatel 1,12 milionu v roce 2004 se Jihomoravský kraj také řadil na čtvrté místo v republice (po Moravskoslezském kraji, Hlavním městě Praze a Středočeském kraji), na obyvatelstvu republiky se podílel 11 procenty.

Z geografického hlediska se v kraji nachází předěl mezi okrajem České vysočiny v severní části kraje a kopci Bílých Karpat ve východní části. Pomyslným středem kraje se táhnou úvaly – Dyjsko-svratecký a Dolnomoravský. V podrobnějším výčtu do severní části kraje zasahuje Českomoravská vysočina, rozkládá se zde Boskovická brázda, Dražanská vrchovina a Moravský kras. V jihovýchodní části kraje jsou to karpatské vysočiny zahrnující Pavlovské vrchy, Dunajovické kopce, Ždánický les, Litenčické vrchy a podhůří Bílých Karpat. Nejvyšší nadmořskou výšku v kraji má v okrese Hodonín ležící hora Čupec (819 metrů nad mořem). V okrese Břeclav se nachází nejnižší položená obec naší republiky Lanžhot, na jeho katastru se nachází také nejnižší položený bod kraje – soutok řek Moravy a Dyje (150 metrů nadmořské výšky).

Oblast Moravského krasu tvoří jeden ze čtyř krajinných typů v kraji. Rozsáhlé jeskynní komplexy, které se nachází na výměře 92 km², byly už v roce 1956 vyhlášeny chráněnou krajinnou oblastí. Byly vždy hojně navštěvovány našimi i zahraničními turisty, známá je především nejhlubší propast v České republice Macocha o hloubce 138,5 metrů. Chráněná krajinná oblast se nachází na území okresu Blansko a svým jižním cípem zasahuje do okresu Brno-venkov a Brno-město.

Dalším krajinným typem je převážně rovinatá oblast polí, luk a vinic se zbytky lužních lesů podél řeky Dyje v jižní části kraje. Na jihozápad od Znojma na rozloze 63 km² se nachází národní park Podyjí (národním parkem byl vyhlášen v roce 1991), rozprostírá se v pahorkatinách jihovýchodního okraje Českomoravské vrchoviny a zasahuje do západní části Dyjsko-svrateckého úvalu. Množství vodních ploch národního parku Podyjí se stalo ideálním hnízdištěm vodního ptactva. V dolní části toku řeky Dyje u státní hranice s Rakouskem v okrese Břeclav leží biosférická rezervace Pálava. Chráněná krajinná oblast Pálava byla ustavena v roce 1976, zaujímá vápencová bradla Pavlovských vrchů s jejich bezprostředním okolím a přilehlý komplex milovických lesů, to vše na rozloze 70 km². V této oblasti je pro milovníky vodních sportů, rybaření a rekreace nepřehlédnutelné vodní dílo Nové Mlýny, bylo dokončeno v roce 1988 a zaujímá plochu více než 32 km².

Třetím krajinným typem je oblast za řekou Moravou, tedy východní část kraje. Zde se krajina postupně zvedá do kopců Bílých Karpat. Rozsáhlá oblast (715 km²), která výměrou zasahuje do okresu Hodonín, Uherské Hradiště, Zlín a území Slovenské republiky, byla v roce 1980 vyhlášena chráněnou krajinnou oblastí a vytváří biosférickou rezervaci.

Posledním krajinným typem je krajina v okolí Brna. Je samozřejmě ovlivněna existencí velké městské aglomerace, okolí města je však považováno za jedno z nejkrásnějších v republice. Na severu k němu těsně přiléhají lesy Moravského krasu, na jihu jsou otevřené roviny jižní Moravy a přímo k hranicím města přiléhá Brněnská přehrada.

Na území kraje jsou čtyři místa, která jsou zapsána do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Na prvním místě je třeba jmenovat Lednicko-valtický areál. Je příkladem soustavy lesů, luk, vodních ploch, doplněných romantickými stavbami chrámů a altánů, především pak zámky v Lednicích a Valticích. Jako další to jsou již vzpomínané biosférické rezervace chráněných krajinných oblastí Pálavy a Bílých Karpat. Čtvrtým místem je vila Tugendhat v Brně, která reprezentuje mistrovství našich architektů.

Jihomoravský kraj je proslulý svou vinařskou tradicí. Vždyť na jeho území se nachází více než 90 % plochy vinic republiky. Vinohradnictví je doménou okresu Břeclav, zdejší vinice v roce 2004 představovaly více než 47 % vinic v České republice.

Krajská metropole Brno je druhým největším městem v republice. Brno je přirozeným spádovým centrem celé jižní Moravy, leží na soutoku řeky Svatky a Svitavy a žije zde téměř třetina obyvatel kraje. Město s významným regionálním postavením, situované na křižovatce dálnic ve směru Praha, Vídeň, Bratislava a Olomouc, je střediskem tradičních mezinárodních výstav a veletrhů, které umocňují jeho status významného mezinárodního obchodního centra. Město Brno má také značný nadregionální význam, je nejen sídlem řady institucí celostátního významu (především soudnictví), ale i významným centrem kultury a vysokého školství.

2.2 Sídelní struktura

- *sídelní struktura je stabilizovaná*
- *75 % obcí má méně než 1 000 obyvatel*
- *více než tři pětiny obyvatel žije ve městech*

Současná **sídelní struktura** je výsledkem dlouhodobého vývoje osídlení. Na rozsáhlém území vznikla nepravidelná síť mnoha menších sídel, která odpovídala přírodním podmínkám pro zemědělství. Větší sídla se rozvíjela především v dosahu obchodních cest. O vývoji osídlení do 10. století nás informují pouze archeologické nálezy, první písemné zmínky o existenci obcí pocházejí z 11. století, přičemž nejstarší sídelní struktura se nacházela v oblasti Boskovické brázdy.

V roce 2004 byl kraj členěn na 647 obcí, 47 obcí mělo **statut města**. Proti roku 2000 došlo pouze ke změně v počtu měst, když v té době mělo statut města 45 obcí. V průběhu roku 2001 získaly tento statut 2 obce v okrese Břeclav – Lanžhot a Velké Bílovice. Situace je v tomto směru zřejmě již stabilizovaná a nelze již očekávat nijak převratné změny. Že k podstatným posunům v minulosti docházelo, o tom svědčí několik následujících údajů. Například v roce 1961 bylo v kraji 725 obcí, naproti tomu v roce 1980 jen 609 obcí, v roce 1990 dokonce 556 obcí, ovšem v roce 1991 už 620 obcí. Tento dlouhodobý vývoj (nejdříve integrace obcí a po roce 1990 proces osamostatňování obcí) byl společný celé republice. V ČR existovalo v roce 1961 celkem 8 726 obcí, v roce 1980 to bylo 4 778 obcí, v roce 1990 pak 4 100, ovšem v roce 1991 už 5 768 obcí. V roce 2004 bylo v republice 6 249 obcí, což bylo o 2 obce méně, než v roce 2000.

V roce 2004 byly obce rozděleny na 871 **částí obcí**, ovšem 569 obcí (88,0 % celku) mělo pouze jednu část, zbylé, tedy 78 obcí, mělo více než jednu část. Zvláštní postavení mělo a má Brno. Je členěno na 29 částí, které jsou postaveny na úroveň obce. Celkem 9 těchto částí se dále člení na části obce, nejvíce částí obce má Brno-střed, a to 9 částí. Mezi ostatními obcemi dělených na části se vyjímají Letovice v okrese Blansko, které mají 17 částí, dále město Vyškov, v němž je 14 částí.

Tab. 2.2.1 Základní ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		ve městech nad 10 000 obyvatel	v ostatních městech
Jihomoravský kraj	7 067	1 123 201	647	47	871	159	47,4	15,8
Blansko	942	107 592	130	8	193	114	29,0	22,2
Brno-město	230	367 729	1	1	58	1 597	100,0	-
Brno-venkov	1 108	165 692	137	11	157	150	-	36,0
Břeclav	1 174	123 132	69	10	78	105	20,9	30,3
Hodonín	1 086	157 750	81	8	92	145	31,9	15,2
Vyškov	889	87 088	81	5	119	98	25,6	23,4
Znojmo	1 637	114 218	148	4	174	70	30,8	10,7

V roce 2004 žilo v Jihomoravském kraji celkem 1 123 201 obyvatel. Okres Brno-město zaujímal plochou sice pouze 3,3 % území kraje, ovšem podíl obyvatel zde žijících tvořil 32,7 % obyvatelstva kraje. Na kilometr čtvereční v kraji v roce 2004 připadlo v průměru 159 obyvatel (161 obyvatel na km² v roce 2000), v rámci republiky to bylo 130 obyvatel².

² Výklad ukazatele hustoty obyvatelstva je problematický. Dalo by se tvrdit, že v oblastech s nižší hustotou obyvatelstva se žije lépe. Ovšem součástí života je i určitá úroveň služeb, které jsou v málo zalidněných oblastech rozvinuty málo, poskytují je však větší a velká města. K určitému zkreslení ukazatele dochází i vlastní formou výpočtu – vztah mezi počtem bydlících obyvatel a katastrální výměry obce, v katastru obce mohou být velké vodní plochy, lesy, hory atd.

Všechny okresy mimo Brno-město měly **hustotu osídlení** nižší, než činil průměr kraje. Nezapočteme-li do výpočtu hustoty osídlení výměru a počet obyvatel okresu Brno-město, činí hustota pouze 111 obyvatel na kilometr čtvereční a tedy znatelně méně, než republiková hodnota. Pod úrovní průměru kraje by tedy byly pouze 3 okresy – Břeclav, Vyškov a Znojmo. Celkem 556 obcí, což je 85,9 % z celku, mělo hustotu osídlení nižší, než byla krajská hodnota. Nejvyšší hustota osídlení byla zaznamenána v Adamově (1 292 obyv./km²), v Brně (1 598 obyv./km²) a v obci Zastávka, kde bylo 2 007 obyvatel na kilometr čtvereční.

Velikostní strukturu obcí s počtem obyvatel na konci roku 2004 ukazuje tab. 2.2.2. Obce do 300 obyvatel tvořily 30,0 % celkového počtu, ale žilo v nich jen 2,9 % obyvatel kraje. Průměrný stav obyvatel obce v této velikostní skupině představuje hodnotu 117 osob, střední stav (mediánová velikost obce v této skupině) pak 184 obyvatel (právě polovina počtu obcí v této skupině má méně než 184 obyvatel a polovina více než 184 obyvatel). V obcích velikostní skupiny 300 až 999 obyvatel, jichž bylo 45,9 % z celku, žilo 15,6 % obyvatel kraje (průměrný stav obyvatel 591 osob, střední stav 562 obyvatel). Podílově odpovídající jsou údaje za velikostní skupinu 1 000 až 4 999 obyvatel, podíl z celkového počtu obcí zde dosáhl 22,6 % a u obyvatel v této skupině pak 25,6 % (průměr činil 1 969 osob, medián 1 646 osob). Obcí nad 5 000 obyvatel bylo pouze 3,5 % z celkového počtu, žilo v nich ovšem 55,9 % obyvatel kraje. Zde při výpočtu činil průměrný stav 27 292 osob (pokud nezapočítáme Brno, pak 11 818 osob) a medián 8 235 osob (bez Brna 7 930 osob).

Tab. 2.2.2 Sídlní struktura podle velikostních skupin obcí

	Obce s počtem obyvatel							
	do 299		300 - 999		1 000 - 4 999		5 000 a více	
	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel	počet obcí	počet obyvatel
Jihomoravský kraj	181	32 160	297	175 709	146	287 598	23	627 734
Blansko	67	11 172	43	23 889	17	34 533	3	37 998
Brno-město	-	-	-	-	-	-	1	367 729
Brno-venkov	23	4 317	69	43 686	40	78 754	5	38 935
Břeclav	1	225	34	21 524	31	62 106	3	39 277
Hodonín	9	1 844	36	22 738	31	70 319	5	62 849
Vyškov	17	3 482	51	29 317	9	14 543	4	39 746
Znojmo	64	11 120	64	34 555	18	27 343	2	41 200

Počty obcí podle velikostních skupin v podrobnějším členění se v roce 2004 proti roku 2000 měnily pouze v obcích s menším počtem obyvatel. Počet obcí nad 5 tisíc obyvatel zůstal nezměněn (ve skupině 5 až 10 tisíc obyvatel bylo 14 obcí, 10 až 20 tisíc osob - 3 obce, 20 až 50 tisíc - 5 obcí a nad 50 tisíc 1 obec). Ve velikostní skupině do 199 obyvatel se počet obcí snížil na 107 (snížení o 9 obcí), obcí velikosti 200 až 499 osob bylo 193 (o 1 více). Nejvýznamnější změna v počtu byla u velikostní skupiny 500 až 999 obyvatel, počet 178 obcí byl proti roku 2000 o 10 vyšší. Ve skupině obcí s 1 000 až 1 999 osob se stav snížil na 90 obcí (pokles o 3 obce), naopak u skupiny 2 000 až 4 999 se počet zvýšil na 56 (o 1 obec).

V detailnějším pohledu na malé obce v roce 2004 bylo 6 obcí velikosti do 49 obyvatel, žilo zde 207 osob. Ve velikostní skupině 50 až 99 obyvatel bylo 21 obcí s 2 053 obyvateli a ve skupině 100 až 199 obyvatel bylo 80 obcí, v nichž žilo 12 299 osob. K nejmenším obcím (kromě vojenského újezdu Březina v okrese Vyškov s 6 obyvateli) patřila Lhota u Olešnice v okrese Blansko s 36 obyvateli a Zálesná Zhoř v okrese Brno-venkov s 39 obyvateli.

Tab. 2.2.3 Vybrané ukazatele sídelní struktury k 31. 12. 2004

	Průměrná rozloha obce (km ²)	Hustota obcí (obec/100km ²)	Průměrný počet obyvatel			Podíl obyvatel žijících (%)	
			obce celkem	obce se statutem města	ostatní obce	v obcích do 5 000 obyvatel	v obcích nad 20 000 obyvatel
Jihomoravský kraj	10,9	9,2	1 736	15 104	689	44,1	44,3
Blansko	7,2	13,8	828	6 885	430	64,7	18,9
Brno-město	230,3	0,4	367 729	367 729	-	-	100,0
Brno-venkov	8,1	12,4	1 209	5 424	841	76,5	-
Břeclav	17,0	5,9	1 785	6 302	1 019	68,1	20,9
Hodonín	13,4	7,5	1 948	9 296	1 142	60,2	16,7
Vyškov	11,0	9,1	1 075	8 524	585	54,4	25,6
Znojmo	11,1	9,0	772	11 847	464	63,9	30,8

V textové tabulce 2.2.3 je uvedeno několik vybraných ukazatelů sídelní struktury v roce 2004. V okrese Blansko například měly obce nejmenší průměrnou rozlohu, naopak zde byla nejvyšší hustota obcí na 100 km². V okresech Břeclav a Hodonín byly průměrné „vesnice“ počtem obyvatel dvojnásobně velké proti „vesnicím“ v okresech Blansko, Vyškov nebo Znojmo. Průměrná velikost měst (mimo Brno-město) byla nejvyšší v okrese Znojmo, když velikost byla dvojnásobná proti městům v okrese Brno-venkov.

V roce 2004 žilo celkem 709 875 obyvatel ve městech, podíl městského obyvatelstva činil 63,2 % a proti roku 2000 se snížil o 0,2 bodu. Ve městech s počtem obyvatel vyšším než 10 000 žilo v roce 2004 celkem 532 432 osob, jejich podíl představoval 47,4 % a proti roku 2000 se snížil o 1,2 bodu.

Vývoj osídlení lze hodnotit i pomocí tempa změn tzv. základní urbanizace, což je změna podílu osob žijících v obcích s méně než 5 000 obyvateli a střední urbanizace, což je podíl obyvatel žijících ve městech větších než 20 tisíc obyvatel. V roce 2004 podíl obyvatel žijících v obcích do 5 000 obyvatel představoval 44,1 % celku, byl o 1,1 bodu vyšší než v roce 2000. Naopak podíl obyvatel v obcích nad 20 000 obyvatel, který činil 44,3 %, se snížil, a to o 1,1 bodu. Tento fakt není příliš znatelný, ale potvrzuje se tendence posledních let, kdy obyvatelé velkých měst přesídlují do příměstských oblastí.

2.3 Územně správní vývoj

- v 7 okresech je vymezeno 21 obvodů obcí s rozšířenou působností
- od počátku roku 2005 do správy Jihomoravského kraje přešlo 25 obcí z kraje Vysočina

Jihomoravský kraj je podle ústavního zákona č. 347/1997 Sb. o vytvoření vyšších územních samosprávních celků vymezen s platností od 1. 1. 2000 okresy Blansko, Brno-město, Brno-venkov, Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo.

Od 1. ledna 2003 zahájilo v České republice svou činnost 205 **obcí s rozšířenou působností** (často jsou uváděny také jako obce III. stupně), které byly definovány na základě zákona č. 314/2002 Sb. Vyhláškou Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb. pak byly vymezeny jejich **správní obvody**. Na tyto obce byla přenesena významná část kompetencí okresních úřadů po ukončení jejich činnosti k 31. prosinci 2002.

Tab. 2.3.1 Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Rozloha (km ²)	Obyva- telstvo	Počet			Hustota obyvatel na 1 km ²	Podíl obyvatel žijících (%)	
			obcí	z toho měst	částí obcí		v sídelním městě	v ostatních městech
Jihomoravský kraj	7 067	1 123 201	647	47	871	159	54,4	8,8
v tom SO ORP:								
Blansko	351	53 965	43	3	60	154	37,6	15,8
Boskovice	511	50 025	73	5	114	98	21,8	30,7
Brno	230	367 729	1	1	58	1 598	100,0	-
Břeclav	439	58 733	17	5	23	134	43,8	23,9
Bučovice	171	15 764	20	1	26	92	40,7	-
Hodonín	286	61 968	18	2	19	217	42,4	10,7
Hustopeče	355	34 551	28	3	29	97	17,2	15,4
Ivančice	163	23 091	16	3	23	142	40,7	30,5
Kuřim	77	19 272	10	1	10	250	49,6	-
Kyjov	470	56 199	42	4	48	120	21,4	20,5
Mikulov	244	19 696	17	1	17	81	38,7	-
Moravský Krumlov	348	22 334	33	2	40	64	27,0	13,4
Pohořelice	195	12 565	13	1	15	64	35,1	-
Rosice	174	23 089	24	2	25	132	23,1	16,8
Slavkov u Brna	158	20 230	18	1	18	128	30,0	-
Šlapanice	343	54 667	40	2	43	159	11,7	7,2
Tišnov	223	20 772	35	1	49	93	39,6	-
Veselí nad Moravou	343	39 946	22	2	26	117	30,1	14,7
Vyškov	547	50 731	42	3	74	93	43,9	15,5
Znojmo	1 242	90 069	111	2	130	72	39,1	3,5
Židlochovice	194	27 805	24	2	24	143	11,3	9,8

V Jihomoravském kraji byla uvedena změna územně administrativního členění spojena s ukončením činnosti okresních úřadů ve městech Blansko, Brno (okres Brno - venkov), Břeclav, Hodonín, Vyškov a Znojmo. Zároveň se 21 obcí (měst) stalo obcemi s rozšířenou působností (ORP), jejich městské úřady zabezpečují agendy pro všechny obce, které náleží do jejich správního obvodu. Seznam ORP je patrný z tabulky 2.3.1.

Územní vymezení správních obvodů obcí s rozšířenou působností však v některých případech není shodné se stávajícím územním vymezením okresů. V Jihomoravském kraji se jedná o tyto případy:

- obce náležící do správního obvodu Tišnov (okres Brno - venkov), které leží v okrese Blansko: Běleč, Brumov, Bukovice, Hluboké Dvory, Lomnice, Ochoz u Tišnova, Osilky, Rašov, Rohozec, Strhaře, Synalov, Unín, Zhoř,
- obec náležící do správního obvodu Šlapanice (okres Brno - venkov), která leží v okrese Blansko: Březina,
- obce náležící do správního obvodu Pohořelice (okres Břeclav), které leží v okrese Znojmo: Branišovice, Loděnice, Šumice, Troskotovice a dále obce, které leží v okrese Brno - venkov: Malešovice a Odrovice,
- obec náležící do správního obvodu Kyjov (okres Hodonín), která leží v okrese Vyškov: Mouchnice.

Rozlohou největší správní obvod (zaujímá 17,6 % rozlohy kraje) má Znojmo, je zde také nejvíce obcí, 111 obcí představuje 17,2 % obcí kraje. Rozlohou nejmenší správní obvod (1,1 % rozlohy kraje) a nejnižší počet obcí v něm má Kuřim, 10 obcí je 1,5 % obcí kraje.

Nižším správním celkem jsou **pověřené obecní úřady** (uváděné jako obce II.stupně). V Jihomoravském kraji působí 62 těchto úřadů, nejvyšší počet je v Brně-městě, a to 29 pověřených obecních úřadů. V ostatních okresech je to 20 měst, která sehraávají zároveň funkci ORP, počet doplňuje 13 měst s charakterem obce II. stupně. Je to Adamov, Letovice a Velké Opatovice v okrese Blansko, Klobouky u Brna v okrese Břeclav, Bzenec, Strážnice, Velká nad Veličkou a Ždánice v okrese Hodonín, Ivanovice na Hané a Rousínov v okrese Vyškov a konečně Hrušovany nad Jevišovkou, Miroslav a Vranov nad Dyjí v okrese Znojmo.

Podle zákona č. 387/2004 Sb. o **změně hranic krajů** přešlo od 1. 1. 2005 do správy Jihomoravského kraje celkem 25 obcí z kraje Vysočina. Šlo o 24 obcí z okresu Žďár nad Sázavou a o 1 obec z okresu Třebíč, staly se obcemi okresu Brno-venkov. Počet obcí okresu Brno-venkov tak vzrostl na 162 obcí, počet obcí kraje vzrostl na 672 obcí. Území okresu i kraje se zvětšilo o téměř 13 tisíc hektarů a počet obyvatel vzrostl více než o 7 tisíc (k 31. 12. 2004 počet obyvatel u těchto obcí činil celkem 7 039 osob).

3. Demografický vývoj

3.1 Počet obyvatel

- počet obyvatel Jihomoravského kraje se snižuje, tendence odpovídají vývoji v České republice
- meziroční přírůstek obyvatel v posledních dvou letech je důsledkem stěhování
- dlouhodobá projekce obyvatelstva předpokládá další pokles počtu a stárnutí populace

Údaje o počtu obyvatel a struktuře obyvatelstva z různých hledisek v nejpodrobnějším územním členění (až do základních sídelních jednotek) se získávají přibližně v desetiletých intervalech ze sčítání lidu, domů a bytů. Na jeho výsledky pak každoročně navazují bilance vycházející z individuálních statistických hlášení o narozených, zemřelých, uzavření manželství, rozvodech a stěhování. Údaje poskytují zpravodajské jednotky – matriky, okresní soudy, ohlašovny pobytu, cizinecká a pohraniční policie. Bilance jsou k dispozici čtvrtletně v členění podle krajů a okresů, jednou ročně pak i podle jednotlivých obcí.

V údajích od roku 2001 je počet obyvatel výsledkem zpracování bilance, navazující na definitivní výsledky sčítání lidu, které se uskutečnilo k 1. 3. 2001. Údaje o stavech a pohybu obyvatelstva se týkají obyvatel, kteří mají na území ČR trvalé bydliště. V roce roku 2001 (v návaznosti na Sčítání lidu, domů a bytů 2001) došlo k metodické změně, když do počtu obyvatel jsou započítáni i cizinci s tzv. dlouhodobým pobytem (s pobytem na základě víza nad 90 dnů podle zákona č. 326/1999 Sb.). V údajích jsou obsaženy i události (sňatky, narození a úmrtí) občanů s trvalým bydlištěm na území ČR, které nastaly v cizině.

Pro hodnocení počtu obyvatel, jeho vývoje v absolutních hodnotách, se používá pojem **koncového stavu obyvatel**, zpravidla k 31. 12. příslušného roku. Pro výpočet relativních ukazatelů (míry vztažené na jednotku obyvatel) se používá **střední stav obyvatelstva**, za něhož je u nás považován počet obyvatel daného území o půlnoci z 30.6. na 1.7 sledovaného roku.

Tab. 3.1.1 Počet obyvatel k 31. 12. podle okresů

	2000 ¹⁾	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000	Index 2004/2000	Struktura v %	
								2000	2004
Jihomoravský kraj	1 127 987	1 124 493	1 121 792	1 122 570	1 123 201	-4 786	99,6	100,0	100,0
Blansko	107 660	107 702	107 454	107 636	107 592	-68	99,9	9,5	9,6
Brno-město	376 746	376 172	370 505	369 559	367 729	-9 017	97,6	33,4	32,7
Brno-venkov	158 816	159 169	161 269	163 253	165 692	6 876	104,3	14,1	14,8
Břeclav	124 244	124 274	123 265	123 073	123 132	-1 112	99,1	11,0	11,0
Hodonín	159 987	159 886	158 602	158 084	157 750	-2 237	98,6	14,2	14,0
Vyškov	86 461	86 467	86 636	86 851	87 088	627	100,7	7,7	7,8
Znojmo	114 073	114 048	114 061	114 114	114 218	145	100,1	10,1	10,2

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

Na konci roku 2004 žilo v Jihomoravském kraji 1 123 201 obyvatel, z toho bylo 578 323, tj. 51,5 % žen. Po letech nepřetržitých ročních úbytků (od roku 1995) se početní stav obyvatel meziročně zvýšil poprvé v roce 2003 (o 778 osob, tj. o 0,1 %) a dále v roce 2004 (o 631 osob, tj. také o 0,1 %). Přesto ve srovnání s rokem 2000 (bilancovaný stav podle výsledků sčítání) žilo v kraji o 4 786 osob méně (pokles o 0,4 %), ve srovnání s rokem 1994, kdy byl naposledy zaznamenán **přírůstek obyvatel**, zde žilo dokonce o 18 752 osob méně (snížení o 1,6 %). Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel kraje je v podstatě shodný s tendencemi vývoje početního stavu obyvatel České republiky (po přírůstku obyvatel v roce 1993 následovaly meziroční poklesy stavu, ke zvýšení počtu došlo až v roce 2003 a 2004). Podíl Jihomoravského kraje na počtu obyvatel České republiky v roce 2004 činil 11,0 %, proti roku 2000 se nezměnil, ovšem proti roku 1994, kdy byl počet obyvatel kraje za 14 let nejvyšší, se snížil o 0,1 % bodu.

V okresech Brno-venkov, Vyškov a Znojmo došlo ve sledovaném období ke zvýšení stavu obyvatel. Zatímco v okresech Vyškov a Znojmo nebyl přírůstek obyvatel v absolutním i relativním vyjádření nijak výrazný, v okrese Brno-venkov se stav obyvatel zvýšil o 6 876 osob, což představuje nárůst proti roku 2000 o 4,3 %. Na kladné bilanci těchto tří okresů (v součtu zde přibýlo 7 648 osob) se právě okres Brno-venkov podílí 90 procenty. Ve čtyřech okresech kraje došlo v souladu s obecným trendem k poklesu počtu obyvatel. Nejlidnatějším okresem v kraji je okres Brno-město. V roce 2004 se na krajském úhrnu podílel hodnotou 32,7 %, proti roku 2000 se tento podíl snížil o 0,7 bodu a právě u tohoto okresu byl zaznamenán i nejvyšší pokles stavu obyvatel. V absolutním vyjádření představuje úbytek 9 017 osob, což je snížení o 2,4 %.

Na záporné bilanci kraje (u čtyř okresů představuje pokles v součtu 12 434 osob) se tento okres podílel hodnotou 72,5 %.

Skutečnost, že se v letech 2003 a 2004 zvýšil počet obyvatel kraje, je pouze zásluhou stěhování. **Přirozený přírůstek** (resp. úbytek) ve sledovaných pěti letech, což je v každém roce rozdíl mezi počtem živě narozených a počtem zemřelých, byl vždy záporný. Ovšem rozdíl mezi počtem osob, které se do kraje přistěhovaly a počtem osob, které se z kraje vystěhovaly, byl v uvedených dvou letech výrazně kladný a byl příčinou celkového přírůstku obyvatel.

Tab. 3.1.2 Přírůstek/úbytek obyvatelstva podle okresů

	Přirozený přírůstek/úbytek					Přírůstek/úbytek stěhováním				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Česká republika	-18 091	-17 040	-15 457	-17 603	-9 513	6 539	-8 551	12 290	25 789	18 635
Jihomoravský kraj	-2 503	-2 030	-1 870	-2 074	-932	800	-1 464	-831	2 852	1 563
Blansko	-216	-213	-260	-147	-137	225	165	102	329	93
Brno-město	-1 007	-723	-656	-750	-383	-700	-2 751	-2 111	-196	-1 447
Brno-venkov	-415	-222	-266	-300	18	856	1 423	1 518	2 284	2 421
Břeclav	-78	-176	-224	-266	-10	101	-243	-336	74	69
Hodonín	-373	-381	-205	-322	-236	3	-310	-489	-196	-98
Vyškov	-216	-148	-158	-200	-52	210	135	346	415	289
Znojmo	-198	-167	-101	-89	-132	105	117	139	142	236

Srovnání přírůstku resp. úbytku obyvatel přirozenou měnou a migrací v okresech kraje ukazuje textová tabulka 3.1.2. Pozoruhodné bylo, že u přirozené měny byla ve sledovaných 5 letech pouze jedenkrát zaznamenána kladná hodnota, a to v okrese Brno-venkov v roce 2004. Jinak v ostatních letech u všech okresů vždy počet zemřelých převýšil počet živě narozených.

U stěhování v okresech Blansko, Brno-venkov, Vyškov a Znojmo byl ve všech letech zaznamenán **přírůstek stěhováním**, naopak u Brna-města ve všech letech úbytek stěhováním. Celkově pak v okrese Brno-město se každoročně počet obyvatel snižoval (stejně tak v okrese Hodonín), pouze v okrese Brno-venkov každoročně stav obyvatel rostl³.

Tab. 3.1.3 Projekce obyvatelstva do roku 2050 (práh projekce – rok 2002)

	Skutečný stav			Projekce bez migrace					
	2002	2003	2004	2004	2005	2010	2020	2030	2050
Počet obyvatel	1 121 792	1 122 570	1 123 201	1 116 940	1 114 875	1 103 899	1 071 256	1 018 651	884 136
v tom ve věku:									
0 - 14	172 313	168 203	165 175	164 353	160 601	148 657	145 366	126 218	108 103
15 - 64	595 029	791 724	794 359	790 004	789 728	774 290	696 679	643 838	476 510
65 a více	100 610	162 643	163 667	162 583	164 546	180 952	229 211	248 595	299 523
Živě narození	10 067	10 007	10 660	10 196	10 335	10 083	8 896	7 689	6 685
Zemřelí	11 937	12 081	11 592	12 474	12 400	12 489	12 958	13 739	13 761
Přirozený přírůstek	-1 870	-2 074	-932	-2278	-2065	-2406	-4062	-6050	-7076
Porodnost (‰)	9,00	8,94	9,52	9,10	9,30	9,10	8,30	7,50	7,50
Úmrtnost (‰)	10,63	10,77	10,33	11,20	11,10	11,30	12,10	13,40	15,50
Naděje dožití při narození									
muži	72,6	72,5	72,9	72,5	72,6	73,4	74,8	76,3	79,2
ženy	79,2	79,3	79,6	79,1	79,3	79,9	81,2	82,5	85,1
Uhrnná plodnost	1,15	1,14	1,21	1,17	1,19	1,26	1,41	1,56	1,58

Na migračním přírůstku se v posledních letech výrazně podílel i příliv cizích státních příslušníků. Podle údajů ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR žilo na konci roku 2001 na území kraje 17 756 cizinců s trvalým či dlouhodobým pobytem (210 794 v ČR). K 31. 12. 2004 se počet cizinců zvýšil,

³ K tomuto faktu přispívá stěhování z Brna-města, například v roce 2004 se z Brna-města vystěhovalo do jiných okresů kraje 3 640 osob, z toho 2 309 osob do okresu Brno-venkov. Souvislost je možno hledat s trendem změn životního stylu a hodnotových systémů vytvářejících se majetnějších vrstev obyvatelstva.

23 901 osob představovalo 9,4 % z celkového počtu cizinců žijících v České republice (254 294 osob). Nejvíce cizinců žilo v roce 2004 v okrese Brno-město (12 274 osob, tj. 51,4 % celku) a v okrese Brno-venkov (4 802 osob, tj. 20,1 %). Z pohledu státní příslušnosti převládali Ukrajinci (42,4 %), Slováci (18,9 %) a Vietnamci (10,3 %), dvouprocentní zastoupení měli občané Ruska, Polska, Mongolska, Moldavska a Rakouska.

V návaznosti na zpracování definitivních výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001 zpracoval odbor statistiky obyvatelstva v oddělení demografické statistiky novou **populační prognózu** České republiky do roku 2050. Výsledky projekce je nutno interpretovat vždy podmíněně ve vztahu k použitým vstupním parametrům plodnosti a úmrtnosti. Základním údajem pro výpočet byly počty obyvatel podle pohlaví a jednotek věku v krajích České republiky, vybilancované k 31. 12. 2002 (práh projekce). Parametry plodnosti (specifické plodnosti žen) a úmrtnosti (koeficienty dožití) byly stanoveny na základě analýzy populačního vývoje, diferencovaně pro jednotlivé kraje podle tříletých průměrů za roky 2000-2002. Je třeba zdůraznit, že projekce za kraje byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace. Ukazuje tedy na hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva krajů, ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel. Důvodem byla skutečnost, že při odhadu migrace nebylo možno vycházet z minulých trendů a její vývoj byl prakticky nepředvídatelný.

Výsledky projekce obyvatelstva do roku 2050 pro Jihomoravský kraj ukazuje tabulka 3.1.3. Ukazuje na významný pokles počtu obyvatel kraje, již v roce 2020 by mělo v kraji být o téměř 5% obyvatel méně ve srovnání se skutečností 2004 a v roce 2050 dokonce o více než 20% obyvatel méně. Pokles počtu osob žijících v kraji bude doprovázen nepříznivou změnou věkové skladby, poklesem podílu dětské složky ve prospěch růstu podílu obyvatel v produktivním, následně v poproduktivním věku, jinými slovy – populace bude i nadále stárnout. V roce 2000 činil podíl osob ve věku do 14 let 16,0 %, v roce 2004 se podíl snížil na 14,7 %, podle projekce by podíl této věkové skupiny měl v roce 2020 klesnout na 13,6 % a v roce 2050 dokonce na 12,2 %. Osoby v produktivním věku tvořily v roce 2000 celkem 69,7 % populace kraje, v roce 2004 se jejich podíl zvýšil na 70,7 %. V prognóze se podíl postupně snižuje – v roce 2020 na 65,0 % a v roce 2050 až na 53,9 %. Podíl osob v poproduktivním věku se ve sledovaném období zvýšil z počátečních 14,3 % na 14,6 % a podle projekce bude dále růst až na 33,9 % v roce 2050.

Projektované stárnutí populace kraje je možno přiblížit i výstižným relativním ukazatelem, indexem ekonomického zatížení. Je to počet dětí ve věku 0 až 14 let a počet osob ve věku nad 65 let vztažený na 100 osob v produktivním věku (zjednodušeně osoby neproduktivní na 100 osob produktivních). V roce 2000 na 100 osob v produktivním věku připadlo 43,5 osob neproduktivních, v roce 2004 to bylo jen 41,4 osob, ovšem v roce 2050 by to mělo být už 85,5 osob.

Změna věkové skladby v projekci je doprovázena změnami v demografických procesech. Postupný pokles počtu živě narozených dětí a nárůst počtu zemřelých bude příčinou vzrůstajícího přirozeného úbytku obyvatel. Zvýší se pravděpodobný věk dožití při narození, v roce 2050 by u mužů měl činit 79,2 roku (stejný jako u žen v roce 2002) a u žen 85,1 roku.

Již nyní je možno porovnat míru shody skutečnosti roku 2004 v kraji s projektovanými stavy. Pokud nezapočítáme skutečné vlivy migrace v roce 2003 a 2004, pak by počet obyvatel kraje činil 1 118 786 osob, což je proti projekci o 1 846 osob více (o 0,2 %). Přirozený úbytek ve skutečnosti představoval 932 osob, což je pouze 40,9 % projektovaného úbytku. Projektovaná porodnost byla proti skutečnosti nižší, úmrtnost naopak vyšší. Při hodnocení shodnosti reality s projekcí je třeba znovu připomenout vliv migrace, která významnou měrou vývoj počtu obyvatel ovlivňuje.

3.2 Obyvatelstvo podle věku, rodinného stavu a vzdělání

- *průměrný věk v Jihomoravském kraji se zvyšuje, převyšuje republikový průměr*
- *56 % obyvatel starších 15 let žije v manželství*
- *podíl vysokoškolsky vzdělaných osob převyšuje republikový průměr*

Věková skladba obyvatelstva je základním prvkem pro jakékoliv hodnocení demografického vývoje. Je provázána s přirozeným pohybem obyvatelstva, jistě platí, že vyšší zastoupení mladšího obyvatelstva je zárukou vyšší porodnosti a nižší úmrtnosti a samozřejmě naopak. Podobná je i spjatost s migrací, lidé volí změnu bydliště především v nižším věku, kdy se stěhují za prací, za partnerem, za lepším bydlením.

Dlouhodobým trendem ve vývoji **věkového složení obyvatelstva** Jihomoravského kraje, stejně jako obyvatelstva České republiky, je stárnutí, klesající zastoupení nejnižších věkových kategorií. Jak se v kraji měnily podíly vybraných věkových skupin celkem i u mužů a žen v letech 2004 proti roku 2000 je patrné z tabulky 3.2.1. V roce 2004 bylo v kraji 165 175 osob ve věku 0 až 14 let, tvořily 14,7 % populace kraje, jejich podíl se však proti roku 2000 snížil o 1,3 bodu. Ještě vyšší pokles podílu byl zaznamenán u skupiny věku 15 až 24 let. V roce 2004 151 030 osob v této skupině tvořilo 13,4 % obyvatelstva, tento podíl se snížil

o 1,6 bodu. U zbývajících tří věkových skupin zahrnujících produktivní věk (ve věku 25 až 29 let bylo 98 392 osob – 8,8 % celku, ve věku 30 až 49 let pak 315 971 osob – 29,1 % celku a ve věku 50 až 64 let 228 966 osob – 18,1 % celku), se podíly v roce 2004 zvýšily, nejvýrazněji u poslední skupiny, a to o 1,9 bodu. Ve věkových skupinách 65 až 69 let (46 051 osob - 4,1 % celku) a 70 až 79 let (80 452 osob – 7,2 % z celku) se podíly na celkovém počtu obyvatelstva nepatrně snížily, zvýšil se jen podíl osob starších 80 let (37 164 osob – 3,3 % celku), a to o 0,6 bodu. U věkové skupiny nad 65 let se používá podrobnější dělení věkových kategorií. Podle zohlednění naděje na dožití kategorie do 69 resp. 79 let znamenají tzv. aktivní věk důchodců. U generace nad 80 let je již vyšší pravděpodobnost zvýšených nákladů na lékařskou nebo ústavní péči, na potřebu vyšší péče či pozornosti za strany rodiny.

Tab. 3.2.1 Struktura obyvatel podle vybraných věkových skupin k 31. 12.

	Celkem			Muži			Ženy		
	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000 ¹⁾	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obyvatel	1 127 987	1 123 201 ²⁾	-0,4	546 851	544 878 ²⁾	-0,4	581 136	578 323 ²⁾	-0,5
v tom ve věku (%):									
0 - 14	16,0	14,7	-1,3	16,9	15,6	-1,3	15,2	13,9	-1,3
15 - 24	15,1	13,4	-1,6	16,0	14,2	-1,8	14,3	12,8	-1,5
25 - 29	8,3	8,8	0,4	8,8	9,2	0,4	7,9	8,3	0,4
30 - 49	27,8	28,1	0,3	29,1	29,4	0,4	26,6	26,9	0,3
50 - 64	18,4	20,4	1,9	18,1	20,2	2,0	18,7	20,6	1,9
65 - 69	4,2	4,1	-0,1	3,8	3,7	-0,1	4,7	4,5	-0,2
70 - 79	7,4	7,2	-0,2	5,8	5,7	0,0	9,0	8,5	-0,4
80 a více	2,7	3,3	0,6	1,7	2,0	0,4	3,7	4,5	0,8

¹⁾ stav k 1. 1. 2001 (počet obyvatel zpětně bilancován podle výsledků SLDB 2001)

²⁾ změna v %

Zajímavostí bylo podstatně odlišné zastoupení jednotlivých věkových kategorií v roce 2004 mezi muži a ženami. Srovnáme-li vzájemně podíly věkové kategorie mužů a žen, až do 49 let věku jsou vždy vyšší podíly u mužů (zároveň byly vyšší i absolutní počty mužů). Ovšem od 50 let výše jsou vyšší podíly u věkových skupin žen (zároveň jsou vyšší i absolutní počty žen). Vysvětlením je skutečnost, že se dlouhodobě rodí více chlapců, na druhé straně se ženy dožívají vyššího věku.

Věkové složení obyvatelstva kraje v roce 2004 v podstatě odpovídalo republikové struktuře. Odchyly bylo možno vidět u jednotlivých okresů, a to jak proti podílům krajským, tak republikovým. Odlišoval se především „nejstarší“ okres Brno-město a „nejmladší“ okres Znojmo, zejména ve spodních a horních věkových kategoriích. Rozdíly jsou patrné z tabulky 3.2.2. Například u kategorie do 15 let byl podíl u Znojma o 1,0 bodu vyšší proti republikové hodnotě, u Brna-města o 1,6 bodu nižší. V kategorii 70 až 79 let byl podíl u Brna-města vyšší o 0,9 bodu a u nejvyšší věkové kategorie o 0,8 bodu vyšší proti republikové hodnotě.

Tab. 3.2.2 Věková struktura obyvatel k 31. 12. 2004 podle okresů

	Počet obyvatel	v tom ve věku (%)								Průměrný věk
		0 - 14	15 - 24	25 - 29	30 - 49	50 - 64	65 - 69	70 - 79	80 a více	
Česká republika	10 220 577	14,9	13,4	8,7	28,2	20,8	4,1	7,0	3,0	39,8
Jihomoravský kraj	1 123 201	14,7	13,4	8,8	28,1	20,4	4,1	7,2	3,3	40,0
Blansko	107 592	15,4	13,5	8,7	27,7	20,1	4,3	7,3	3,0	39,7
Brno-město	367 729	13,3	12,7	8,9	27,6	21,5	4,4	7,9	3,8	41,4
Brno-venkov	165 692	15,5	12,8	8,7	28,4	20,3	4,0	6,9	3,3	39,7
Břeclav	123 132	15,2	14,3	8,7	28,8	20,1	3,8	6,4	2,9	39,1
Hodonín	157 750	15,1	14,4	8,7	28,8	19,2	4,1	6,8	3,0	39,3
Vyškov	87 088	15,3	14,0	8,8	28,1	19,6	3,9	7,1	3,1	39,4
Znojmo	114 218	15,9	14,2	8,8	28,2	19,7	3,7	6,5	3,1	38,9

V rámci kraje v roce 2004 činil podíl obyvatelstva ve věku 15 až 64 let, tedy v produktivním věku, celkem 70,7 %, nejvyšší byl v okrese Břeclav (71,8 %), Hodonín (71,0 %), Vyškov (70,9 %) a Brno-město (70,6 %). Podíl obyvatelstva staršího 65 let v kraji představoval 14,6 % z celku, nejvyšší byl v okrese Brno-město (16,0 %) a v okrese Blansko (14,6 %). Pro úplnost, nejvyšší zastoupení dětské kategorie bylo v okrese Znojmo (15,9 %), nejnižší v okrese Brno-město (13,3 %).

Věkovou strukturu obyvatelstva nejlépe ilustruje „strom života“, což je grafické znázornění věkového složení. Kresba stromu života je deformovaná, nepravidelná, zobrazuje výkyvy v porodnosti. Negativní nepravidelnosti – zářezy jsou tvořeny slabými populačními ročníky, pozitivní nepravidelnosti – výstupky jsou dány početnějšími ročníky. Ve všeobecnosti – poklesy i zvýšení porodnosti byly dány hospodářskými a politickými událostmi.

V grafu věkového složení podle projekce jsou znázorněny hodnoty roku 2004 a roku 2024. U kresby roku 2004 u poklesu porodnosti jsou dosud patrná období první světové války a hospodářské a politické krize třicátých let. Dále vliv legalizace umělého přerušení těhotenství od roku 1958, zlom v porodnosti v letech 1979 a 1980 v důsledku cenových opatření, kdy se zvýšily ceny potravin, průmyslového zboží a vybraných služeb. Zřetelný je trvalý pokles porodnosti v devadesátých letech. Oživení porodnosti je zaznamenáno po ukončení první světové války, dále nástupem německé okupace, ukončení druhé světové války, vlna na počátku 70. let, kdy byla přijata řada propopulačních opatření, především zvýšení přídavků na děti.

Tab. 3.2.3 Charakteristiky věkové struktury obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Průměrný věk	39,0	39,2	39,5	39,8	40,0	1,0
Věkový medián	37,7	38,0	38,3	38,6	38,9	1,2
Index stáří	89,7	91,8	94,0	96,7	99,1	9,4
Index závislosti I.	23,0	22,4	21,9	21,2	20,8	-2,2
Index závislosti II.	20,6	20,6	20,6	20,5	20,6	0,0
Index ekonomického zatížení	43,5	43,0	42,5	41,8	41,4	-2,1

V textové tabulce 3.2.3 jsou uvedeny analytické charakteristiky věkové skladby. **Průměrný věk** je aritmetický průměr dat o dokončeném věku za jednotlivé osoby (zvýšený o konstantu 0,5 roku). Hodnota vyjadřuje průměrný věk žijících obyvatel, není ho možno spojit s průměrným věkem při úmrtí, ani zaměňovat s nadějí na dožití (střední délkou života). V roce 2004 dosáhl průměrný věk obyvatelstva kraje hodnoty 40,0 roku, proti roku 2000 se zvýšil o 1,0 roku. Nejnižším věkovým průměrem v kraji vynikal okres Znojmo (38,9 roku), nejvyšším pak okres Brno-město (41,4 roku). Změna průměrného věku oproti roku 2000 byla nejvýznamnější v okresech Břeclav a Hodonín (zde se shodně zvýšil věk o 1,3 roku), nejnižší změna byla v okrese Brno-venkov (zvýšení o 0,6 roku). Právě v okrese Brno-venkov je zřejmě příčinou nižšího stárnutí stěhování obyvatelstva v produktivním věku právě z Brna-města.

Dalším ukazatelem v tabulce je **věkový medián**, je to střední hodnota, která rozděluje celou populaci uspořádanou podle věku na dvě stejně početné části. V roce 2004 tato hodnota činila 38,9 let a byla o 1,2 roku vyšší, než v roce 2000. Znamená to, že právě 561 600 obyvatel kraje mělo věk vyšší než 38,9 let.

Vzájemné poměry mezi počty osob v dětském, produktivním a poproduktivním věku udávají uvedené indexy – index stáří, závislosti (I, II) a ekonomického zatížení. **Index stáří** udává počet osob starších 65 let na 100 dětí ve věku 0 až 14 let. Zvyšující se index stáří vyjadřuje fakt, že počet osob přecházející v daném období do skupiny poproduktivního věku je vyšší, než počet narozených dětí. **Index závislosti I** udává počet dětí na 100 osob ve věku 15 až 64 let, **index závislosti II** udává počet osob starších než 65 let na 100 osob ve věku 15 až 64 let a konečně **index ekonomického zatížení** udává počet dětí a počet osob starších 65 let na 100 osob ve věku 15 až 64 let. Uvedené hodnoty potvrzují nižší přírůstek počtu dětí, přibližně stejné poměry v počtech osob v produktivním a poproduktivním věku. Do budoucna je však i v souladu s projekcí obyvatelstva možno očekávat rostoucí hodnotu indexu závislosti II a tím i indexu ekonomického zatížení především z důvodu nárůstu počtu osob starších 65 let na úkor osob v produktivním věku.

Údaje o struktuře obyvatelstva podle rodinného stavu a podle vzdělání jsou převzaty z výsledků Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Jelikož v období mezi cenzy nejsou podrobnější data k dispozici, je možno hodnotit vývoj v těchto oblastech pouze ve vztahu k předešlému sčítání, posuzovat rozdílnost struktury mezi okresy, rozdíly proti republikovým údajům.

K datu sčítání v roce 2001 žilo v kraji 947 580 osob starších 15 let. Z tohoto počtu bylo 25,6 % osob svobodných, 56,2 % ženatých či vdaných, 8,5 % rozvedených a 9,3 % ovdovělých (u 0,5 % osob nebyl rodinný stav zjištěn). Z porovnání se strukturou obyvatelstva podle stavu za Českou republiku vyplynulo, že u dvou kategorií byl podíl v kraji proti republice vyšší a u dvou nižší, rozdíly však nebyly nijak výrazné. Vyšší, a to o 0,9 bodu, bylo zastoupení ženatých či vdaných a o 0,2 bodu byl vyšší podíl ovdovělých. Podíl svobodných a rozvedených byl proti republikovému údaji nižší (u svobodných o 0,5 bodu, u rozvedených o 1,0 bodu).

Z jednotlivých okresů kraje svými odchylkami proti krajským i republikovým hodnotám vybočoval okres Brno-město, podíl ženatých (vdaných) byl o 3,4 bodu nižší proti kraji, naproti tomu podíl rozvedených byl

o 2,9 bodu vyšší. Velikost podílů u ostatních okresů v porovnání s republikovými hodnotami (vyšší podíly u ženatých či vdaných, nižší u rozvedených) zřejmě úzce souvisí s úrovní religiozity regionu.

Tab. 3.2.4 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle rodinného stavu (SLDB 2001)

	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	v tom rodinný stav (%)				
		svobodní	ženatí, vdané	rozvedení	ovdovělí	nezjištěno
Česká republika	8 575 198	26,1	55,3	9,5	9,1	0,0
Jihomoravský kraj	947 580	25,6	56,2	8,5	9,3	0,5
Blansko	89 757	25,3	58,5	6,6	9,3	0,3
Brno-město	322 164	26,0	52,8	11,4	9,0	0,7
Brno-venkov	132 828	23,7	59,3	7,0	9,6	0,3
Břeclav	103 446	26,0	56,6	7,6	9,3	0,4
Hodonín	133 188	25,8	57,9	6,6	9,4	0,3
Vyškov	72 001	25,4	57,7	7,0	9,5	0,4
Znojmo	94 196	26,3	56,8	7,2	9,4	0,3

Největší skupinou byly osoby ženaté či vdané. Ovšem být ženatý či vdaná nutně neznamená, že osoba žije v manželství. Svědčí o tom údaj, že v manželství žilo 248 976 mužů a stejný počet žen (34 403 ženatých či vdaných osob tedy žilo mimo manželství). Z tohoto počtu tvořilo 85,8 % (213 535 mužů a stejně žen) oboustranné první manželství.

V neformálním partnerství muže a ženy, označovaném jako „faktické manželství“, žilo celkem 10 591 mužů a stejný počet žen. Faktická manželství nebyla zdaleka jen záležitostí svobodných partnerů – 50,7 % mužů bylo rozvedených (46,0 % žen), svobodných mužů bylo 39,3 % (34,0 % žen). Oboustranně svobodných bylo pouze 2 463 párů.

V uplynulých letech došlo ke změnám ve věkové skladbě populace, posílilo se sice zastoupení osob starších než 15 let, měnil se však i pohled mladší generace na instituci manželství, zvyšoval se věk, ve kterém byl sňatek uzavírán. Vývoj struktury obyvatelstva podle rodinného stavu, tedy situace proti předešlému sčítání, hovořil o výrazných posunech v zastoupení svobodných a ženatých či vdaných. Podíl svobodných osob byl v roce 2001 o 5,4 bodu vyšší než v roce 1991, naproti tomu podíl ženatých či vdaných poklesl o 6,9 bodu. O počtech sňatků a rozvodů bude dále pojednáno v následující kapitole.

Tab. 3.2.5 Vzdělání obyvatel ve věku 15 a více let podle okresů (SLDB 2001)

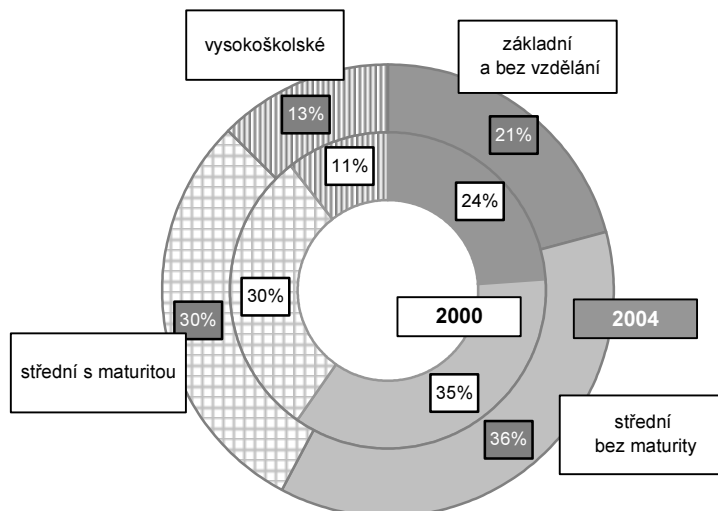
	Obyvatelstvo ve věku 15 a více let	v tom nejvyšší ukončené vzdělání (%)				
		základní a neukončené vč. nezjištěného	vyučení a stř. odborné bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší a nástavbové	vysokoškolské vč. vědecké přípravy
Česká republika	8 575 198	24,7	38,0	24,9	3,5	8,9
Jihomoravský kraj	947 580	23,3	37,0	24,6	3,4	10,3
Blansko	89 757	22,3	42,2	23,9	3,3	7,2
Brno-město	322 164	17,5	29,6	29,0	4,6	17,9
Brno-venkov	132 828	23,3	42,0	23,5	3,0	7,2
Břeclav	103 446	28,9	39,6	21,6	2,6	5,5
Hodonín	133 188	27,9	40,5	21,8	2,7	6,0
Vyškov	72 001	25,4	40,7	22,7	2,9	7,2
Znojmo	94 196	29,7	40,1	20,6	2,6	5,5

Informace o **vzdělanostní struktuře** obyvatelstva ve věku 15 a více let jsou, jak již bylo uvedeno, převzaty ze zpracování výsledků sčítání lidu 2001. V tabulkovém přehledu 3.2.5 je uvedena struktura vzdělání za kraj, nejsou zde uvedeny 2 kategorie – bez vzdělání (3 256 osob, tj. 0,3 % osob nad 15 let) a nezjištěno (8 643 osob, tj. 0,9 % osob nad 15 let). Základní vzdělání včetně neukončeného mělo ke dni sčítání 2001 celkem 220 758 osob starších 15 let, což bylo 23,3 % obyvatel kraje. Oproti republikovému podílu byl podíl kraje v této kategorii vzdělání o 1,4 bodu nižší. Nejvyšší podíl osob se základním vzděláním byl ve věkové skupině obyvatel 65 a více let, a to 43,1 %. Následovala věková skupina do 24 let s 41,1 %, zde byl ale předpoklad, že většina osob byla ještě zapojena v procesu vzdělávání. V absolutních počtech osob se základním vzděláním převažovaly ženy, bylo jich dvakrát více (71 684 mužů – 15,8 % z celku a 149 074 žen – 30,2 % z celku).

Osob s učňovským vzděláním a vzděláním středním bez maturity bylo 351 000, tvořily 37,0 % obyvatel starších 15 let. Proti celorepublikovému podílu to bylo o 1,0 bodu méně. Tento typ vzdělání měl největší

zastoupení ve skupině osob ve věku 25 až 34 let, a to 43,6 %. V tomto stupni vzdělání měly v absolutních počtech převahu muži (204 679 mužů a 146 321 žen), i podíl mužů s tímto vzděláním byl vyšší než u žen, tvořil 45,0 % z celkového počtu, u žen to bylo 29,7 %.

Graf 2 Obyvatelstvo Jihomoravského kraje podle vzdělání (VŠPS)

Osob se středním vzděláním s maturitou, včetně vyššího vzdělání, bylo 266 099, což bylo 28,0 % obyvatel ve věku nad 15 let (28,4 % za Českou republiku). Z hlediska věku těchto osob jich bylo nejvíce ve stáří 25 až 34 let, a to 35,7 %. U osob této úrovně vzdělání byl vyšší počet žen (152 790 žen a 113 309 mužů), podíl žen s tímto vzděláním tvořil 31,0 %, u mužů 24,9 %.

Osob vysokoškolsky vzdělaných bylo ke dni sčítání 2001 celkem 97 824, 15,9 % z nich je ve věkové kategorii 35 až 44 let a 13,8 % ve věku 25 až 34 let. Z celkového počtu bylo 58 919 mužů a 38 905 žen, podíl mužů s vysokoškolským vzděláním činil 13,0 %, u žen pak 7,9 %. Podíl za kraj byl proti údaji za Českou republiku o 1,4 bodu vyšší, počet vysokoškolsky vzdělaných osob, žijících v kraji, tvořil 12,8 % vysokoškoláků v republice.

Z jednotlivých okresů kraje v porovnání s republikovými hodnotami je možno uvést okres Znojmo a jeho o 5,0 bodu vyšší zastoupení osob se základním a nedokončeným vzděláním, okres Blansko, kde byl o 4,2 bodu vyšší podíl vyučených a nebo okres Brno-město, který se výrazně lišil u všech kategorií vzdělání, především o 9,0 bodu vyšším zastoupením vysokoškolsky vzdělaných osob.

V grafu 2. je uvedena struktura vzdělání obyvatel starších 15 let zjištěná výběrovým šetřením pracovních sil. Tyto údaje jsou dopočtené, je z nich však patrná změna podílu obyvatel se základním vzděláním ve prospěch podílu vysokoškolsky vzdělaných a osob se středním vzděláním s maturitou.

Změny ve věkové skladbě obyvatelstva velmi úzce souvisí se strukturou podle rodinného stavu, jsou též spjaty se strukturou vzdělání osob. Provázanost věkové skladby, migrace a přirozené měny je zase úzce spjata i se sociálním a ekonomickým stavem oblasti, s velikostí sídel. Možnost pracovního uplatnění, resp. dosah pracovních příležitostí, atraktivnost z pohledu bydlení, možnost společenského vyžití, vše má souvislost se skladbou obyvatelstva.

3.3 Narození, zemřelí, sňatky, rozvody

- příznivý vývoj ukazatelů porodnosti
- naděje dožití žen při narození byla v Jihomoravském kraji nejvyšší z České republiky
- v roce 2004 v mezikrajském srovnání nejnižší kojenecká úmrtnost
- příčinám úmrtí vévodí nemoci oběhové soustavy
- pokles počtu sňatků doprovází nárůst počtu rozvodů

Na vývoj počtu obyvatelstva působí dvě základní složky - přirozená měna a stěhování. Přirozená měna je základem demografických procesů ve smyslu bilance živě narozených a zemřelých, narození jsou tedy kladnou položkou, zemřelí položkou zápornou. U migrace jsou kladnou položkou přistěhovalí, zápornou vystěhovalí. Výsledkem je pak celkový přírůstek nebo úbytek obyvatelstva. Za období let 2000 až 2004 jsou tyto údaje uvedeny v tabulce 3.3.1. Je nutno podotknout, že přirozený přírůstek, tedy stav, kdy počet

narozených byl vyšší než počet zemřelých, byl v Jihomoravském kraji naposledy zaznamenán v roce 1993 (13 556 narozených a 13 171 zemřelých).

Počet živě narozených ve sledovaném období je příliš obecný ukazatel, stejně jako **hrubá míra porodnosti**, což je počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu. Vyšší vypovídací schopnost má například **míra plodnosti podle věku**, což je počet živě narozených dětí ženám v určité věkové kategorii připadající na 1 000 žen v dané věkové kategorii (**hrubá míra plodnosti** je počet živě narozených dětí na 1 000 žen ve věku 15 až 49 let). Dalším ukazatelem je **úhrnná plodnost**, což je počet dětí, které by se živě narodily každé ženě během celého jejího reprodukčního období (za nějž je považováno věkové rozpětí 15 až 49 let), pokud by se během tohoto reprodukčního období neměnila míra plodnosti žen podle věku. Předpokládá se dále nulová úmrtnost žen během reprodukčního období. Dosahuje-li úhrnná plodnost hodnoty přibližně 2,1, pak je zajištěna prostá reprodukce obyvatelstva bez významného přirozeného přírůstku či úbytku, klesne-li pod tuto hodnotu, početní stav populace nabývá tendenci k dlouhodobému snižování. Odvozeným ukazatelem je **hrubá míra reprodukce**, ta udává počet dívek, které by se průměrně narodily živě jedné ženě v dané populaci v průběhu jejího reprodukčního období za předpokladu zachování míry plodnosti žen podle věku, zjištěném v daném období. **Čistá míra reprodukce** je od hrubé míry odlišena tím, že respektuje úmrtnostní poměry v dané populaci. Vyjadřuje, kolik dívek, které by se podle hrubé míry reprodukce narodily v průměru každé ženě, by se dožilo věku matky v době svého narození. Pokud je čistá míra reprodukce rovna 1,0, početní stav populace by zůstal perspektivně zachován.

Tab. 3.3.1 Charakteristiky pohybu obyvatelstva

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Celkový přírůstek	-1 703	-3 494	-2 701	778	631	2 334
muži	-720	-1 889	-1 535	998	453	1 173
ženy	-983	-1 605	-1 166	-220	178	1 161
Přirozený přírůstek	-2 503	-2 030	-1 870	-2 074	-932	1 571
muži	-1 168	-834	-814	-840	-317	851
ženy	-1 335	-1 196	-1 056	-1 234	-615	720
Přírůstek stěhováním	800	-1 464	-831	2 852	1 563	763
muži	448	-1 055	-721	1 838	770	322
ženy	352	-409	-110	1 014	793	441
Na 1 000 obyvatel						
celkový přírůstek	-1,5	-3,1	-2,4	0,7	0,6	2,1
přirozený přírůstek	-2,2	-1,8	-1,7	-1,8	-0,8	1,4
přírůstek stěhováním	0,7	-1,3	-0,7	2,5	1,4	0,7

Při hodnocení ukazatelů porodnosti v roce 2000 až 2004 je možno konstatovat vcelku příznivý vývoj, podle očekávání demografů je to důsledek nástupu generace matek ze silných populačních ročníků konce sedmdesátých let. V uvedeném období rostl počet živě narozených dětí, v roce 2004 se jich živě narodilo 10 660, což bylo o 1 093, tj. o 11,4 % více, než v roce 2000, průměrný roční přírůstek činil 2,7 %. Zvýšil se i ukazatel hrubé míry porodnosti, na 1 000 obyvatel připadlo v roce 2004 celkem 9,5 narozených dětí, o 1,1 více, než v roce 2000. Příznivý vývoj zaznamenal i ukazatel úhrnné plodnosti.

Tab. 3.3.2 Počet narozených

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Narození celkem	9 592	9 644	10 100	10 032	10 689	1 097
Živě narození	9 567	9 626	10 067	10 007	10 660	1 093
na 1 000 obyvatel	8,4	8,5	9,0	8,9	9,5	1,1
Mrtvě narození	25	18	33	25	29	4
Živě narození mimo manželství	1 603	1 788	2 021	2 352	2 670	1 067
podíl z živě narozených celkem (%)	16,8	18,6	20,1	23,5	25,0	8,3
Úhrnná plodnost	1,092	1,107	1,153	1,142	1,210	0,118
Průměrný věk matky při narození dítěte	26,9	27,3	27,7	28,1	28,5	1,6
při narození 1. dítěte	25,0	25,4	25,9	26,3	26,8	1,8
Čistá míra reprodukce	.	.	0,555	0,550	0,580	x
Hrubá míra reprodukce	.	.	0,561	0,555	0,585	x

Hrubá míra plodnosti, uvedená v tabulce 3.3.3, ukazuje srovnání kraje a jeho okresů s úrovní České republiky. Ve všech okresech došlo ke zlepšení tohoto kvalitativního ukazatele, zároveň je zde však patrný fakt, že tři okresy (Blansko, Břeclav a Hodonín) měly v celém sledovaném období proti republikovému údaji vždy nižší hodnoty. Pouze okres Brno-venkov byl vždy nad úrovní kraje i republiky.

Tab. 3.3.3 Hrubé míry plodnosti podle okresů

(živě narození na 1 000 žen ve věku 15 až 49 let)

Rok	Česká republika	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
2000	35,1	33,5	33,9	32,5	35,3	33,0	32,2	34,0	35,9
2001	35,5	34,2	34,1	34,6	37,4	31,6	31,4	34,5	35,5
2002	36,5	36,0	35,8	37,1	37,7	32,0	35,0	37,7	35,2
2003	37,0	35,9	37,0	36,8	38,0	33,0	32,2	35,8	37,7
2004	38,7	38,4	38,2	39,8	41,0	37,5	34,7	39,5	35,9

Pozitivní vývoj porodnosti v posledních letech je sice doložen statistickými ukazateli, ovšem je třeba zohlednit to, že rok 2000, jako výchozí hranice, byl vyvrcholením procesu dlouhodobého poklesu v porodnosti. O tom svědčí delší časová řada živě narozených dětí v jednotlivých okresech kraje, uvedená v tabulce 3.3.4.

Průměrný věk matky při narození dítěte ve sledovaném období vzrostl o 1,6 roku, v roce 2004 dosáhl hranice 28,5 let, při narození prvního dítěte to byla hranice 26,8 let (o 1,8 roku více než v roce 2000). V roce 2000 se 36,4% dětí z celku narodilo matkám ve věku do 24 let, v roce 2004 to bylo již jen 23,3%.

Tab. 3.3.4 Počet živě narozených podle okresů

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/1994
Jihomoravský kraj	11 701	10 310	9 786	9 673	9 716	9 547	9 567	9 626	10 067	10 007	10 660	91,1
Blansko	1 175	1 102	987	1 027	1 001	888	907	904	943	974	999	85,0
Brno-město	3 523	3 147	3 007	2 966	2 992	3 060	3 135	3 240	3 427	3 367	3 603	102,3
Brno-venkov	1 654	1 462	1 415	1 399	1 417	1 435	1 369	1 445	1 467	1 498	1 648	99,6
Břeclav	1 378	1 154	1 083	1 035	1 106	1 120	1 062	1 002	1 005	1 034	1 170	84,9
Hodonín	1 817	1 493	1 426	1 392	1 414	1 331	1 317	1 268	1 404	1 281	1 370	75,4
Vyškov	884	787	743	771	722	715	735	739	809	771	847	95,8
Znojmo	1 270	1 165	1 125	1 083	1 064	998	1 042	1 028	1 012	1 082	1 023	80,6

Ekonomická a sociální transformace společnosti probíhající v posledních letech přinesla základní změny v reprodukčním chování v celé České republice, stejně i v Jihomoravském kraji. Došlo ke změně hodnotové orientace, myšlení mladé generace se zásadně liší od generace předchozí. Do popředí vystupují individuální zájmy a priority – získání vzdělání, cesty za lepšími pracovními příležitostmi, možnost studia či zaměstnání v zahraničí, zajištění vlastního bydlení či jen pouhá potřeba „užít si života“. To vše jsou faktory, které u mladé generace ovlivňují odklady vstupu do manželství na pozdější dobu, pokud se pro něj vůbec rozhodnou, u žen jde však především o rozhodnutí mít děti až ve vyšším věku.

S porodností, o níž byla doposud řeč, úzce souvisí i potratovost. Efektivnost populační politiky byla vždy měřena stoupající křivkou porodnosti a klesající křivkou potratovosti. Celková potratovost má dvě základní složky – samovolné potraty, jež mají charakter především biologický, dále pak potraty umělé (umělé přerušování těhotenství a tzv. ostatní potraty), které mají charakter společensko-sociální. Stejně jako porodnost je potratovost možno hodnotit pomocí poměrových ukazatelů, **hrubá míra potratovosti** udává počet potratů na 1 000 obyvatel středního stavu, **úhrnná potratovost** je počet potratů vztahený na 1 000 žen ve věku 15 až 49 let, **potratový index** pak udává počet potratů na 100 narozených.

Tab. 3.3.5 Potraty

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Počet potratů	4 505	4 297	4 131	4 153	3 936	-569
na 1 000 obyvatel	4,0	3,8	3,7	3,7	3,5	-0,5
na 1 000 žen ve věku 15 až 49 let	15,8	15,3	14,8	14,9	14,2	-1,6
Podíl potratů z ukončených těhotenství (%)	32,0	30,8	29,0	29,3	26,9	-5,1
Potratový index	47,0	44,6	40,9	41,4	36,8	-10,2
Podíl samovolných potratů (%)	28,7	26,1	27,8	30,4	.	x

V roce 2004 byl v Jihomoravském kraji evidováno 3 936 potratů, tento počet byl o 569 potratů nižší proti roku 2000, což představuje pokles o 12,6 %. Příznivě se vyvíjely i poměrové ukazatele hrubé míry potratovosti a úhrnné potratovosti. Podíl potratů z ukončených těhotenství v roce 2004 činil 26,9 % a byl o 5,1 bodu nižší, než v roce 2000. Ve sledovaných letech poklesl i potratový index, snížení je zřetelné především

z dlouhodobého pohledu, například v roce 1995 na 100 narozených dětí připadlo téměř 56 potratů. Podíl samovolných potratů na celkovém počtu z dlouhodobého hlediska výrazně nekolísá.

V úvodu kapitoly bylo uvedeno, že druhou složkou demografické reprodukce, a to složkou zápornou, je úmrtnost. Je uváděn absolutní počet zemřelých, vyšší vypovídací schopnost má **hrubá míra úmrtnosti**, což je počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu. Následuje míra úmrtnosti podle věku (**specifická úmrtnost**), která udává počet zemřelých v určitém věku na 1 000 osob v dané věkové skupině. Nejvyšší vypovídací schopnost má standardizovaná míra úmrtnosti, která eliminuje vliv věkové struktury populace. S jistotou platí fakt, že s rostoucím věkem se úmrtnost zvyšuje, specifická úmrtnost ve vyšších věkových skupinách je vyšší. **Standardizovaná míra úmrtnosti** je potom definována jako úmrtnost teoretické populace vypočtená z jednotlivých specifických úmrtností konkrétní populace. Při srovnání různých regionů ukazuje, jaká by byla regionech úmrtnost, kdyby věková struktura jejich obyvatelstva byla shodná.

Tab. 3.3.6 Zemřelí

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zemřelí	12 070	11 656	11 937	12 081	11 592	-478
na 1 000 obyvatel	10,6	10,3	10,6	10,8	10,3	-0,3
Standardizovaná míra úmrtnosti	10,1	9,9	10,1	10,2	9,8	-0,3
Naděje dožití při narození						
muži	71,90	72,31	72,56	72,51	72,92	1,02
ženy	78,67	78,96	79,17	79,26	79,61	0,94
rozdíl (ženy - muži)	6,77	6,65	6,61	6,75	6,69	x
Naděje dožití ve věku 60 let						
muži	17,16	17,44	17,63	17,55	17,80	0,64
ženy	21,57	21,81	21,83	21,89	22,13	0,56
rozdíl (ženy - muži)	4,41	4,37	4,20	4,34	4,33	x

K charakteristice řádu vymírání populace se používá úmrtnostních tabulek, které pomocí tabulkových funkcí spolu propojených vyjadřují intenzitu úmrtnosti dané populace. Výsledkem výpočtu je ukazatel naděje dožití (střední délka života). **Naděje dožití (střední délka života)** je počet roků, který pravděpodobně prožije osoba právě x-letá za předpokladu, že po celou dobu jejího dalšího života se nezmění řád vymírání zjištěný úmrtnostní tabulkou. Ukazatel se používá nejčastěji ve formě naděje dožití (střední délka života) při narození – kolik roků se dožije osoba právě narozená.

Tab. 3.3.7 Zemřelí podle pohlaví – relativně (na 1 000 obyvatel středního stavu)

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
	Muži					
Česká republika	10,98	10,80	10,95	11,25	10,90	-0,08
Jihomoravský kraj	11,03	10,48	11,00	11,01	10,69	-0,34
Blansko	11,37	10,47	11,47	10,73	11,33	-0,04
Brno-město	11,05	10,39	11,17	11,06	10,56	-0,49
Brno-venkov	11,58	10,63	11,03	11,21	10,32	-1,26
Břeclav	9,48	9,83	10,86	10,68	10,81	1,34
Hodonín	11,01	10,60	10,81	11,25	10,89	-0,12
Vyškov	11,37	10,50	11,54	11,42	10,39	-0,98
Znojmo	11,34	11,06	10,04	10,53	10,89	-0,45
	Ženy					
Česká republika	10,26	10,29	10,29	10,59	10,12	-0,14
Jihomoravský kraj	10,23	10,11	10,28	10,55	9,98	-0,25
Blansko	9,50	10,21	10,93	10,13	9,81	0,31
Brno-město	10,60	10,55	10,83	11,20	11,06	0,46
Brno-venkov	10,86	10,18	10,54	10,98	9,53	-1,33
Břeclav	8,78	9,04	9,08	10,44	8,42	-0,36
Hodonín	10,01	9,98	9,45	9,04	9,48	-0,53
Vyškov	10,58	9,95	10,82	10,98	10,27	-0,31
Znojmo	10,41	9,84	9,49	10,02	9,37	-1,04

Údaje o střední délce života se podstatně liší podle pohlaví. Biologicky je dáno, že se rodí více chlapců (na 100 narozených dívek v průměru připadá 106 narozených chlapců), biologicky je ovšem také dáno, že u mužů je ve vyšších věkových skupinách dána vyšší pravděpodobnost úmrtí a tím je celkově dána nižší naděje dožití (střední délka života). Jihomoravský kraj v posledních letech drží primát, naděje dožití při narození je u žen nejvyšší v České republice, u mužů je to pomyslné čtvrté místo.

V roce 2004 zemřelo v Jihomoravském kraji 11 592 osob, což bylo o 478 osob, tj. o 4,0 % méně, než v roce 2000. Při srovnání **hrubé míry úmrtnosti** je Jihomoravský kraj v posledních letech na úrovni republikových hodnot. Hrubá míra úmrtnosti v kraji se v roce 2004 snížila proti roku 2000 o 0,3 bodu a dosahovala 10,3 zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu (u mužů v roce 2004 hodnota 10,7 byla o 0,3 bodu nižší, u žen hodnota 10,0 byla o 0,2 bodu nižší proti roku 2000). Shodný bodový pokles byl zaznamenán u standardizované míry úmrtnosti, v roce 2004 podle tohoto ukazatele, v němž je eliminován vliv věkové struktury, byla dosažena hodnota 9,8 zemřelých na 1 000 obyvatel.

Ze srovnání hrubé míry úmrtnosti v okresech kraje podle pohlaví je patrná příznivá situace v okresech Břeclav a Hodonín, především u úmrtnosti žen, zde jsou zaznamenány nejnižší relativní hodnoty. Zajímavostí je, že pouze v okrese Brno-město nastala v letech 2001, 2003 a 2004 situace, kdy úmrtnost žen je na vyšší úrovni než úmrtnost mužů. Zároveň je úmrtnost žen v uvedených letech i nejvyšší ve srovnání s ostatními okresy. U úmrtnosti mužů byla v průběhu sledovaných let opakovaně nejvyšší hodnota vykázána pouze v okrese Vyškov, a to v roce 2002 a 2003.

Nejvyšší počet zemřelých v roce 2004 byl ve věkové skupině 80 až 89 let, tvořili 28,8 % všech zemřelých. Naproti tomu v roce 2000 byla nejpočetnější skupina zemřelých ve věku 70 až 79 let, když tvořili 32,2 % zemřelých. Zemřelí starší 60 let tvořili v roce 2000 celkem 82,2 % z celku, v roce 2004 to bylo 83,5 %, tedy o 1,3 bodu více.

Nejmenší počet zemřelých a tím nejnižší vypočtená hodnota specifické úmrtnosti je v nejnižší věkové skupině 0 až 14 let. V detailnějším pohledu na tuto skupinu je třeba uvést ukazatel **kojenecké úmrtnosti** (počet zemřelých do jednoho roku na 1 000 živě narozených) a ukazatel **novorozenecké úmrtnosti** (počet zemřelých do 28 dnů na 1 000 živě narozených), oba měly ve sledovaném období příznivý sestupný trend. V roce 2004 patřilo Jihomoravskému kraji prvenství mezi kraji České republiky, když na 1 000 živě narozených připadlo pouze 2,3 zemřelých ve věku do 1 roku.

Velmi obecně lze konstatovat, že zvyšující se podíl zemřelých nad 60 let ukazuje na lepší se stav populace, na zvyšující se věk. Přesto se věková skladba zemřelých v tomto relativně krátkém období nijak významně neměnila, změny by byly patrné pouze v dlouhodobé časové řadě, kde by se projevila na jedné straně neustále klesající novorozenecká a kojenecká úmrtnost, na druhé straně pak zvyšující se střední délka života.

Tab. 3.3.8 Úmrtnost podle věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zemřelí celkem	12 070	11 656	11 937	12 081	11 592	-478
v tom ve věku:						
0 - 14	70	52	72	59	60	-10
15 - 39	340	305	318	284	297	-43
40 - 59	1 739	1 659	1 632	1 661	1 551	-188
60 - 69	1 776	1 718	1 770	1 759	1 805	29
70 - 79	3 881	3 632	3 681	3 530	3 290	-591
80 - 89	3 191	3 133	3 301	3 518	3 344	153
90+	1 073	1 157	1 163	1 270	1 245	172
Specifická úmrtnost podle věkových skupin ¹⁾						
0 - 14	0,39	0,30	0,42	0,35	0,36	-0,02
15 - 39	0,81	0,73	0,77	0,68	0,72	-0,09
40 - 59	5,44	5,23	5,17	5,27	4,91	-0,53
60 - 69	17,67	16,94	17,15	16,47	16,29	-1,37
70 - 79	46,12	43,70	44,64	43,27	40,89	-5,23
80 - 89	122,05	113,16	112,49	113,96	102,63	-19,42
90+	245,54	281,44	266,62	284,75	271,83	26,30

¹⁾ zemřelí v dané věkové skupině na 1 000 obyvatel v této skupině

Pro rok 2004 bylo provedeno srovnání specifických úmrtností podle věkových skupin v jednotlivých okresech. Ve věkové skupině do 14 let byla nejvyšší úmrtnost v okrese Znojmo (0,44 zemřelých na 1 000 obyvatel v tomto věku), nejnižší hodnota v okrese Brno-venkov (0,23). Dále zkráceně pro každou věkovou skupinu vždy okres s nejvyšší a nejnižší hodnotou: věková skupina 15 až 39 let – Znojmo 0,86 a Vyškov 0,55, skupina 40 až 59 let – Znojmo 5,90 a Vyškov 3,79, věk 60 až 69 let – Břeclav 17,89 a Brno-venkov 14,38, skupina 70 až 79 let – Hodonín 44,17 a Brno-město 37,34, věk 80 až 89 let – Vyškov 118,91 a Brno-město 94,37 a konečně věk nad 90 let – Blansko 310,08 a Hodonín 240,20. Jestliže se toto srovnání provede v ostatních letech sledovaného období, okresy se v krajních hodnotách vcelku pravidelně obměňují,

nelze tedy obecně říct, že v některém okrese jsou podmínky úmrtnosti dlouhodobě zcela odlišné od krajských hodnot, jinak řečeno, že by se v některém okrese v jistém věku pravidelně umíralo víc, v jiném pak méně.

Pro charakteristiku úmrtnosti v daném regionu je důležité také zastoupení jednotlivých **příčin smrti** v populaci. Pro jejich klasifikaci slouží mezinárodně doporučená systematika, která je revidována každých 10 let. Od roku 1994 je v platnosti 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, v níž je 20 tříd. Jsou spolu s počty zemřelých podle příčin uvedeny přehledně v tabulce 3.3.9. Nemoci oběhové soustavy (IX. třída) příčinám dlouhodobě vévodí, v roce 2000 byly příčinou u 56,3 % úmrtí, v roce 2004 to bylo u 55,1 % úmrtí. Druhou největší skupinou jsou novotvary (II. třída), v roce 2000 způsobily 25,8 % a v roce 2004 25,5 % úmrtí. Ostatní třídy příčin mají ve struktuře úmrtí podstatně menší zastoupení. Zmínit je však třeba sebevraždy, jako jistě nežádoucí patologický jev ve společnosti. V roce 2004 bylo v kraji spácháno 150 sebevražd (1,3 % z celkového počtu zemřelých), jejich počet byl o 30, tj. o 16,7 % nižší, než v roce 2000 (1,5 % ze zemřelých).

Tab. 3.3.9 Zemřelí v Jihomoravském kraji podle příčin smrti

Třídy příčin úmrtí (podle 10. revize Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů)	Počet zemřelých				
	2000	2001	2002	2003	2004
Celkem	12 070	11 656	11 937	12 081	11 592
I. Některé infekční a parazitární nemoci (A00 - B99)	18	24	20	35	27
II. Novotvary (C00 - D48)	3 109	3 004	3 107	3 095	2 957
z toho: zhoubné novotvary (C00 - C97)	3 099	2 992	3 097	3 088	2 943
z toho: zhoubné novotvary tlustého střeva (C18)	272	246	273	261	226
zhoubné novotvary konečníku (C20)	117	121	133	152	112
zhoubné novotvary hrtanu (C32)	36	36	29	25	25
zhoubné novotvary průdušek a plic (C34)	535	534	526	532	503
zhoubné novotvary prsu (C50)	258	225	206	224	202
zhoubné novotvary mízní,krvetočné a příbuzné tkáně (C81 - C96)	243	246	230	241	216
III. Nemoci krve a některé poruchy týkající se mechanismu imunity (D50 - D89)	3	6	12	13	9
IV. Nemoci endokrinní,výživy a přeměny látek (E00 - E90)	109	129	124	133	139
V. Poruchy duševní a poruchy chování (F00 - F99)	15	15	10	22	30
VI. Nemoci nervové soustavy (G00 - G99)	151	142	144	169	155
VII. Nemoci oka a očních adnex (H00 - H59)	-	-	-	-	-
VIII. Nemoci ucha a bradavkového výběžku (H60 - H95)	-	-	-	-	-
IX. Nemoci oběhové soustavy (I00 - I99)	6 795	6 478	6 710	6 712	6 390
z toho: infarkt myokardu (I21 - I23)	1 591	1 554	1 548	1 303	1 193
ostatní formy ischemické choroby srdeční (I20, I24 a I25)	1 075	892	924	1 140	1 146
cévní nemoci mozku (I60 - I69)	2 004	1 852	1 951	2 001	1 594
X. Nemoci dýchací soustavy (J00 - J99)	431	429	372	423	391
z toho: záněty plic (J12 - J18)	253	250	219	244	221
XI. Nemoci trávicí soustavy (K00 - K93)	471	477	514	481	506
XII. Nemoci kůže a podkožního vaziva (L00 - L99)	1	-	2	3	1
XIII. Nemoci svalové a kosterní soustavy a pojivové tkáně (M00 - M99)	4	1	3	6	2
XIV. Nemoci močové a pohlavní soustavy (N00 - N99)	137	116	133	115	131
XV. Těhotenství, porod a šestinedělí (O00 - O99)	-	2	-	-	-
XVI. Některé stavy vzniklé v perinatálním období (P00 - P96)	20	13	27	19	14
XVII. Vrozené vady,deformace a chromozonální abnormality (Q00 - Q99)	10	17	11	9	6
XVIII. Příznaky, znaky a abnormální klinické a laboratorní nálezy					
nezařazené jinde (R00 - R99)	43	41	60	75	69
XX. Vnější příčiny nemocnosti a úmrtnosti (S00 - Y98)	753	762	688	771	765
z toho: sebevraždy (X60 - X84)	180	165	150	161	150

Součástí tzv. přirozeného pohybu obyvatelstva jsou sňatky a rozvody. Obojí je možno spojovat s následnou migrací, růst sňatečnosti může být předzvěstí růstu porodnosti, to vše následně ovlivňuje i věkovou strukturu populace. U sňatků a rozvodů je možno uvádět pouze jejich počet, přesnější je však **hrubá míra sňatečnosti (rozvodovosti)**, což je počet sňatků (rozvodů) na 1 000 obyvatel středního stavu, nebo **míra sňatečnosti (rozvodovosti) podle věku**, což je počet sňatků (rozvodů) mužů nebo žen na 1 000 mužů nebo žen v dané věkové skupině. Často je uváděn i **index rozvodovosti**, což je počet rozvodů v daném čase a území na 100 sňatků uzavřených ve stejném čase a území.

Tab. 3.3.10 Sňatky a rozvody

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Sňatky	6 053	5 602	5 628	5 441	5 647	-406
na 1 000 obyvatel	5,33	4,97	5,01	4,85	5,03	-0,30
Průměrný věk						
nevěsty	27,6	27,8	28,2	28,7	29,2	1,6
ženicha	30,7	30,8	31,2	31,8	32,2	1,5
Rozvody	2 915	3 102	3 110	3 193	3 294	379
na 1 000 obyvatel	2,56	2,75	2,77	2,85	2,93	0,37
v tom podle délky trvání manželství (%):						
0 - 4 roky	19,7	17,3	17,4	17,6	15,7	¹⁾ -4,0
5 - 9 let	25,8	25,8	23,2	19,7	21,7	¹⁾ -4,1
10 - 14 let	21,2	21,2	21,0	23,1	21,3	¹⁾ 0,1
15 a více let	33,3	35,6	38,4	39,6	41,3	¹⁾ 8,0
Index rozvodovosti	48,16	55,37	55,26	58,68	58,33	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

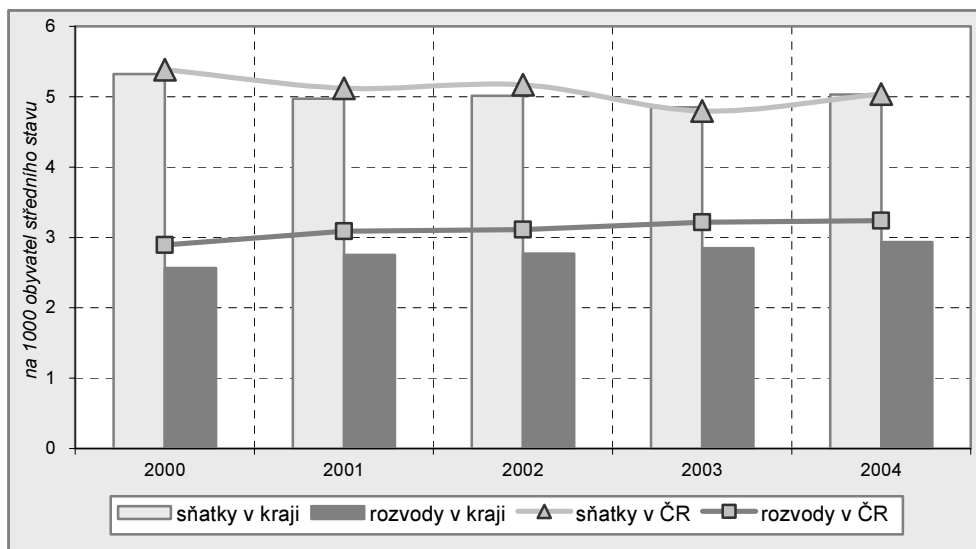
Období let 2000 až 2004 je v Jihomoravském kraji shodně se situací v České republice charakterizováno poklesem počtu sňatků, následně tím i jejich intenzity. Ke snížení počtu docházelo i přes příznivou věkovou strukturu potenciálních snoubenců. V roce 2004 bylo v kraji uzavřeno 5 647 sňatků, což bylo proti roku 2000 o 406, tj. o 6,7 % méně, pokles hrubé míry sňatečnosti představoval 0,30 bodu, když v roce 2004 na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 5,03 uzavřených sňatků. O změně populačního klimatu ve společnosti byla již zmínka v části věnované porodnosti. Mladí lidé odkládají sňatky do vyššího věku, důvodem jsou ekonomické a psychologické faktory – potíže ekonomické a bytové na jedné straně, možnost seberealizace na straně druhé. Průměrný věk nevěsty dosáhl v roce 2004 29,2 let a byl o 1,6 roku vyšší, než v roce 2000. Průměrný věk ženicha činil 32,1 let a zvýšil se o 1,5 roku. Ovšem k tomu, aby se rodily děti, nutně není třeba manželství. Svědčí o tom údaje uvedené již v přehledu 3.3.2 o dětech narozených mimo manželství. V roce 2004 jich bylo 2 670, což bylo o 1 067 více než v roce 2000 a v roce 2004 tvořily celou čtvrtinu narozených dětí.

Tab. 3.3.11 Sňatky a rozvody v okresech (relativně na 1 000 obyvatel středního stavu)

	Počet sňatků					Počet rozvodů				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Česká republika	55 321	52 374	52 732	48 943	51 447	29 704	31 586	31 758	32 824	33 060
Jihomoravský kraj	6 053	5 602	5 628	5 441	5 647	2 915	3 102	3 110	3 193	3 294
Blansko	565	519	509	490	493	259	246	255	300	280
Brno-město	2 191	2 059	2 073	2 022	2 150	1 153	1 284	1 263	1 214	1 338
Brno-venkov	842	783	762	755	787	401	388	394	396	425
Břeclav	597	567	554	555	565	329	324	321	309	346
Hodonín	808	689	729	681	728	321	404	340	385	411
Vyškov	464	414	463	388	396	193	208	209	252	196
Znojmo	586	571	538	550	528	259	248	328	337	298
	Sňatky na 1 000 obyvatel					Rozvody na 1 000 obyvatel				
Česká republika	5,39	5,12	5,17	4,80	5,04	2,89	3,09	3,11	3,22	3,24
Jihomoravský kraj	5,33	4,97	5,01	4,85	5,03	2,56	2,75	2,77	2,85	2,93
Blansko	5,24	4,82	4,74	4,56	4,58	2,40	2,28	2,37	2,79	2,60
Brno-město	5,72	5,49	5,58	5,47	5,84	3,01	3,42	3,40	3,28	3,63
Brno-venkov	5,29	4,91	4,74	4,66	4,79	2,52	2,43	2,45	2,44	2,59
Břeclav	4,78	4,57	4,49	4,51	4,59	2,63	2,61	2,60	2,51	2,81
Hodonín	5,02	4,31	4,58	4,30	4,61	1,99	2,53	2,14	2,43	2,60
Vyškov	5,35	4,79	5,35	4,47	4,55	2,23	2,41	2,41	2,91	2,25
Znojmo	5,13	5,01	4,72	4,82	4,62	2,27	2,18	2,88	2,96	2,61

Intenzita sňatečnosti v Jihomoravském kraji byla s výjimkou roku 2003 proti republikové úrovni nižší. Z okresů kraje sňatečnosti vévodí okres Brno-město, zde byla hodnota ukazatele vždy nad republikovým průměrem. Z ostatních okresů tento stav nastal pouze v okrese Vyškov, a to v roce 2000 a 2002. Pokud vezmeme prostý průměr sňatečnosti za sledovaných pět let, pak nejnižší úroveň sňatečnosti byla v okresech Břeclav a Hodonín.

Graf 3 Sňatečnost a rozvodovost v Jihomoravském kraji

Zcela opačný trend než u sňatečnosti je patrný u **rozvodovosti**. Zvýšení počtu rozvodů, tím i hrubé míry rozvodovosti, provázelo vývoj ve sledovaných letech jak v jednotlivých okresech, tak v Jihomoravském kraji i v České republice. V roce 2004 bylo v kraji realizováno 3 294 rozvodů, což bylo proti roku 2000 o 379, tj. o 13,0 % více, růst hrubé míry rozvodovosti představoval 0,37 bodu, když v roce 2004 na 1 000 obyvatel středního stavu připadlo 2,93 rozvodů.

Rozvodový index, což je, jak již bylo uvedeno, počet rozvodů na 100 uzavřených sňatků v daném roce, vzrostl ve sledovaném období téměř o 10 bodů. Často používaný zjednodušený výrok, že se „každé druhé manželství rozvádí“, je zavádějící. Růst rozvodového indexu v poslední době ovlivňuje především pokles počtu sňatků a nepravdivost výroku potvrzuje i struktura rozvodů podle délky trvání manželství (výrok by platil v případě, že by ve struktuře byla uvedena kategorie trvání manželství do 1 roku a byla by zároveň zastoupena podílem 50 %).

3.4 Stěhování

- *bydliště mění především osoby ve věku do 50 let, převažují muži*
- *obrat stěhování se ve sledovaném období zdvojnásobil*
- *objem vnitřního stěhování vzrostl o pětinu*

Stěhováním rozumíme prostorové přemístění osob přes administrativní hranice jednotky spojené se změnou bydliště, a to buď na území České republiky (**vnitřní stěhování**), nebo přes hranice České republiky (**zahraniční stěhování**). U cizinců bylo do roku 2000 sledováno stěhování těch osob, které měly na území republiky trvalé bydliště, od roku 2001 se vykazuje migrace i za cizince pobývající v České republice na základě udělení víza nad 90 dnů pobytu.

Pro rozlišení směru pohybu osob z územní nebo do územní jednotky se používá termínů vystěhovalí a přistěhovalí. Úhrn přistěhovalých a vystěhovalých za stanovenou územní jednotku a v daném čase je **obrat stěhování** (hrubá migrace). Za kraj je obrat stěhování součtem počtu přistěhovalých do kraje a počtu z kraje vystěhovalých. Rozdíl mezi přistěhovalými a vystěhovalými tvoří přírůstek (úbytek) stěhováním (**migrační saldo**). **Objem stěhování** je počet případů stěhování uvnitř daného územního celku (nezapočítává se do něho stěhování přes hranice územního celku).

Stěhování v posledních letech zásadním způsobem ovlivňuje počty obyvatel. Vzhledem k dlouhodobému přirozenému úbytku obyvatel je zárukou kladné změny počtu obyvatel pouze přírůstek stěhováním. Přírůstek obyvatel stěhováním byl v Jihomoravském kraji zaznamenán v letech 2000, 2003 a 2004, ale jen v letech 2003 a 2004 byl zaznamenán i celkový přírůstek obyvatel.

Tab. 3.4.1 Přistěhovalí a vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přistěhovalí celkem	4 935	5 534	8 296	11 332	10 687	5 752
muži	2 384	2 858	4 477	6 691	6 088	3 704
ženy	2 551	2 676	3 819	4 641	4 599	2 048
v tom ve věku:						
0 - 14	812	869	1 177	1 056	1 071	259
15 - 29	2 315	2 375	3 570	5 206	4 544	2 229
30 - 49	1 166	1 660	2 604	3 917	3 902	2 737
50 - 64	368	370	617	795	823	455
65 a více	274	260	328	358	347	73
Vystěhovalí celkem	4 135	6 998	9 127	8 480	9 124	4 989
muži	1 936	3 913	5 198	4 853	5 318	3 382
ženy	2 199	3 085	3 929	3 627	3 806	1 607
v tom ve věku:						
0 - 14	688	834	984	882	861	173
15 - 29	1 786	2 778	3 427	3 641	3 981	2 195
30 - 49	936	2 292	3 348	2 845	3 084	2 148
50 - 64	319	679	945	779	811	492
65 a více	406	415	423	333	387	-19

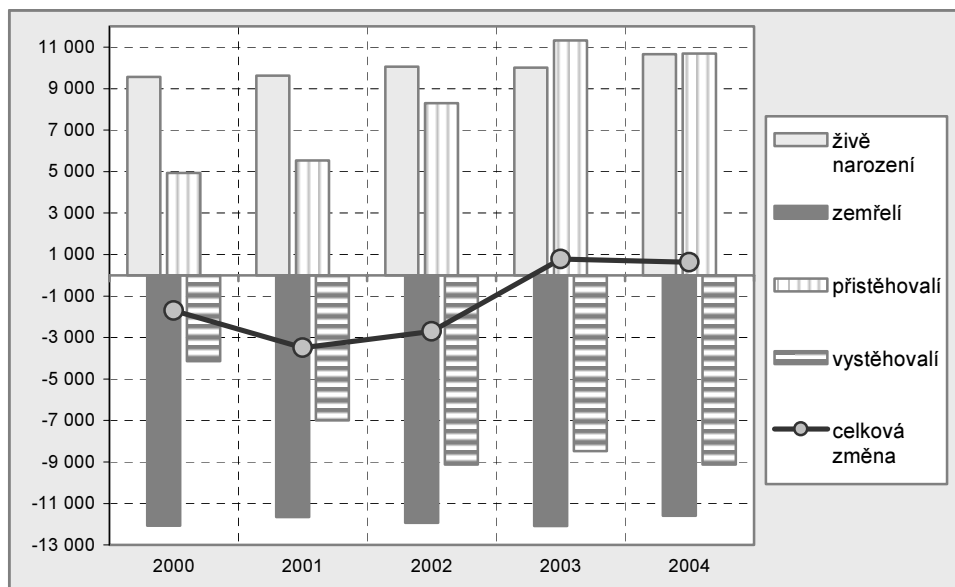
Tabulkový přehled 3.4.1 uvádí počty přistěhovalých a vystěhovalých v letech 2000 až 2004, jejich skladbu podle pohlaví a podle věku. Zajímavostí je fakt, že počty mužů měnících bydliště jsou s výjimkou roku 2000 vždy vyšší, převyšují počty vystěhovalých i přistěhovalých žen. Věková struktura migrujících osob je vcelku stálá, v podstatě tři čtvrtiny stěhujících se osob byly v jednotlivých letech ve věku 15 až 49 let. Obrat stěhování byl v roce 2004 proti roku 2000 dvojnásobný, zatímco v roce 2000 tvořil úhrn do kraje přistěhovalých a z kraje vystěhovalých 9 070 osob, v roce 2004 to bylo již 19 811 osob. Je třeba však zohlednit již uvedenou změnu v metodice započítání pohybu cizinců.

Tab. 3.4.2 Přistěhovalí podle státního občanství

	Ukazatel	Celkem	v tom se státním občanstvím								
			ČR	SR	Rakousko	ostatní státy EU	Ukrajina	Vietnam	Moldavsko	Mongolsko	ostatní státy
2000	Přistěhovalí celkem	4935	4401	160	5	33	129	30	7	8	162
	z jiných krajů ČR	4112	4 089	4	-	1	4	4	-	-	10
	ze zahraničí	823	312	156	5	32	125	26	7	8	152
2001	Přistěhovalí celkem	5534	3976	262	27	94	519	281	29	21	325
	z jiných krajů ČR	4082	3 858	14	-	12	84	67	14	7	26
	ze zahraničí	1452	118	248	27	82	435	214	15	14	299
2002	Přistěhovalí celkem	8296	4772	925	45	173	1190	441	94	92	564
	z jiných krajů ČR	4981	4 661	20	-	5	112	125	11	18	29
	ze zahraničí	3315	111	905	45	168	1 078	316	83	74	535
2003	Přistěhovalí celkem	11332	4607	2444	68	207	2747	370	207	88	594
	z jiných krajů ČR	4654	4 370	22	2	1	110	99	16	19	15
	ze zahraničí	6678	237	2 422	66	206	2 637	271	191	69	579
2004	Přistěhovalí celkem	10 687	4 821	1 297	95	229	2 822	427	210	205	581
	z jiných krajů ČR	4 934	4 407	24	1	9	249	116	30	50	48
	ze zahraničí	5 753	414	1 273	94	220	2 573	311	180	155	533

Migrační pohyb osob z pohledu státního občanství a z pohledu dělení na zahraniční a vnitřní stěhování ukazují tabulky 3.4.2 a 3.4.3. Z obou tabulek je patrný výrazný nárůst zahraničního stěhování, je zřejmé, že přírůstek stěhování v letech 2003 a 2004 je především zásluha zahraničního stěhování. Skladbě migrujících podle občanství vévodí občané Ukrajiny, Slovenska a Vietnamu.

Graf 4 Pohyb obyvatelstva v Jihomoravském kraji

Tab. 3.4.3 Vystěhovalí podle státního občanství

	Ukazatel	Celkem	v tom se státním občanstvím								
			ČR	SR	Rakousko	ostatní státy EU	Ukrajina	Vietnam	Moldavsko	Mongolsko	ostatní státy
2000	Vystěhovalí celkem	4 135	4 101	12	4	3	1	7	-	1	6
	do jiných krajů ČR	3 954	3 938	1	-	-	1	7	-	1	6
	do zahraničí	181	163	11	4	3	-	-	-	-	-
2001	Vystěhovalí celkem	6 998	4 554	1 371	43	85	490	83	67	35	270
	do jiných krajů ČR	4 694	4 451	16	8	4	111	42	17	1	44
	do zahraničí	2 304	103	1 355	35	81	379	41	50	34	226
2002	Vystěhovalí celkem	9 127	5 572	1 930	39	185	768	160	69	35	369
	do jiných krajů ČR	5 814	5 342	54	1	18	221	83	15	13	67
	do zahraničí	3 313	230	1 876	38	167	547	77	54	22	302
2003	Vystěhovalí celkem	8 480	4 568	1 825	47	161	1 221	141	88	113	316
	do jiných krajů ČR	5 222	4 318	28	1	13	628	92	45	31	66
	do zahraničí	3 258	250	1 797	46	148	593	49	43	82	250
2004	Vystěhovalí celkem	9 124	4 428	2 581	63	176	1 241	147	118	62	308
	do jiných krajů ČR	5 108	4 168	21	2	14	663	72	72	14	82
	do zahraničí	4 016	260	2 560	61	162	578	75	46	48	226

Uvnitř kraje se v roce 2000 přestěhovalo 12 215 osob, v roce 2004 to bylo 14 584 osob, tedy o 2 369 osob, tj. o 19,4 % více (pro úplnost - v roce 2001 se v rámci kraje stěhovalo 12 685 osob, v roce 2002 14 275 a v roce 2003 13 766 osob). K roku 2004 podrobněji – více než 38 % vnitřního stěhování bylo spojeno s okresem Brno-město, když do jiných okresů kraje se vystěhovalo 3 640 osob (z toho 2 309 osob do okresu Brno-venkov) a do Brna se přistěhovalo z obcí kraje 1 955 osob. V okrese Blansko se v rámci okresu stěhovalo 1 032 osob, 455 osob se vystěhovalo do jiných okresů kraje a opačným směrem mířilo 651 osob, v rámci okresu Brno-venkov se stěhovalo 1 237 osob, 1 467 se jich vystěhovalo do jiných okresů kraje a z jiných okresů kraje do okresu Brno-venkov přišlo 2 836 osob. Také za zbylé okresy kraje uvedeme tyto údaje jako trojici čísel – migrující v rámci okresu – vystěhovalí do jiných okresů kraje – přistěhovalí z jiných okresů. Tedy okres Břeclav 941 – 611 – 614, okres Hodonín 1664 – 410 – 328, okres Vyškov 851 – 546 – 667 a okres Znojmo 1399 – 331 – 409.

4. Sociální vývoj

4.1 Domácnosti, příjmová situace domácností

- *růst počtu cenзовých domácností neúplných rodin, zejména rodin se závislými dětmi*
- *vyšší úroveň vybavenosti úplných rodin*
- *příjmy domácností v moravských krajích jsou podprůměrné*

Informace o počtu, struktuře a vybavení rodin a domácností jsou jedním ze základních výsledků sčítání lidu, domů a bytů. Zdrojem údajů o příjmové situaci domácností jsou mikrocenzy pořádané v mezidobí mezi sčítáními. Domácnosti jsou děleny do 3 kategorií jako domácnosti bytové, hospodařící a cenзовé. **Bytovou domácnost** tvoří osoby žijící v jednom bytě, údaje o nich slouží k hodnocení způsobu a úrovně bydlení. **Hospodařící domácnost** tvoří společně bydlící osoby, které společně hradí základní výdaje domácnosti (strava, náklady na bydlení), informace o nich směřují k hodnocení životní úrovně. Hospodařící domácnost může být tvořena jednou nebo více domácnostmi cenзовými. **Cenзовая domácnost** je tvořena osobami v rámci hospodařící domácnosti na základě příbuzenských nebo jiných vztahů.

Tab. 4.1.1 Základní údaje o domácnostech

	Domácnosti celkem			Struktura domácností v %		Průměrný počet členů domácnosti	
	1991	2001	index 2001/1991	1991	2001	1991	2001
Cenзовé domácnosti celkem	439 256	455 546	103,7	100,0	100,0	2,57	2,46
v tom:							
úplné rodiny	277 844	259 567	93,4	63,3	57,0	3,24	3,17
bez závislých dětí	124 765	137 100	109,9	28,4	30,1	2,35	2,50
se závislými dětmi	153 079	122 467	80,0	34,8	26,9	3,96	3,92
neúplné rodiny	47 310	61 477	129,9	10,8	13,5	2,44	2,47
bez závislých dětí	20 961	26 092	124,5	4,8	5,7	2,18	2,26
se závislými dětmi	26 349	35 385	134,3	6,0	7,8	2,59	2,62
vícečlenné nerodinné domácnosti	1 748	9 923	567,7	0,4	2,2	2,06	2,11
domácnosti jednotlivců	112 354	124 579	110,9	25,6	27,3	1,00	1,00

Podle údajů SLDB 2001 bylo v Jihomoravském kraji k 1. 3. 2001 404 876 bytových domácností, proti sčítání v roce 1991 se tento počet zvýšil o 10 575 domácností (o 2,7 %). Růst počtu bytových domácností, resp. počtu obydlených bytů, je limitován možnostmi nové bytové výstavby, rekonstrukcemi a možností využití neobydlených bytů. Přání lépe bydlet mnohdy naráží na finanční možnosti (o pořizovacích cenách nového bydlení bude zmínka v následující kapitole).

Tab. 4.1.2 Cenзовé domácnosti podle okresů (SLDB 2001)

	Cenзовé domácnosti	v tom (%)					
		úplné rodiny		neúplné rodiny		vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
		bez závislých dětí	se závislými dětmi	bez závislých dětí	se závislými dětmi		
Česká republika	4 270 717	29,1	25,5	5,5	8,0	2,0	29,9
Jihomoravský kraj	455 546	30,1	26,9	5,7	7,8	2,2	27,3
Blansko	41 162	32,9	30,2	5,2	6,3	1,7	23,7
Brno-město	167 740	26,7	21,3	6,2	9,5	2,9	33,3
Brno-venkov	62 396	33,1	28,4	5,4	6,8	1,6	24,8
Břeclav	47 670	31,3	30,0	5,2	7,3	2,3	23,9
Hodonín	60 029	32,0	31,6	5,9	6,6	1,2	22,7
Vyškov	33 343	32,0	29,8	4,8	6,8	2,2	24,4
Znojmo	43 206	30,8	30,9	5,7	6,8	1,7	24,1

Počet hospodařících domácností činil 446 718, což bylo o 18 375 více (o 4,3 %) než v roce 1991. Údaje o cenзовých domácnostech jsou patrné z tabulky 4.1.1. Jejich počet se v mezidobí také zvýšil, důležitá

je však především změna ve struktuře cenзовých domácností. Ve shodě s vývojem demografických charakteristik (pokles sňatečnosti, růst rozvodovosti, pokles počtu narozených dětí, nárůst podílu narozených dětí mimo manželství) se vyvíjelo zastoupení rodinných domácností. Úplné rodiny tvořily 57,0 % celku, podíl se proti minulému sčítání snížil o 6,3 bodu (podíl úplných rodin se závislými dětmi poklesl o 7,9 bodu). Naproti tomu podíl neúplných rodin, který činil 13,5 %, se zvýšil o 2,7 bodu (podíl neúplných rodin se závislými dětmi vzrostl o 1,8 bodu). Podíl rodin (úplných i neúplných) se závislými dětmi se snížil z 40,8 % na 34,7 %, tedy o 6,1 bodu.

Ze srovnání **struktury cenзовých domácností** okresů kraje s republikovým průměrem vyplývá zvláštní postavení okresu Brno-město. Podíl úplných rodin v kraji (57,0 %) je proti republikovému průměru (54,6 %) vyšší, u všech okresů se tato hodnota pohybuje v rozmezí 61,2 až 63,6 %, ovšem u Brna-města je to pouze 48,1 %. Naproti tomu podíl neúplných rodin (krajská hodnota 13,5 % je shodná s průměrem za Českou republiku) v tomto okrese činí 15,7 %, kdežto v ostatních okresech kraje jen 11,5 až 12,6 %. Zřejmý rozdíl je i u zastoupení domácností jednotlivců.

Průměrný počet členů všech kategorií domácností se mezi sčítáními 1991 a 2001 snížil, což přispívá k určitému zvýšení úrovně bydlení. U bytových domácností počet poklesl z 2,87 na 2,76 osob, u hospodářských z 2,64 na 2,51 a u cenзовých domácností z 2,57 na 2,46 osob. V roce 2001 bylo 23,1 % bytových domácností tvořeno 1 osobou, v 26,5 % domácnostech byly 2 osoby, 19,1 % bytových domácností tvořily 3 osoby, 4 osoby mělo 20,2 % a 5 a více osob žilo v 11,1 % bytových domácnostech.

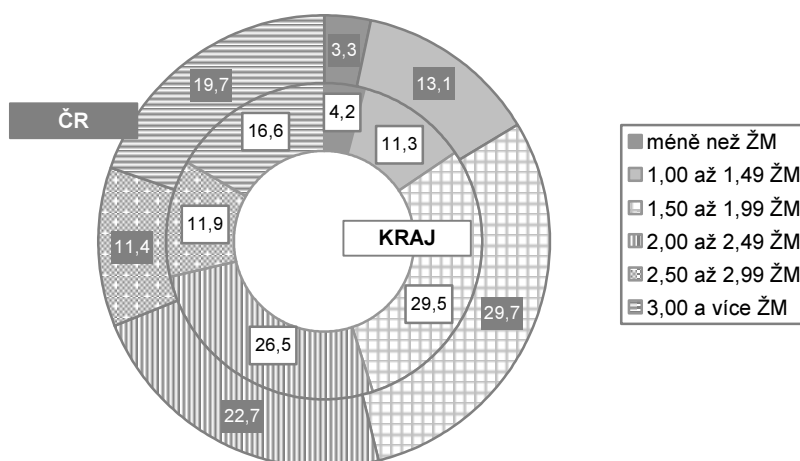
Tab. 4.1.3 Bydlení domácností (SLDB 2001)

	Domácnosti celkem	v tom (%)			
		úplné rodiny	neúplné rodiny	vícečlenné nerodinné domácnosti	domácnosti jednotlivců
Cenzové domácnosti bydlící v bytech	453 626	100,0	100,0	100,0	100,0
z toho podle kategorie bytu:					
I. kategorie	411 796	94,1	90,6	87,0	84,2
II. kategorie	24 852	4,3	5,8	7,1	7,6
III. a IV. kategorie	14 560	1,4	3,1	5,2	6,9
nezjištěno	2 418	0,2	0,5	0,7	1,3
v tom podle právního důvodu užívání bytu:					
byt ve vlastním domě	209 190	52,8	38,4	34,4	36,9
byt v osobním vlastnictví	33 982	7,2	6,9	5,2	8,7
byt nájemní	111 661	19,6	32,5	47,9	29,3
byt člena bytového družstva	67 092	14,4	16,5	6,2	15,4
byt člena družstva nájemců založeného za účelem privatizace	2 740	0,6	0,7	0,4	0,6
ostatní	28 961	5,4	5,0	5,9	9,2

K **bydlení domácností** se vztahují i data v tabulce 4.1.3. Je zde dále členěn počet cenзовých domácností bydlících v bytech (453 626), rozdíl od celkového počtu cenзовých domácností (455 546) připadá na osoby bydlící v ubytovacích zařízeních, dále bydlící mimo byty – v nouzovém obydlí, v nekolaudovaných domech, v objektech určených k rekreaci apod. Celkem 90,8 % domácností bydlelo v bytech I. kategorie, byty II. a IV. kategorie z velké části náležely domácnostem jednotlivců (8 538, bytů, což bylo 58,6 % z celku). V bytě ve vlastním domě bydlelo 46,1 % domácností, 24,6 % bydlelo v bytech nájemních a 14,8 % domácností v bytech členů bytového družstva. Z pohledu složení cenзовých domácností výrazně převažují byty ve vlastním domě u úplných rodin, byty nájemní převažují u vícečlenných nerodinných domácností.

Úplností či neúplností rodin bývá ovlivněna i ekonomická situace domácností, která se odráží ve **vybavenosti domácností**. Jako příklad je možno uvést rozdíly u bytových domácností, v nichž žije 1 censová domácnost. U úplných rodin bez závislých dětí mělo 61,7 % domácností jedno nebo více aut, u neúplných rodin bez dětí to bylo pouze 34,7 % domácností. Ještě vyšší odstup byl u rodin se závislými dětmi – jedno nebo více aut mělo 71,9 % úplných rodin, ovšem jen 33,2 % neúplných. U vybavenosti telefonem (pevnou linkou nebo mobilním), vlastním objektem rekreace nebo osobním počítačem tak výrazné rozdíly nebyly, vybavenost úplných rodin však byla vždy vyšší. Ve zkratce – telefon mělo 84,9 % úplných rodin bez dětí (76,1 % neúplných rodin bez dětí), 89,3 % úplných rodin s dětmi (81,1 % neúplných rodin s dětmi). Vlastní rekreační objekt mělo 15,4 % úplných rodin bez dětí (8,8 % neúplných rodin bez dětí), 9,4 % úplných rodin s dětmi (7,1 % neúplných rodin s dětmi). Osobní počítač (s připojením i bez připojení na internet) mělo 10,8 % úplných rodin bez dětí (9,2 % neúplných rodin bez dětí), 32,6 % úplných rodin s dětmi (24,4 % neúplných rodin s dětmi).

Graf 5 Domácnosti Jihomoravského kraje podle vztahu příjmů k životnímu minimu v roce 2002

Vybavenost domácností je dána úrovní příjmů. Informace k příjmové situaci domácností jsou čerpány z výsledků **Mikrocenzu 2002**. Podle údajů v tabulce 4.1.4 byly domácnosti Jihomoravského kraje v roce 2002 výší celkového **čistého ročního příjmu na osobu** v mezikrajském srovnání až na 8. místě v republice. Celkovým příjmům na osobu vévodí Hlavní město Praha, která převyšovala průměr republiky o 38,4 %. Nadprůměrné příjmy byly ještě ve Středočeském (o 7,7 %) a Plzeňském kraji (o 3,4 %). Hlavní město Praha těží z vysoké koncentrace průmyslových a obchodních aktivit, z přítomnosti řady zahraničních firem, které vyplácejí vyšší mzdy. Na této skutečnosti profituje i Středočeský kraj, odkud směřuje intenzivní dojíždka za prací do Prahy. Jihomoravský kraj byl 6,0 % pod republikovým průměrem, Moravskoslezský kraj na tom byl v této oblasti nejhůře, za průměrem republiky zaostával o 11,8 %.

Tab. 4.1.4 Celkové peněžní příjmy domácností a jejich vztah k životnímu minimu v roce 2002

	Průměrný počet členů domácnosti	Celkový čistý příjem (Kč)				Struktura domácností (%) podle vztahu příjmů domácností k životnímu minimu (ŽM)					
		roční na osobu		měsíční na domácnost		méně než ŽM	1,00 až 1,49 ŽM	1,50 až 1,99 ŽM	2,00 až 2,49 ŽM	2,50 až 2,99 ŽM	3,00 a více ŽM
		celkem	pořadí	celkem	pořadí						
ČR celkem	2,50	94 221	x	19 595	x	3,3	13,1	29,7	22,7	11,4	19,7
Hl.m.Praha	2,19	130 447	1	23 849	1	1,2	6,9	20,4	20,2	12,1	39,1
Středočeský	2,54	101 498	2	21 433	2	1,9	11,2	29,4	20,7	9,6	27,2
Jihočeský	2,52	92 498	4	19 380	5	2,3	12,3	33,6	20,6	15,0	16,1
Plzeňský	2,49	97 406	3	20 182	4	1,3	9,1	32,3	24,7	13,1	19,5
Karlovarský	2,51	91 695	6	19 103	7	6,3	12,3	30,5	20,7	10,5	19,7
Ústecký	2,46	86 127	11	17 649	13	5,7	21,0	28,7	20,6	9,4	14,6
Liberecký	2,51	92 257	5	19 243	6	3,5	12,8	30,8	25,3	12,2	15,4
Královéhradecký	2,51	86 428	10	18 039	12	2,7	13,1	28,4	29,7	13,0	13,1
Pardubický	2,63	84 924	12	18 600	10	3,4	16,2	31,4	23,4	10,9	14,7
Vysočina	2,76	88 904	7	20 513	3	1,5	14,2	28,7	27,2	13,7	14,7
Jihomoravský	2,55	88 573	8	18 808	8	4,2	11,3	29,5	26,5	11,9	16,6
Olomoucký	2,59	84 096	13	18 152	11	2,5	17,2	36,7	19,9	10,1	13,7
Zlínský	2,58	86 987	9	18 726	9	6,3	11,2	35,5	22,8	9,8	14,4
Moravskoslezský	2,50	83 150	14	17 282	14	4,8	17,7	31,5	21,4	10,4	14,2

V jednotlivých krajích byl významný rozdíl ve velikosti domácností, průměrný počet členů byl vyšší v moravských krajích. Vlivem této skutečnosti se snížily mezikrajské rozdíly v celkových čistých měsíčních příjmech na domácnost. Přesnější vyjádření příjmů ve vztahu k domácnostem dostaneme, pokud je vztáhneme k životnímu minimu (ŽM). To je ovlivněno velikostí domácností, ale bere v úvahu také počet a věk dětí.

Pod hranicí **životního minima** žilo v roce 2002 v České republice 3,3 % domácností. Nejnižší procento těchto domácností bylo v Hlavním městě Praze a v Plzeňském kraji, nejvíce pak v Karlovarském a Zlínském kraji. Podíl 4,2 % domácností v Jihomoravské kraji byl pátý nejvyšší v České republice.

Nemalý počet domácností se nacházel těsně nad hranicí životního minima, je vhodné rozšířit interval „chudoby“ až na 1,5-násobek ŽM. V tomto případě se rozdíl mezi kraji blíží rozdílům zjištěným u celkových příjmů na osobu. Z pohledu Jihomoravského kraje byla situace příznivější, 15,5 % domácností s příjmem do 1,5-násobku ŽM znamenalo také 5. místo. Jednalo se však o pátou nejnižší hodnotu za Hlavním městem Prahou, Plzeňským, Středočeským a Jihočeským krajem. Nejméně příznivá situace byla v Ústeckém kraji, kde bylo v tomto příjmovém intervalu 26,7 % domácností.

Tab. 4.1.5 Struktura hrubých ročních příjmů na 1 člena domácnosti v roce 2002

	Celkem Kč	v tom příjmy							
		ze závislé činnosti		z podnikání		důchody a sociální dávky		ostatní	
		Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %	Kč	v %
ČR celkem	110 805	66 311	59,8	16 076	14,5	25 780	23,3	2 638	2,4
Hl.m.Praha	160 548	97 270	60,6	32 609	20,3	24 432	15,2	6 237	3,9
Středočeský	120 774	71 595	59,3	21 605	17,9	24 762	20,5	2 812	2,3
Jihočeský	108 738	66 690	61,3	15 875	14,6	23 944	22,0	2 229	2,0
Plzeňský	115 238	71 937	62,4	17 310	15,0	24 494	21,3	1 496	1,3
Karlovarský	106 686	62 136	58,2	14 697	13,8	24 254	22,7	5 599	5,2
Ústecký	99 774	58 730	58,9	13 193	13,2	26 415	26,5	1 436	1,4
Liberecký	110 277	65 853	59,7	18 484	16,8	25 029	22,7	910	0,8
Královéhradecký	100 389	61 807	61,6	10 521	10,5	26 001	25,9	2 060	2,1
Pardubický	98 498	55 802	56,7	13 854	14,1	27 860	28,3	984	1,0
Vysočina	102 164	59 612	58,3	13 734	13,4	25 499	25,0	3 319	3,2
Jihomoravský	103 376	63 339	61,3	12 087	11,7	26 315	25,5	1 635	1,6
Olomoucký	96 724	57 059	59,0	11 301	11,7	26 634	27,5	1 730	1,8
Zlínský	99 350	58 352	58,7	10 385	10,5	26 539	26,7	4 074	4,1
Moravskoslezský	95 583	56 463	59,1	9 759	10,2	27 535	28,8	1 826	1,9

Příjmy ze závislé činnosti (mzdy ze zaměstnání, dohody o provedení práce, honoráře) tvoří ve všech krajích rozhodující část hrubých ročních příjmů přepočtených na jednoho člena domácnosti (56,7 – 62,4 %), hodnota 61,3 % v Jihomoravském kraji je o 1,5 bodu vyšší, než republikový průměr. Krajská hodnota v korunovém vyjádření je proti republikovému údaji o 2 972 Kč nižší (o 4,5 %) a je šestá nejvyšší. Rozdíly ve výši příjmů ze závislé činnosti mezi kraji ve velké míře odpovídají rozdílům v celkových čistých příjmech (dominance Hlavního města Prahy, na opačné straně byl Moravskoslezský kraj vystřídán Pardubickým). Bližší údaje o vývoji mezd v kraji budou součástí kapitoly 4.3 o ekonomické aktivitě.

Příjmy z podnikání dosahovaly ze všech objemově významných druhů příjmů v mezikrajském srovnání nejvyšší rozdílnost. Hodnoty zřetelně odrážejí nejen odstup Hlavního města Prahy od zbytku republiky, ale i rozdíl mezi západní a východní částí ČR. V Hlavním městě Praze byla výše příjmů z podnikání na dvojnásobné úrovni České republiky a na celkových příjmech se podílela více než jednou pětinou. Jihomoravský kraj byl pod republikovým průměrem (téměř o 4 tisíce Kč) a řadil se tak až na 10. místo.

Rozdíly mezi kraji ve výši **sociálních příjmů** v absolutním vyjádření nebyly nijak výrazné (3 916 Kč mezi Pardubickým a Jihočeským krajem). Relativně nízké mezikrajské rozdíly ovlivňují důchody, které tvoří převážnou část sociálních příjmů. Nejvyšší podíl tvořily v Hlavním městě Praze – 86,0 %, nejnižší v Ústeckém kraji – 69,3 % (v Jihomoravském to bylo 77,1 %).

Naproti tomu dávky **sociální podpory** více odráží ekonomické postavení domácnosti. Jejich objemově nejvýznamnější složky jsou přímo vázány na příjmovou situaci domácnosti prostřednictvím jejího poměru k životnímu minimu. Nejvyšší hodnoty dosáhly v roce 2002 na Pardubicku (3 993 Kč na osobu), nejnižší v Hlavním městě Praze (1 542 Kč na osobu), v Jihomoravském kraji to bylo 2 574 Kč na osobu. Podíly důchodů a sociálních dávek na celkových hrubých příjmech však znovu zdůraznily odlišnost postavení Hlavního města Prahy na jedné straně (15,2 %) a moravských krajů na straně druhé (25,0 – 28,8%). Charakteristiky vývoje výše vyplácených důchodů a dávek státní sociální podpory budou součástí kapitoly 4.6 o sociální péči.

4.2 Bydlení (bytový fond, bytová výstavba)

- vysoký podíl dokončených bytů v rodinných domech
- intenzitou bytové výstavby se Jihomoravský kraj řadí na 4. místo v České republice
- nejintenzivněji se staví v obcích ve velikostní skupině 5 až 10 tisíc obyvatel, nejnižší intenzita byla v obcích s 10 až 50 tisíci obyvateli
- každoroční růst rozestavěnosti

Domovní fond Jihomoravského kraje tvořilo ke dni sčítání v roce 2001 celkem 237 514 domů, v tom 205 293 trvale obydlených (86,4 %) a 32 221 domů neobydlených (13,6 %). Ve srovnání s rokem 1991 vzrostl v roce 2001 celkový počet domů o 4,0 %.

Tab. 4.2.1 Trvale obydlené domy, trvale obydlené a neobydlené byty (SLDB 2001)

	Trvale obydlené domy celkem	z toho (%)		Trvale obydlené byty celkem	z toho v domech (%)		Neobydlené byty	
		rodinné domy	bytové domy		rodinných	bytových	celkem	z toho v trvale obydlených domech (%)
Česká republika	1 630 705	86,3	12,0	3 827 678	42,6	56,5	538 615	34,4
Jihomoravský kraj	205 293	90,2	8,7	404 876	50,3	49,0	49 530	33,2
Blansko	22 536	92,5	6,3	37 094	64,7	34,5	5 975	17,2
Brno-město	34 359	72,9	25,4	151 724	20,1	79,5	13 642	76,6
Brno-venkov	37 998	94,8	4,4	54 331	74,0	25,2	7 219	17,8
Břeclav	29 960	93,8	5,1	41 263	71,1	27,9	5 013	17,2
Hodonín	34 869	94,3	4,9	51 797	66,3	32,9	6 357	17,4
Vyškov	20 447	93,7	5,4	29 993	69,7	29,5	5 312	12,6
Znojmo	25 124	91,8	6,8	38 674	63,1	35,6	6 012	17,7

Jak vyplývá z výsledků sčítání, struktura domovního fondu se mění s velikostí obce z hlediska počtu obyvatel. V menších obcích ve velikostní skupině do 5 tisíc obyvatel, kterých bylo v kraji 625 (tj. 97 % všech obcí) a v nichž žilo 44 % obyvatel kraje, dosahuje podíl rodinných domů 96,6 %, podíl bytových domů jen 2,6 %. S velikostí obce narůstá podíl bytových domů, v krajském městě Brně dosahuje 25,4 %.

Ve srovnání s rokem 1991 se výrazně snížilo **průměrné stáří domů** z 56,4 let na 44,2 let v roce 2001. Téměř 43 % domů bylo v Jihomoravském kraji postaveno v letech 1946 – 1980, přibližně jedna osmina domů byla postavena do roku 1919 a téměř jedna čtvrtina domů v posledních dvaceti letech.

Z hlediska **vlastnictví trvale obydlených domů** je téměř 90 % domů ve vlastnictví soukromých fyzických osob, přičemž rodinné domy jsou soukromým vlastnictvím z více než 98 %. Třetina bytových domů je ve vlastnictví obce nebo státu, čtvrtina je ve vlastnictví bytových družstev.

Tab. 4.2.2 Trvale obydlené byty podle období výstavby a vybavení (SLDB 2001)

	Trvale obydlené byty	Období výstavby nebo rekonstrukce (%)			
		do roku 1899 a nezjištěno	1900 - 1945	1946 - 1980	1981 - 2001
Byty celkem	404 876	5,3	21,8	48,1	24,8
z toho:					
byty v rodinných domech	203 648	6,6	26,4	41,9	25,1
byty v bytových domech	198 252	3,8	17,0	54,7	24,5
z toho podle velikosti:					
1 obytná místnost	49 122	7,8	32,3	39,8	20,1
2 pokoje	118 056	6,5	25,6	53,2	14,7
3 pokoje	137 538	4,3	18,6	51,2	25,9
4 pokoje	56 537	3,6	19,0	40,8	36,6
5 a více pokojů	41 049	2,2	12,5	44,8	40,5
z toho vybavené:					
vodovodem v bytě	398 002	4,8	21,4	48,6	25,2
připojením domu na kanalizační síť	306 361	4,4	21,5	49,6	24,6
plynem zavedeným do bytu	332 783	4,6	22,7	50,0	22,7
ústředním topením	294 755	2,3	13,6	54,4	29,6
etážovým topením	36 415	8,6	33,9	39,0	18,5

Téměř 70 % obydlených domů je postaveno z cihel, tvárnic a cihlových bloků. Tento stavební materiál nosných zdí je převažující ve všech okresech kraje. Na **plyn** je napojeno celkem 82,6 % všech trvale

obydlených domů (převládá napojení na veřejnou síť), **vodovodem** je vybaveno již téměř 98 % všech domů (z toho 81,7 % je napojeno na veřejnou vodovodní síť) a na **kanalizační síť** je napojeno celkem 57,5 % domů (podíl domů vybavených žumpou nebo jímkou činí 40,2 %, podíl domů s domácí čističkou odpadních vod činí 0,3 % domů a mimo to je celkem 2 775 domů, tj. 1,4 % domů bez kanalizace a jímky). **Ústředním topením** je vybaveno 74,2 % všech domů (z toho napojení na dálkové topení představuje 2,4 % domů a ústřední topení s kotelnou v domě má 70,3 % domů).

V trvale obydleném i neobydleném domovním fondu bylo ke dni sčítání zjištěno celkem 454 406 bytů, z nichž bylo 89,1 % trvale obydlených a 10,9 % neobydlených. Bytový fond kraje vzrostl v desetiletí od sčítání v roce 1991 o 6,3 % (o 27 tisíc bytů).

V soukromém vlastnictví fyzických osob je 53,2 %, tj. 215 337 bytů z trvale obydleného bytového fondu. Podle druhu domu převažuje u bytů v rodinných domech soukromé vlastnictví fyzických osob (98,0 %), byty v bytových domech jsou převážně ve vlastnictví obce nebo státu (36,2 %), stavebních bytových družstev (29,2 %) a ve vlastnictví kombinace vlastníků je 21,2 % bytů.

Úroveň bydlení v bytech je odlišná v závislosti na druhu domu. Celková plocha jednoho bytu v rodinném domě činí 99,7 m², v bytovém domě 61,7 m². Obytná plocha jednoho bytu v rodinném domě činí 64,1 m², v bytovém domě 39,3 m². V jednom bytě rodinného domu je v průměru 3,39 obytných místností, byt v bytovém domě má v průměru 2,30 místností. Na 1 osobu bydlící v rodinném domě připadá 21,1 m² obytné plochy, v bytovém domě 15,6 m² obytné plochy. Úroveň bydlení z hlediska počtu osob připadajících na 1 obytnou místnost je rovněž příznivější v bytech rodinných domů (0,89 osob) než v bytech bytových domů (1,09 osob).

Tab. 4.2.3 Bytová výstavba

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zahájené byty	3 628	3 080	4 105	3 829	5 371	48,0	10,3
z toho v rodinných domech	1 383	1 397	1 643	1 871	1 915	38,5	8,5
Rozestavěné byty k 31. 12.	13 407	13 589	14 381	15 105	16 943	26,4	6,0
z toho v rodinných domech	6 937	7 040	7 217	7 740	8 070	16,3	3,8
Dokončené byty	3 118	2 878	3 437	3 316	3 842	23,2	5,4
z toho v rodinných domech	1 333	1 294	1 465	1 339	1 543	15,8	3,7
Dokončené byty na 100 zahájených bytů	85,9	93,4	83,7	86,6	71,5	¹⁾ -14,4	x
Dokončené byty na 1 000 obyvatel	2,7	2,6	3,1	3,0	3,4	¹⁾ 0,7	x
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	69,2	71,5	66,9	68,2	68,8	0,6	x
z toho bytu v rodinných domech	95,7	91,7	95,2	98,4	98,6	3,0	x

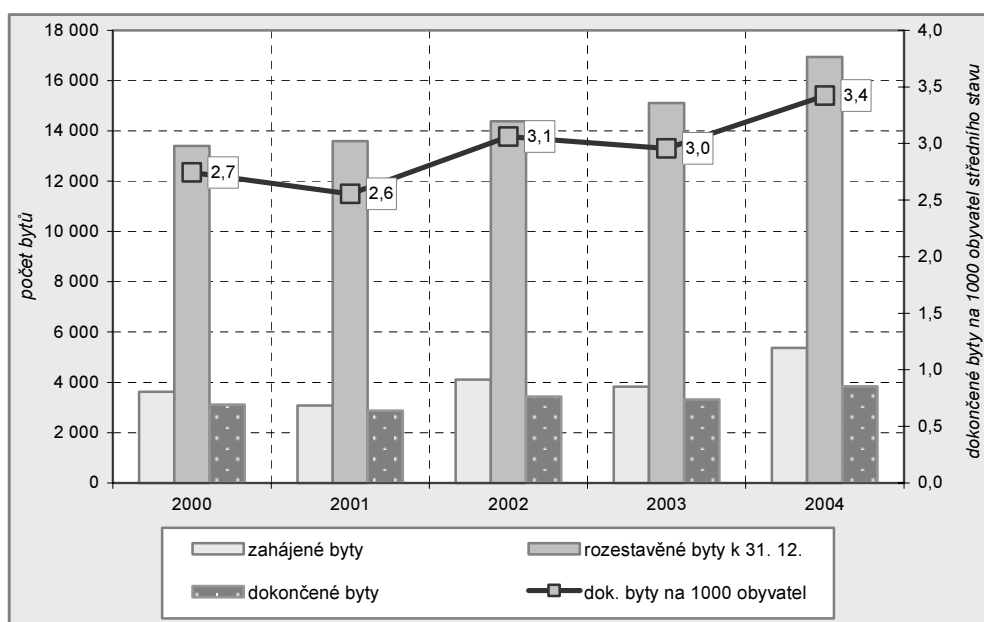
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

V období let 2000 až 2004 nejdynamičtěji rostla **zahajovaná výstavba bytů** (průměrně ročně o 10,3 %). Ve struktuře zahájených bytů celkem nejrychleji rostla zahájená výstavba bytů v bytových domech (průměrně ročně o 29,3 %). **Počet dokončených bytů** se průměrně ročně zvyšoval o 5,4 %. Mezi dokončenými byty byla nejintenzivnější výstavba bytů v domech s pečovatelskou službou (každoroční přírůstek činil v průměru 39,6 %), ale jejich podíl na celkovém počtu dokončených bytů je relativně nízký (ve sledovaném období činil 6,2 %). Nepříznivé je vysoké průměrné roční tempo růstu **rozestavěných bytů** v nebytových objektech (o 43,4 %), přičemž počet dokončených bytů v nebytových objektech roste ročně v průměru pouze o 1,9 %.

Tab. 4.2.4 Dokončené byty

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Dokončené byty	3 118	2 878	3 437	3 316	3 842	23,2	5,4	100,0	100,0
v tom:									
ve stavbách pro bydlení	2 888	2 661	2 922	2 829	3 405	17,9	4,2	92,6	88,6
v tom:									
v rodinných domech	1 333	1 294	1 465	1 339	1 543	15,8	3,7	42,8	40,2
v bytových domech	728	666	760	792	1 132	55,5	11,7	23,3	29,5
v nástavbách, vestavbách nebo přístavbách	827	701	697	698	730	-11,7	-3,1	26,5	19,0
v domech s pečovatelskou službou	78	74	222	239	296	279,5	39,6	2,5	7,7
v nebytových objektech	63	63	132	132	68	7,9	1,9	2,0	1,8
v adaptovaných nebytových prostorách	89	80	161	116	73	-18,0	-4,8	2,9	1,9
Modernizace bytového fondu	1 120	2 500	1 724	1 972	2 286	104,1	19,5	x	x

Graf 6 Bytová výstavba v Jihomoravském kraji

Z hlediska **intenzity bytové výstavby** (porovnání počtu dokončených bytů s počtem obyvatel) úhrnně ve sledovaném období patří Jihomoravský kraj v mezikrajském srovnání na 4. místo v rámci České republiky. Vyšší intenzita v dokončování bytové výstavby je jen ve Středočeském kraji, v Hlavním městě Praze a v Plzeňském kraji. V rámci jednotlivých okresů Jihomoravského kraje vysokou intenzitu bytové výstavby vykazuje již dlouhodobě okres Brno-venkov, ve kterém bylo v období let 2001 až 2004 dokončeno v přepočtu na 1 000 obyvatel 18,4 bytů (tj. o 7,5 bytu více, než činí průměr za Českou republiku).

Byty dokončené v rodinných domech jsou z více než 90 % určeny pro vlastní potřebu stavebníka. Stabilně nejvyšší podíl těchto bytů na celkovém počtu bytů pro vlastní potřebu v kraji je v okrese Brno-venkov, v roce 2004 to bylo téměř 32 % bytů. Byty pro vlastní potřebu jsou téměř zcela dokončovány formou individuální výstavby, družstevní formou výstavby nebyl ve sledovaných letech dokončen ani jeden byt pro vlastní potřebu. Podíl bytů dokončených ostatní formou výstavby nepřekračuje 1 %.

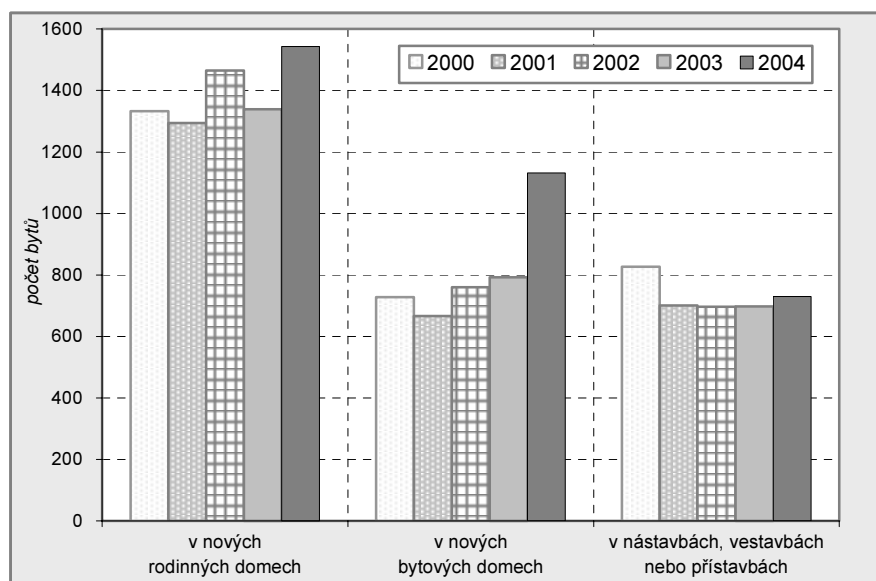
Tab. 4.2.5 Intenzita bytové výstavby podle okresů

	Dokončené byty				Dokončené byty na 1 000 obyvatel			
	úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)		úhrn za období		změna (rozdíl úhrnů)	
	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %	1997 - 2000	2001 - 2004	absolutně	v %
Česká republika	87 881	111 444	23 563	26,8	8,5	10,9	2,4	28,2
Jihomoravský kraj	10 547	13 473	2 926	27,7	9,3	12,0	2,7	29,0
Blansko	993	1 255	262	26,4	9,2	11,7	2,5	26,8
Brno-město	3 805	4 416	611	16,1	9,9	11,9	2,0	20,3
Brno-venkov	1 838	2 975	1 137	61,9	11,6	18,4	6,8	58,5
Břeclav	1 019	1 089	70	6,9	8,2	8,8	0,7	8,0
Hodonín	1 246	1 206	-40	-3,2	7,7	7,6	-0,1	-1,6
Vyškov	678	944	266	39,2	7,8	10,9	3,1	39,2
Znojmo	968	1 588	620	64,0	8,5	13,9	5,4	64,2

Struktura nově dokončovaných bytů v bytových domech podle investičních forem výstavby má značné kolísavý vývoj. V roce 2004 bylo z 1 132 dokončených bytů 41,1 % bytů dokončeno formou družstevní výstavby, proti předchozímu roku vzrostl podíl bytů dokončených komunální výstavbou na 37,2 % (rozdíl 8,7 procentních bodů). Byty dokončené ostatní formou výstavby se na celkovém počtu podílely 21,4 %, což je o 27,2 procentních bodů méně než v roce 2003. Více než polovina bytů v bytových domech (bez družstevní výstavby) byla v roce 2004 určena pro jejich následný prodej, téměř jedna čtvrtina byla určena pro komerční nájemné využití.

Průměrná **pořizovací hodnota bytu** dokončeného v rodinném domě v roce 2004 činila 2 623 tis. Kč, pořizovací hodnota 1 m² obytné plochy 26 601 Kč. Byt v bytovém domě se pořídil v průměru za 1 240 tis. Kč, pořizovací hodnota 1 m² obytné plochy je přibližně shodná (26 207 Kč). Pořizovací hodnota bytu jak v rodinném tak bytovém domě vzrostla proti roku 2000 o více než 13 %.

Graf 7 Dokončené byty ve stavbách pro bydlení v Jihomoravském kraji

Z celkového počtu 24 020 bytů dokončených v Jihomoravském kraji v letech 1997 až 2004 bylo 10 327 bytů, tj. 43,0 % v rodinných domech, z nichž 3 767 bytů, tj. 36,5 % bylo dokončeno v okrese Brno-venkov. Byty dokončené v bytových domech se podílely na celkovém počtu bytů 29,7 % (7 122 bytů), z nichž 62,5 % (4 451 bytů) bylo dokončeno v okrese Brno-město. Rozsáhlá dokončovaná výstavba (zejména rodinných domů) v okrese Brno-venkov je dokladem současného procesu suburbanizace, tedy směřování bytové výstavby do zázemí velkých měst. V období let 2000 až 2004 se do tohoto okresu přistěhovalo 18,8 tisíc obyvatel, z toho bylo téměř 51 % z Brna.

Tab. 4.2.6 Intenzita bytové výstavby podle velikostních skupin obcí

	Dokončené byty v letech 2001 - 2004		Dokončené byty na 1 000 obyvatel				
	celkem	v %	2000	2001	2002	2003	2004
Jihomoravský kraj celkem	13 473	100,0	2,7	2,6	3,1	3,0	3,4
v tom podle velikostních skupin obcí:							
do 499 obyvatel	829	6,2	2,3	1,9	2,5	2,5	3,4
500 - 999 obyvatel	1 555	11,5	3,0	3,0	2,9	2,9	3,4
1 000 - 1 999 obyvatel	1 801	13,4	3,3	3,5	3,5	3,6	4,4
2 000 - 4 999 obyvatel	2 178	16,2	3,2	2,4	4,3	2,8	3,4
5 000 - 9 999 obyvatel	1 544	11,5	3,4	2,6	3,7	5,0	5,3
10 000 - 49 999 obyvatel	1 150	8,5	1,9	1,7	1,8	1,7	1,7
50 000 a více obyvatel	4 416	32,8	2,6	2,7	2,9	3,0	3,4

Ze souhrnných údajů o počtu dokončených bytů v období 2001 až 2004 podle **velikostních skupin obcí** vyplývá, že téměř třetina všech bytů byla dokončena v Brně-městě (velikostní skupina nad 50 tisíc obyvatel) a šestina všech bytů byla postavena v obcích ve velikostní skupině 2 – 5 tisíc obyvatel. V posledních třech sledovaných letech výrazně rostla intenzita dokončené bytové výstavby v obcích s 5 – 10 tisíci obyvateli až na 5,3 dokončených bytů v přepočtu na 1 000 obyvatel. Značná intenzita bytové výstavby byla také v obcích ve velikostní skupině 1 – 2 tisíce obyvatel. Jen pouze necelé dva byty v přepočtu na 1 000 obyvatel byly dokončeny v obcích ve velikostní skupině 10 – 50 tisíc obyvatel.

4.3 Ekonomická aktivita

- podíl ekonomicky aktivních obyvatel kraje je mírně pod průměrem České republiky
- podílem zaměstnanosti je kraj na třetím místě, výši mezd až na sedmém místě v České republice
- nad republikovým průměrem je podíl zaměstnaných ve stavebnictví a tržních službách
- v kraji je nadprůměrná nezaměstnanost, nadprůměrný počet uchazečů na 1 volné pracovní místo

Podle výsledků **výběrového šetření pracovních sil (VŠPS)** poklesl počet ekonomicky aktivního obyvatelstva v letech 2000 až 2004 průměrně ročně o 0,6 %. Ženy se v roce 2004 podílely na celkové pracovní síle 44,1 % a tento podíl byl víceméně stabilní ve všech sledovaných letech. Počet žen ve věku 15 a více let klesal ročně v průměru o 0,1 %, tedy stejně jako počet obyvatelstva v aktivním věku, počet ekonomicky aktivních žen se však snížil ročně v průměru o 0,9 %, ekonomicky aktivního obyvatelstva celkem o 0,6 %.

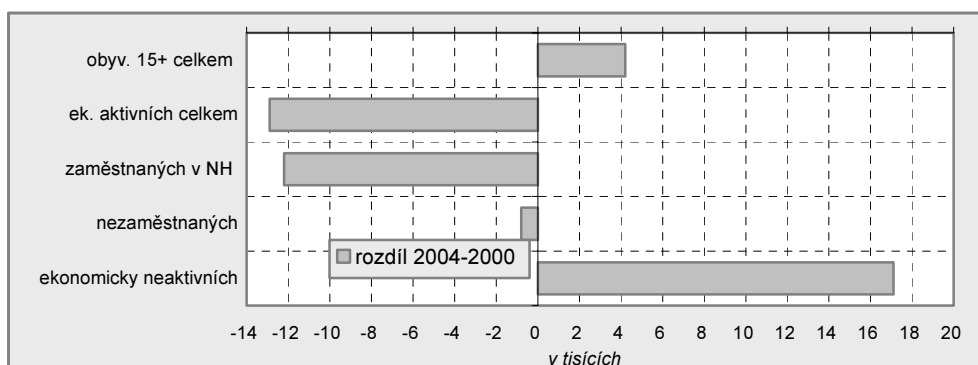
Tab. 4.3.1 Ekonomická aktivita

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	952,4	947,8	948,9	951,9	956,6	0,4	0,1
v tom:							
ekonomicky aktivní	568,3	555,4	551,0	553,6	555,4	-2,3	-0,6
v tom:							
zaměstnaní v NH	521,3	507,9	509,1	509,1	509,1	-2,3	-0,6
nezaměstnaní	47,1	47,5	41,9	44,5	46,3	-1,7	-0,4
ekonomicky neaktivní	384,1	392,4	397,9	398,3	401,2	4,5	1,1
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	59,7	58,6	58,1	58,2	58,1	¹⁾ -1,6	-0,7
z toho ve věku:							
15 - 19 let	13,5	8,9	7,5	4,9	5,9	¹⁾ -7,6	x
20 - 24 let	72,9	68,5	64,1	65,8	60,6	¹⁾ -12,3	x
35 - 39 let	91,8	93,0	91,4	91,7	91,6	¹⁾ -0,2	x
45 - 49 let	91,5	91,4	92,4	93,1	92,8	¹⁾ 1,3	x
60 - 64 let	18,6	17,5	23,8	22,4	20,3	¹⁾ 1,7	x
v tom podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	22,8	21,8	20,8	20,8	20,1	¹⁾ -2,7	x
střední bez maturity	69,8	69,7	69,0	68,3	68,2	¹⁾ -1,6	x
střední s maturitou	70,7	67,6	64,8	65,3	64,2	¹⁾ -6,5	x
vysokoškolské	77,4	79,4	78,4	77,8	76,8	¹⁾ -0,6	x
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	8,3	8,5	7,6	8,0	8,3	¹⁾ 0,0	x
z toho ženy	10,2	10,0	8,6	9,9	9,7	¹⁾ -0,5	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

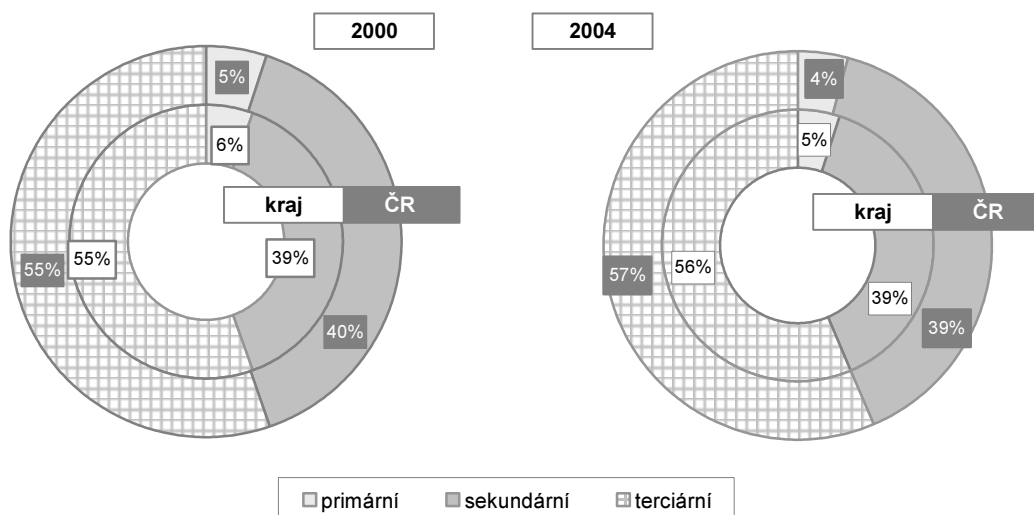
Přes snižující se počet zaměstnanců zpracovatelského průmyslu mělo toto odvětví v roce 2004 největší podíl na celkové zaměstnanosti (25,9 %). Vyšším podílem jsou významná také odvětví obchodu, oprav motorových vozidel (12,6 %), stavebnictví (10,4 %). V porovnání s rokem 2000 o pětinu vzrostl podíl odvětví dopravy, skladování a spojů, téměř o 15 % odvětví ubytování a stravování a ostatních veřejných, sociálních a osobních služeb a téměř o desetinu odvětví zdravotní a sociální péče a veterinárních činností.

Graf 8 Obyvatelstvo ve věku 15 a více let v Jihomoravském kraji podle ekonomické aktivity (VŠPS)

V roce 2004 bylo celkem 82,6 % všech zaměstnaných v **postavení zaměstnanců**. Mezi zaměstnanými ženami bylo 88,8 % zaměstnanců, mezi muži byl jejich podíl nižší (77,9 %), větší podíl mužů pracovalo na vlastní účet (16,0 %), mezi ženami jen 8,0 %. Podle klasifikace zaměstnání (KZAM) byla více než pětina technických, zdravotnických, pedagogických pracovníků a pracovníků v příbuzných oborech. Ze všech zaměstnaných žen bylo v této třídě zaměstnáno 27,5 % žen, mezi muži převažovali řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (30,4 %).

Graf 9 Struktura zaměstnanosti v Jihomoravském kraji podle hlavních sektorů

Transformace a vývoj zemědělství v devadesátých letech minulého století vedly k prudkému poklesu zaměstnanosti v primárním sektoru, zánik resp. omezení činnosti řady výrobních podniků s tisíci i desetitisíci zaměstnanců (zejména např. textilní průmysl, oděvnictví, strojírenství) znamenal pokles zaměstnanosti i v sekundárním sektoru. Od roku 2000 byl podíl zaměstnaných v jednotlivých sektorech stabilizovaný.

Tab. 4.3.2 Struktura zaměstnanosti podle sektorů

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zaměstnaní celkem (tis. osob)	521,3	507,9	509,1	509,1	509,1	-12,2
v tom v sektoru (%):						
primárním	5,6	4,7	5,1	4,7	5,1	¹⁾ -0,5
sekundárním	38,8	38,6	37,3	39,1	38,5	¹⁾ -0,3
terciárním	55,6	56,7	57,6	56,3	56,4	¹⁾ 0,8

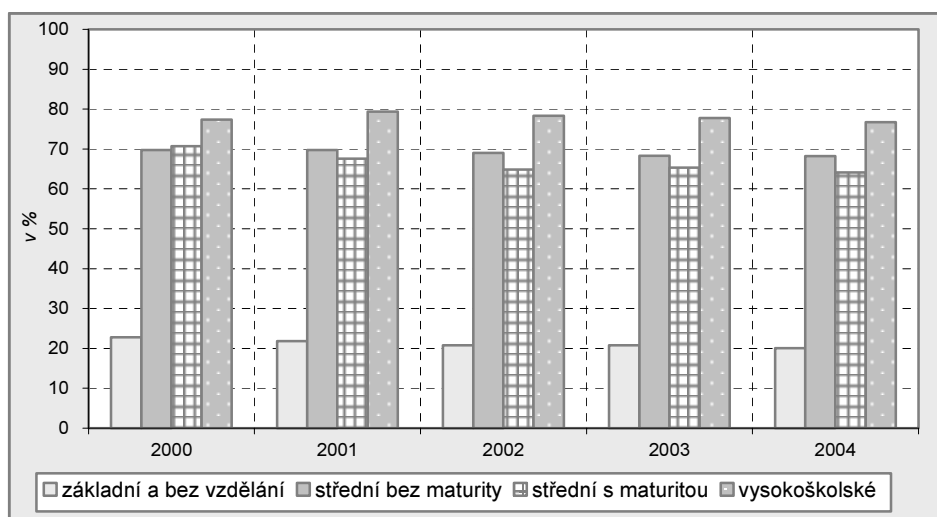
¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Z celkové pracovní síly v roce 2004 bylo 8,3 % **nezaměstnaných**. Převážná část nezaměstnaných byla ve všech sledovaných letech ve věku 15 až 29 let (40,4 % v roce 2004). Z 46,3 tis. nezaměstnaných v roce 2004 byla více než polovina žen, z toho téměř 40 % ve věkových skupinách 15 až 19 let a 30 až 44 let. Více než polovinu ekonomicky neaktivního obyvatelstva tvořila věková skupina 60 a více let, téměř třetina ekonomicky neaktivních byla ve věku 15 až 29 let. Mezi hlavní příčiny ekonomické neaktivity patřily v roce 2004 starobní a invalidní důchod (63,2 %), studium střední školy (10,9 %), studium vysoké školy (7,2 %) a rodičovská dovolená (5,2 %).

Míra ekonomické aktivity byla mírně pod republikovým průměrem. Míra ekonomické aktivity mužů v roce 2004 (67,6 %) tradičně převyšovala míru ekonomické aktivity žen (49,2 %) o 18,4 procentního bodu. Nejvyšší míru ekonomické aktivity dosahovaly věkové skupiny 35 až 49 let, podíl na trhu práce převyšoval ve všech sledovaných letech 90 %. Hranici 90 % překročila míra ekonomické aktivity mužů i ve věkové skupině 25 až 29 let, u žen pouze ve skupinách 40 až 49 let. Od roku 2000 do roku 2004 nejvýrazněji poklesla míra ekonomické aktivity ve věkové skupině 20 až 24 let (o 12,3 procentního bodu).

Z hlediska dosaženého stupně vzdělání měly nejvyšší míru ekonomické aktivity osoby s vysokoškolským vzděláním, u vysokoškolsky vzdělaných mužů byla ekonomická aktivita v celém sledovaném období vyšší než 80 %, u žen vyšší než 70 %.

Graf 10 Míra ekonomické aktivity obyvatelstva ve věku 15 a více let v Jihomoravském kraji podle vzdělání (VŠPS)

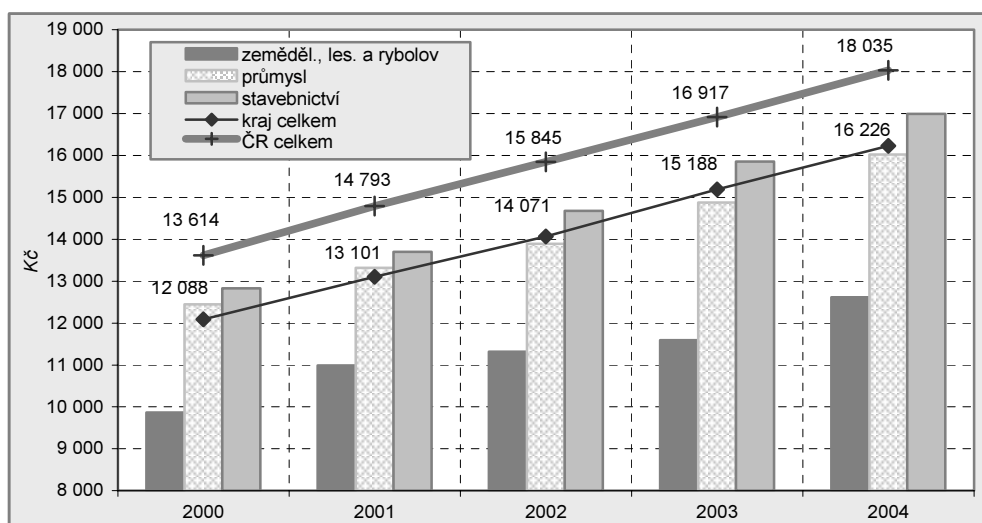
Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných na pracovní síle. Ukazatel obecné míry nezaměstnanosti je konstruován na základě doporučení Mezinárodní organizace práce (ILO), kde se za nezaměstnané považují osoby patnáctileté a starší, které souběžně splňují tři podmínky: nebyly zaměstnané, hledaly aktivně práci a byly okamžitě nebo nejpozději do čtrnácti dnů připraveny k nástupu do práce, nemusí být však registrovány úřady práce.

Nejvyšší obecná míra nezaměstnanosti byla v roce 2004 ve věkových skupinách 15 až 19 let (52,3 %) a 20 až 24 let (21,3 %) a byla nejvyšší ze všech sledovaných let. Nejvyšší míra nezaměstnanosti byla u osob se základním vzděláním a bez vzdělání (24,2 %), nejnižší u vysokoškolsky vzdělaných osob (3,4 %).

Z běžného statistického výkaznictví se pravidelně zjišťují u ekonomických subjektů s 20 a více zaměstnanci údaje o počtu zaměstnanců a jejich hrubých mzdách. Územní třídění údajů je provedeno tzv. podnikovou metodou, tj. podle okresu sídla vykazujícího ekonomického subjektu.

Počet zaměstnanců těchto podniků v kraji se kromě mírného zvýšení v roce 2002 téměř neměnil, z 311 tisíc zaměstnanců v roce 2004 bylo 117 tisíc zaměstnanců v průmyslu celkem, z toho více než 90 % ve zpracovatelském průmyslu. Přibližně osmina zaměstnanců je v odvětví obchodu a oprav motorových vozidel, stejný podíl zaměstnaných je také ve vzdělávání, ve stavebnictví je zaměstnáno necelých 7 %, ve veřejné správě a obraně necelých 6 % zaměstnanců.

Graf 11 Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v Jihomoravském kraji

Průměrná mzda zaměstnance v Jihomoravském kraji vzrostla v hodnoceném období o více než třetinu (průměrně ročně se zvyšovala o 7,6 %). Nominální průměrná mzda dosáhla v roce 2004 výše 16 226 Kč a vzrostla meziročně o 6,8 %. Spotřebitelské ceny se ve stejném období zvýšily o 2,8 %, reálná mzda tedy vzrostla o 3,9 %. Nejnížší průměrné mzdy v roce 2004 byly v odvětví ubytování a stravování (11 090 Kč),

zemědělství, myslivosti a lesnictví (12 561 Kč) a odvětví ostatních veřejných, sociálních a osobních služeb (13 912 Kč). Nejvyšší průměrná mzda byla dosažena v odvětví finančního zprostředkování (29 729 Kč). V meziokresním srovnání rostla v roce 2004 průměrná mzda nejméně v okrese Hodonín (o 5,2 %, kde byla současně také mzda nejnižší). Pod úrovní kraje byl přírůstek mezd už jen v okrese Blansko (o 6,3 %).

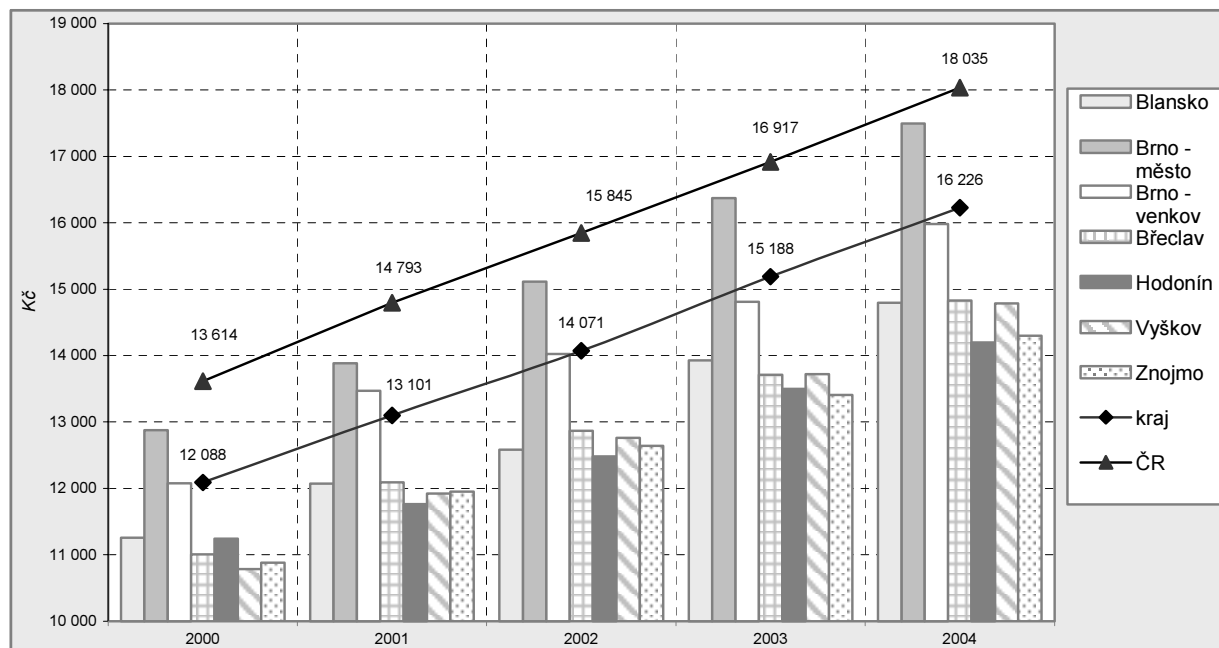
Tab. 4.3.3 Průměrné mzdy podle okresů ^{*)}

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2004 (fyz. osoby)	Průměrná měsíční mzda zaměstnance (Kč)		Změna v %		Rozdíl oproti průměru			
		2000	2004	2004/2000	průměrná roční	Jihomoravského kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2004	2000	2004
Česká republika	3 198 854	13 614	18 035	32,5	7,3	x	x	x	x
Jihomoravský kraj	311 037	12 088	16 226	34,2	7,6	x	x	-11,2	-10,0
Blansko	23 525	11 255	14 797	31,5	7,1	-6,9	-8,8	-17,3	-18,0
Brno-město	163 632	12 873	17 492	35,9	8,0	6,5	7,8	-5,4	-3,0
Brno-venkov	27 927	12 076	15 981	32,3	7,3	-0,1	-1,5	-11,3	-11,4
Břeclav	25 155	11 005	14 830	34,8	7,7	-9,0	-8,6	-19,2	-17,8
Hodonín	34 637	11 240	14 196	26,3	6,0	-7,0	-12,5	-17,4	-21,3
Vyškov	17 109	10 784	14 786	37,1	8,2	-10,8	-8,9	-20,8	-18,0
Znojmo	19 052	10 877	14 300	31,5	7,1	-10,0	-11,9	-20,1	-20,7

^{*)} subjekty se sídlem na území (bez podniků do 20 zaměstnanců)

Podle výsledků každoročně uskutečňovaného **strukturálního šetření mezd** (odlišné od zjišťování mezd z podnikového výkaznictví) činila v roce 2004 průměrná hrubá mzda v Jihomoravském kraji 19 154 Kč a řadí se tak v mezikrajském srovnání na čtvrté místo v republice. Medián mezd, který lépe vypovídá o mzdové úrovni než průměrná mzda, činil 16 672 Kč, tj. osmé místo v pořadí krajů. Medián mezd mužů činil 18 187 Kč, žen 14 751 Kč. K hodnocení mezd podle zaměstnání je v šetření používána Klasifikace zaměstnání (KZAM). Průměrné mzdy u všech hlavních tříd KZAM byly nejvyšší v Hlavním městě Praze s výjimkou provozních pracovníků ve službách a obchodě, kde úroveň mzdy Hlavního města Prahy mírně převyšuje Karlovarský kraj (14 757 Kč). Nejvyšší mzdu pobírali zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci, nejnižší pak pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

Graf 12 Průměrná hrubá měsíční mzda podle okresů (fyzické osoby) v Jihomoravském kraji

Pouze jednou za 10 let se při sčítání lidu, domů a bytů zjišťuje **dojíždka za prací a do škol**. Rozbor pohybu za prací je jediným uceleným zdrojem informací o směrových a strukturálních charakteristikách dojíždkových proudů, na jejichž základě je možné sestavit např. odvětvovou strukturu pracovních příležitostí v potřebném územním detailu obcí, měst či mikroregionů. Tyto údaje napomáhají hodnotit dlouhodobější tendence trhu práce, transformační úspěšnost či naopak restrukturalizační problémy jednotlivých oblastí.

Tab. 4.3.4 Dojíždka za prací podle okresů

	Dojíždějící do obce			Vyjíždějící z obce			Rozdíl dojíždějící - vyjíždějící		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Jihomoravský kraj	193 415	116 645	76 770	194 268	117 779	76 489	-853	-1 134	281
Blansko	20 828	12 412	8 416	26 860	16 018	10 842	-6 032	-3 606	-2 426
Brno-město	65 127	40 465	24 662	13 352	9 088	4 264	51 775	31 377	20 398
Brno-venkov	27 706	16 859	10 847	47 947	27 798	20 149	-20 241	-10 939	-9 302
Břeclav	19 142	11 192	7 950	26 598	16 283	10 315	-7 456	-5 091	-2 365
Hodonín	28 406	16 873	11 533	34 421	21 027	13 394	-6 015	-4 154	-1 861
Vyškov	13 852	8 269	5 583	20 749	12 525	8 224	-6 897	-4 256	-2 641
Znojmo	18 354	10 575	7 779	24 341	15 040	9 301	-5 987	-4 465	-1 522

Více než polovina osob (52,6 %) dojížděla za prací z jiné obce okresu, dojíždějících s bydlištěm v jiném okrese kraje bylo 36,0 % a podílem 11,4 % byli zastoupeni dojíždějící z jiných krajů. Z bilance dojíždky a z posouzení salda dojíždky (tj. rozdíl počtu dojíždějících a vyjíždějících) je zřejmé výsadní postavení okresu Brno-město, saldo zde nabývá kladné hodnoty, v ostatních okresech je saldo záporné.

Podíl vyjíždějících za prací vzrostl mezi posledními dvěma cenzy ve všech okresech, snížil se však podíl denně vyjíždějících za prací z 89,6% v roce 1991 na 82,6 % v roce 2001. Podíl denně vyjíždějících žen byl vyšší než podíl u mužů. Součtem počtu zaměstnaných osob bydlících v kraji (včetně pracujících studentů) se saldem dojíždky lze získat počet obsazených pracovních míst. Z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání bylo 42,6 % pracovních míst obsazeno osobami se vzděláním učňovským a bez maturity, 34,9 % míst bylo obsazeno pracovníky se středním vzděláním s maturitou a vyšším, vysokoškolsky vzdělanými osobami bylo obsazeno 15,0 % a osobami se základním vzděláním nebo bez vzdělání bylo obsazeno 7,9 % míst.

Tab. 4.3.5 Intenzita vyjíždky a obsazená pracovní místa podle okresů

	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště (%)			Obsazená pracovní místa			Obsazená pracovní místa na 1 000 zaměstnaných ¹⁾		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Jihomoravský kraj	38,1	41,8	33,5	509 316	280 785	228 531	998	996	1 001
Blansko	54,7	58,2	50,3	43 060	23 934	19 126	877	869	887
Brno-město	7,6	9,7	5,2	226 794	124 786	102 008	1 296	1 336	1 250
Brno-venkov	66,0	67,7	63,7	52 443	30 135	22 308	722	734	706
Břeclav	47,2	51,5	41,7	48 918	26 523	22 395	868	839	904
Hodonín	50,4	55,3	44,4	62 231	33 899	28 332	912	891	938
Vyškov	52,7	56,4	48,0	32 462	17 952	14 510	825	808	846
Znojmo	49,3	53,7	43,5	43 408	23 556	19 852	879	841	929

¹⁾ bydlících na příslušném území

Vývoj nezaměstnanosti v Jihomoravském kraji je dlouhodobě nepříznivý. **Míra registrované nezaměstnanosti** zjištěná na základě evidence úřadů práce byla ke konci roku 2004 pátou nejvyšší mezi kraji. Ministerstvo práce a sociálních věcí zavedlo od 1. 7. 2004 v důsledku harmonizace s Evropskou unií novou metodiku výpočtu míry registrované nezaměstnanosti. Podle ní byla ke konci roku 2004 míra registrované nezaměstnanosti 10,69 %.

Tab. 4.3.6 Nezaměstnanost k 31. 12

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/2000	průměrná roční
Uchazeči o zaměstnání celkem	54 003	55 139	63 777	65 454	66 207	22,6	5,2
z toho:							
ženy	27 411	27 721	31 819	32 719	33 441	22,0	5,1
občané se zdravotním postižením	8 013	8 201	9 059	9 480	9 787	22,1	5,1
absolventi a mladiství	8 432	6 910	7 090	6 831	6 397	-24,1	-6,7
Uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek v nezaměstnanosti	20 494	21 292	24 991	22 828	17 570	-14,3	-3,8
Míra registrované nezaměstnanosti (%) ¹⁾	9,35	9,73	11,20	11,45	11,56	²⁾ 1,3	x
Volná pracovní místa celkem	4 396	3 720	2 905	3 128	3 448	-21,6	-5,9
z toho pro občany se zdravotním postižením	151	236	122	152	242	60,3	12,5
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	12,3	14,8	22,0	20,9	19,2	56,3	11,8

¹⁾ podle metodiky platné do 30. 6. 2004

²⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Podílem počtu uchazečů o zaměstnání na celkovém počtu uchazečů v České republice byl Jihomoravský kraj za krajem Moravskoslezským a Ústeckým na třetím místě. Na 1 **volné pracovní místo** připadalo v roce 2004 celkem 19,2 osob, tj. v mezikrajském srovnání čtvrtý nejvyšší počet uchazečů. Z uchazečů o zaměstnání celkem tvořily ženy stabilně přibližně jednu polovinu. Ročně přibývá v průměru stejný počet uchazečů o zaměstnání mezi ženami a občany se zdravotním postižením. Příznivým jevem byl snižující se počet **nezaměstnaných absolventů a mladistvých**. V posledních dvou letech se snížil počet uchazečů absolventů a mladistvých na 1 volné pracovní místo pro ně vytvořené (10 osob na 1 volné pracovní místo). Více než čtvrtina uchazečů o zaměstnání v roce 2004 měla nárok na hmotné zabezpečení, v předchozích letech byl podíl uchazečů více než třetinový.

Tab. 4.3.7 Uchazeči o zaměstnání podle délky nezaměstnanosti k 31. 12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	54 003	55 139	63 777	65 454	66 207	22,6	5,2	100,0	100,0
v tom podle délky nezaměstnanosti:									
do 3 měsíců	14 231	14 837	15 463	13 809	16 969	19,2	4,5	26,4	25,6
3 - 6 měsíců	10 369	11 007	13 130	12 695	11 532	11,2	2,7	19,2	17,4
6 - 9 měsíců	5 639	5 900	7 320	6 888	6 206	10,1	2,4	10,4	9,4
9 - 12 měsíců	4 095	4 152	5 205	5 428	4 737	15,7	3,7	7,6	7,2
12 - 24 měsíců	10 527	8 462	10 495	11 956	10 709	1,7	0,4	19,5	16,2
nad 24 měsíců	9 142	10 781	12 164	14 678	16 054	75,6	15,1	16,9	24,2

Podle **délky nezaměstnanosti** byla více než čtvrtina uchazečů v evidenci úřadů práce do 3 měsíců. Nepříznivý byl rostoucí počet dlouhodobě nezaměstnaných, zejména v délce nezaměstnanosti nad 2 roky. Počet uchazečů neumístěných déle než 1 rok vzrostl ve sledovaném období o více než třetinu, v celé České republice byl nárůst čtvrtinový.

Tab. 4.3.8 Uchazeči o zaměstnání podle věku k 31. 12.

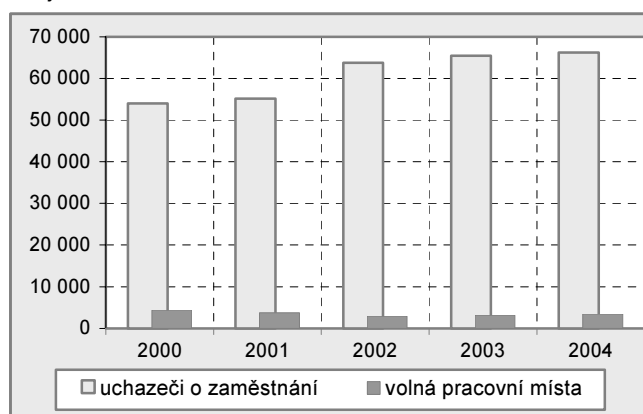
Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Uchazeči o zaměstnání celkem	54 003	55 139	63 777	65 454	66 207	22,6	5,2	100,0	100,0
v tom ve věku:									
do 24	14 788	14 972	16 791	16 461	14 974	1,3	0,3	27,4	22,6
25 - 34	13 364	13 632	15 652	16 559	16 712	25,1	5,7	24,7	25,2
35 - 44	10 923	10 820	12 078	12 334	13 054	19,5	4,6	20,2	19,7
45 - 54	12 588	13 046	14 820	15 093	15 912	26,4	6,0	23,3	24,0
55 - 59	2 233	2 544	4 192	4 648	5 076	127,3	22,8	4,1	7,7
60 a více	107	125	244	359	479	347,7	45,5	0,2	0,7

Přestože se podíl nezaměstnaných ve věku do 25 let ve sledovaném období snížil, bylo jejich více než pětínové zastoupení v kraji vysoké. V České republice bylo v roce 2004 z celkového počtu 115 790 nezaměstnaných této věkové kategorie téměř 13 % v Jihomoravském kraji, vyšší podíl byl jen v krajích Moravskoslezském (18,9 %) a Ústeckém (13,9 %).

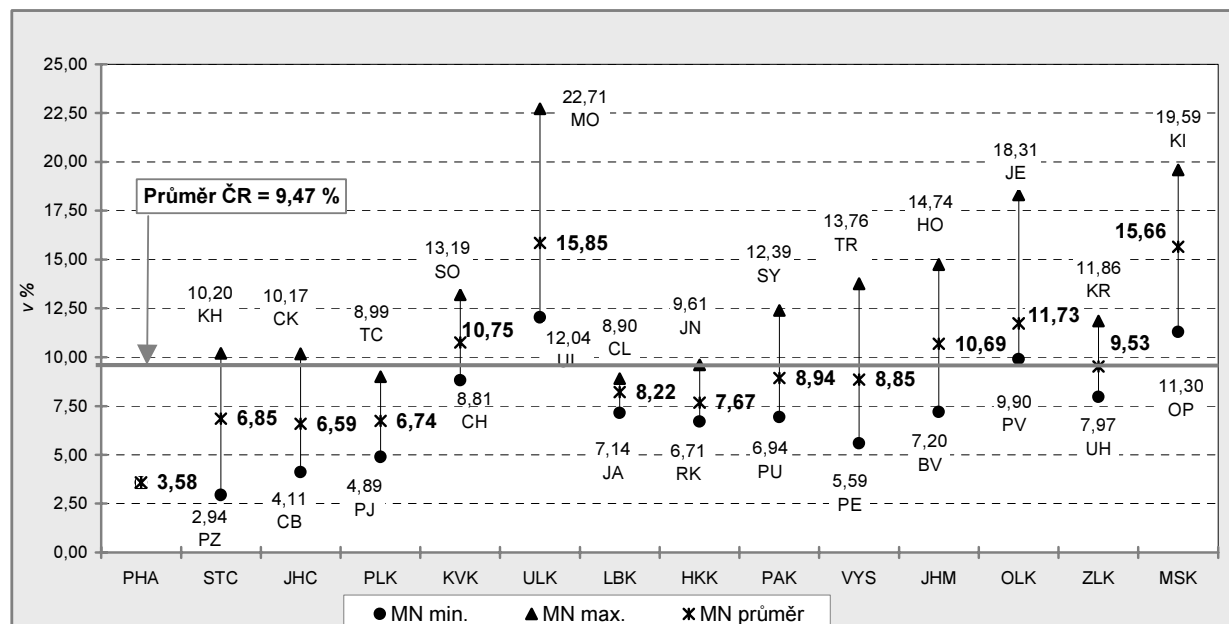
Graf 13 Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa v Jihomoravském kraji

Zdroj: MPSV

Téměř čtvrtina nezaměstnaných byla v roce 2004 ve věkové kategorii 45 – 54 let, z toho více než 55 % žen, přičemž právě tato věková skupina velmi obtížně hledá práci. Nejnižší podíl na celkovém počtu nezaměstnaných byl ve věkových skupinách 55 – 59 let a 60 a více, ve srovnání s rokem 2000 však vzrostl počet nezaměstnaných v předdůchodovém věku 55 – 59 více než dvojnásobně a starších 60 let téměř 4,5 krát.

Graf 14 Míra nezaměstnanosti v krajích a okresech České republiky k 31. 12. 2004
(podle metodiky platné od 30. 6. 2004)

V rámci kraje existují v nezaměstnanosti značné disproporce. V příhraničních okresech Břeclav, Hodonín, Znojmo je dlouhodobě míra nezaměstnanosti nad průměrem kraje i republiky. V Brně, jeho okolí a severně ležících okresech Blansko a Vyškov byla míra nezaměstnanosti pod průměrem kraje. Počet uchazečů o zaměstnání připadajících na 1 volné pracovní místo byl v roce 2004 ve všech okresech vyšší než republikový průměr. Nejhorší situace byla v okrese Hodonín, kde byla současně i nejvyšší míra nezaměstnanosti. Na 1 volné pracovní místo zde připadlo téměř 31 uchazečů, v okrese Vyškov téměř 27.

4.4 Školství

- pokles počtu žáků v mateřských a základních školách
- optimalizace sítě mateřských a základních škol
- snížení počtu žáků ve třídách v celé školské síti
- růst počtu studentů na středních a vyšších odborných školách, stagnace počtu učňů
- zvýšení počtu studentů zapsaných na studii na vysokých školách

Soustava vzdělávacích zařízení je tvořena mateřskými školami, základními školami, středními odbornými učiteli, středními odbornými školami, gymnázii a vysokými školami. V současné době postupně dochází k redukci počtu školských zařízení s cílem optimalizovat síť škol. Provádění těchto změn je vynuceno demografickým vývojem posledních let. Pokles porodnosti se postupně promítá zejména do sítě předškolního vzdělávání a základního školství. Při redukci sítě je však nutno přihlížet na počet dětí předškolního a školního věku, vzdálenost umístění nejbližší školy, v případě základních škol i spádovost daného území.

V roce 2004 bylo v Jihomoravském kraji v provozu 614 **mateřských škol**, které navštěvovalo téměř 31 tisíc dětí. Z celkového počtu mateřských škol poskytovaly 3 zařízení péči internátní a 6 péči polodenní. Počty mateřských škol se snižovaly postupně s poklesem populace 3 – 5letých dětí, pro které je tento druh vzdělávání určen. Nejvyšší pokles počtu mateřských škol byl zaznamenán v roce 2003, což bylo zapříčiněno i nízkým počtem dětí předškolního věku – v letech 1999 až 2001 byl evidován největší propad počtu živě narozených dětí od roku 1990. V posledním roce sledovaného období se dětem v mateřských školách věnovalo 2,5 tisíce učitelů, což je ve srovnání s rokem 2000 o 6 % méně.

V hodnoceném období postupně mírně narůstal počet dětí připadajících na 1 učitele, a to z 11,6 v roce 2000 na 12,0 v roce 2004. V okresech Jihomoravského kraje se hodnota tohoto ukazatele pohybuje od 11,6 v okrese Vyškov do 12,5 v okrese Brno-venkov. Nejvíce dětí připadajících na 1 třídu mateřské školy je v Brně-městě (23,2), opak je evidován v zařízeních ve Znojmě (21,5).

Tab. 4.4.1 Mateřské a základní školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Mateřské školy	703	692	681	622	614	-89
třídy	1 429	1 410	1 387	1 378	1 363	-66
učitelé	2 716	2 646	2 630	2 624	2 553	-163
děti	31 449	30 910	30 934	30 977	30 624	-825
Základní školy	460	458	457	451	440	-20
třídy	5 277	5 191	5 115	4 956	4 723	-554
učitelé	7 306	7 197	7 135	7 074	6 823	-483
žáci	116 229	112 873	109 144	104 390	100 060	-16 169

Ve školním roce 2004/2005 navštěvovalo 440 jihomoravských **základních škol** více jak 100 tisíc žáků, z toho necelá desetina připadala na nově přijaté žáky do 1. ročníku. Síť základních škol byla tvořena z 54 % školami s 1. až 9. ročníkem. V období sledovaných let se snížil počet základních škol o 20, z toho nejvíce v okrese Znojmo (9). Naopak v jediném okrese Brno-venkov, kde postupně narůstá počet obyvatel vlivem stěhování osob zejména z okresu Brno-město do nově budovaných satelitních městeček, vrostl počet o jednu základní školu. Pokles počtu žáků základních škol na konci sledovaného období proti školnímu roku 2000/2001 dosáhl 14 %. Úbytek je evidován ve všech okresech a pohybuje se od 10,3 % v okrese Blansko do 16,2 % v okrese Brno-město.

Přínosem pro výuku žáků v základním školství je pokles počtu žáků ve třídách. V jihomoravských školách tento průměrný úbytek dosahuje 0,8 žáka na třídu a v meziokresním porovnání se pohybuje od 0,1 v okrese Blansko do 1,8 v okrese Vyškov.

Ve školním roce 2004/2005 zajišťovalo výuku žáků téměř 7 tisíc učitelů, to je téměř o 7 % méně než ve školním roce 2000/2001. Snížení počtu vyučujících na školách bylo zaznamenáno ve všech okresech. Vlivem úbytku žáků však nedošlo k nárůstu počtu žáků připadajících na 1 učitele. Pokles hodnoty tohoto ukazatele ve sledovaném období v Jihomoravském kraji dosáhl 1,2 žáka na učitele a pohyboval se od 0,2 v okrese Blansko do 1,8 v okrese Vyškov.

Síť **středních odborných učilišť** je v Jihomoravském kraji tvořena 45 učilišti, z toho téměř čtvrtina sídlí v okrese Brno-město. Počet učilišť se v průběhu sledovaných let snížil o pětinu. Počet učňů jen mírně kolísal, což svědčí o tom, že učňovské školství zůstává stále žádané. Pokles zájemců o tento typ vzdělání však zaznamenaly učňovské školy v Brně-městě, což je do určité míry ovlivněno i možností výběru školy ze širší nabídky středoškolských zařízení. Podíl studentů oborů denního studia na celku dosáhl ve školním roce 2004/2005 91,6 % a proti počátku sledovaného období poklesl o 2 procentní body ve prospěch nástavbového studia.

V učňovském školství připadá na jednu třídu průměrně 24,7 žáka. V meziokresním porovnání se naplněnost třídy pohybuje od 19,4 v okrese Břeclav do 26,2 v okrese Brno-město a počet učňů připadajících na 1 učitele od 18,9 v okrese Brno-město až do 19,9 v okrese Znojmo. Meziokresní průměr počtu učňů připadajících na 1 mistra odborné výchovy je 25,3, nejvíce se od této hodnoty odchylují okresy Brno-venkov (-4,4) a okres Břeclav (+3,9).

Vzdělávání na **gymnáziích** má charakter všeobecného vzdělávání a slouží především jako příprava ke studiu na vysoké škole. Ve školním roce 2004/2005 poskytovalo výuku více jak 18 tisícům studentů 40 gymnázií, z tohoto počtu studovalo 9,3 tisíc žáků v 18 gymnáziích v Brně. Pokles počtu gymnázií se v posledním roce sledovaného období neprojevil na počtu otevřených tříd, které mají naopak mírně vrůstající tendenci. Jejich celkový počet byl z 55 % tvořen třídami gymnázií s osmiletým studiem. Zvyšující se počty studentů na tomto typu škol svědčí o stálém zájmu o studium. Na počtu studentů celkem se žáci denního studia podílejí 99,7 % a nově přijatí do prvního ročníku 18 %. Ve třídách gymnázií se učí průměrně 27,8 žáků. Nejméně žáků ve třídě je evidováno v brněnských gymnáziích, nejvíce v gymnáziích vyškovských. Republikový průměr v počtu studentů připadajících na učitele dosahuje 11,8, hodnota údaje v Jihomoravském kraji je vyšší o 0,5 a pohybuje se od 11,9 v Brně-městě do 13,7 v okrese Hodonín.

Tab. 4.4.2 Střední školy

Zdroj: ÚIV

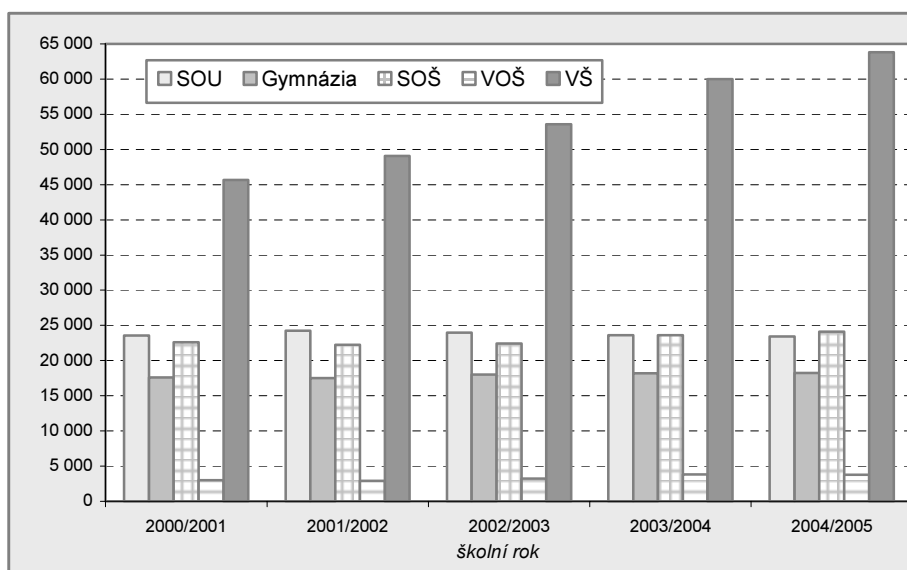
	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Střední odborná učiliště	56	57	57	55	45	-11
třídy	954	1 004	985	971	951	-3
učitelé	1 288	1 395	1 382	1 415	1 393	105
mistři odborného výcviku	1 071	1 048	1 046	1 020	927	-144
učni	23 580	24 268	23 974	23 599	23 444	-136
Gymnázia	43	43	43	43	40	-3
třídy	636	632	652	654	656	20
učitelé	1 437	1 457	1 473	1 497	1 485	48
studenti	17 631	17 535	18 010	18 200	18 223	592
Střední odborné školy¹⁾	85	82	85	90	85	-
třídy	882	865	858	925	929	47
učitelé	2 150	2 206	2 266	2 463	2 548	398
studenti	22 618	22 239	22 409	23 598	24 107	1 489
Vyšší odborné školy	16	16	16	16	16	-
studijní skupiny	105	118	120	139	134	29
učitelé	268	295	274	293	311	43
studenti	2 995	2 928	3 231	3 818	3 796	801

¹⁾ od školního roku 2003/2004 včetně škol zřízených Ministerstvem vnitra ČR a Ministerstvem obrany ČR

Střední odborné školy se zaměřují především na úplné střední vzdělání, tj. na studium ukončené maturitní zkouškou. Ve školním roce 2004/2005 studovalo na 85 středních odborných školách 24 tisíc studentů. O rostoucím zájmu o studium na tomto typu škol svědčí i zvyšující se počet studentů (ve sledovaném období se zvýšil o téměř 7 %). Z celkového počtu studentů tvoří studenti denního studia 93 %. Protože většina středních odborných škol nabízí svým studentům zejména studium v oborech ukončených maturitní zkouškou, tvoří podíl studujících maturitní obor 93 %. Třidu střední odborné školy tvoří průměrně 25,9 žáků, nejméně žáků ve třídách evidují vyškovské střední školy (24 žáků), opakem jsou třídy škol v okrese Blansko (27,6 žáků). Na jednoho učitele připadá od 7,3 žáků v okrese Brno-venkov do 11,0 žáků v okrese Znojmo.

K velkému rozvoji sítě **vyšších odborných škol (VOŠ)** dochází po roce 1996, kdy bylo v Jihomoravském kraji evidováno 15 zařízení. Jejich počet se o dva roky později zvýšil o 1 a do konce sledovaného období již zůstal nezměněný. Jihomoravský kraj se v mezikrajském porovnání počtem vyšších odborných škol řadí na třetí místo po Hlavním městě Praze (36 VOŠ) a Středočeském kraji (18 VOŠ) a z pohledu rozsahu návštěvnosti na druhé místo po Praze.

Graf 15 Studenti středních a vysokých škol v Jihomoravském kraji

Vyšší odborné školy jsou téměř ze 70 % zřízeny v Brně. V okrese Brno-venkov a Břeclav nebyl tento typ školského vzdělávání založen. Zvyšující se počty studentů na vyšších odborných školách jsou důkazem, že mladí lidé mají zájem o tento typ studia. Ve školním roce 2004/2005 byly přihlášeny ke studiu téměř 4 tisíce studentů, což je o 27 % více proti počátku sledovaného období. Na celkovém počtu studentů se studující na denním studiu podílí 82 %. Na vyšších odborných školách zabezpečuje výuku 311 interních učitelů, z toho téměř 73 % v brněnských zařízeních.

Tab. 4.4.3 Vysoké školy

Zdroj: ÚIV

	Školní rok					Rozdíl 2004 - 2000
	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	
Vysoké školy	7	9	9	9	9	2
fakulty	29	29	31	28	28	-1
studenti (počet studií) se státním občanstvím ČR						
v bakalářském programu	6 829	8 608	15 529	22 336	29 611	22 782
v magisterském programu	33 081	33 879	30 407	29 195	24 468	-8 613
v doktorském programu	4 362	4 707	5 198	5 738	6 071	1 709
studující cizinci	1 407	1 874	2 437	2 715	3 665	2 258
další vzdělávání	3 633	6 530	5 775	13 610	12 921	9 288
v tom:						
veřejné vysoké školy	5	5	5	5	5	-
fakulty	24	24	26	26	26	2
studenti	42 284	45 753	50 519	56 707	61 196	18 912
soukromé vysoké školy	-	2	2	2	3	3
fakulty	-	-	-	-	-	x
studenti	-	299	544	747	776	776
státní vysoké školy	2	2	2	2	1	-1
fakulty	5	5	5	2	2	-3
studenti	3 395	3 016	2 508	2 530	1 843	-1 552

V mezikrajském srovnání se Jihomoravský kraj řadí na druhou příčku v počtu žáků středních škol (SOŠ s maturitou, gymnázií a VOŠ) na 1 000 obyvatel (41 studentů). Vyšší podíl ve školním roce 20004/2005 vykazuje již jen Hlavní město Praha (56 studentů). Průměr za Českou republiku je 39 studentů středních škol na 1 000 obyvatel.

Vysoké školství je nejvyšším stupněm vzdělávací soustavy. V Jihomoravském kraji ve školním roce 2004/2005 nabízelo možnost **vysokoškolského studia** 9 vysokých škol. Síť zařízení byla tvořena pěti veřejnými školami, třemi soukromými a jednou školou státní. Zájem o vysokoškolské studium roste a současně se zvyšuje i počet studentů, kteří souběžně studují na více vysokých školách či fakultách.

Celkový počet studií studentů v posledním roce sledovaného období dosáhl téměř 64 tisíc, z toho 80 % tvořili studenti prezenčního studia. Z počtu studentů zapsaných k prezenčnímu studiu představují studenti veřejných vysokých škol 97 % a podíl cizinců dosahuje téměř 7 %. Do prvních ročníků studia bylo zapsáno více jak 11 tisíc studentů.

Struktura vysokoškolského vzdělávání ve formě prezenčního studia je tvořena programy bakalářskými (48 %), programy magisterskými (46 %) a zbývající část připadá na studia doktorská. Ke studiu distančnímu a kombinovanému bylo přihlášeno 13 tisíc studentů, z toho více jak polovina na studijní programy bakalářské a čtvrtina studentů na studijní programy doktorské. Počet zapsaných osob na další vzdělávání na vysokých školách v průběhu sledovaných let vzrostl více jak 3,5krát a v roce 2004 představoval 13 tisíc zájemců, z toho 94 % evidovaly veřejné vysoké školy. Na celkovém počtu studií studentů s českým státním občanstvím se studie na veřejných školách podílejí 96 procenty. Na tomto typu škol je struktura studia tvořena programem bakalářským (48 %), programem magisterským (41 %) a zbývající část tvoří program doktorský.

V rámci transformace vysokého školství průběžně dochází k rozšiřování možností studia v bakalářském programu, z tohoto důvodu klesá počet studií v magisterském programu (pokles o více jak jednu čtvrtinu).

Ve školním roce 2001/2002 byla síť jihomoravských vysokých škol rozšířena o dvě soukromé školy (Akademie STING, VŠ Karla Engliše v Brně) a jejich počet vzrostl až ve školním roce 2004/2005 otevřením Rašínovy vysoké školy. Další změna nastala v oblasti státního vysokého školství také v posledním roce sledovaného období, kdy na základě zákona o zřízení Univerzity obrany v Brně ukončily svou činnost Vojenská akademie v Brně a Vysoká vojenská škola pozemního vojska ve Vyškově. Zřízená Univerzita obrany se sídlem v Brně převzala akreditované programy a také všechny studenty ze zrušených vysokých vojenských škol.

4.5 Zdravotnictví

- *pokles počtu obyvatel ve věku 0 – 14 let připadajících na jednoho lékaře pro děti a dorost*
- *nárůst počtu samostatných ordinací lékařů – specialistů*
- *růst využití lůžkového fondu v nemocnicích, zkrácení průměrné délky ošetrovací doby v nemocnicích*
- *rozšiřování sítě zařízení lékárenské péče*
- *pokles nově hlášených pracovních neschopností na 100 nemocensky pojištěných*
- *pokles průměrného procenta pracovní neschopnosti, nárůst dlouhodobé pracovní neschopnosti*

Ve zdravotnictví Jihomoravského kraje je evidováno celkem 4,8 tis. **lékařů**, z toho téměř 70 % v nestátních zařízeních. Ve sledovaném období se počet lékařů zvýšil o 3,1 %, z toho v nestátních zařízeních se zvýšil o více jak jednu čtvrtinu. Na 1 000 obyvatel tak v roce 2004 připadlo 4,3 lékaře, což je o 0,2 lékaře více než v roce 2000. V mezikrajském srovnání zaujímá kraj v počtu lékařů na 1 000 obyvatel druhou příčku spolu s Plzeňským krajem po Hlavním městě Praze (6,8 lékaře), průměr za Českou republiku činí 4,0.

Počet obyvatel na jednoho lékaře dosahuje 235 obyvatel a v meziokresním srovnání se hodnota pohybuje od 132 v Brně-městě do 544 v okrese Brno-venkov. Tato skutečnost je dána soustředěním zařízení poskytujících zdravotní péči do krajského města a využíváním jejich lékařské péče a služeb i obyvatelstvem ze spádových obcí přilehlého okresu.

Síť **samostatných ordinací lékařů** v období hodnocených let zůstává stabilní, větší nárůst je zaznamenán pouze u ordinací lékařů specialistů (o téměř jednu pětinu). Rozdíly jsou spíše patrné v hodnocení počtu obyvatel připadajících na jednoho lékaře v přepočteném počtu. V průběhu sledovaných let pozvolna klesá počet osob ve věku od 0 do 19 let připadajících na jednoho lékaře pro děti a dorost, a to z 1 139 v roce 2000 na 1 038 v roce 2004. Tento trend je patrný i v počtu žen připadajících na jednoho lékaře gynekologa, kdy ke konci sledovaného období hodnota ukazatele dosáhla 4 866 s poklesem proti roku 2000 o 13,4 %. Obdobně je tomu u lékařů specialistů, kdy na jednoho lékaře připadlo 1 710 osob (pokles ve sledovaném období o téměř 15 %). Vyrovnané hodnoty v období sledovaných let jsou patrné v počtu osob starších 14 let připadajících na jednoho lékaře pro dospělé (1 811) a počet osob připadajících na jednoho lékaře stomatologa (1 770).

V roce 2004 bylo v kraji 23 **nemocnic**, v nichž bylo hospitalizováno téměř 271 tisíc osob, ve srovnání s rokem 2000 se jejich počet zvýšil o více jak 8 % (průměrně ročně se počet hospitalizovaných zvyšoval téměř o 2 %). **Využití lůžkového fondu** v nemocnicích činilo 295,5 dne, což je o 18,1 dne více v porovnání

s počátkem hodnoceného období. Republikový průměr dosahuje 273,5 dnů a v meziokresním porovnání se pohybuje od 275,8 v hodonínských nemocnicích do 328,5 dnů v nemocnicích v okrese Brno-venkov. Jihomoravské nemocnice v roce 2004 vykázaly téměř 2,4 milionů **ošetřovacích dnů** s podílem na republikovém celku 13,2 %. Počet ošetřovacích dnů v přepočtu na 1 000 obyvatel se v mezikrajovém porovnání pohybuje od 1 350 ve Středočeském kraji do 2 467 v Hlavním městě Praze. V Jihomoravském kraji hodnota tohoto ukazatele dosáhla 2 116 dní a republikový průměr je tak překročen o 350 dní. **Průměrná doba pobytu pacienta na lůžku** trvala 8,8 dní, což je 97 % skutečnosti roku 2000 a pohybuje se v rozmezí od 7,1 dní (okres Hodonín) do 10,6 (okres Břeclav). Průměrná délka ošetřovací doby v České republice v roce 2004 dosáhla 8,1 dní s poklesem proti roku 2000 o 0,6 dne.

4.5.1 Vybrané ukazatele zdravotnictví

Zdroj: ÚZIS

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Lékaři celkem (přepočtené osoby)	4 642	4 719	4 714	4 730	4 785	143
z toho v nestátních zařízeních	2 625	2 598	2 591	3 276	3 315	690
Lékaři na 1 000 obyvatel	4,1	4,2	4,2	4,2	4,3	0,2
Střední zdravotničtí pracovníci (přepočtené osoby)	12 663	12 893	12 954	12 845	12 201	-462
Lůžka v nemocnicích	8 240	8 226	8 243	8 227	8 028	-212
Lůžka v odborných léčebných ústavech	1 432	1 432	1 439	1 449	1 465	33
z toho v léčebnách dlouhodobě nemocných	423	423	423	423	423	-
Lékárny a výdejny ¹⁾	195	199	204	214	251	56
Samostatné ordinace lékařů ¹⁾						
pro dospělé	524	527	525	526	525	1
pro děti a dorost	229	231	234	232	228	-1
stomatologů	610	606	606	602	605	-5
gynekologů	113	119	120	121	120	7
specialistů	555	590	609	639	662	107
Ostatní samostatná zdravotnická zařízení ¹⁾	354	360	366	384	390	36
Hospitalizovaní	250 703	251 554	260 994	268 660	270 928	20 225
Průměrná ošetřovací doba ve dnech	9,1	9,1	9,0	8,9	8,8	-0,3

¹⁾ bez detašovaných pracovišť

V období hodnocených let dochází ke značnému nárůstu počtu **zařízení lékárenské péče**, na jehož zvýšení se téměř ze 43 % podílí okres Brno-město, kde se síť rozšířila o 24 zařízení.

V roce 2004 bylo v Jihomoravském kraji **průměrně nemocensky pojištěno** 489 tisíc osob s propadem proti roku 2000 o 1,9 %. Meziroční pokles počtu kalendářních dnů pracovní neschopnosti o téměř 15 % na konci sledovaného období může být do určité míry ovlivněn novelizací zákona č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění (s účinností od 1. 1. 2004), kterou se upravuje výpočet nemocenských dávek.

4.5.2 Kalendářní dny pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	12 695 873	12 953 978	12 991 582	12 955 767	11 025 256	-13,2	-3,5	100,0	100,0
v tom podle příčiny:									
pro nemoc	11 655 302	11 944 901	11 949 873	11 935 315	10 051 241	-13,8	-3,6	91,8	91,2
pro pracovní úrazy	386 278	390 065	385 839	371 292	370 811	-4,0	-1,0	3,0	3,4
pro ostatní úrazy	654 293	619 012	655 870	649 160	603 204	-7,8	-2,0	5,2	5,5
v tom podle okresů:									
Blansko	1 096 688	1 126 946	1 107 633	1 039 461	881 906	-19,6	-5,3	8,6	8,0
Brno-město	5 898 285	6 049 946	6 211 802	6 235 707	5 244 078	-11,1	-2,9	46,5	47,6
Brno-venkov	1 344 471	1 416 285	1 423 635	1 441 105	1 253 035	-6,8	-1,7	10,6	11,4
Břeclav	1 169 880	1 155 461	1 118 187	1 145 183	968 858	-17,2	-4,6	9,2	8,8
Hodonín	1 616 200	1 639 203	1 577 100	1 539 581	1 382 869	-14,4	-3,8	12,7	12,5
Vyškov	652 095	666 651	691 328	690 473	556 758	-14,6	-3,9	5,1	5,0
Znojmo	918 254	899 486	861 897	864 257	737 752	-19,7	-5,3	7,2	6,7

V posledním roce sledovaného období byly nově nahlášené případy pracovní neschopnosti v počtu 307 tisíc tvořeny z 93 % pracovní neschopností pro nemoc, ze 3 % pro pracovní úraz a zbývající část připadá

na pracovní neschopnost pro ostatní úrazy. Počet nově nahlášených případů pracovní neschopnosti v roce 2004 v porovnání s počátkem sledovaného období klesl o více jak 28 %. Také četnost nově nahlášených pracovních úrazů (8,2 tisíc) dosáhla 89 % skutečnosti roku 2000. Průměrný denní stav práce neschopných celkem dosahuje 30,1 tisíc osob s meziročním poklesem více jak 15 %.

V roce 2004 počet **nově nahlášených případů pracovní neschopnosti** na 100 nemocensky pojištěných dosáhl 62,9 případů a proti roku 2000 doznal snížení o 27 %. V meziokresním porovnání se pohybuje hodnota tohoto ukazatele od 60,1 případů v okrese Znojmo do 66,0 případů v okrese Hodonín. V meziodvětvovém hodnocení připadá na stavebnictví 81,6 případů, na průmysl celkem 76,4 případů a na vzdělávání 53,6 nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných.

Průměrná **doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti** celkem se v období sledovaných let prodloužila o 6,3 kalendářních dní a v roce 2004 dosáhla 35,9 kalendářních dní, což je o 1,1 dní více v porovnání s republikovým průměrem. Nárůst délky pracovní neschopnosti je patrný u všech druhů příčin pracovní neschopnosti. Nejcitelněji se tato skutečnost projevila u délky pracovní neschopnosti pro nemoc, která se ve sledovaném období zvýšila o více jak jednu pětinu. Průměrná délka trvání jednoho případu pracovní neschopnosti se pohybuje v meziokresním porovnání od 31,2 kalendářních dní v okrese Vyškov do 39,5 v okrese Hodonín a v meziodvětvovém od 27,6 ve vzdělávání do 45,3 v odvětví zemědělství, myslivosti, lesnictví, rybolovu a chovu ryb včetně souvisejících činností.

4.5.3 Průměrné procento pracovní neschopnosti podle příčiny a podle okresů

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Průměrné procento pracovní neschopnosti	6,958	7,155	7,222	7,162	6,161	-0,797
v tom podle příčiny:						
pro nemoc	6,388	6,597	6,643	6,598	5,617	-0,771
pro pracovní úrazy	0,212	0,215	0,214	0,205	0,207	0,005
pro ostatní úrazy	0,359	0,342	0,365	0,359	0,337	-0,022
v tom podle okresů:						
Blansko	7,552	7,733	7,678	7,531	6,568	-0,984
Brno-město	6,596	6,889	7,011	6,956	5,878	-0,718
Brno-venkov	7,165	7,476	7,654	7,635	6,671	-0,494
Břeclav	7,556	7,288	7,364	7,533	6,444	-1,112
Hodonín	7,951	8,164	8,058	7,767	7,128	-0,823
Vyškov	6,367	6,397	6,502	6,445	5,325	-1,042
Znojmo	6,703	6,734	6,689	6,737	5,846	-0,857

Průměrné procento pracovní neschopnosti celkem v období sledovaných let kolísalo. V roce 2004 dosažená hodnota 6,161 překročila republikový průměr o 0,304 procentního bodu. Nejvyšší průměrné procento pracovní neschopnosti bylo zaznamenáno v odvětví zemědělství, myslivost, lesnictví, rybolov a chov ryb včetně souvisejících činností (8,594) a dále pak ve stavebnictví (8,513).

V posledním roce sledovaného období pokleslo průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc proti roku 2000 o 0,771 procentního bodu a činilo 5,617, což je o 0,361 procentního bodu více ve srovnání s republikovým průměrem. Hodnoty ukazatelů průměrného procenta pracovní neschopnosti pro pracovní úraz a dále pak pro ostatní úrazy, které také zaznamenaly pokles, nedosahují republikového průměru.

4.6 Sociální péče

- rozšíření sítě zařízení sociální péče
- nárůst počtu příjemců důchodů
- zvýšení průměrného měsíčního důchodu
- pokles počtu přiznaných dávek státní sociální podpory
- nárůst objemu finančních prostředků na vyplacené dávky státní sociální podpory
- snížení podílu hodnoty vyplacených dávek na celku zejména u přídatku na dítě, sociálního příplatku a příspěvku na bydlení

Počet zařízení, které poskytují služby sociální péče, se v Jihomoravském kraji zvýšil. Nárůst je patrný zejména v okrese Brno-město.

Domovy důchodců disponovaly 3,5 tisíci lůžky a zvýšení počtu lůžek v hodnoceném období (o 7 %) se promítlo i do počtu míst připadajících na 1 000 obyvatel starších 65 let, a to z 21,5 míst v roce 2000

na 22,9 míst v roce 2004. V meziokresním porovnání se hodnota tohoto ukazatele pohybuje od 11,6 v okrese Brno-venkov do 34,6 v okrese Znojmo. Z celkového počtu 1,7 tisíc míst v jihomoravských penzionech byla třetina nabízena seniorům v zařízeních se sídlem v Brně a čtvrtina v okrese Brno-venkov. Zvyšující se podíl seniorů na celkovém počtu obyvatelstva a stagnace rozšiřování domovů – penzionů pro důchodce se promítlo ve snížení počtu míst u tohoto typu zařízení v přepočtu na 1 000 obyvatel ve věku 65 a více let o více jak 9 % na 10,7 v roce 2004. V okresech Brno-venkov a Hodonín dále ještě působí dvě společná zařízení – domov důchodců a domov – penzion pro důchodce.

4.6.1 Zařízení sociální péče k 31.12.

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Ústavy sociální péče pro dospělé	9	9	9	5	7	-2
místa	819	834	790	522	717	-102
Ústavy sociální péče pro mládež	16	16	18	18	19	3
místa	1 238	1 303	1 350	1 294	1 366	128
Domovy důchodců	26	25	25	30	31	5
místa	3 502	3 489	3 565	3 687	3 749	247
Domovy - penziony pro důchodce	26	26	25	23	24	-2
místa	1 927	1 928	1 903	1 710	1 749	-178
Domy s pečovatelskou službou	49	54	61	61	78	29
bytové jednotky	1 761	1 927	2 139	2 173	2 727	966
Ostatní zařízení sociální péče	24	28	58	47	40	16
místa	643	800	1 174	1 274	1 161	518
Dětské domovy	11	11	11	11	11	-
místa	332	372	374	388	388	56

V průběhu sledovaných let bylo uvedeno do provozu celkem 29 nových **domů s pečovatelskou službou** s nárůstem kapacitního ukazatele o 55 %. Ke konci sledovaného období tak poskytovalo své služby 78 zařízení s 2,7 tisíci bytových jednotek. Největší zvýšení počtu zařízení včetně kapacit vykazovaly okresy Brno-město a Znojmo.

Přestože dochází k rozšiřování sítě zařízení sociální péče, stále jsou jejich kapacity nedostatečné a neuspokojených žadatelů o umístění přibývá. V roce 2004 bylo evidováno 4,6 tisíc žadatelů o umístění do domova důchodců, což je o 85 % více ve srovnání s rokem 2000. Počet žadatelů o umístění v penzionu pro důchodce se v průběhu sledovaných let zvýšil o 5,7 % a v roce 2004 dosáhl 3,1 tisíc. I přes nárůst kapacity v domech s pečovatelskou službou nebylo v roce 2004 uspokojeno 1,9 tisíc zájemců o bydlení v tomto typu zařízení.

Tab. 4.6.2 Vybrané ukazatele sociálního zařízení

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Příjemci důchodů celkem (prosinec)	294 673	296 277	295 739	297 384	301 175	6 502
z toho plných starobních	151 427	152 803	150 932	152 051	155 365	3 938
Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu v Kč (prosinec)	6 215	6 726	6 756	6 997	7 189	974
Výdaje na dávky nemocenského pojištění (mil. Kč)	3 158	3 411	3 733	3 892	3 397	239
z toho:						
nemocenské	2 774	2 981	3 248	3 373	2 861	87
peněžitá pomoc v mateřství	303	334	394	418	461	158
podpora při ošetřování člena rodiny	80	95	90	101	75	-5
Držitelé průkazů zdravotně postižených (k 31. 12.)	42 559	35 452	28 522	26 230	29 123	-13 436
Osoby v evidenci sociálně potřebných	50 691	48 694	42 257	.	.	x
Žadatelé o umístění v domově důchodců	2 514	3 192	3 787	3 417	4 640	2 126
Žadatelé o umístění v penzionu pro důchodce	2 906	2 949	2 647	2 783	3 073	167
Neuspokojení žadatelé o byt v domě s pečovatelskou službou	953	1 101	1 215	879	1 854	901
Osoby, jimž byla poskytnuta pečovatelská služba	16 261	15 716	17 308	15 906	14 560	-1 701
Výdaje na pečovatelskou službu (mil. Kč)	111	122	129	138	141	30

V Jihomoravském kraji bylo v prosinci 2004 vyplaceno více jak 301 tisíc **důchodových dávek**. Struktura příjemců důchodů celkem je z největší části, a to z 52 %, tvořena důchodci pobírajícími starobní důchod

plný, dále pak 23 % tvoří důchody vdovské a 13 % důchody invalidní plné. Počet vyplácených sirotčích dávek zaznamenal svým počtem 5,8 tisíc meziroční pokles o více jak 3 %. **Průměrná výše důchodu** (bez součástí) v prosinci 2004 dosáhla částky 7 004 Kč a proti roku 2003 zaznamenala nárůst o 2,6 %. Důchody žen v průměrné částce 6 728 Kč dosahují jen 90,2 % výše důchodů vyplácených mužům. Starobní důchod plný činil 7 189 Kč s meziročním zvýšením o 2,7 %, invalidní plný 7 018 Kč s nárůstem proti roku 2003 o 2,6 % a sirotčí 3 489 Kč, což je o 83 Kč více proti předcházejícímu roku. V meziokresním porovnání se průměrná výše důchodů celkem pohybuje od 6 764 Kč v okrese Znojmo do 7 259 v okrese Brno-město, v mezikrajském porovnání je nejnižší výše 6 969 Kč evidována v kraji Zlínském a nejvyšší 7 601 Kč v Hlavním městě Praze; celorepublikový průměr představuje hodnotu 7 118 Kč, což je o 1,6 % více proti skutečnosti v Jihomoravském kraji.

V roce 2004 bylo v Jihomoravském kraji vyplaceno celkem více jak 4 427 tisíc dávek **státní sociální podpory** s poklesem proti roku 2003 o téměř 2 % a podílem na celorepublikovém počtu vyplácených dávek 11,3 %. Finanční objem 4,1 miliard Kč těchto vyplácených dávek tvořil 11,2 % republikového celku a meziročně vzrostl o 13,4 % (ve srovnání s rokem 2000 vzrostl o 14,7 %).

Největší část z počtu přiznaných dávek včetně zpětně vyplácených tvoří přídavky na dítě, a to 58 % s poklesem proti roku 2003 o jeden procentní bod. Vyplacená částka přídavek na dítě dosáhla v roce 2004 1 349 milionů Kč s meziročním poklesem 5,5 % (proti roku 2000 se snížila o více jak 7 %); tvořila téměř třetinu celkového objemu vyplácených dávek státní sociální podpory.

Tab. 4.6.3 Dávky státní sociální podpory

Zdroj: MPSV

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přiznané dávky ¹⁾	4 534 548	4 398 278	4 417 700	4 515 412	4 427 154	x
Vyplacené dávky (tis. Kč) ²⁾	3 568 726	3 586 339	3 789 253	3 611 777	4 094 869	526 143
z toho:						
přídavek na dítě	1 453 950	1 461 378	1 521 916	1 427 463	1 348 890	-105 060
sociální příplatek	715 963	696 994	724 621	668 791	599 701	-116 262
příspěvek na bydlení	274 733	298 556	340 041	322 033	292 533	17 800
příspěvek na dopravu	124 372	140 618	154 659	150 228	101 822	-22 550
rodičovský příspěvek	832 878	833 832	866 555	860 270	1 130 608	297 730
zaopatřovací příspěvek	1 439	1 028	1 211	571	295	-1 144
pěstounská péče	28 934	31 544	34 813	34 501	38 308	9 374
z toho:						
na potřeby dítěte	21 550	23 397	25 990	26 123	29 105	7 555
odměna pěstouna	6 826	7 446	8 042	7 890	8 280	1 454
porodné	61 889	64 219	86 150	87 728	89 900	28 011
pohřebné	60 385	57 745	59 310	60 195	57 810	-2 575

¹⁾ v letech 2000 - 2002 bez zpětně přiznaných dávek

²⁾ včetně zpětně vyplácených dávek

Sociální příplatek, který je určen rodinám s nízkými příjmy na pokrytí nákladů spojených se zabezpečením jejich potřeb, byl vyplacen 519 tisícům rodinám, což je proti roku 2003 méně o 9,6 %. Vyplacená hodnota sociálního příplatku dosáhla 600 milionů Kč s podílem na struktuře dávek státní sociální podpory 14,6 %, který proti roku 2003 poklesl o 3,9 procentních bodů. **Příspěvek na bydlení**, kterým stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy, představoval 293 milionů Kč a byl vyplacen 404 tisícům žadatelů.

Nárok na výplatu **pohřebného** v roce 2004 vznikl 11,6 tisícům osob. Celková hodnota pohřebného dosáhla 58 milionů Kč a zaznamenala tak v roce 2004 pokles proti roku 2003 téměř o 4 % (proti roku 2000 pokles o 4,3 %).

V roce 2004 byly vyplaceny **rodičovské příspěvky** v celkové výši 1 131 milionů Kč s meziročním přírůstkem o 31,4 % 360 tisícům žadatelů. Podíl počtu těchto dávek se na celku podílel 8,1 %, což je o 0,6 procentních bodů více proti roku 2003. Podíl hodnoty vyplácených rodičovských příspěvků na celku činil 27,6 % a proti roku 2003 se zvýšil o 3,8 procentních bodů.

Mezi další dávky státní sociální podpory, u kterých je evidován nárůst počtu vyplácených dávek, se řadí **dávky pěstounské péče**. Jejich počet 12,9 tisíc, který skutečnost roku 2003 překročil o 7,5 %, byl z 58 % tvořen příspěvky na úhradu potřeb dítěte a ze 41,3 % odměnami pěstouna. Hodnota vyplácených dávek pěstounské péče v roce 2004 dosáhla 38 milionů Kč s meziročním přírůstkem 11 % (proti roku 2000 vzrostl téměř o jednu třetinu).

V roce 2004 připadl nárok na dávku **porodného** 10,4 tisícům osobám s nárůstem proti roku 2003 o 2,2 %. Vyplaceno bylo téměř 90 milionů Kč s podílem Jihomoravského kraje na České republice 10,8 %.

V roce 2004 bylo vyplacena jednorázová a mimořádná dávka (příspěvek na dítě) 217,5 tisícům příjemců. Vyplaceno bylo 435 milionů Kč. Tato částka tvořila 10,6 % celku objemu vyplacených dávek státní sociální podpory v Jihomoravském kraji.

4.7 Kriminalita

- počet zjištěných trestných činů má v Jihomoravském kraji klesající trend
- snižuje se zejména obecná kriminalita, hospodářská narůstá
- v přepočtu trestných činů na 1 000 obyvatel je Jihomoravský kraj na 6. místě v rámci ČR
- největší intenzita trestné činnosti je v krajském městě Brně, nejnižší v okresech Blansko a Hodonín

Kriminalita na území Jihomoravského kraje představuje dlouhodobý problém. Přesto lze ve sledovaném období let 2000 až 2004 pozitivně hodnotit tu skutečnost, že došlo k poklesu počtu **zjištěných trestných činů** jak celkem (o více jak 13 %), tak zejména v obecné kriminalitě (o 15 %), která má na celkovém počtu zjištěných trestných činů v regionu dominantní podíl (více jak 80 %). U hospodářské kriminality, která se na celkové kriminalitě podílí 11 %, vzrostl počet zjištěných trestných činů o 7 % (o 231). Nejvyšší počet hospodářských trestných činů byl v roce 2002, kdy bylo zjištěno celkem 4,8 tisíc případů této kriminality. Co do počtu trestných činů na 1 000 obyvatel v roce 2004 je Jihomoravský kraj v rámci České republiky na 6. místě s 29 případy, nejvyšší příčku zaujímá Hlavní město Praha s 83 případy na 1 000 obyvatel a za ní následuje kraj Ústecký s 39 případy. Nejnižší míra kriminality měřená počtem zjištěných trestných činů je v kraji Vysočina (16 případů). Průměr za Českou republiku představuje 34 případů.

Tab. 4.7.1 Trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Zjištěné trestné činy	36 593	31 993	35 427	34 341	32 008	-4 585
z toho:						
hospodářská kriminalita	3 401	3 750	4 846	3 705	3 632	231
obecná kriminalita	30 588	25 766	27 705	28 217	26 005	-4 583
z toho:						
loupeže	350	322	476	358	407	57
vloupání do bytů	1 054	974	1 124	1 239	1 099	45
znásilnění	46	54	55	64	59	13
vraždy	24	18	18	16	15	-9
Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	32,2	28,4	31,6	30,6	28,5	x
z toho:						
hospodářská kriminalita	3,0	3,3	4,3	3,3	3,2	x
obecná kriminalita	26,9	22,9	24,7	25,2	23,2	x

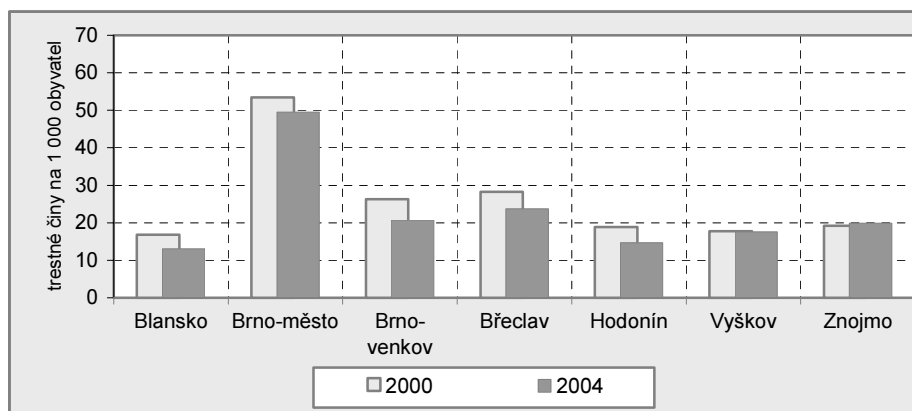
V okresním srovnání došlo u zjištěných trestných činů ve sledovaném období let 2000 až 2004 ve všech okresech k poklesu s výjimkou okresu Znojmo, kde se počet trestných činů zvýšil o 3,1 % (o 68 případů). K největšímu poklesu (o téměř čtvrtinu) došlo v okrese Hodonín o 23,4 % a v okrese Blansko (pokles téměř jednu pětinu). V hospodářské kriminalitě vzrostl výrazně (o téměř jednu třetinu) počet případů pouze v okrese Brno-město, naopak relativně největší snížení (o jednu třetinu) bylo zaznamenáno v okrese Hodonín. V obecné kriminalitě za čtyřleté období došlo k navýšení počtu případů v okresech Vyškov (o 4,5 %) a Znojmo (o téměř 11 %).

V přepočtu na 1 000 obyvatel byla největší intenzita trestné činnosti v roce 2004 z hlediska zjištěných trestných činů v okrese Brno-město (50 případů), nejnižší v okresech Blansko (13 případů) a Hodonín (15 případů).

Mezi nejčastější spáchané trestné činy v Jihomoravském kraji patří krádeže vloupáním do bytů, chat, rodinných domů a ostatních objektů, krádeže motorových dvoustopých vozidel a krádeže věcí z automobilů a z hospodářské kriminality jde nejčastěji o zneužití informací ve veřejném styku, o podvody a krácení daní (daňové podvody). V roce 2004 bylo v Jihomoravském kraji zjištěno celkem 15 vražd, tj. téměř 7 % z celkového počtu vražd v České republice. Počet vražd má v kraji klesající tendenci (ve srovnání s rokem 2000 poklesl o 9).

Graf 16 Zjištěné trestné činy v přepočtu na 1 000 obyvatel podle okresů Jihomoravského kraje

Zdroj: Policejní prezidium ČR

Lze předpokládat, že rozsah trestné činnosti v určitém regionu může být ovlivněn sociálními a ekonomickými podmínkami života obyvatel – nabídkou na trhu práce, mírou nezaměstnanosti, výší průměrných výdělků, životními podmínkami domácností, vysokým podílem domácností s nízkými příjmy apod. Z dostupných statistických údajů však tyto závislosti nelze vysledovat, naopak vysoká intenzita trestné činnosti měřená počtem zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel je právě v krajském městě Brně, kde je míra nezaměstnanosti pod krajským průměrem a naopak výše průměrné mzdy vysoce krajský průměr převyšuje. Vysokou míru nezaměstnanosti a dlouhodobě nejnižší úroveň průměrných mezd vykazuje okres Hodonín, kde ovšem intenzita trestné činnosti v okresním srovnání patří k těm nejnižším.

Tab. 4.7.2 Zjištěné trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Trestné činy celkem			z toho					
				hospodářská kriminalita			obecná kriminalita		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	391 310	351 090	89,7	37 582	33 203	88,3	327 880	292 913	89,3
Jihomoravský kraj	36 593	32 008	87,5	3 401	3 632	106,8	30 588	26 005	85,0
Blansko	1 819	1 405	77,2	177	149	84,2	1 478	1 082	73,2
Brno-město	20 234	18 225	90,1	1 553	2 057	132,5	17 666	15 215	86,1
Brno-venkov	4 226	3 418	80,9	339	304	89,7	3 581	2 822	78,8
Břeclav	3 533	2 930	82,9	318	306	96,2	2 948	2 289	77,6
Hodonín	3 033	2 323	76,6	418	276	66,0	2 263	1 728	76,4
Vyškov	1 544	1 535	99,4	228	185	81,1	1 115	1 165	104,5
Znojmo	2 204	2 272	103,1	368	355	96,5	1 537	1 704	110,9

Při **objasňování trestných činů** je relativně vyšší úspěšnost v hospodářské kriminalitě než v obecné. V souladu s celkovým poklesem zjištěných trestných činů klesá ve sledovaném období i počet objasněných trestných činů (jak u hospodářské tak i u obecné zhruba o jednu čtvrtinu). Mezi nejčastěji objasněné trestné činy v Jihomoravském kraji patří zanedbání povinné výživy, krádeže v jiných objektech, maření výkonu úředního rozhodnutí a krádeže věcí z automobilů a motorových dvoustopých vozidel a v hospodářské kriminalitě nejvíce podvody a úvěrové podvody.

Tab. 4.7.3 Objasněné trestné činy

Zdroj: Policejní prezidium ČR

	Hospodářská kriminalita			Obecná kriminalita		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Česká republika	35 850	23 739	66,2	111 805	87 306	78,09
Jihomoravský kraj	3 194	2 427	76,0	10 614	8 053	75,87
Blansko	164	117	71,3	744	479	64,38
Brno-město	1 415	1 257	88,8	5 223	3 856	73,83
Brno-venkov	321	223	69,5	1 173	942	80,31
Břeclav	294	216	73,5	1 092	823	75,37
Hodonín	409	214	52,3	1 108	824	74,37
Vyškov	226	141	62,4	451	381	84,48
Znojmo	365	259	71,0	823	748	90,89

V současnosti jako účinné formy prevence kriminality mládeže jsou realizovány na základních a středních školách informační programy, v rámci kterých jsou s žáky vedeny besedy na téma drogy, drogové závislosti a účinky drog, partnerský zdravý vztah (manipulace, násilí, chorobná žárlivost, nevěra, aj.), předsudky a rasismus, extremistické postoje. Ze statistických dat vyplývá, že v současnosti nejde ani tak o zvyšování počtu trestných činů, jako o jejich závažnost – rostoucí delikvence mladistvých, stoupající agresivita a brutalita a nové prvky v kriminalitě jako jsou terorismus, narůstající korupce a mezinárodní napojení na kriminální činnost (prostituce, pedofilie).

4.8 Nestátní neziskové organizace

- *desetina nestátních neziskových organizací České republiky sídlí v Jihomoravském kraji*
- *zpomalení tempa růstu počtu neziskových nestátních organizací, značný pokles počtu nadací*

Za **neziskové organizace** jsou považovány institucionální jednotky založené (podle zákona nebo zvláštních předpisů) z dobročinných nebo charitativních důvodů nebo mají podporovat určitou skupinu osob v podnikání, v politice nebo v jiných oblastech společenského života (např. v oblasti výchovy nebo zdravotní a sociální péče). Nejsou zakládány s cílem dosahování zisku a finanční výnos z jejich činnosti se nesmí převádět subjektům, které je založily, řídí nebo kontrolují.

Nestátní neziskové organizace (dále jen NNO) působí v různých oblastech, jmenujme například kulturu, ochranu památek, výzkum a vzdělávání, zdravotní péči a sociální služby, ochranu životního prostředí, ochranu lidských práv, komunitní rozvoj, práci s dětmi a mládeží, rekreaci, sport a tělovýchovu. Institut neziskových organizací není zákonem přesně vymezen, nejbližší vymezení neziskového sektoru je zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmu, ve kterém jsou považovány za subjekty, které nejsou založeny nebo zřízeny za účelem podnikání zejména zájmová sdružení právnických osob (pokud mají tato sdružení právní subjektivitu a nejsou zřízena za účelem výdělečné činnosti), občanská sdružení včetně odborových organizací, politické strany a politická hnutí, registrované církve a náboženské společnosti, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce, školské právnické osoby podle zvláštního právního předpisu, obce, organizační složky státu, kraje, příspěvkové organizace, státní fondy a subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.

Před rokem 1989 byl neziskový sektor státní mocí systematicky potlačován. Po „sametové revoluci“ se začaly objevovat snahy o vytvoření prostoru pro vznik a rozvoj občanské společnosti. Prvním počinem bylo schválení zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností. Po roce 1989 se tedy počet NNO začal zvyšovat. V posledních letech se jejich nárůst zpomalil, což může signalizovat „nasycení“ neziskového sektoru a obrácení pozornosti spíše na kvalitu poskytovaných služeb, tzn. profesionalizaci neziskových organizací, zlepšování finančního a technického zázemí, rozvoj členské základny apod. Jedná se o tendence, které se projevují nejen v České republice, ale obdobná situace probíhala i v nestátním neziskovém sektoru na území Jihomoravského kraje.

Rozhodujícími právními formami NNO v České republice jsou z hlediska jejich počtu a zaměření občanská sdružení a jejich organizační jednotky, nadace a nadační fondy, církevní právnické osoby zřizované církvemi a náboženskými společnostmi a obecně prospěšné společnosti.

Tab. 4.8.1 Nestátní neziskové organizace – vybrané právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Podíl na ČR v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Nadace	303	294	149	152	147	-51,5	-16,5	15,2	9,5
Nadační fond	92	95	102	104	112	21,7	5,0	11,5	11,7
Obecně prospěšná společnost	103	111	121	129	143	38,8	8,5	15,6	13,4
Sdružení	4 448	4 761	5 112	5 046	5 311	19,4	4,5	10,6	9,9
Církevní organizace	446	497	510	519	522	17,0	4,0	8,5	10,5
Organizační jednotka sdružení	3 156	3 258	3 346	3 424	3 491	10,6	2,6	10,1	10,8

V roce 2000 začalo docházet k poklesu počtu **nadací** v souvislosti s účinností zákona č. 227/1977 Sb., o nadacích a nadačních fondech, který zpřísnil a zpřehlednil podmínky existence nadací. V průběhu posledních pěti let se jejich počet snížil téměř na polovinu, počet nadačních fondů se naopak mírně zvyšoval. V počtu nadací a nadačních fondů (259 v roce 2004) se Jihomoravský kraj při mezikrajském srovnání nacházel na druhém místě s podílem 10,3 % těchto subjektů, a to hned po Hlavním městě Praze, kde sídlilo v roce 2004 přes 40 % z celkového počtu 2,5 tisíc nadací a nadačních fondů v České republice.

V roce 2000 bylo v Praze registrováno pouze 34 % z celorepublikového počtu téměř 2 tisíc nadací a 800 nadačních fondů.

Převážnou část NNO z hlediska právní formy tvoří **občanská sdružení** a jejich organizační jednotky (včetně odborových organizací). V Jihomoravském kraji jich byla v roce 2004 evidována více než desetina (8,8 tisíc) z celkového počtu 86 tisíc sdružení v republice, nejméně (5 %) jich bylo evidováno v kraji Karlovarském. V relativním počtu občanských sdružení nebyly zaznamenány velké rozdíly mezi jednotlivými kraji. Většina krajů měla v roce 2004 mezi 400 až 550 sdruženími na 100 tisíc obyvatel, pod touto hranicí se nacházel pouze kraj Moravskoslezský (přibližně 380), hranici překročil kraj Středočeský (přibližně 600). Výkyv byl zaznamenán pouze v Praze, kde na 100 tisíc obyvatel připadlo 816 sdružení, což může být důsledkem soustředění sídel celorepublikových organizací do hlavního města.

Podle typu činnosti je velmi nesnadné nestátní neziskové organizace rozlišit. Český statistický úřad používá k přiřazení činnosti v registru ekonomických subjektů (dále jen RES) odvětvovou klasifikaci ekonomických činností (OKEČ), která však není pro oblast NNO vhodná.

4.8.2 Nestátní neziskové organizace - vybrané činnosti podle OKEČ v roce 2004

	Nadace	Nadační fond	Obecně prospěšná společnost	Sdružení	Církevní organizace	Organizační jednotka sdružení
Počet organizací celkem	147	112	143	5 311	522	3 491
v tom podle činnosti (v %)						
produkční	1,4	0,9	17,5	5,0	-	1,0
vzdělávání	6,1	18,7	29,4	0,3	-	0,1
zdravotní a sociální péče	12,2	13,4	10,5	0,3	1,0	0,1
činnosti odborových, profesních apod. členských organizací	73,5	59,8	30,0	57,4	98,8	83,1
kultura	5,4	3,6	10,5	1,1	0,2	0,1
sport a rekreace	1,4	3,6	2,1	35,9	-	15,6

Nejčastější činností sdružení a jejich organizačních jednotek byla podle evidence RES blíže nespecifikovaná „činnost ostatních členských organizací jinde nezařazených“, zahrnující činnosti různého charakteru, např. zahrádkářů, mysliveckých sdružení, sborů dobrovolných hasičů apod. V roce 2004 v RES Jihomoravského kraje bylo vedeno téměř 5 tisíc sdružení s touto činností, přibližně 40 % z uvedeného počtu jich sídlilo v Brně-městě, následoval okres Břeclav s podílem 11,5 %. Na pomyslném druhém místě se nachází sportovní činnosti, kterými se v Jihomoravském kraji zabývalo téměř 2,5 tisíc sdružení a jejich organizačních jednotek, z toho nejvíce v Brně-městě (35,7 %), naopak nejmenší podíl měl okres Břeclav - pouze 8,2 %.

Výše uvedená čísla však přesně neodrážejí stav a aktivitu nestátního neziskového sektoru, protože v registru ekonomických subjektů, z kterého jsou údaje čerpány, jsou vedeny i organizace, které žádnou aktivitu nevyvíjejí, pozastavily svoji činnost, jsou v likvidaci nebo fyzicky, avšak nikoliv právně, zanikly.

5. Ekonomický vývoj

5.1 Makroekonomický rámec

- *trvalý růst regionálního HDP Jihomoravského kraje celkem i v přepočtu na jednoho obyvatele*
- *60 % hrubé přidané hodnoty tvořeno v terciární sféře*
- *čtvrtý nejvyšší objem přímých zahraničních investic během období 2000 až 2003*
- *čtvrtý nejvyšší objem disponibilního důchodu domácností na jednoho obyvatele*
- *druhá nejnižší hodnota vývozu na jednoho obyvatele*

Jihomoravský kraj patří v České republice ke krajům s nejvyšší ekonomickou výkonností, o čemž svědčí výše vytvořeného **hrubého domácího produktu (HDP) na 1 obyvatele**. V roce 2004 dosáhl téměř 94 % republikového průměru a zařadil se tak na třetí místo za Hlavní město Prahu a Středočeský kraj, zatímco v roce 2000 zaujímal s 90 % republikového průměru až místo páté. Procentní změny mezi rokem 2004 a 2000 tohoto ukazatele dosahovaly v jednotlivých krajích hodnot od 23 % (Liberecký kraj) až do 36 % (Moravskoslezský kraj); Jihomoravský kraj s nárůstem o 35 % obsadil druhé místo. Stejně místo (po Hlavním městě Praze) kraji přináleželo v roce 2004 při dosažení 67 % průměru Evropské unie u vytvořeného HDP na 1 obyvatele. V Jihomoravském kraji je tvořena zhruba desetina hrubého domácího produktu České republiky, tento podíl ve sledovaném období meziročně nepatrně rostl.

Tab. 5.1.1 Regionální makroekonomické ukazatele

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/2000	průměrná roční
Hrubá přidaná hodnota (HPH) v zákl. cenách	mil. Kč	194 045	208 658	223 759	239 507	256 402	32,1	7,2
Hrubý domácí produkt (HDP) v tržních cenách	mil. Kč	214 576	230 550	246 806	263 652	285 855	33,2	7,4
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR=100)	%	10,0	10,0	10,2	10,3	10,3 ¹⁾	0,3	x
Vývoj HDP (stálé ceny roku 1995, min. rok=100)	.		102,8	104,0	104,3	104,7	x	x
HDP na 1 obyvatele	Kč	188 773	204 577	219 821	235 053	254 684	34,9	7,8
HDP na 1 obyvatele (ČR=100)		90,2	90,3	92,9	93,8	93,9 ¹⁾	3,7	x
HDP na 1 obyvatele v PPS ²⁾ (EU 25 = 100) ³⁾		58,5	59,6	62,8	64,6	66,6 ¹⁾	8,1	x
HDP na 1 zaměstnance	Kč	488 658	538 921	559 179	612 998	664 782	36,0	8,0
HDP na 1 zaměstnance (ČR=100)		89,7	91,7	93,4	94,0	94,5 ¹⁾	4,7	x
Tvorba hrubého fixního kapitálu (THFK)	mil. Kč	58 252	56 511	57 437	73 869	78 668	35,0	7,8
THFK na 1 obyvatele	Kč	51 247	50 145	51 157	65 856	70 090	36,8	8,1
THFK na 1 obyvatele (ČR=100)		88,5	80,3	81,1	98,0	96,2 ¹⁾	7,7	x
Disponibilní důchod domácností (DDD)	mil. Kč	120 385	126 850	135 827	141 235	148 984	23,8	5,5
DDD na 1 obyvatele	Kč	105 909	112 560	120 976	125 915	132 738	25,3	5,8
DDD na 1 obyvatele (ČR=100)		95,2	95,7	97,0	96,8	97,5 ¹⁾	2,3	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

²⁾ PPS - jednotka pro měření kupní síly

³⁾ EU 25 - průměr za 25 členských zemí EU

Na tvorbě **hrubé přidané hodnoty** (HPH) v kraji se hlavní měrou podíleli producenti z odvětví zpracovatelského průmyslu, komerčních služeb a obchodu (HPH je v tabulkovém přehledu uvedena včetně FISIM – finanční zprostředkovatelské služby nepřímo měřené). Výrazný podíl komerčních služeb (správa a prodej nemovitostí, služby pro podniky, výzkum a vývoj apod.) je zapříčiněn i tím, že se v kraji nachází druhé největší město republiky – Brno, které je sídlem nejen správních úřadů, kulturních a zdravotnických institucí, ale je i centrem soudnictví či vzdělávání nadregionálního charakteru. Podíl zemědělství i přes bohatou zemědělskou tradici především jižních částí kraje představoval dlouhodobě pouze necelá 4 % dosažené HPH, i když podíl zaměstnanců v tomto odvětví se pohyboval okolo 5 %. V terciární sféře bylo tvořeno téměř 60 % HPH, zaměstnáno v této sféře bylo však pouze okolo 56 % pracujících v kraji.

Důležitým zdrojem ekonomického růstu jsou **investice**. V Jihomoravském kraji bylo v posledních dvou letech dosahováno druhého nejvyššího podílu na celkové republikové **tvorbě hrubého fixního kapitálu** (THFK). Meziročně se však podíl snížil o 0,2 procentního bodu, a to z 10,8 % v roce 2003 na 10,6 % v roce 2004, i když THFK v absolutním vyjádření vzrostla téměř o 5 mld. Kč. Průměrné roční tempo růstu THFK ve sledovaném období činilo v Jihomoravském kraji 7,8 % a bylo třetí nejvyšší (po Hlavním městě Praze

a Jihočeském kraji), v krajích Královéhradeckém, Pardubickém a Vysočina došlo dokonce k jeho zpomalení. V přepočtu THFK na 1 obyvatele dosáhlo průměrné roční tempo růstu v Jihomoravském kraji hodnoty 8,1 %, což jej řadilo opět na místo třetí, tentokrát za kraj Karlovarský (16,5 %) a Hlavní město Prahu (12,3 %). Vytvořenou částkou 70 090 Kč na 1 obyvatele dosáhl Jihomoravský kraj 96,2 % republikové hodnoty, ta činila 72 873 Kč na 1 obyvatele.

Tab. 5.1.2 Hrubá přidaná hodnota podle odvětví ^{*)}

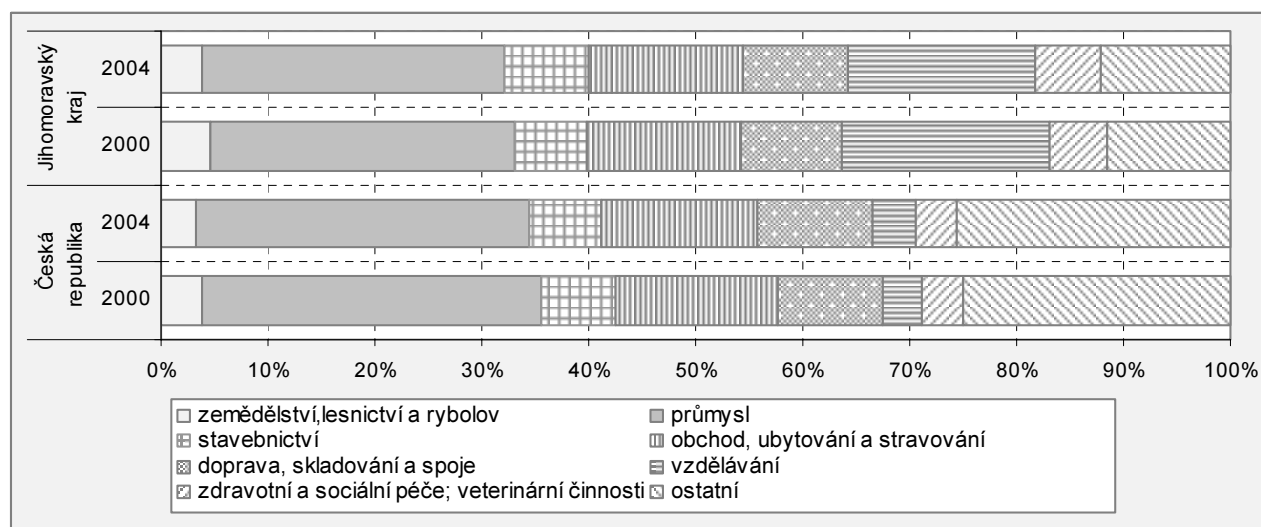
	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 -2000 v bodech
Hrubá přidaná hodnota celkem (mil. Kč)	197 552	212 433	228 108	244 187	261 399	¹⁾ 32,3
v tom odvětví (%):						
zemědělství, myslivost, lesnictví; chov ryb	4,7	4,5	3,8	3,5	3,9	-0,8
průmysl	28,4	27,1	29,0	28,4	28,1	-0,2
stavebnictví	6,8	6,3	7,1	8,0	8,0	1,2
obchod; opravy motorových vozidel a výrobků pro osob. potřebu; ubytování a stravování	14,4	15,4	14,4	14,3	14,4	0,0
doprava, skladování a spoje	9,4	9,9	10,1	10,2	9,7	0,3
finanční zprostředkování; činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu, podnikatelské činnosti	19,3	19,5	18,4	17,2	17,5	-1,8
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení vzdělávání; zdravotní a sociální péče; ostatní veřejné, sociální a osobní služby	5,4	5,5	5,7	6,3	6,2	0,8
ostatní odvětví	-	-	-	-	-	x

*) HPH včetně FISIM

¹⁾ změna v %

Indikátorem stability a iniciátorem růstu ekonomiky je i **objem přímých zahraničních investic (PZI)**. I když absolutním objemem PZI (podle údajů ČNB) ve výši 70 mld. Kč v roce 2003 zaujímal Jihomoravský kraj spolu s krajem Moravskoslezským třetí příčku v žebříčku mezi kraji, nacházel se o 1,3 procentního bodu pod hodnotou průměrného ročního tempa růstu v České republice. Od roku 2000 do roku 2003 na jižní Moravu směřovaly přímé zahraniční investice celkem ve výši 239 mld. Kč, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota mezi kraji. Nejvíce z nich (téměř 70 %) bylo proinvestováno v Brně-městě, nejmenší podíl měl okres Hodonín (necelá 3 %). V přepočtu PZI na 1 obyvatele (v rozmezí od 45 tis. Kč v roce 2000 do 63 tis. Kč v roce 2003) Jihomoravský kraj dosahoval zhruba pouze poloviny hodnoty ČR. Z jihomoravských okresů pouze PZI v Brně-městě (132 tis. Kč na 1 obyvatele) přesahovaly hodnotu kraje, a to dvojnásobně, nejhůře byl na tom okres Hodonín, kde hodnota 12 tis. Kč na 1 obyvatele představovala pouze pětinu krajské hodnoty.

Graf 17 Struktura hrubé přidané hodnoty podle OKEČ v roce 2000 a 2004

Objemem **čistého disponibilního důchodu domácností (DDD)**, který v roce 2004 činil v kraji 149 mld. Kč, se Jižní Morava řadí na 4. místo. Výše uvedený objem představoval 10,7 %-tní podíl na DDD v České republice a mírně zaostává za podílem obyvatelstva (11,0 %). Meziročně důchod domácností vzrostl

o 7,7 mld. Kč (o 6 %), oproti roku 2000 se zvýšil o 28,6 mld. (o 24 %). Průměrná roční změna tohoto ukazatele v kraji činila téměř 6 % a je třetí nejvyšší (po Hlavním městě Praze se 7 % a Středočeském kraji s 6 %). V přepočtu DDD na 1 obyvatele se Jihomoravský kraj v roce 2004 nacházel na místě čtvrtém s hodnotou 132 738 Kč, představující však pouze 97,5 % průměrné hodnoty v ČR (136 078 Kč na 1 obyvatele). Stoprocentní hranici překročila pouze Praha o 52 % a kraj Středočeský o 0,6 %. I Královéhradecký kraj, který hodnotou 133 063 Kč na 1 obyvatele obsadil pomyslnou třetí příčku, dosáhl pouze 97,8% úrovně republikové hodnoty.

Celková hodnota **vývozu zboží** z Jihomoravského kraje dosáhla v roce 2004 podle předběžných údajů 130 mld. Kč, což představuje poměrně nízkou dynamiku vývozu oproti předcházejícímu roku – navýšení o 13 %, tj. přibližně o 15 mld. Kč. Přesto se kraj i v roce 2004 umístil s 8 procenty na 4. místě v podílu na celkovém vývozu republiky. Nejsilnější pozici má kraj Středočeský (339 mld. Kč představuje podíl 20 %) a Moravskoslezský (177 mld. Kč - podíl 10 %), nejnižší vývoz vykazoval Karlovarský kraj (50 mld. Kč – podíl 3 %). Celkový **vývoz v přepočtu na 1 obyvatele** v Jihomoravském kraji v roce 2004 dosahoval hodnoty 115,9 tis. Kč, což kraj řadí na druhé nejhorší místo, a to hned za Hlavní město Prahu (79,5 tis. Kč na 1 obyvatele). Hranici 200 tis. Kč na 1 obyvatele překročily kraje Středočeský, Plzeňský a Pardubický. Z celkového objemu vývozu Jihomoravského kraje 83 % zboží směřovalo na trhy zemí Evropské unie, 8 % do ostatních zemí s vyspělou tržní ekonomikou, 4 % do rozvojových ekonomik, 2 % do evropských tranzitivních ekonomik a 3 % do Společenství nezávislých států.

Z hlediska **zbožové struktury vývozu** v Jihomoravském kraji dominovaly stroje a dopravní prostředky (SITC 7) s téměř padesátiprocentním podílem a polotovary a materiály (SITC 6) s více než pětinným podílem. Podle zbožových položek byl Jihomoravský kraj nejvýznamnějším republikovým vývozcem zboží zařazeným do třídy SITC 759 – díly ap. ke strojům kancelářským a zařízením na automatizované zpracování dat (56 % republikového vývozu). Nejvyšší meziroční nárůst oproti roku 2003 byl na jižní Moravě zaznamenán u vývozu průmyslového spotřebního zboží (SITC 8), a to o téměř 40 %.

5.2 Organizační struktura národního hospodářství

- v mezikrajském porovnání je intenzita podnikatelské aktivity v Jihomoravském kraji průměrná
- Jihomoravský kraj má prvenství v počtu i podílu zemědělských subjektů

V **registru ekonomických subjektů** (dále jen RES) bylo k 31. 12. 2004 evidováno 252,5 tisíc subjektů se sídlem v Jihomoravském kraji. Na celostátním registru se jihomoravský segment podílí více než desetinou, což představuje po Hlavním městě Praze a Středočeském kraji třetí nejvyšší podíl. V rámci kraje je nejvíce subjektů (107 tisíc, tj. 42 %) evidováno v Brně-městě, nejméně pak má okres Vyškov, přibližně 16 tisíc (6 %).

Po bouřlivém vývoji na počátku 90. let se situace v organizační struktuře národního hospodářství již značně uklidnila, přesto každoročně narůstají počty registrovaných subjektů prakticky všech typů. Výjimku tvoří státní podniky (jejich počet se v důsledku odstátnování hospodářské sféry dlouhodobě snižuje) a samostatně hospodařící zemědělci a zemědělské podnikatelé, jejichž počet poklesl oproti roku 2000 téměř o 5 %. Nárůst všech ostatních typů subjektů je však částečně ovlivněn i tím, že jsou zapisovány stále nové subjekty (v roce 2004 bylo nově zaregistrováno celkem 9,1 tisíc jednotek, z toho 5,8 tisíc živnostníků), zatímco k výmazu již v takové míře nedochází (v roce 2004 zaniklo celkem 5,2 tisíc jednotek, z toho 3,9 tisíc živnostníků). Přitom podle odhadů a na základě výsledků statistických šetření prováděných u nově vzniklých subjektů skutečně vykonává činnost dlouhodobě 50 až 55 % zapsaných ekonomických subjektů.

5.2.1 Registrované subjekty podle právní formy

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
z toho:									
fyzické osoby	180 422	188 454	194 000	202 199	201 508	11,7	2,8	81,5	79,8
obchodní společnosti	25 785	27 081	27 676	29 197	30 406	17,9	4,2	11,7	12,0
družstva	957	1 034	1 086	1 402	1 492	55,9	11,7	0,4	0,6
příspěvkové organizace	265	384	542	1 426	1 339	405,3	49,9	0,1	0,5
zahraniční osoby	3 478	3 402	3 578	4 319	4 429	27,3	6,2	1,6	1,8
sdružení ¹⁾	7 604	8 019	8 458	8 470	8 802	15,8	3,7	3,4	3,5

¹⁾ včetně organizačních jednotek sdružení

Vývoj struktury RES ovlivňují i legislativní procesy, schvalování a novelizace zákonů, jako je např. vznik společenství vlastníků jednotek na základě zákona č. 72/1994 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jejich počet dosáhl v roce 2004 přibližně 2 tisíc. K další výrazné změně došlo v počtu příspěvkových organizací, vzrostl z 265 v roce 2000 na 1 339 v roce 2004. Tento vývoj byl zejména ovlivněn zřizováním mateřských a základních škol obcemi. V průběhu posledních pěti let jich bylo v Jihomoravském kraji nově zaregistrováno kolem 600.

Z **právníckých osob** tvoří nejsilnější skupinu registru obchodní společnosti (30,4 tisíc), z nich téměř 90 % představují společnosti s ručením omezeným. Nejvíce společností se zabývá obchodní činností (téměř 12 tisíc, tj. 39 %), činnostmi v oblasti nemovitostí včetně služeb pro podnikání, výzkum a vývoj (8 tisíc, tj. 27 %) a činností průmyslovou (4,5 tisíc, tj. 15 %). Ostatní činnosti jsou zastoupeny podílem v rozmezí od 1 % do 10 %. Z průmyslových obchodních společností se sídlem na území Jihomoravského kraje se jich nejvíce zabývá výrobou kovových konstrukcí a kovodělných výrobků (814), výrobou potravinářských výrobků a nápojů (512) a výrobou a opravami strojů a zařízení (432). Z hlediska počtu zaměstnanců jsou nejpočetnější skupinou „mikropodniky“, tedy společnosti s 1 až 9 zaměstnanci. V roce 2004 jich bylo přibližně 11,3 tisíc, tedy více jak třetina z celkové počtu obchodních společností. Jejich činnost byla zaměřena především na obchod (4,7 tisíc), ostatní podnikatelské činnosti (2,2 tisíc) a zpracovatelský průmysl (1,4 tisíc). Přibližně stejná činnostní a velikostní struktura právníckých osob se projevovala během celého hodnoceného období. K mírnému zvýšení, zhruba o 10 %, došlo v podílu subjektů se zahraniční nebo mezinárodní účastí. V roce 2004 mělo sídlo na území Jihomoravského kraje 8,8 tisíc subjektů zahraničních, z toho bylo 4,2 tisíc fyzických osob a 2,9 tisíc subjektů s vlastnictvím mezinárodním. Z nich nejvíce bylo společností s ručením omezeným, a to 2,7 tisíce. Počet zahraničních akciových společností se zvýšil oproti roku 2000 pouze o 9 (z 52 na 61). Nedošlo ani k výraznému nárůstu počtu akciových společností s mezinárodním vlastnictvím (kombinace českého a zahraničního kapitálu). V kraji jich v roce 2004 bylo registrováno 161, v roce 2000 celkem 154. Největšími zaměstnavateli mezi obchodními společnostmi pod zahraniční kontrolou jsou AHOLD Czech Republic, a.s. (maloobchodní činnost), Tyco Electronics Czech s.r.o. (výroba elektronických zařízení) a FERROMET GROUP, s.r.o. (výroba litinových a ocelových trub a trubek).

5.2.2 Registrované subjekty podle počtu zaměstnanců

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
v tom s počtem zaměstnanců:									
neuvedeno	52 617	36 884	34 075	58 241	73 350	39,4	8,7	23,8	29,0
bez zaměstnanců	133 317	163 214	173 119	159 165	145 876	9,4	2,3	60,2	57,8
1 - 5	24 529	21 124	21 176	22 895	22 349	-8,9	-2,3	11,1	8,9
6 - 19	7 169	6 726	6 728	7 159	7 183	0,2	0,0	3,2	2,8
20 - 49	2 222	2 102	2 211	2 339	2 265	1,9	0,5	1,0	0,9
50 - 99	795	792	762	765	814	2,4	0,6	0,4	0,3
100 - 199	368	371	363	366	377	2,4	0,6	0,2	0,1
200 - 499	200	200	196	193	215	7,5	1,8	0,1	0,1
500 - 999	43	46	41	42	52	20,9	4,9	0,0	0,0
1 000 a více	34	33	31	29	25	-26,5	-7,4	0,0	0,0

Z firem s více jak 500 zaměstnanci, kterých bylo v roce 2004 v Jihomoravském kraji 77, jich bylo 11 se zahraničním a 14 s mezinárodním vlastnictvím. Mezi největší výhradně české organizace z hlediska počtu zaměstnanců patří např. Fakultní nemocnice Brno, Finanční ředitelství v Brně a Masarykova univerzita. Z výrobních podniků pak např. PENAM spol. s r.o. (výroba pekárenských výrobků), ŽS Brno, a.s. (pozemní a inženýrské stavitelství) a Gumotex a.s. (výroba plastových výrobků). Z celorepublikového počtu 812 subjektů s 500 a více zaměstnanci jich v Jihomoravském kraji v roce 2004 mělo sídlo 77, což je téměř desetina. Více jich bylo registrováno pouze v Praze (209, tj. 25,7 %) a v kraji Moravskoslezském (95, tj. 11,7 %). Oproti roku 2000 se počet těchto velkých firem v Jihomoravském kraji nezměnil, na rozdíl například od kraje Moravskoslezského, kde jich během tohoto období ubylo 12, tj. více než 50 % celkového úbytku v České republice.

Dlouhodobě tvoří okolo 80 % jihomoravského registru **fyzické osoby**, z nich je pak nejvíce živnostníků (v roce 2004 jich bylo 201,5 tisíc osob). Nižší podíl fyzických osob z celkového počtu evidovaných subjektů než má kraj Jihomoravský, a to 69 %, byl zaznamenán pouze v Praze. Nejvyšší podnikatelskou aktivitu vyvíjí fyzické osoby v kraji Olomouckém (kolem 86 %). Od poloviny 90. let se meziročně počet živnostníků

zvyšoval. Ke zlomu došlo až v roce 2004, kdy poprvé došlo k nepatrnému snížení (přibližně o 500 osob), což ovšem nekopírovalo celorepublikový trend. Zde naopak došlo k meziročnímu nárůstu o 3,5 tisíc osob a jejich počet se tak zvýšil na 1 675 tisíc. V průběhu roku 2004 bylo na jižní Moravě nově zaregistrováno přibližně 5,8 tisíc živnostníků (v roce 2000 to bylo 8,4 tisíc) a celkem 3,9 tisíc soukromých podnikatelů zcela ukončilo svoji činnost (v roce 2000 to bylo 1,7 tisíc osob). Nutno však podotknout, že v rámci kraje bylo v prosinci 2004 evidováno přibližně 28,6 tisíc (tj. 16 %) podnikatelů s pozastavenou veškerou činností. Z výše uvedených údajů vyplývá, že v České republice má uděleno oprávnění k provozování živnosti každá pátá osoba ve věku 18 a více let, přibližně stejně je tomu i v Jihomoravském kraji.

Po celé sledované období byl patrný trend snižování počtu **samostatně hospodařících rolníků** jak na území kraje, tak v celé republice. K nejvyššímu procentnímu úbytku, a to 9,6 % představující 931 osob, došlo v kraji Zlínském. Dále pak následuje kraj Jihomoravský, kde se počet snížil ze 14,2 tisíc v roce 2000 na přibližně 13,5 tisíc v roce 2004 (přes polovinu je jich evidováno v okresech Břeclav a Hodonín). Přesto počet rolníků na jižní Moravě představuje největší podíl (14 %) na celkovém počtu samostatně hospodařících zemědělců a zemědělských podnikatelů v České republice, což je dáno zemědělským charakterem kraje. Pomyslnou druhou příčku obsadil kraj Středočeský s 12 %-tím podílem. Při srovnání relativních údajů (tedy počtu rolníků připadajících na 1 000 obyvatel) se řadí Jihomoravský kraj na 5. místo s hodnotou 12,1. Prvenství v tomto srovnání má již tradičně kraj Vysočina (15,1), hodnota České republiky je 9,8 samostatně hospodařících rolníků na 1 000 obyvatel.

Na přední místo se řadí Jihomoravský kraj v počtu **fyzických osob podnikajících podle zvláštních zákonů** (např. lékaři, lékárníci, advokáti, notáři apod.). Ze zhruba 112 tisíc v České republice jich podniká 17,6 tisíc v Hlavním městě Praze, 12,7 tisíc v Moravskoslezském a 12,6 tisíc v Jihomoravském kraji.

5.2.3 Registrované subjekty podle převažující činnosti

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Registrované subjekty celkem	221 294	231 492	238 702	251 194	252 506	14,1	3,4	100,0	100,0
z toho:									
zemědělství, myslivost, lesnictví a rybolov	16 956	16 876	16 302	16 609	16 466	-2,9	-0,7	7,7	6,5
průmysl celkem	31 179	32 808	34 204	35 806	35 886	15,1	3,6	14,1	14,2
stavebnictví	23 571	24 719	25 276	27 257	27 959	18,6	4,4	10,7	11,1
obchod, opravy motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a pro domácnost	63 270	64 670	66 249	66 718	65 359	3,3	0,8	28,6	25,9
ubytování a stravování	9 209	9 669	9 979	10 812	11 125	20,8	4,8	4,2	4,4
doprava, skladování a spoje	6 925	7 661	7 537	7 705	7 549	9,0	2,2	3,1	3,0
finanční zprostředkování	7 855	7 816	7 796	7 792	7 686	-2,2	-0,6	3,5	3,0
činnosti v oblasti nemovitostí a pronájmu	40 319	43 782	46 541	51 469	52 762	30,9	7,0	18,2	20,9
veřejná správa a obrana, sociální zabezpečení	754	717	717	729	696	-7,7	-2,0	0,3	0,3
vzdělávání	2 502	2 773	2 899	3 604	3 681	47,1	10,1	1,1	1,5
zdravotní a sociální péče, veterinární činnosti	3 200	3 260	3 337	3 563	3 632	13,5	3,2	1,4	1,4
ostatní veřejné, sociální a osobní služby	15 554	16 741	17 865	19 130	19 705	26,7	6,1	7,0	7,8

Odvětvová struktura RES je ovlivněna především strukturou živnostníků. Přibližně třetina, tj. 61 tisíc, jich podniká v oblasti obchodu, ubytování a stravování, dalším nejčastějším odvětvím (22,2 %) jsou činnosti v oblasti nemovitostí včetně služeb pro podnikání, výzkum a vývoj. Tato struktura zhruba kopíruje strukturu republikovou. Z hlediska odvětvové struktury zaujímá Jihomoravský kraj 2. až 4. místo v podílu na republice, pouze v odvětví zemědělství zaujímá s téměř 16,5 tisíc z celkového počtu 134,5 tisíc subjektů (tj. 12 %) místo první. Nejvyšší podíl mezi okresy Jihomoravského kraje má ve všech odvětvích Brno-město, s výjimkou zemědělství, kde prvenství drží okres Břeclav s podílem 27 % a veřejné správy, kde je nejvíce subjektů (22 %) zaregistrováno v okrese Znojmo, což je však zapříčiněno nejvyšším počtem obcí (148) v kraji.

Od roku 2000 došlo také ke značnému nárůstu počtu subjektů **v likvidaci nebo konkurzu**, a to z 1,9 tisíc v roce 2000 na 3,1 tisíc v roce 2004, ale i subjektů s pozastavenou či přerušenou činností (z 9,7 tisíc v roce

2000 na 28,6 tisíc v roce 2004). V roce 2004 tak představují více než osminu všech evidovaných jednotek, v roce 2000 dosahovaly jen pětiprocentní podíl.

U vybraných **podniků s 20 a více zaměstnanci** (s výjimkou odvětví veřejné správy a odborových, profesních a podobných organizací) jsou vymezovány i **místní jednotky**, tzn. podniky nebo jejich části (dílny, obchody, kanceláře, sklady) místně odloučené. V Jihomoravském kraji má sídlo 2 163 podniků s 5 166 místními jednotkami, z nichž více jak 60 % (3,1 tisíc) má sídlo v kraji a poskytují pracovní příležitosti zhruba 50 tisícům lidí, přibližně 2 tisíce jich sídlí mimo kraj a nabízí přibližně 37 tisíc pracovních míst. Nejvyšší podíl odloučených jednotek jihomoravských podniků je v Praze (7,1 %) a v kraji Moravskoslezském (4,7 %), naopak nejméně v kraji Karlovarském (pouze 0,7 %). Přitom není bez zajímavosti, že největší počet zaměstnanců zaměstnávají odloučené místní jednotky jihomoravských podniků v kraji Olomouckém (6,4 tisíc zaměstnanců), následuje Hlavní město Praha (6,2 tisíc zaměstnanců) a Středočeský kraj (5,5 tisíc zaměstnanců).

Na území Jihomoravského kraje je umístěno kolem 2 tisíc místních jednotek podniků, jejichž sídlo se nachází v jiných krajích republiky a které zaměstnávají přibližně 45 tisíc pracovníků. Nejvíce je zde poboček pražských firem (1,1 tisíc), ve kterých pracuje 33 tisíc lidí.

Při mezikrajském porovnání **intenzity podnikatelské aktivity** (počet registrovaných ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel) se Jihomoravský kraj řadí na sedmé místo s 225 subjekty na 1 000 obyvatel, i když v absolutním počtu (252 506) zaujímá místo třetí. Nejvyšší intenzitu vykazuje Hlavní město Praha (358) a Liberecký kraj (253), nejnižší kraj Moravskoslezský (181) a Vysočina (185). Republikový průměr počtu subjektů na 1 000 obyvatel v roce 2004 činil 230. Ve všech krajích došlo od roku 2000 k mírnému nárůstu, nejvíce vzrostla intenzita v kraji Karlovarském (o 46), nejméně v Moravskoslezském (o 22). V Jihomoravském kraji došlo k nárůstu o 30 subjektů, což je o 10 méně, než jaký byl průměrný nárůst za Českou republiku.

5.3 Zemědělství a lesnictví

- *pokračování v zemědělské tradici kraje*
- *druhá příčka mezi kraji v celkové zemědělské produkci České republiky*
- *v zemědělské produkci převažuje rostlinná výroba*
- *rozvíjí se specializované obory zemědělství - vinohradnictví a ovocnářství*
- *Jihomoravský kraj má nejvyšší procento obhospodařovatelné půdy v České republice*
- *živočišná výroba je zaměřena na chov prasat*

Jihomoravský kraj si vzhledem k příznivým klimatickým a půdním podmínkám i nadále zachovává významnou pozici v zemědělské výrobě České republiky. Bohatou tradici má zemědělství zejména v jižních okresech kraje, kde je orientováno především na ovocnářství a vinohradnictví. V této souvislosti je při hodnocení vývoje zemědělství nutno zdůraznit změnu v definici zemědělství, ke které došlo v souladu s legislativou Evropské unie. Od roku 2002 není ve statistických údajích započítávána produkce domácích hospodářství obyvatelstva. Tato metodická nesrovnalost má sice větší význam jen u některých produktů (především u brambor, ovoce a zeleniny a v živočišné výrobě zejména u slepic), ale vzhledem k zaměření zemědělské výroby v Jihomoravském kraji však nelze tuto změnu opomenout.

Podíl zemědělství na hrubé přidané hodnotě Jihomoravského kraje zaznamenal v letech 2000 až 2003 pokles ze 4,7 % na 3,5 %, pouze v roce 2004 vzhledem k příznivým podmínkám v rostlinné výrobě vzrostl na 3,9 %. Ve srovnání s ostatními kraji není podíl zemědělství na struktuře HPH Jihomoravského kraje nijak výrazný. Zatímco nižší podíl mají převážně kraje v horských oblastech severní části České republiky, nejvyšší podíl (9,7 %) má kraj Vysočina.

V hodnoceném období se projevil sestupný trend u **počtu zaměstnanců** v zemědělských podnicích s 20 a více zaměstnanci. Jejich stav se snížil téměř o čtvrtinu a připadá na ně pětiprocentní podíl všech zaměstnanců v Jihomoravském kraji.

Téměř 20 % všech evidovaných **zemědělských podniků** v České republice má sídlo na území Jihomoravského kraje. Z těchto subjektů 83,3 % hospodaří na rozloze do 5 ha, 11,5 % na rozloze 5 až 50 ha, 1,7 % na rozloze 50 až 100 ha a 3,5 % na rozloze nad 100 ha. Nejvíce zemědělských podniků (60 %) je vzhledem k vhodným přírodním podmínkám situováno do okresů Břeclav a Hodonín.

Výsledky **strukturálního šetření** v roce 2003 potvrzují význam zemědělské výroby v Jihomoravském kraji. Podle nich zde hospodařilo více jak 10 tisíc jednotek, převážná většina z nich (96,0 %) připadla na fyzické osoby. Nejpočetnější skupinu této kategorie (53,0 %) tvoří osoby, u nichž právní forma není evidována, jen o něco méně (41,5 %) bylo soukromě hospodařících rolníků. Z 380 právnických osob bylo 53,9 % společností s ručením omezeným, 26,1 % akciových společností a 16,8 % družstev. Téměř polovina

jednotek se zabývala převážně rostlinnou nebo kombinovanou výrobou, pouze 5,0 % subjektů mělo převažující živočišnou výrobu. Vinařství a ovocnářství se v kraji věnovalo 39,2 % šetřených jednotek.

Tab. 5.3.1 Souhrnný zemědělský účet (SZÚ) v roce 2003

Kód SZÚ	Ukazatel	SZÚ 2003 (mil.Kč, běžné ceny)		Přepočet na (tis. Kč)			
		Jihomoravský kraj	ČR	1 ha zemědělské půdy		1 pracovníka	
				Jihomoravský kraj	ČR	Jihomoravský kraj	ČR
10	Rostlinná produkce ¹⁾	6 415	43 927	17,6	11,7	286,2	269,0
13	Živočišná produkce ¹⁾	4 451	46 376	12,2	12,4	198,6	284,0
14	Produkce zemědělských výrobků (10+13)	10 866	90 303	29,8	24,2	484,8	553,1
15	Produkce zemědělských služeb	153	1 335	0,4	0,4	6,8	8,2
16	Zemědělská produkce (14+15)	11 019	91 638	30,2	24,5	491,7	561,3

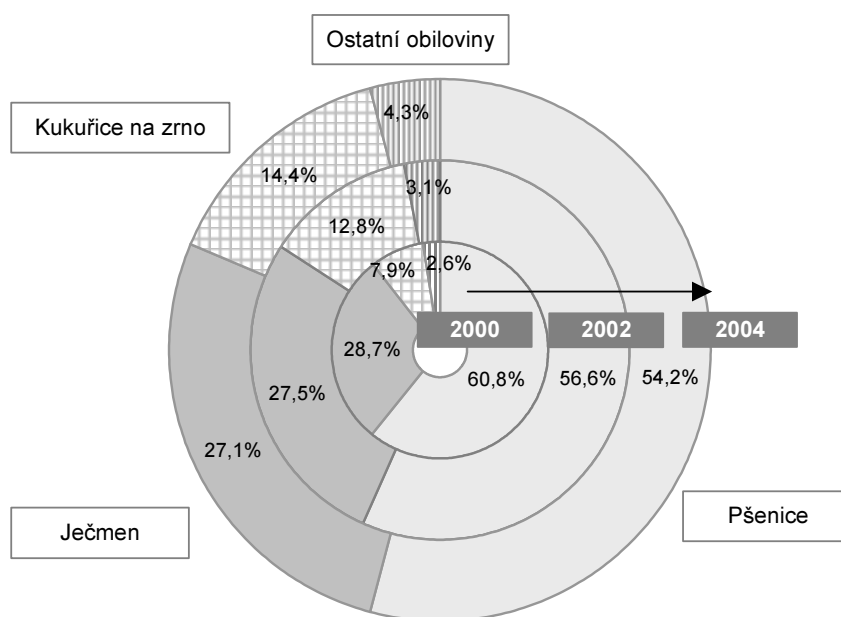
¹⁾ vč. dotací na produkty, bez daní na produkty

Podle **souhrnného zemědělského účtu** činí rostlinná produkce 58,2 % celkové zemědělské produkce v kraji. V době zpracování analýzy byla k dispozici data za rok 2003. Z jejich porovnání vyplývá, že se Jihomoravský kraj podílí 14,6 % na účtu rostlinné výroby a 12,0 % na účtu celkové zemědělské produkce v České republice.

V porovnání s ostatními regiony patří v **rostlinné a celkové zemědělské produkci** Jihomoravskému kraji druhá příčka za krajem Středočeským. Tuto skutečnost ovlivňují zejména příznivé přírodní podmínky, které umožňují mimo jiné i rozvoj specializovaných oborů zemědělství, jako je vinařství a ovocnářství. Podíl 85 % dobře obhospodařovatelné půdy řadí Jihomoravský kraj na přední místo v republice, do méně příznivých oblastí (LFA – Less favorable areas) lze zařadit pouze 14,5 % z celkové rozlohy kraje.

Rozlohou **zemědělské půdy** je Jihomoravský kraj třetí největší v republice, přestože se její rozloha od roku 2000 do roku 2004 snížila o 1 953 ha (o 0,5 %). Struktura zemědělské půdy se v posledních letech výrazně nezměnila. Při průměrném 72 % podílu orné půdy na zemědělské půdě v České republice je v kraji dlouhodobě dosahován nejvyšší (84 %) stupeň zornění. Trvalé travní porosty se podílí na zemědělské půdě 7 %, na zahrady a ovocné sady připadá 6 % a 4 % tvoří vinice, jejichž rozloha se od roku 2000 zvýšila o 2 596 ha a činí 91 % rozlohy všech vinic v České republice. Z celkové rozlohy vinic v kraji je 52,3 % situováno do okresu Břeclav a 23,2 % do okresu Hodonín.

Graf 18 Osevní plochy obilovin (stav k 31. 5.) v Jihomoravském kraji

Rozsah **osevních ploch** se v letech 2000 až 2003 snížil o 14,3 %. Výjimkou byl rok 2004, kdy došlo k nárůstu o 15 tisíc ha. Struktura osevních ploch se ve sledovaném období výrazně nezměnila. Největší

podíl měly v roce 2004 osevní plochy obilovin, které činily 67,2 % osevních ploch úhrnem. Z nich připadlo nejvíce (54,2 %) na pšenici, 27,1 % na ječmen a 14,4 % na kukuřici na zrno. Další významnou komoditou byly technické plodiny (21,9 %) a pícniny na orné půdě (11,5 %).

Tab. 5.3.2 Sklizňové plochy hlavních zemědělských plodin

	v hektarech						
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	219 421	220 511	203 883	192 463	219 021	-0,1	1,7
z toho:							
pšenice	133 674	128 478	115 291	81 464	117 505	-3,2	1,3
ječmen	62 890	62 087	55 995	73 157	58 775	-1,7	1,1
Luskoviny	3 893	3 796	3 555	4 677	4 609	4,3	-13,2
Brambory	6 575	5 039	2 189	2 016	2 610	-20,6	-0,8
Olejníny	57 884	56 628	52 514	52 047	45 370	-5,9	17,5
z toho řepka	35 742	35 172	34 509	14 725	16 806	-17,2	22,8
Pícniny na orné půdě	.	.	42 066	39 584	34 816	.	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	20 084	18 469	18 930	16 457	14 192	-8,3	-11,7

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Vývoj **sklizňových ploch** a sklizně potvrzuje význam pěstování obilovin (především pšenice), technických plodin (především olejnin) a technických plodin. Změna metodiky od roku 2002, kdy byli z šetření eliminováni drobní pěstitelé, mohla ovlivnit především výrazné snížení hodnot u brambor. Naopak nárůst vykazují dlouhodobě luskoviny. Vývoj sklizně a výnosů je mimo jiné ovlivněn také meteorologickými podmínkami. Zatímco v roce 2000 byla rostlinná výroba negativně ovlivněna nepříznivým počasím, výjimečně příznivé meteorologické podmínky ovlivnily rostlinnou výrobu v roce 2004.

Tab. 5.3.3 Sklizeň zemědělských plodin

	v tunách						
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	Průměrná roční změna v letech (%)	
						2000 - 2004	1995 - 1999
Obiloviny	785 289	1 125 219	971 139	780 885	1 245 082	12,2	1,5
z toho:							
pšenice	500 323	675 462	530 698	319 592	702 326	8,9	0,3
ječmen	164 001	272 324	212 716	282 704	296 282	15,9	-0,7
Luskoviny	5 786	10 781	7 099	10 293	15 496	27,9	-15,2
Brambory	101 785	90 538	36 893	30 331	56 047	-13,8	2,9
Olejníny	122 523	127 477	106 799	89 031	114 676	-1,6	21,2
z toho řepka	68 527	59 328	46 973	21 751	64 278	-1,6	4,9
Pícniny na orné půdě	.	.	263 442	196 696	229 595	.	.
Kukuřice na zeleno a na siláž	22 174	27 059	51 508	43 615	57 656	27,0	-3,7

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

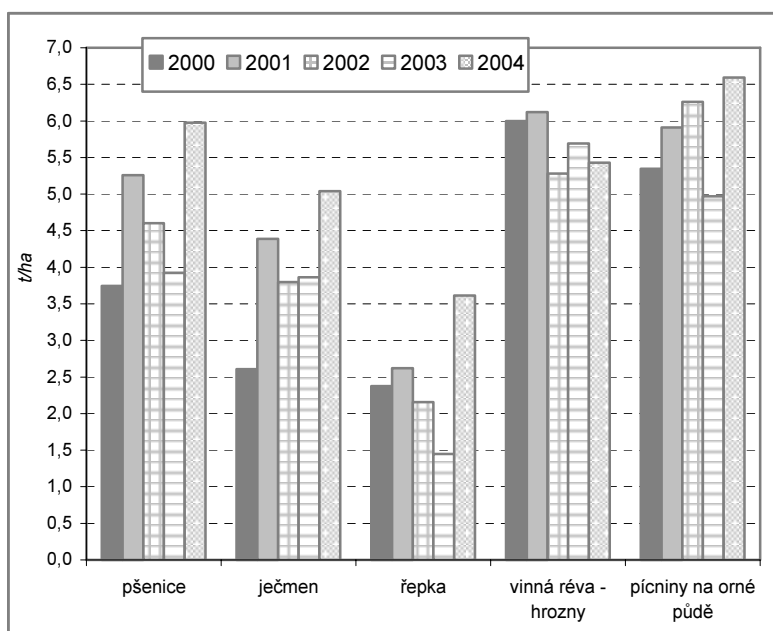
Většina komodit v roce 2004 dosáhla **zvýšení sklizně i hektarových výnosů**. Obiloviny zaznamenaly v dlouhodobé časové řadě rekordní hodnoty výnosů 5,68 tun na hektar. U pšenice (na sklizni obilovin celkem se podílela 67,8 %) vzrostly výnosy na 5,98 tun na hektar, což bylo o 60 % více, než v roce 2000. Na další významnou obilovinu, ječmen, připadlo 28,6 % celkové sklizně a jeho výnosy 5,04 tun na hektar byly rovněž nejvyšší v dlouhodobé časové řadě. Svůj význam v rostlinné výrobě Jihomoravského kraje dokládá také sklizeň cukrovky technické s výnosem 48,7 tun na hektar, řepky (3,62 tun na hektar) a kukuřice na zrno (6,18 tun na hektar).

S rozvojem **vinařství** v Jihomoravském kraji souvisí i narůstající plochy vinic a sklizeň hroznů. V roce 2004 se v porovnání s rokem 2002 sklídilo o 23,2 % hroznů více (93 % celkové sklizně vinných hroznů v České republice). Sklizeň 27 % meruněk, 19 % broskví, 70 % rajčat, 16 % mrkve a 20 % dřevňového hrachu z celkové republikové sklizně za rok 2004 potvrzuje význam ovocnářství a zelinářství v jihomoravském regionu.

Mezi intenzifikační faktory, ovlivňující rostlinnou produkci a zlepšující kvalitu půdy, patří především **hnojiva**. V hospodářském roce 2003/2004 (tzn. od 1. 7. 2003 do 30. 6. 2004) bylo v Jihomoravském kraji spotřebováno 97,8 kg průmyslových hnojiv v čistých živinách na hektar zemědělské půdy, tedy o 2 kg na hektar méně, než byl republikový průměr. Ve struktuře průmyslových hnojiv převažují hnojiva dusíkatá (72,0 %), 16,8 % připadá hnojivům fosforečným a 9,0 % zůstává na draselná hnojiva. Kromě toho bylo

spotřebováno 854 tisíc tun chlěvského hnoje. Klesající stavy skotu neovlivnily spotřebu chlěvské mrvy, naopak ve srovnání hospodářského roku 2001/2002 a 2003/2004 došlo k nárůstu o 2 %.

Graf 19 Hektarové výnosy zemědělských plodin v Jihomoravském kraji

Tab. 5.3.4 Hospodářská zvířata (stav k 1. 4. následujícího roku)

	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2004	v kusech Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Koně	1 313	1 318	1 128	1 257	1 352	3,0	0,74
Skot	94 640	89 914	81 108	77 583	75 511	-20,2	-5,49
z toho krávy	34 327	33 751	31 691	30 022	29 715	-13,4	-2,98
Prasata	560 084	524 523	533 634	484 901	433 761	-22,6	-6,20
z toho prasnice	46 293	46 948	47 286	39 649	37 176	-19,7	-5,34
Ovce a berani	3 212	3 587	3 673	3 849	4 104	27,8	6,32
Drůbež	4 239 855	4 777 027	4 501 913	4 422 665	4 303 093	1,5	0,37
z toho slepice	738 442	630 814	719 426	693 069	589 801	-20,1	-5,46

¹⁾ k 1. 3.

Živočišná výroba odpovídá trendu posledních let. Dochází ke stálému snižování počtu stavů základních kategorií hospodářských zvířat. Stavy skotu se od roku 2000 snížily o 20 %, z toho počty krav o 13 %. Přestože se také stavy prasat v průběhu posledních let snižují (oproti roku 2000 klesl jejich počet o 23 %), zůstává Jihomoravskému kraji první místo s 15 % celkového chovu v České republice. Chov drůbeže zaznamenal výrazný nárůst v roce 2001 (téměř o 13 %), v dalších letech se stavy snižovaly, u slepic činilo snížení ve srovnání s rokem 2001 téměř 20 %. Ve sledovaném období se zvýšil početní stav koní, ovci a berani, tato skutečnost však výrazně neovlivnila živočišnou výrobu Jihomoravského kraje.

Tab. 5.3.5 Vybrané ukazatele lesnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Zalesňování celkem (ha)	1 778	1 868	1 482	1 538	1 555	-12,5	-3,3
Těžba dřeva (m ³ bez kůry)	872 916	1 006 386	948 858	1 008 890	1 083 480	24,1	5,6
v tom:							
jehličnaté	533 490	580 486	604 466	634 634	732 749	37,4	8,3
listnaté	339 426	425 900	345 392	374 256	350 731	3,3	0,8
Prořezávky celkem (ha)	3 152	3 360	3 480	2 426	2 221	-29,5	-8,4
Probírky celkem (ha)	8 051	9 645	8 602	6 573	6 631	-17,6	-4,7

Necelých 23 % rozlohy kraje tvoří **lesní pozemky**, jejichž plocha dlouhodobě nezaznamenává výraznější změny. Po výrazném poklesu v roce 2002 tendence zalesňování mírně stoupá. Z hlediska struktury lesních porostů převažuje zalesňování listnatými porosty (v roce 2004 to bylo 54 %) nad jehličnatými. U obou typů dřevin převažuje zalesňování sadbou, u jehličnatých stromů je to 99 %, u listnatých 93 %.

Těžba dřeva vykázala v roce 2004 mírné navýšení oproti roku 2003. Jehličnatých stromů bylo vytěženo 733 tisíc m³ bez kůry, podíl na celkové těžbě v České republice však není nijak významný (5 % těžby), naopak vytěžených 351 tisíc m³ listnatých stromů činilo 21 % těžby těchto stromů v České republice celkem.

5.4 Průmysl

- *podíl zpracovatelského průmyslu na hrubé přidané hodnotě Jihomoravského kraje je nejvyšší ze všech odvětví ekonomických činností*
- *z tradičních odvětví zpracovatelského průmyslu si v regionu zachovala význam především strojírenská výroba*
- *nárůst tržeb z průmyslové činnosti byl zaznamenán u většiny odvětví*
- *počet pracovníků průmyslu celkem se od roku 2000 snížil, mzdy vzrostly*
- *produktivita práce i přes rychlý vývoj patří v mezikrajském srovnání k nejnižším*

Krajská metropole Brno a její okolí bylo odedávna centrem rozvinuté **průmyslové výroby**, především průmyslu textilního, kovozpracujícího a strojírenského. Ve druhé polovině 20. století byla posílena také zbrojní výroba a nelze opomenout ani monopol na výrobu traktorů. V průběhu devadesátých let však prošel průmysl v kraji významnou transformací. Vlivem restrukturalizace průmyslu, změn vlastnických vztahů, změn v potřebách trhu, vstupu zahraničního kapitálu a ztráty řady zahraničních trhů došlo k výraznému útlumu většiny tradičních odvětví v regionu. Přesto zůstává průmyslová výroba stěžejním odvětvím v Jihomoravském kraji. Podíl **zpracovatelského průmyslu** na hrubé přidané hodnotě kraje v průběhu posledních let je s necelými 24 % stále nejvýznamnějším odvětvím v kraji.

Tab. 5.4.1 Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví průmyslu ^{*)}

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průmysl celkem	92 029	106 160	101 639	109 210	126 190	37,1	8,2
v tom:							
těžba nerostných surovin	2 814	2 749	3 028	3 469	4 126	46,6	10,0
zpracovatelský průmysl	81 558	95 261	90 511	97 559	113 819	39,6	8,7
z toho:							
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	14 320	15 576	17 308	17 969	19 349	35,1	7,8
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	8 480	8 412	9 781	8 820	8 901	5,0	1,2
výroba usní a výrobků z usní	286	298	253	226	277	-3,1	-0,8
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	3 655	3 456	2 877	2 583	2 550	-30,2	-8,6
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	4 256	4 482	1 879	1 887	2 039	-52,1	-16,8
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	1 608	2 110	2 007	6 011	6 645	313,2	42,6
výroba pryžových a plastických výrobků	2 423	2 393	2 744	3 853	4 474	84,6	16,6
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	5 243	5 533	5 464	5 041	6 147	17,2	4,1
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	12 398	14 271	13 215	11 978	11 666	-5,9	-1,5
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	12 454	14 875	15 518	17 857	20 933	68,1	13,9
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	11 385	18 369	13 117	14 688	22 974	101,8	19,2
výroba dopravních prostředků a zařízení	1 059	1 003	1 504	3 005	3 240	205,9	32,2
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	3 991	4 483	4 834	3 638	4 623	15,8	3,7
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	7 657	8 150	8 101	8 181	8 245	7,7	1,9

^{*)} podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Z celkového množství jednotek s převažující průmyslovou činností, evidovaných k 31. 12. 2004 v registru ekonomických subjektů Jihomoravského kraje, připadlo 86,2 % na fyzické osoby a 11,0 % na společnosti s ručením omezeným. Většina subjektů (85,8 %) neměla žádného zaměstnance nebo jejich počet neuvedla, 13,4 % jednotek bylo v kategorii do 100 zaměstnanců, ve zbývajícím počtu převažovaly jednotky od 100 do 500 zaměstnanců. Z počtu evidovaných subjektů s převažující průmyslovou činností se 99,5 % zaměřovalo

na zpracovatelský průmysl, nejvíce na výrobu kovových konstrukcí (24,0 %) a zpracování dřeva a výrobu dřevařských, korkových, proutěných a slaměných výrobků kromě nábytku (16,5 %).

V průběhu roku 2004 bylo v kraji evidováno 964 **průmyslových podniků s 20 a více zaměstnanci**, z nichž mělo 36,1 % sídlo v okrese Brno-město a zaměstnávalo 38,1 % všech pracovníků v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v Jihomoravském kraji. Celkově se počet pracujících těchto podniků snížil ve srovnání s rokem 2000 téměř o 8 % a jejich průměrná mzda vzrostla o 12,9 %. Vývoj tržeb za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy měl obdobně jako v ostatních krajích naší republiky vzestupný charakter a zaznamenal nárůst o 7,5 %.

V roce 2004 mělo v kraji sídlo 265 **průmyslových podniků se 100 a více zaměstnanci**. Největší z nich, Penam, zaměstnává pouze necelých 7 % pracovníků na pracovišti v Jihomoravském kraji. Naproti tomu pro zaměstnanost v kraji mají význam další velké podniky se sídlem v kraji jako Tyco Electronics, Delta pekárný, Gumotex a další.

Tržby z průmyslové činnosti (tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy) vzrostly v podnicích se 100 a více zaměstnanci ve sledovaném období o více jak 37 % (průměrně ročně rostly o 8,2 %). Ve srovnání s průměrem za Českou republiku (průměrný roční nárůst o 7,9 %) je vývoj tržeb z průmyslové činnosti v kraji mírně nadprůměrný, vysoké tempo růstu tržeb měly průmyslové podniky v kraji Pardubickém (průměrný nárůst o 26,0 %) a Zlínském (průměrný nárůst o 12,4 %), naopak nejpomaleji se vyvíjely tržby v kraji Ústeckém (průměrně ročně jen o 2,4 %).

Z jednotlivých průmyslových odvětví zaznamenala vysokou dynamiku tržeb výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken a výroba dopravních prostředků a zařízení. Naopak k vysokému poklesu tržeb došlo u výroby vlákniny, papíru a výrobků z papíru a u zpracování dřeva a výroby dřevěných výrobků.

Tab. 5.4.2 Průměrný evidenční počet zaměstnanců a průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví v průmyslu¹⁾

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)			Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)		
	2000	2004	index 2004/2000	2000	2004	index 2004/2000
Průmysl celkem	87 952	78 775	89,6	12 616	16 362	129,7
v tom:						
těžba nerostných surovin	1 426	1 251	87,7	15 846	21 390	135,0
zpracovatelský průmysl	70 853	78 241	110,4	12 223	15 900	130,1
z toho:						
výroba potravinářských výrobků a nápojů, tabákových výrobků	9 293	10 341	111,3	11 366	14 588	128,3
výroba textilií, textilních a oděvních výrobků	6 648	5 193	78,1	10 120	12 778	126,3
výroba usní a výrobků z usní	1 358	964	71,0	7 689	10 069	131,0
zpracování dřeva, výroba dřevěných výrobků	3 584	2 360	65,8	10 320	13 153	127,5
výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru	3 092	1 240	40,1	14 453	17 081	118,2
výroba chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken	1 727	3 902	225,9	13 519	17 246	127,6
výroba pryžových a plastických výrobků	2 489	3 693	148,4	11 499	14 855	129,2
výroba ostat. nekovových minerál. výrobků	4 898	3 978	81,2	12 966	16 884	130,2
výroba základ. kovů, hut. a kovodělných výrobků	13 427	8 875	66,1	13 502	17 246	127,7
výroba a opravy strojů a zařízení jinde neuved.	17 288	13 423	77,6	12 399	17 710	142,8
výroba elektrických a optic. přístrojů a zařízení	8 809	10 906	123,8	13 676	17 077	124,9
výroba dopravních prostředků a zařízení	1 418	1 790	126,2	12 142	15 283	125,9
zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	4 210	4 278	101,6	10 095	12 866	127,4
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	8 385	6 671	79,6	15 774	20 335	128,9

¹⁾ podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Ve srovnání s rokem 2000 přibýlo v kraji 15 jednotek se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. Současně však v tomto období došlo ke snížení počtu pracovníků o 10,4 %. Přestože průměrná mzda zaměstnanců zpracovatelského průmyslu vzrostla z 12 223 Kč v roce 2000 na 15 900 Kč v roce 2004, zaostává téměř o deset procent pod průměrnou mzdou ve zpracovatelském průmyslu České republiky celkem.

Ve sledovaném období se projevil výrazný nárůst **produktivity práce z tržeb průmyslové povahy** v přepočtu jednoho na zaměstnance, a to o 53,1 % oproti roku 2000 (v mezikrajském srovnání je to třetí nejvyšší nárůst produktivity práce za krajem Pardubickým a krajem Zlínským). Přesto ve sledovaném období

patřila v průměru produktivita práce z tržeb průmyslové povahy v mezikrajském srovnání k nejnižším (nižší byla již jen v kraji Karlovarském).

Početně nejvýznamnější skupina z průmyslových podniků nad 100 zaměstnanců se zabývá výrobou strojů a zařízení. Ve 46 subjektech s tímto zaměřením bylo v roce 2004 zaměstnáno 17 % (více jak 13 tisíc) všech zaměstnanců zpracovatelského průmyslu v kraji. Svůj význam si stále zachovává také další tradiční odvětví – výroba kovů a kovodělných výrobků (33 subjektů s téměř 9 tisíci zaměstnanci) a textilní výroba (19 jednotek zaměstnává 5 tisíc pracovníků). Kromě těchto tradičních odvětví nelze opomenout ani 38 podniků potravinářské výroby s více než 10 tisíci zaměstnanci a 31 podniků výroby elektrických a optických přístrojů s téměř 11 tisíci zaměstnanci.

Z mezikrajského srovnání **spotřeby vybraných paliv a energie** za všechna odvětví národního hospodářství za podniky s 20 a více zaměstnanci vyplývá, že u podniků se sídlem v Jihomoravském kraji je nejvýznamnější spotřeba zemního plynu (755,5 mil. m³), která činí 13,3 % z celkové spotřeby v České republice, na elektrickou energii (2 380,5 GWh) připadá 5,5 % a necelých 5 % republikové spotřeby činí v Jihomoravském kraji lehké topné oleje (7,4 tis. tun), těžké a střední topné oleje (27,5 tis. tun) a propan butan (1,7 tis. tun). Spotřeba benzínu (24,2 mil. litrů) a nafty (141,2 tis. tun) představuje 9 % celorepublikové spotřeby. Naopak poměrně nízká je ve srovnání s ostatními kraji spotřeba uhlí a koksů. Obdobná situace je u spotřeby paliv a energie při posuzování z hlediska kraje místa spotřeby. V Jihomoravském kraji se spotřebuje 13,7 % zemního plynu (778,9 mil. m³) a 6,4 % elektrické energie (2 774,3 GWh) z celkové republikové spotřeby.

Ve srovnání s rokem 2000 vzrostla u podniků se sídlem v Jihomoravském kraji spotřeba elektrické energie zhruba o jednu čtvrtinu a spotřeba zemního plynu o více jak 6 %. Naopak zhruba o třetinu poklesla spotřeba lehkých topných olejů, o jednu pětinu poklesla spotřeba uhlí a o jednu desetinu poklesla spotřeba benzínů.

Zhruba 25 % celkové energetické bilance státu činí spotřeba domácností. Z výsledků statistického šetření Energo 2004, které zjišťovalo údaje o **spotřebě energie v domácnostech** vyplývá, že 100 % vyšetřených bytů spotřebovávalo v Jihomoravském kraji v roce 2003 elektrickou energii, 71,3 % zemní plyn, 16,7 % palivové dřevo a 10,3 % hnědé uhlí. Průměrné roční náklady na spotřebovaná paliva a energie činí v Jihomoravském kraji v přepočtu na 1 byt 25 185 Kč, v městské lokalitě jsou tyto náklady nižší (24 326 Kč), ve venkovské lokalitě vyšší (27 163 Kč). Ve srovnání s průměrem za ČR jsou celkové náklady na 1 byt nižší o 315 Kč, u bytů situovaných ve městech dokonce nižší o 768 Kč. Naopak u bytů ve venkovských lokalitách jsou náklady na 1 byt v Jihomoravském kraji vyšší proti průměru za ČR o 349 Kč. V bytech situovaných ve městech jsou nejvyšší celkové (a rovněž tak i měrné náklady) v kraji Karlovarském a Libereckém, nejnižší pak v kraji Pardubickém. Z bytů situovaných ve venkovských lokalitách vykazuje nejvyšší měrné náklady kraj Středočeský, nejnižší pak kraj Pardubický. Z celkových průměrných ročních nákladů na paliva a energie v přepočtu na 1 byt v Jihomoravském kraji nejvíce připadá na elektřinu (36,4 %) a na zemní plyn (28,0 %).

5.5 Stavebnictví

- *vysoké tempo růstu stavebních prací v tuzemsku a produktivity práce ve stavebnictví*
- *zvyšující se podíl nové výstavby, rekonstrukce a modernizace*
- *v mezikrajském srovnání dosahuje Jihomoravský kraj druhý nejvyšší podíl odvětví stavebnictví na tvorbě regionální hrubé přidané hodnoty*
- *dochází k poklesu a změně struktury vydaných stavebních povolení, zvyšuje se orientační hodnota povolení*
- *ceny vybraných druhů nemovitostí jsou v kraji nadprůměrné a v mezikrajském srovnání patří po Hlavním městě Praze k nejvyšším*

Stavebnictví patří mezi dynamicky se vyvíjející odvětví. Na území kraje působí téměř 300 stavebních podniků s 20 a více zaměstnanci (jde o podniky se sídlem v kraji). **Stavební práce podle dodavatelských smluv** těchto podniků dosáhly v roce 2004 více jak 35 miliard Kč, na celkovém objemu stavebních prací České republiky se tak kraj podílí téměř 13 %. Ve sledovaném období dosáhly stavební práce vysokou dynamiku, v úhrnu se průměrně ročně zvyšovaly o téměř 11 %. Ve srovnání s ostatními kraji patří dosažené tempo růstu stavebních prací v Jihomoravském kraji k mírně nadprůměrným (za Českou republiku představuje průměrná roční změna 9,6 %). Rychleji se zvyšoval objem stavebních prací pouze v pěti krajích (v Plzeňském, Olomouckém, Středočeském, v Hlavním městě Praze a v Libereckém kraji).

Ve struktuře stavebních prací dominuje **nová výstavba, rekonstrukce a modernizace** a její podíl se stále zvyšuje. U těchto stavebních prací investičního charakteru převažují práce na inženýrských stavbách – silnice, dálnice, mosty, tunely (v roce 2004 to bylo téměř 38 %), dále práce na nebytových nevýrobních budovách – obchodní centra, školní, zdravotnické a administrativní budovy (23 %) a práce na nebytových výrobních budovách – tovární haly, budovy pro zemědělství, obchod a dopravu (22 %). Práce na bytových

budovách (obytné a rodinné domy a nástavby a přístavby k nim) představují necelých 17 % a práce na vodohospodářských stavbách se pohybují kolem 1 %. V roce 2004 se významně zvýšil podíl prací na bytových budovách, který se v letech 2000 až 2003 pohyboval kolem 11 až 12 %. Struktura stavebních prací podle směru užití v Jihomoravském kraji se neodlišuje od struktury prací za Českou republiku.

Z hlediska **spotřeby vybraných druhů výrobků** dochází ve sledovaném období k výraznému růstu spotřeby pálených zdicích materiálů (o 128 %) a tyčí pro výztuže betonu (o 73 %), naopak zhruba o polovinu klesá spotřeba kovových nosných konstrukcí a zhruba o 15 % klesá spotřeba cementů a vápna.

Tab. 5.5.1 Stavební práce

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	277	276	279	275	298	7,6	1,8
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (mil. Kč b. c.)	23 484	26 742	28 813	32 972	35 568	51,5	10,9
z toho v tuzemsku	23 302	25 316	27 753	32 573	34 542	48,2	10,3
Struktura stavebních prací podle dodavatelských smluv v tuzemsku (%)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	x	x
nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	90,2	90,6	89,9	90,8	91,0	³⁾ 0,8	x
opravy a údržba	8,9	8,6	9,4	8,3	8,4	³⁾ -0,5	x
ostatní práce	0,9	0,8	0,7	0,9	0,6	³⁾ -0,3	x
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (mil. Kč b. c.)	18 207	18 807	21 359	24 817	28 345	55,7	11,7
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku (%)	78,1	74,3	77,0	76,2	82,1	³⁾ 4,0	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

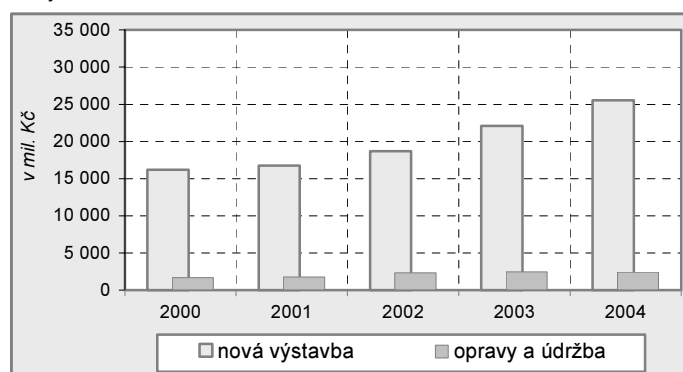
²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

³⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Z podkladů ministerstva průmyslu a obchodu o **územně členěných stavebních pracích podle dodavatelských smluv** vyplývá, že v roce 2004 byly v kraji realizovány stavební práce na stavbách se sídlem v kraji (podle místa stavby) v celkové výši 28 miliard Kč. Ve sledovaném období tyto práce zaznamenaly vysokou dynamiku (v průměru ročně se zvyšovaly o téměř 12 %). V souladu s tím se zvýšil i poměr územně realizovaných prací k objemu prací podle podniků – roce 2004 činil tento poměr 82 % a byl o 4 procentní body vyšší než v roce 2000.

Graf 20 Stavební práce v tuzemsku v Jihomoravském kraji podle místa stavby

Zdroj: MPO

Počet **zaměstnanců ve stavebních podnicích** se sídlem v kraji se v průběhu sledovaných let snižoval (průměrně ročně o více jak 1 %). Průměrná mzda se naopak zvyšovala v průměru ročně o více jak 7 %, v roce 2004 tak byla zhruba o třetinu vyšší než v roce 2000. Příznivě se vyvíjela také produktivita práce ze stavebních prací, která vzrostla ve sledovaném období v běžných cenách o téměř 60 %.

Tab. 5.5.2 Zaměstnanost a mzdy ve stavebnictví

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	21 150	20 539	20 265	19 631	20 127	-4,8	-1,2
z toho dělníci na stavebních pracích	14 465	14 139	13 811	13 293	13 432	-7,1	-1,8
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	76,4	74,4	72,6	71,4	67,5	¹⁾ -8,9	x
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	12 815	13 801	14 745	15 930	16 937	32,2	7,2
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (tis. Kč b. c.)	1 110	1 302	1 413	1 680	1 767	59,2	12,3

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Na celkovém objemu stavebních prací v kraji se nejvíce podílejí stavební firmy se sídlem v okrese Brno-město, které v roce 2004 realizovaly téměř 80 % všech stavebních prací podle dodavatelských smluv. Na pomyslném druhém místě jsou stavební podniky se sídlem v okrese Hodonín, které realizují více jak 6 % stavební produkce. S výjimkou okresů Brno-venkov a Znojmo se v ostatních okresech kraje objem stavebních prací zvyšoval, relativně nejvyšší dynamiku vykázaly podniky v okrese Vyškov a Blansko, i když v absolutním vyjádření v těchto okresech byly realizovány nejmenší objemy stavební produkce.

Tab. 5.5.3 Stavební práce podle dodavatelských smluv podle okresů

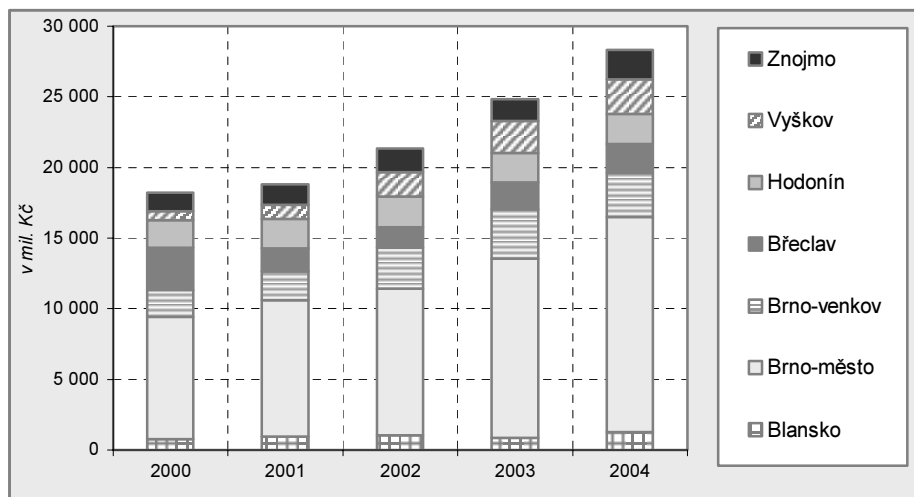
v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %		Struktura v %	
						2004/ 2000	průměrná roční	2000	2004
Jihomoravský kraj	23 484	26 742	28 813	32 972	35 568	51,5	10,9	100,0	100,0
Blansko	379	466	449	540	725	91,3	17,6	1,6	2,0
Brno-město	17 900	21 003	22 692	26 036	28 113	57,1	12,0	76,2	79,0
Brno-venkov	1 417	1 143	1 168	1 422	1 382	-2,5	-0,6	6,0	3,9
Břeclav	789	782	825	1 096	1 168	48,0	10,3	3,4	3,3
Hodonín	1 410	1 843	2 237	2 424	2 236	58,6	12,2	6,0	6,3
Vyškov	426	460	528	661	981	130,3	23,2	1,8	2,8
Znojmo	1 163	1 045	914	793	963	-17,2	-4,6	5,0	2,7

Na území okresů Brno-město a Hodonín, které se významně podílejí na celkovém objemu produkce stavebních podniků v kraji, je zaznamenán relativně nejnižší podíl realizovaných stavebních prací na stavbách podle okresu místa stavby (v okrese Brno-město je to 56 %, v okrese Hodonín 97 %). V ostatních okresech kraje jsou naopak realizovány stavební práce podle okresu místa stavby (dle podkladů MPO) významně vyšší – více jak dvojnásobné jsou v okresech Vyškov, Brno-venkov a Znojmo.

Graf 21 Stavební práce v tuzemsku podle okresu místa stavby

Zdroj: MPO

Tab. 5.5.4 Vydaná stavební povolení

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Vydaná stavební povolení celkem	22 002	17 383	16 612	18 314	20 344	-7,5	-1,9
v tom na stavby (%):							
budovy	39,7	48,7	50,1	50,7	46,6	¹⁾ 6,9	x
v tom:							
bytové	23,2	29,6	31,4	32,2	29,8	¹⁾ 6,6	x
nebytové	16,5	19,1	18,7	18,5	16,8	¹⁾ 0,3	x
na ochranu životního prostředí	39,1	29,2	27,9	30,3	33,0	¹⁾ -6,1	x
ostatní	21,2	22,1	22,0	19,0	20,4	¹⁾ -0,8	x
Meziroční změna počtu vydaných stavebních povolení (%)	4,3	-21,0	-4,4	10,2	11,1	x	-1,9
Orientační hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení							
celkem (mil. Kč)	19 688	21 294	23 103	26 506	28 468	44,6	9,7
na 1 stavební povolení (tis. Kč)	895	1 225	1 391	1 447	1 399	56,3	11,8

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V roce 2004 bylo v kraji vydáno více jak 20 tisíc **stavebních povolení**, což je o více jak 7 % méně než v roce 2000. Nejnižší počet stavebních povolení byl ve sledovaném období vydán v roce 2002 (16,6 tisíc). Relativní nesoulad vývoje počtu vydaných stavebních povolení s dynamickým rozvojem stavebních prací svědčí o tom, že se v průběhu sledovaných let měnila struktura – zvyšoval se podíl stavebních povolení na budovy (bytové i nebytové) a naopak klesal podíl povolení na stavby na ochranu životního prostředí a na ostatní stavby. Významně se změnila také průměrná hodnota na jedno stavební povolení. Zatímco v roce 2000 to bylo 895 tisíc Kč, v roce 2004 je to již 1 399 tisíc Kč, což v relativním vyjádření představuje nárůst o 56 %. Svědčí to nejen o částečném vlivu růstu cen stavebních prací, o částečném vlivu změny sazby daně z přidané hodnoty, ale zejména o tom, že jsou vydávána stavební povolení na objemově významnější stavby. Na celkovém počtu vydaných stavebních povolení v roce 2004 v České republice se kraj podílel více jak 14 % (v roce 2000 to bylo 13 %).

Tab. 5.5.5 Ceny vybraných druhů nemovitostí

Zdroj: Ministerstvo financí

	Období 2002 - 2004			
	rodinné domy	byty	bytové domy	garáže
Počet převodů celkem	5 397	2 817	194	1 963
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel (%):				
do 1 999	56,3	4,2	9,3	16,3
2 000 - 9 999	27,3	24,5	43,8	30,9
10 000 - 49 999	7,9	22,9	17,0	30,3
50 000 a více	8,4	48,4	29,9	22,6
Průměrná kupní cena (Kč/m³)	1 326	¹⁾ 11 439	1 699	1 767
v tom ve velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel:				
do 1 999	1 086	¹⁾ 5 350	1 077	1 288
2 000 - 9 999	1 300	¹⁾ 7 601	1 590	1 418
10 000 - 49 999	1 513	¹⁾ 8 463	1 669	1 834
50 000 a více	2 843	¹⁾ 15 312	2 069	2 500
Průměrná velikost (m ³)	614	²⁾ 63	3 768	63
Průměrné opotřebení (%)	63,7	35,4	47,6	31,5

¹⁾ v Kč/m²

²⁾ v m²

V relativním vyjádření bylo nejvíce stavebních povolení vydáno v okrese Brno-venkov (24 %), Brno-město (22 %) a Znojmo (15 %), nejméně v okrese Blansko (8 %). Celkem byla v roce 2004 v kraji vydána stavební povolení na výstavbu 10 013 nových bytů i stávajících bytů se stavebními úpravami, z toho více jak 60 %

je v okrese Brno-město. Ve srovnání s rokem 2000 se zvýšil počet bytů u vydaných stavebních povolení o více jak 40 %.

Údaje o **cenách vybraných druhů nemovitostí** jsou čerpány z dat ministerstva financí. Zdrojem jsou přiznání k dani z převodu nemovitostí, která jsou povinni podávat vlastníci (prodejci) nemovitostí příslušným finančním úřadům po převzetí zaregistrované kupní smlouvy od katastrálního úřadu. Z těchto údajů vyplývá, že relativně nejvyšší počet převodů rodinných domů v kraji je v malých obcích do 2 tisíc obyvatel, kde je současně evidována nejnižší průměrná kupní cena této nemovitosti (v průměru let 2002 až 2004 činí 1 086 Kč za m³). Naopak relativně nejvyšší podíl převodů bytů je registrován v krajském městě Brně, kde je průměrná kupní cena za 1 m² plochy bytu (15 312 Kč) téměř třikrát vyšší než u převodu bytu v obcích do 2 tisíc obyvatel.

Ve srovnání s průměrnou úrovní kupních cen nemovitostí v České republice jsou v Jihomoravském kraji výrazně dražší převody bytových domů a garáží, ale také převody rodinných domů i bytů jsou mírně nad republikovým průměrem. V mezikrajském srovnání (po dominantním postavení Hlavního města Prahy) patří kraj spolu se Středočeským krajem mezi kraje s nejvyššími průměrnými kupními cenami nemovitostí.

5.6 Doprava

- *v oblasti dopravy patří kraji důležitá tranzitní funkce*
- *významný podíl dálnic v rámci České republiky*
- *relativní hustota silniční a železniční sítě (přepočet na velikost území) je podprůměrná*
- *ve všech částech kraje je ale zabezpečena dostupnost autobusové a železniční dopravy*
- *zvyšování přepravy zboží v rámci silniční dopravy, pokles přepravy zboží v rámci železniční dopravy*

Z hlediska dopravy má Jihomoravský kraj důležitou **tranzitní funkci**. Hlavní kostru dopravního systému tvoří dálnice D – 1 a D – 2 a rychlostní komunikace R – 43 a R – 52. Významný dopravní uzel v případě silniční, dálniční a železniční dopravy a integrovaného dopravního systému Jihomoravského kraje představuje především krajské město Brno. Jeho pozice postupně vzrůstá v případě letecké dopravy. Civilní letiště v Brně – Tuřanech je celoročně schopno přijímat všechny typy letadel a rozšiřuje své služby.

Úhrnná **délka silnic a dálnic** dosahuje téměř 4,5 tisíce km, od roku 2000 vzrostla o 2,2 procentní body (o téměř sto kilometrů), z toho silnice I. třídy o 4,8 procentních bodů (o 20 km). Délka dálnic (prochází čtyřmi okresy kraje – Brno-město, Brno-venkov, Břeclav a Vyškov a představuje více jak pětinu všech dálnic v České republice) a rychlostních komunikací se ve sledovaném období neměnila. Délka silnic II. a III. třídy, které se na úhrnné délce silnic a dálnic podílí více jak 87 %, vzrostla o 2,0 procentního bodu (o 75 km).

Tab. 5.6.1 Délka silnic a dálnic a dopravní prostředky

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Délka silnic a dálnic (km)	4 398	4 404	4 402	4 403	4 493	102,2
z toho:						
silnice I. třídy	429	447	447	448	449	104,8
rychlostní komunikace	45	47	45	45	45	100,0
dálnice v provozu	124	124	124	124	124	100,2
Dopravní prostředky						
motocykly	81 612	82 279	83 409	82 721	83 110	101,8
osobní automobily	352 493	362 125	370 600	380 466	391 152	111,0
nákladní vozidla	29 659	32 233	34 902	36 793	40 683	137,2
silniční tahače	2 410	2 726	2 811	2 793	2 721	112,9
návěsy	2 843	3 123	3 355	2 736	2 831	99,6
autobusy	1 915	1 933	2 146	2 087	1 999	104,4

Z hlediska hustoty silniční a dálniční sítě v přepočtu na velikost území kraje (0,6 km na 1 km²) či počet obyvatel (4,0 km na 1 000 obyvatel) patří Jihomoravský kraj ke krajům podprůměrným (průměr za Českou republiku činí 0,7 km na 1 km² a 5,4 km na 1 000 obyvatel). Nejvyšší hustota silniční a dálniční sítě ve vztahu k velikosti území je v Jihočeském kraji a na Vysočině (9,8 km na 1 km²), ve vztahu k počtu obyvatel ve Středočeském kraji (8,7 km na 1 000 obyvatel). Délka místních komunikací dosahuje v Jihomoravském kraji více jak 6 000 km. Zvyšující se intenzita dopravy na dálnicích a dalších vybraných komunikacích a rostoucí zatížení pozemních komunikací vyžaduje zvýšenou údržbu a odstraňování dopravních závad z hlediska zachování bezpečnosti provozu a ochrany životního prostředí.

Od roku 2000 stoupá počet využívaných **dopravních prostředků**, výjimkou jsou návěsy, jejichž počet se ve sledovaných letech jen nepatrně snížil. O více jak jednu třetinu vzrostl počet nákladních automobilů, o více jak 13 % počet silničních tahačů a počet osobních automobilů vzrostl o 11 % (o téměř 39 tisíc). Na 1 000 obyvatel tak připadá 348 osobních automobilů, touto hodnotou se kraj řadí ke krajům podprůměrným (průměr za Českou republiku činí 374 osobních automobilů). Nejvyšší počet osobních automobilů v přepočtu na 1 000 obyvatel je v Hlavním městě Praze (498), relativně nejnižší počet vykazuje kraj Moravskoslezský (303 osobních automobilů).

V **silniční nákladní dopravě** převažoval v roce 2004 v Jihomoravském kraji vývoz zboží nad dovozem z jiných krajů České republiky, ve sledovaném období to bylo ještě v letech 2001 a 2002 – v tomto roce byla hodnota vývozu z kraje dokonce nejvyšší. Ve srovnání s rokem 2000 se vývoz zboží z kraje zvýšil o 11,1 %, dovoz z jiných krajů se zvýšil o 3,4 %. Významně se zvyšovala také přeprava zboží v rámci kraje (nárůst o téměř 61 %).

Tab. 5.6.2 Silniční nákladní a autobusová doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	5 359,3	6 851,8	7 928,9	6 107,9	5 955,7	111,1
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	5 381,3	5 514,8	6 182,5	6 677,5	5 564,6	103,4
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	20 854,5	24 783,1	34 220,0	39 771,6	33 559,5	160,9
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	44 948	43 374	42 542	46 281	34 666	77,1
Počet autobusových spojů v rámci kraje	45 882	46 013	55 021	55 021	55 400	120,7
z toho:						
pracovní den	31 980	32 065	38 129	38 129	38 246	119,6
sobota	6 109	6 195	7 677	7 677	7 931	129,8
neděle a svátky	7 793	7 753	9 215	9 215	9 223	118,3

I když se ve sledovaném období v rámci kraje zvýšil počet autobusových spojů (o více jak jednu pětinu), přeprava cestujících **autobusovou dopravou** se naopak v rámci kraje s výjimkou roku 2003 neustále snižovala, v roce 2004 byla ve srovnání s rokem 2000 o více jak pětinu nižší. Ve sledovaném období se zvyšoval počet autobusových spojů nejen v pracovní dny, ale i o víkendech a svátcích.

Z hlediska **dopravní obslužnosti** patří kraj k relativně nejlépe vybaveným krajům. Spolu s krajem Olomouckým patří ke krajům, kde jsou všechny obce s dostupným autobusovým a železničním spojením. Z hlediska racionalizace dopravy zejména v brněnské aglomeraci je významné budování uceleného integrovaného dopravního systému jako kombinace železniční a autobusové dopravy a městské dopravy v Brně.

Jihomoravským krajem prochází 787 kilometrů **železnic**, tj. 8,2 % z celkové provozní délky železničních tratí v České republice. Délka železničních tratí ve sledovaných letech vzrostla v kraji o 32 km (o 4,2 %). Dlouhodobým problémem železničních tratí je jejich technická zanedbanost. V posledních letech se v oblasti modernizace a rozvoje železniční dopravní cesty zaměřuje pozornost na realizaci investičních akcí s důrazem na modernizaci tranzitních železničních koridorů a rozhodujících železničních uzlů. V roce 2004 byla ukončena modernizace na I. železničním tranzitním koridoru (Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav).

Tab. 5.6.3 Železniční doprava

Zdroj: Ročenka dopravy MDČR

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Provozní délka železničních tratí (km)	755	781	786	787	787	104,2
Vývoz zboží z kraje (tis. tun)	.	1 238,0	1 086,2	1 053,6	898,3 ¹⁾	72,6
Dovoz zboží do kraje (tis. tun)	.	1 606,2	1 173,9	1 003,9	969,5 ¹⁾	60,4
Přeprava zboží v rámci kraje (tis. tun)	.	179,6	138,8	130,9	97,9 ¹⁾	54,5
Počet vlakových spojů v rámci kraje	12 162	12 435	13 132	13 132	13 005	106,9
z toho:						
pracovní den	5 007	5 076	5 321	5 321	5 268	105,2
sobota	3 615	3 744	4 000	4 000	3 887	107,5
neděle a svátky	3 540	3 615	3 811	3 811	3 850	108,8

¹⁾ index 2004/2001

V **nákladní železniční dopravě** dochází ve sledovaném období k poklesu přepravy zboží. Vývoz zboží z kraje poklesl od roku 2001 o více jak jednu čtvrtinu, dovoz o téměř 40 %, objem přepravy zboží po železnici v rámci kraje poklesl na polovinu – to vše na druhé straně zvyšuje silniční nákladní přepravu v kraji se všemi jejími problémy a dopady na životní prostředí.

Perspektiva železniční dopravy tkví především ve zkvalitňování jejích služeb, které by měly být tak ekonomicky dostupné a časově příznivé pro komplexní dopravní obslužnost, aby železničních služeb využívalo stále více cestujících i distributorů přepravujících zboží.

5.7 Technická infrastruktura

- *úroveň technické vybavenosti obcí Jihomoravského kraje se zvyšuje*
- *roste podíl obcí napojených na kanalizaci s napojením na čističku odpadních vod*
- *napojení obcí na plyn ze sítě je vysoce nadprůměrné – v rámci krajů patří k nejvyšším*
- *zvyšuje se podíl obyvatel napojených na veřejnou vodovodní a kanalizační síť*

Od roku 2000 došlo k dalšímu zlepšení úrovně technické vybavenosti obcí Jihomoravského kraje. Počet obcí napojených na **veřejný vodovod** v roce 2004 (596 obcí) představoval 92,1 % všech obcí v kraji, což je o 4,9 procentních bodů více než v roce 2000. Došlo k nárůstu počtu obcí napojených na kanalizaci (o 1,6 procentního bodu), z toho významně obcí s **kanalizací napojenou na čističku odpadních vod** (ČOV) – o 7,7 procentních bodů. Zhruba třetina všech obcí v kraji (219 obcí) je tak vybavena kanalizací s napojením na čističku odpadních vod. Rovněž významně se ve sledovaném období zvýšil počet obcí s **napojením na plyn ze sítě** – v roce 2000 tak bylo napojeno 555 obcí, v roce 2004 už 612 obcí, tj. téměř 95 % všech obcí (podíl obcí s napojením na plyn se tak zvýšil o 8,8 procentních bodů). V rámci zkvalitňování životního prostředí se dále snižoval počet obcí vybavených **skládkou tuhých domovních odpadů**, jejich podíl poklesl o 1,3 procentního bodu (v roce 2000 na území kraje bylo skládkou tuhých domovních odpadů vybaveno 3,2 % obcí a v roce 2004 to bylo už jen 1,9 % všech obcí).

Tab. 5.7.1 Technická infrastruktura

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Počet obcí	647	647	647	647	647	x
z toho vybavených (%):						
veřejným vodovodem	87,2	88,6	89,6	90,7	92,1	4,9
kanalizací	82,8	82,8	82,5	84,1	84,4	1,6
kanalizací s napojením na ČOV	26,1	27,7	30,0	32,3	33,8	7,7
plynem ze sítě	85,8	91,5	92,4	93,4	94,6	8,8
skládkou tuhých domovních odpadů	3,2	2,2	2,2	2,2	1,9	-1,3

V porovnání s údaji za Českou republiku je v Jihomoravském kraji nižší podíl obcí s napojením na čističku odpadních vod, přesto ale ve sledovaném období byl zaznamenán u tohoto druhu technické vybavenosti obcí vyšší bodový nárůst podílu (o 7,7 procentních bodů) než je republikový průměr (nárůst o 4,6 bodů). Naopak u napojení obcí na plyn ze sítě je situace v kraji výrazně nadprůměrná – republikový průměr činí jen necelých 61 % plynofikovaných obcí (v Jihomoravském kraji je to téměř 95 %). Ve sledovaném období od roku 2000 se v rámci České republiky podíl obcí s napojením na plyn ze sítě zvýšil o 12 procentních bodů, v Jihomoravském kraji o 8,8 bodů. Z meziokresního porovnání vyplývá, že mimo Brno-město je ještě plně (na 100 %) plynofikováno všech 81 obcí v okrese Hodonín, relativně vysoký podíl obcí je i v okrese Blansko (94,6 %) a Brno-venkov (94,2 %). K relativně největšímu nárůstu podílu plynofikovaných obcí došlo ve sledovaném období v okrese Blansko (nárůst o 16,1 procentních bodů) a v okrese Znojmo (nárůst o 15,5 procentních bodů). Relativně nejvyšší růst podílu obcí vybavených kanalizací s napojením na čističku odpadních vod byl v okres Břeclav (nárůst o 13 procentních bodů), o více jak 10 procentních bodů se zvýšil podíl obcí v okres Brno-venkov a Znojmo.

Úroveň technické vybavenosti je nejnižší u obcí do 200 obyvatel. Tyto nejmenší obce představují 16,5 % obcí v kraji (107 obcí) a z celkového počtu obcí bez kanalizace s napojením na čističku odpadních vod tvoří téměř čtvrtinu právě tyto obce. U další technické vybavenosti je podíl těchto malých obcí ještě vyšší. Na celkovém počtu obcí bez veřejného vodovodu se obce do 200 obyvatel podílí 41 % a z celkového počtu obcí bez připojení na plyn ze sítě tvoří téměř polovinu.

Tab. 5.7.2 Technická infrastruktura podle okresů

	Podíl obcí vybavených (%)					
	kanalizací s napojením na ČOV			plynem ze sítě		
	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech	2000	2004	rozdíl 2004 - 2000 v bodech
Česká republika	29,9	34,5	4,6	48,7	60,7	12,0
Jihomoravský kraj	26,1	33,8	7,7	85,8	94,6	8,8
Blansko	22,3	24,6	2,3	78,5	94,6	16,1
Brno-město	100,0	100,0	-	100,0	100,0	-
Brno-venkov	33,6	43,8	10,2	87,6	94,2	6,6
Břeclav	31,9	44,9	13,0	89,9	92,8	2,9
Hodonín	33,3	40,7	7,4	98,8	100,0	1,2
Vyškov	16,0	19,8	3,8	91,4	92,6	1,2
Znojmo	20,9	31,1	10,2	78,4	93,9	15,5

Délka vodovodní sítě v Jihomoravském kraji dosahuje téměř 7 tisíc km. Na tuto síť je napojeno 94 % obyvatel kraje (1,1 mil. obyvatel). Počet **obyvatel napojených na veřejný vodovod** se ve srovnání s rokem 2000 zvýšil o více jak 6 %. Pro veřejnou potřebu bylo v roce 2004 dodavateli vody vyrobeno 72,1 mil. m³ pitné vody. Ve srovnání s rokem 2000 poklesl objem vyrobené vody pro veřejnou potřebu o téměř 2 %. Celkem bylo fakturováno 58,3 mil. m³ vody, což je o 2,1 % více než v roce 2000. Z toho voda fakturovaná pro domácnosti v roce 2004 činila 65,8 %, tj. o 3,3 procentních bodů více než v roce 2000. I když se podíl ztrát v trubní síti z vyrobené vody určené k realizaci od roku 2000 snížil o 3,2 procentních bodů, přesto stále dosahuje více jak 17 %.

Tab. 5.7.3 Vodovody

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/ 2000	průměrná roční
Délka vodovodní sítě	km	.	.	.	.	6 647	.	.
Obyvatelé zásobovaní vodou z vodovodů	osoby	993 429	999 500	1 039 150	1 038 100	1 053 620	6,1	1,5
Podíl obyvatel zásobovaných vodou	%	87,4	88,2	92,6	92,5	93,9 ¹⁾	6,5	x
Voda vyrobená pro veřejnou potřebu	tis. m ³	73 378	73 122	73 152	73 797	72 063	-1,8	-0,5
Voda fakturovaná celkem	tis. m ³	57 110	56 155	58 579	57 481	58 325	2,1	0,5
z toho pro domácnosti	%	62,5	63,8	61,9	63,3	65,8 ¹⁾	3,3	x
Podíl ztrát v trubní síti (z vyrobené vody určené k realizaci)	%	20,4	19,3	17,8	20,1	17,1 ¹⁾	-3,3	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

Na veřejnou kanalizaci o celkové délce téměř 4 tisíce km bylo v Jihomoravském kraji napojeno 895 tisíc obyvatel, tj. téměř 80 % obyvatel kraje. Počet **obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizační síť** se tak ve sledovaném období zvýšil o 5 %. I když je dosažený podíl napojení obyvatel bydlících v domech na veřejnou kanalizaci v porovnání s celorepublikovým podílem (78 % obcí) mírně nadprůměrný, přesto se kraj v mezikrajském srovnání řadí na šestou pozici, ale z hlediska vývoje (změny od roku 2000) se kraj řadí na čtvrté místo.

Tab. 5.7.4 Kanalizace

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
							2004/ 2000	průměrná roční
Délka kanalizační sítě	km	.	.	.	.	3 802	.	.
Obyvatelé bydlící v domech napojených na kanalizaci	osoby	852 224	850 400	877 650	876 650	894 984	5,0	1,2
Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci	%	75,0	75,1	78,2	78,2	79,7 ¹⁾	4,7	x
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace	tis. m ³	52 647	53 387	56 562	52 572	51 721	-1,8	-0,5

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V roce 2004 bylo v kraji vypuštěno do kanalizace 51,7 mil. m³ odpadní vody, proti roku 2000 to bylo o 1,8 % méně. Největší objem vypouštěné odpadní vody do kanalizace byl ve sledovaném období zaznamenán v roce 2002 – dosáhl 56,7 mil. m³.

5.8 Cestovní ruch

- celkový počet hromadných ubytovacích zařízení se nemění, klesá počet lůžek
- ve struktuře ubytovacích zařízení narůstá počet penzionů
- snižuje se procento využití lůžek, narůstá průměrná cena ubytování
- počet hostů hromadných ubytovacích zařízení se zvyšuje, počet přenocování klesá
- nejvíce zahraničních hostů v Jihomoravském kraji je z Německa, Polska a Slovenska
- 80 % obcí v Jihomoravském kraji patří do zóny základního a zvýšeného potenciálu cestovního ruchu

Z přírodního a krajinářského hlediska patří Jihomoravský kraj k nejpozoruhodnějším oblastem České republiky. Nejcennější jsou velkoplošná chráněná území, a to Národní park Podyjí, Chráněná krajinná oblast Moravský kras a Chráněná krajinná oblast a biosférická rezervace Pálava. Významným centrem cestovního ruchu je krajská metropole Brno s rozvinutým výstavnictvím, kongresovými aktivitami a řadou atraktivních turistických lákadel a příležitostí a také Lednicko-valtický areál. V jihomoravském regionu je řada vinařských oblastí, mezi největší vinařská centra patří Hustopeče, Mikulov a Znojmo.

Díky zajímavým pamětihodnostem, přírodním krásám a pestré nabídce služeb je hojně využíváno téměř 500 **hromadných ubytovacích zařízení** v kraji. Ve sledovaném období se počet těchto zařízení pohyboval v rozmezí od 483 zařízení (rok 2000) do 526 zařízení (rok 2003). Ve struktuře podle jednotlivých druhů nárůst zaznamenaly především **penziony** – jejich počet se od roku 2000 zvýšil téměř o polovinu. U ostatních druhů ubytovacích zařízení (hotelů, turistických ubytoven, kempů a chatových osad) došlo k poklesu jejich počtu. I když se celkový počet ubytovacích zařízení zvýšil za poslední čtyři roky o 7 zařízení (o 1,4 %), poklesl ve stejném období **počet lůžek** v těchto zařízeních o téměř 5 tisíc, tj. o 14 % (největší pokles v rámci všech krajů v České republice), což naznačuje, že provozovatelé se zaměřili především na zkvalitňování služeb. Celková ubytovací kapacita v kraji (30,2 tisíce lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních) představuje v úhrnu téměř 12 tisíc pokojů. Nejvíce hromadných ubytovacích zařízení v Jihomoravském kraji je v příhraničních okresech Břeclav (113) a Znojmo (111) a také v okrese v Brno-město (82), kde je ovšem k dispozici největší počet lůžek – celkem 9,4 tisíce, což je téměř třetina celkové lůžkové kapacity v kraji.

Tab. 5.8.1 Kapacita hromadných ubytovacích zařízení^{*)}

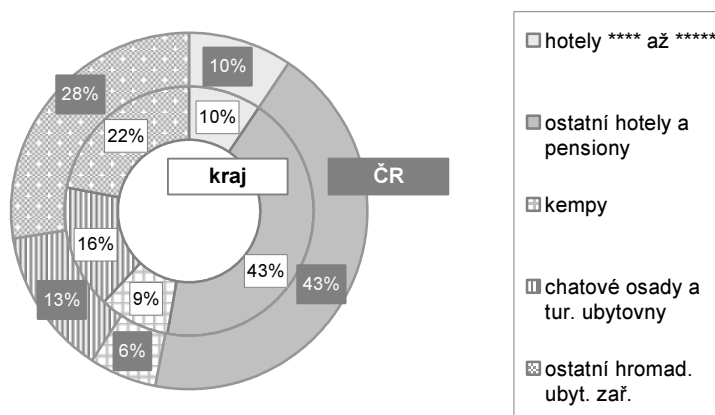
	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Ubytovací zařízení celkem	483	512	521	526	490	101,4
z toho:						
hotely	127	134	129	128	122	96,1
penziony	105	125	149	161	153	145,7
kempy	45	45	44	42	37	82,2
chatové osady	36	34	32	29	29	80,6
turistické ubytovny	53	54	58	53	48	90,6
Lůžka v ubytovacích zařízeních celkem	35 097	33 274	32 150	32 168	30 168	86,0
z toho:						
hotely	11 435	11 137	11 295	11 618	11 568	101,2
penziony	3 153	3 398	3 946	4 432	4 357	138,2
kempy	2 490	2 728	2 659	2 690	2 763	111,0
chatové osady	2 109	2 093	2 261	2 121	2 053	97,3
turistické ubytovny	3 633	3 584	3 738	3 279	2 847	78,4
Průměrná cena za ubytování (Kč)	282	285	281	294	306	108,5
Počet pracujících osob celkem	4 655	4 721	4 214	4 301	3 993	85,8

^{*)} v letech 2000 - 2002 stav k 31. 7., v letech 2003 - 2004 stav k 31. 12.

V **mezikrajském srovnání** je evidován nejvyšší počet hromadných ubytovacích zařízení v Jihočeském kraji (v roce 2004 to bylo 1 007, tj. 13,2 % z celkového počtu zařízení v České republice), nejnižší v Pardubickém kraji (281 zařízení). Největší lůžková kapacita je ovšem k dispozici v Hlavním městě Praze (téměř 69 tisíc lůžek, tj. téměř 16 % všech lůžek v České republice), nejmenší na Vysočině (18,5 tisíc lůžek). V přepočtu na 1 000 obyvatel připadá v České republice v průměru 42,4 lůžek, v Jihomoravském kraji je tento údaj výrazně podprůměrný (26,9 lůžek), v mezikrajském srovnání je to čtvrtá nejnižší hodnota – méně lůžek

v přepočtu na 1 000 obyvatel je již jen v kraji Moravskoslezském (20,9 lůžek), Ústeckém (24,4 lůžek) a Středočeském (26,5 lůžek). Nejvíce lůžek na 1 000 obyvatel je v kraji Libereckém (93,5 lůžek).

Graf 22 Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji k 31. 12. 2004

Průměrná cena za ubytování v roce 2004 byla díky atraktivnosti regionu nejvyšší v Hlavním městě Praze (998 Kč) a v Karlovarském kraji (538 Kč). V Jihomoravském kraji činila průměrná cena za ubytování 306 Kč, což je cena podprůměrná ve srovnání s průměrem za Českou republiku (337 Kč), i když v mezikrajském srovnání je čtvrtá nejvyšší. Je zajímavé, že ve srovnání s rokem 2000 došlo ve všech krajích k růstu průměrné ceny za ubytování s výjimkou Hlavního města Prahy, kde tato cena poklesla o více jak 2 %. V Jihomoravském kraji vzrostla průměrná cena ubytování o 8,5 %.

V hromadných ubytovacích zařízeních Jihomoravského kraje pracovalo v roce 2004 téměř 4 tisíce osob, jejich počet ve sledovaném období od roku 2000 poklesl o více jak 14 %. S výjimkou Karlovarského a Pardubického kraje poklesl počet pracovníků v těchto zařízeních ve všech krajích.

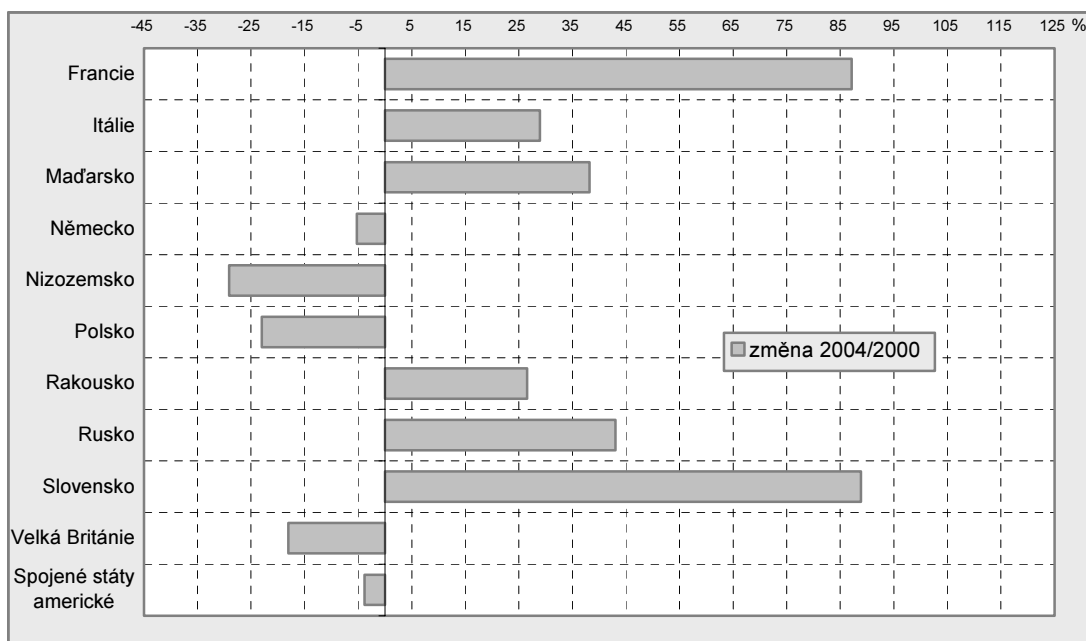
Tab. 5.8.2 Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních cestovního ruchu

	2000	2001	2002	2003	2004	Index 2004/2000
Počet příjezdů hostů	902 732	892 018	806 581	1 040 645	1 014 514	112,4
v tom:						
Česká republika	583 716	587 431	492 373	709 946	668 584	114,5
zahraniční hosté	319 016	304 587	314 208	330 699	345 930	108,4
z toho (%):						
Slovensko	6,1	8,2	8,3	10,5	10,7	¹⁾ 4,6
Polsko	22,6	22,9	27,6	21,4	16,0	¹⁾ -6,6
Německo	19,7	20,2	16,6	16,8	17,2	¹⁾ -2,5
Rakousko	6,7	7,1	8,7	7,5	7,8	¹⁾ 1,1
Itálie	6,0	6,5	5,7	6,5	7,2	¹⁾ 1,2
Počet přenocování	3 227 741	2 299 833	2 001 664	2 447 426	2 213 052	68,6
v tom:						
Česká republika	2 469 166	1 679 673	1 349 145	1 800 402	1 559 304	63,2
zahraniční hosté	758 575	620 160	652 519	647 024	653 748	86,2
z toho (%):						
Slovensko	6,1	9,4	8,7	11,3	11,5	¹⁾ 5,4
Polsko	20,7	17,7	24,1	16,0	11,8	¹⁾ -8,9
Německo	24,0	23,9	20,5	18,8	19,9	¹⁾ -4,1
Rakousko	5,3	5,6	7,2	6,2	6,4	¹⁾ 1,1
Itálie	4,8	6,0	5,3	6,5	7,0	¹⁾ 2,2
Průměrná doba pobytu (dny)	4,7	3,6	3,3	3,4	3,2	¹⁾ -1,5
z toho zahraniční hosté	4,0	3,3	2,9	3,0	2,9	¹⁾ -1,1

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000

Turistické a rekreační pobyty v České republice využívají jak tuzemští, tak zahraniční hosté. Přestože lze najít nové kreativní způsoby jak přilákat stále více turistů, je možné konstatovat, že o Českou republiku je trvalý zájem, zejména o Hlavní město Prahu, která je častým centrem návštěv turistů zejména z Německa a Velké Británie. Mezi nejnavštěvovanější kraje z hlediska absolutního počtu **příjezdů hostů** celkem (z České republiky i ciziny) patří po Hlavním městě Praze (3,9 mil. příjezdů v roce 2004) kraj Jihočeský (1,1 mil.) a také kraj Jihomoravský (1,0 mil.). V počtech příjezdů hostů – cizinců opět dominuje Hlavní město Praha (3,5 mil.) před krajem Karlovarským (0,4 mil.) a Jihomoravským (také 0,4 mil.). Kromě nejpočetnější skupiny německých hostů s oblibou navštěvují Českou republiku turisté z Velké Británie, Itálie, Spojených států amerických a častými hosty jsou Slováci.

Graf 23 Změna počtu zahraničních hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v Jihomoravském kraji (v %)

Jihomoravský kraj vyhledávají ponejvíce zahraniční hosté z Německa, Polska, Slovenska, Rakouska a Itálie. Zatímco počet příjezdů hostů z Německa i Polska ve sledovaném období klesal, počet příjezdů hostů z Rakouska a Itálie a zejména ze Slovenska se zvyšoval – počet slovenských hostů se zvýšil téměř o 90 %, počet hostů z Rakouska a Itálie se zvýšil o více jak jednu čtvrtinu. **Počet hostů hromadných ubytovacích zařízení v přepočtu na 1 000 obyvatel** dosáhl v roce 2004 v Jihomoravském kraji 904 hostů, v mezikrajském srovnání se tak kraj řadí na 7. příčku (republikový průměr činí 1 197 hostů na 1 000 obyvatel).

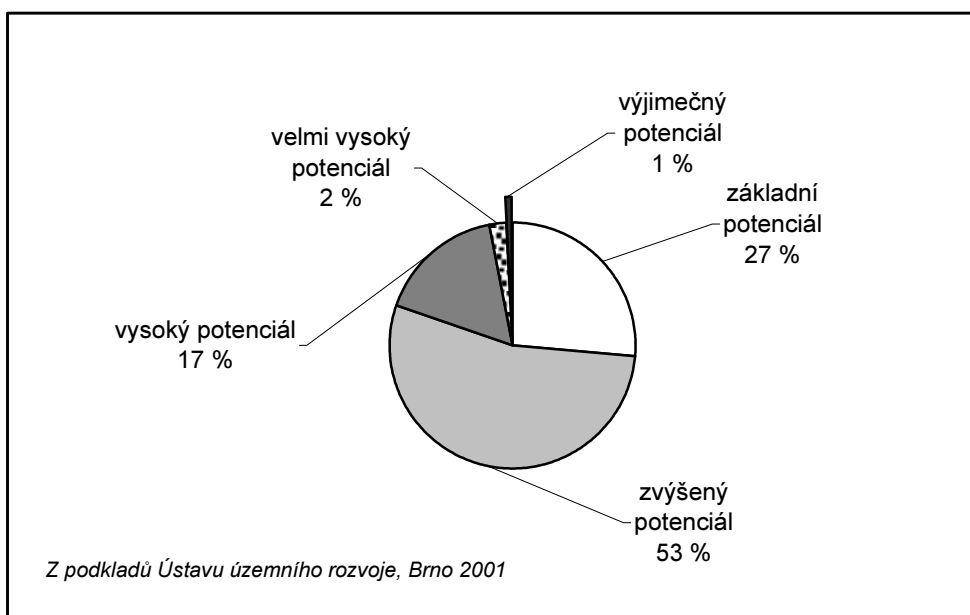
Počet **příjezdů hostů** celkem do ubytovacích zařízení Jihomoravského kraje vzrostl ve sledovaném období o více jak 12 %, ale **počet přenocování** se výrazně snížil – o více jak 30 % (poklesl počet přenocování jak u hostů z České republiky, tak i u hostů z ciziny). Souvisí to s celkovým poklesem **průměrné doby pobytu**, která v úhrnu klesla z 4,0 dne v roce 2000 na 3,2 dne v roce 2004. Ve sledovaném období se snižovalo **procento využití lůžek** u hotelů a podobných zařízení, a to jak v průměru za Českou republiku, tak ve všech krajích – v Jihomoravském kraji pokleslo čisté využití lůžek z 40,3 % na 27,9 %, v průměru za Českou republiku z 47,4 % na 37 %. Nejvyšší procento využití lůžek je v Hlavním městě Praze (53,5 %) a v Karlovarském kraji (43,4 %).

Ústav územního rozvoje se sídlem v Brně zpracoval na základě požadavků Ministerstva pro místní rozvoj **hodnocení potenciálu cestovního ruchu za rok 2001 podle obcí** na území České republiky. Potenciál cestovního ruchu za každou obec byl vyjádřen ve formě bodového hodnocení jako formalizovaný výsledek zhodnocení územních podmínek a předpokladů pro možný rozvoj cestovního ruchu. Celkový potenciál se skládal z dílčích potenciálů cestovního ruchu dvou oblastí: potenciálu přírodního subsystému cestovního ruchu (přírodní pozoruhodnosti, vhodnost krajiny pro pěší turistiku, cykloturistiku, zimní sporty, rekreaci u vody, rekreaci typu lesy – hory, horolezectví, sportovní myslivost a rybolov a další) a potenciálu kulturního subsystému cestovního ruchu (kulturně historické památky, skanzeny a muzea, lázeňská funkce, kulturní, sportovní a církevní akce, kongresy a veletrhy, příhraniční specifika apod.).

Z výstupů zpracování tohoto hodnocení vyplývá, že 80 % obcí v Jihomoravském kraji patří do **zóny základního a zvýšeného potenciálu cestovního ruchu**. Pětina obcí pak patří do zóny vysokého až výjimečného potenciálu cestovního ruchu. Podle bodového ohodnocení bylo do zóny vysokého potenciálu zařazeno celkem 108 obcí, do zóny **velmi vysokého potenciálu** bylo zařazeno 14 obcí (Strážnice, Pavlov, Moravský Krumlov, Slavkov u Brna, Vranov nad Dyjí, Břeclav, Vyškov, Hodonín, Vavřinec, Kunštát, Kyjov, Dolní Věstonice, Blansko a Veselí nad Moravou) a do zóny výjimečného potenciálu bylo zařazeno 5 obcí (Brno, Lednice, Valtice, Znojmo a Mikulov).

Ve srovnání s průměrným hodnocením intenzitních zón potenciálu cestovního ruchu za Českou republiku má Jihomoravský kraj vyšší podíl obcí se zvýšeným potenciálem (53 % obcí, za ČR je to 46 % obcí), naopak má nižší podíl obcí s vysokým potenciálem (17 % obcí, za ČR je to 30 % obcí) a nižší podíl obcí s velmi vysokým a výjimečným potenciálem (3 % obcí, za ČR je to 5 % obcí).

Graf 24 Potenciál cestovního ruchu v Jihomoravském kraji podle intenzitních zón v % podle obcí

Z **výběrového šetření cestovního ruchu** vyplývá, že v roce 2004 uskutečnili občané České republiky podle místa pobytu v Jihomoravském kraji téměř 435 tisíc delších cest (se 4 a více přenocováními), ve srovnání s rokem předchozím se tak počet cest zvýšil o 5,5 %. Kratších cest (s 1 až 3 přenocováními) bylo uskutečněno téměř 1,5 milionu s mírným nárůstem o 1,4 %. U delších cest (dovolených) činil průměrný počet přenocování na jednu cestu 7,3, u kratších cest (výletů) činil průměr na jednu cestu 2,0 přenocování. Průměrné výdaje na jednu delší cestu v Jihomoravském kraji byly zhruba trojnásobně vyšší než průměrné výdaje na kratší cestu.

Nejvíce tuzemských delších cest občanů České republiky (dovolených) bylo podle místa pobytu v roce 2004 realizováno v Jihočeském kraji (téměř 790 tisíc cest), nejvíce kratších cest – výletů bylo podle místa pobytu ve Středočeském kraji (2,8 milionu). Z hlediska nákladů na tyto cesty vyplývá, že relativně nejdražší tuzemská delší dovolená je na území Zlínského kraje, kde průměrné výdaje na jednu cestu činí 4 017 Kč, nejdražší tuzemské výlety jsou v Karlovarském kraji, kde průměrné výdaje na jednu cestu činí 1 545 Kč.

Tab. 5.8.3 Tuzemské delší a kratší cesty^{*)}

	Delší cesty			Kratší cesty		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Počet cest celkem (tis.)	412,0	434,8	105,5	1 441,9	1 461,9	101,4
Celkový počet přenocování (tis.)	3 101,7	3 176,3	102,4	2 726,7	2 918,8	107,0
Průměrný počet přenocování na 1 cestu	7,5	7,3	97,3	1,9	2,0	105,3
Celkové výdaje (mil. Kč)	1 180,8	1 404,7	119,0	1 242,3	1 366,3	110,0
Průměrné výdaje na 1 cestu (Kč)	2 866	3 230	112,7	862	935	108,5

^{*)} z výběrového šetření cestovního ruchu

Podle místa pobytu bylo v roce 2004 uskutečněno v Jihomoravském kraji dalších téměř 533 tisíc služebních cest (pracovní cesta s nejméně jedním přenocováním), v mezikrajském srovnání je to po Hlavním městě Praze (1,1 milionu služebních cest) druhý nejvyšší počet. Ve srovnání s rokem 2003 se počet služebních cest v Jihomoravském kraji zdvojnásobil. Průměrný počet přenocování činil 1,9 (v roce 2003 to bylo 1,2 přenocování v rámci jedné služební cesty).

5.9 Věda, výzkum, informační technologie

- *výdaje na výzkum a vývoj v přepočtu na jednoho obyvatele kraje jsou třetí nejvyšší v České republice*
- *nadprůměrná vybavenost domácností a jednotlivců informačními a komunikačními prostředky*

Vědecké poznávání světa je nezbytné pro další vývoj lidské společnosti. Rozvoj výzkumu a vývoje je spojován zejména s růstem ekonomiky a její konkurenceschopnosti. Pro ekonomický růst a rozvoj společnosti, pro rozvoj lidských zdrojů má nemalý význam využívání nových informačních a komunikačních technologií.

Pojmy výzkum a vývoj jsou definovány zákonem č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků. **Výzkum** je systematická tvůrčí práce rozšiřující poznání, včetně poznání člověka, kultury a společnosti, a to metodami, které umožňují potvrzení, doplnění či vyvrácení získaných poznatků. **Vývoj** je charakterizován jako systematické tvůrčí využití poznatků výzkumu nebo jiných námětů k produkci nových nebo zlepšených materiálů, výrobků nebo zařízení, případně k zavedení nových či zlepšených technologií, systémů a služeb, včetně pořízení a ověření prototypů, poloprovozních nebo předváděcích zařízení.

Možnosti a úspěšnost výzkumu a vývoje jsou limitovány finančními zdroji a pracovním potenciálem. Pro statistické sledování výzkumu a vývoje ve zpravodajských jednotkách je tedy určující struktura zaměstnanců výzkumu a vývoje a výdaje na výzkum a vývoj v třídění podle 4 základních sektorů provádění – sektor podnikatelský, vládní, sektor vyššího vzdělávání a neziskový soukromý sektor. Podnikatelský sektor zahrnuje zpravodajské jednotky, jejichž činností je výroba zboží nebo služeb pro prodej veřejnosti za ekonomicky významnou cenu (firmy, finanční instituce, zaměstnavatelé). Vládní sektor je složen z orgánů státní správy a samosprávy na všech úrovních (Akademie věd, rezortní výzkumné ústavy ministerstev) s výjimkou veřejně řízeného vyššího odborného a vysokého školství. Vyšší odborné a vysoké školství (sektor vyššího vzdělání) zahrnuje univerzity, vysoké školy, další instituce pomaturitního vzdělávání, zahrnuje i výzkumné ústavy, experimentální zařízení a kliniky pracující pod řízením a kontrolou organizací vyššího vzdělávání. Neziskový soukromý sektor zahrnuje soukromé instituce, které nejsou založeny s primárním cílem tvorby zisku (svazy, kluby, hnutí či nadace), dále soukromé osoby a domácnosti.

Tab. 5.9.1 Počet zaměstnanců a na výzkum a vývoj

	2001	2002	2003	2004	Změna v % 2004/2001
Zaměstnanci výzkumu a vývoje (FTE)	3 757	3 250	3 652	3 791	0,9
v tom sektor:					
podnikatelský	1 198	1 256	1 474	1 735	44,8
vládní	1 319	1 060	1 187	930	-29,5
vyššího odborného a vysokého školství	1 223	920	975	1 119	-8,5
soukromý neziskový	17	14	16	7	-56,6
Výzkumní pracovníci (FTE)	2 241	1 996	2 098	2 244	0,1
v tom sektor:					
podnikatelský	640	706	758	875	36,8
vládní	847	627	627	611	-27,9
vyššího odborného a vysokého školství	740	652	700	755	2,0
soukromý neziskový	14	11	13	3	-75,0
Vnitřní výdaje na výzkum a vývoj (mil. Kč)	3 061	3 144	3 473	3 964	29,5
v tom sektor:					
podnikatelský	1 139	1 218	1 451	1 990	74,8
vládní	1 055	953	977	921	-12,8
vyššího odborného a vysokého školství	862	966	1 037	1 048	21,6
soukromý neziskový	5	6	8	5	-1,9

V tabulce 5.9.1 jsou uvedeny ukazatele výzkumu a vývoje v Jihomoravském kraji. V roce 2004 jsou údaje uvedeny za 292 vykazujících jednotek (proti roku 2001 se jejich počet zvýšil o 110), z toho 238 jednotek

spadalo do podnikatelského sektoru (zde je právě nárůst o 111 jednotek), 25 do vládního, 24 do sektoru vyššího vzdělávání a 5 do soukromého sektoru.

U počtu zaměstnanců a počtu výzkumných pracovníků je uvedena zkratka FTE. Jedná se o průměrný evidenční počet zaměstnanců na plný pracovní úvazek věnovaný výzkumným a vývojovým činnostem (jeden FTE se rovná jednomu roku práce zaměstnance na plný úvazek, který se na sto procent věnuje výzkumné a vývojové činnosti). Tento údaj nejlépe vystihuje skutečnou dobu věnovanou daným činnostem.

Počet zaměstnanců i počet výzkumných pracovníků se od roku 2001 mírně zvýšil. Zásluhou změn v počtech vykazujících jednotek se podstatně změnila struktura zaměstnanců podle sektorů. V roce 2001 připadlo 35,1 % zaměstnanců na vládní sektor, 32,6 % na sektor vyššího vzdělání a 31,9 % na podnikatelský sektor, ovšem v roce 2004 byl nejvýrazněji zastoupen sektor podnikatelský - 45,8 %, 29,5 % zaměstnanců patřilo do sektoru vyššího vzdělání a jen 24,5 % do sektoru vládního.

Struktura zaměstnanců ve výzkumu a vývoji podle druhu zaměstnání se výrazně neměnila. V roce 2001 tvořili výzkumní pracovníci 59,6 % celkového počtu zaměstnanců, v roce 2004 to bylo 59,2 %. Měnila se ale struktura podle pohlaví – zejména u výzkumných pracovníků. Jestliže v roce 2001 tvořily ženy pětinu, tak v roce 2004 to již byla téměř čtvrtina všech výzkumných pracovníků. Počet „FTE“ zaměstnanců celkem vzrostl za 3 roky pouze o 0,9 % (z toho počet výzkumných pracovníků jen o 0,1 %), ovšem **výdaje na výzkum a vývoj** vzrostly ve stejném období o 29,5 % a v roce 2004 dosáhly částky 3,9 miliard Kč. Také zde došlo k zásadní změně struktury výdajů podle sektorů, u podnikatelského sektoru se podíl zvýšil z 37,2 % v roce 2001 na 50,2 % v roce 2004, opačný vývoj zaznamenaly výdaje u vládního sektoru – pokles z 34,5 % na 23,2 %.

Pro mezikrajské srovnání a zhodnocení postavení kraje v této oblasti je možno použít přepočtení výdajů na výzkum a vývoj na jednoho obyvatele. V roce 2004 byl Jihomoravský kraj částkou 3 532 Kč výdajů na obyvatele nad republikovým průměrem (3 437 Kč) a umístil se na 3. místě v republice za Hlavním městem Prahou (11 411) a Středočeským krajem (6 361). Dobré umístění je možno přisuzovat přítomnosti významných výrobních podniků v kraji a rozvinutému sektoru vyššího školství. Nejnižší hodnoty byly vykázány v Karlovarském (318 Kč) a Ústeckém kraji (622 Kč).

Tab. 5.9.2 Informační a komunikační technologie v domácnostech

	Jihomoravský kraj			Česká republika		
	2003	2004	index 2004/2003	2003	2004	index 2004/2003
Domácnosti celkem (v tisících)	409	418	102,2	4 064	4 110	101,1
z nich vybavené (%):						
pevnou telefonní linkou	66,7	64,9 ¹⁾	-1,8	62,9	61,9 ¹⁾	-1,0
osobním počítačem	29,8	33,3 ¹⁾	3,5	23,8	29,5 ¹⁾	5,7
z toho připojeným k internetu	18,6	18,7 ¹⁾	0,1	14,8	19,4 ¹⁾	4,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let (v tisících)	954,3	957,3	100,3	8 658,5	8 687,1	100,3
z nich mající k dispozici pro soukromé účely (%):						
mobilní telefon	63,0	73,4 ¹⁾	10,4	66,0	73,9 ¹⁾	7,9
osobní počítač (PC) doma	37,7	40,7 ¹⁾	3,0	32,6	35,9 ¹⁾	3,3
internet doma	23,8	23,0 ¹⁾	-0,8	20,8	23,8 ¹⁾	3,1
přenosný PC	4,3	3,5 ¹⁾	-0,8	2,4	3,1 ¹⁾	0,7

¹⁾ rozdíl 2004 - 2003 v procentních bodech

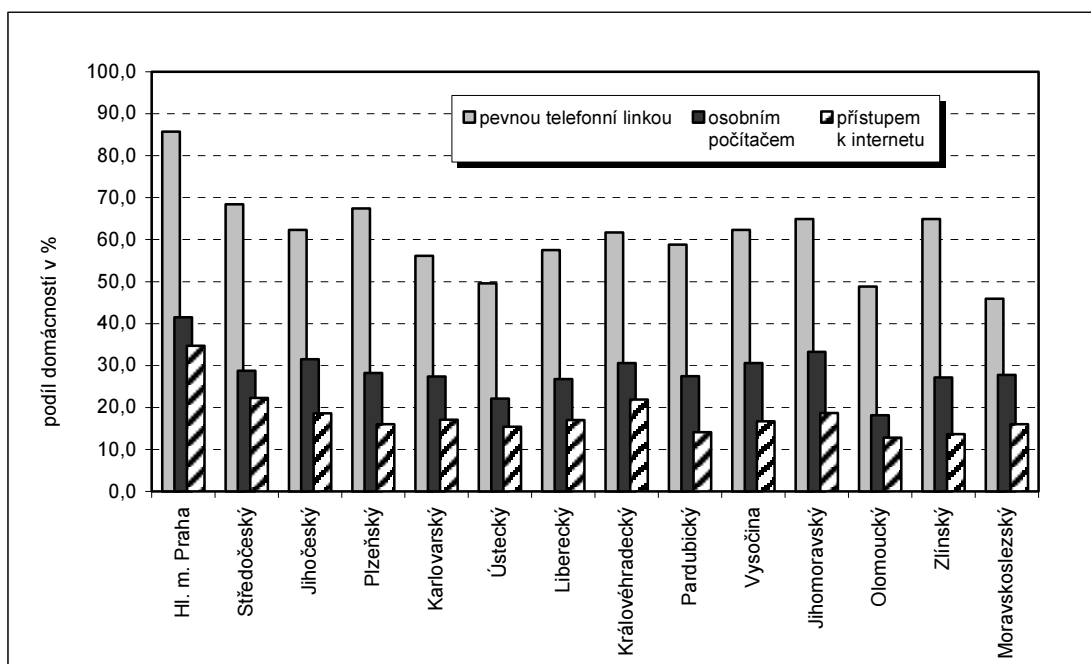
Druhou oblastí v této kapitole je hodnocení rozsahu **používání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci**. Údaje byly získány za roky 2003 a 2004 z šetření na vybraném vzorku domácností a jednotlivců v každém kraji. Dopočtené údaje o vybavenosti jsou v tabulce 5.9.2. Vybavenost domácností Jihomoravského kraje pevnou telefonní linkou sice meziročně poklesla, byla však v obou letech nad úrovní republikového průměru. Podíl téměř 65 % domácností vybavených telefonní linkou byl v roce 2004 čtvrtý nejvyšší (na prvním místě Hlavní město Praha – více než 85 %, na opačném konci Moravskoslezský kraj – necelých 46 %).

Vybavenost domácností Jihomoravského kraje **osobním počítačem** vzrostla, v porovnání s údaji za Českou republiku byla opět vyšší. V roce 2004 disponovalo osobním počítačem více než 33 % domácností kraje, v pořadí krajů se Jihomoravský kraj umístil na druhém místě za Hlavním městem Prahou - přes 41 % (nejnižší vybavenost byla zjištěna v Olomouckém kraji – 18 % domácností).

Připojení k internetu v roce 2004 vykazovalo téměř 19 % domácností kraje, podíl těsně zaostával za republikovým průměrem. V žebříčku krajů se Jihomoravský kraj umístil na 4. místě (první místo Hlavní město Praha – téměř 35 %, v závěru Olomoucký kraj – 13 %).

Úroveň vybavenosti jednotlivců mobilním telefonem a internetem byla v kraji téměř shodná s republikovým průměrem. U vybavenosti jednotlivce mobilním telefonem byl v souladu s celorepublikovým vývojem zaznamenán vysoký meziroční nárůst (o více jak 10 %), takže v přepočtu více než 73 % jednotlivců v Jihomoravském kraji mělo možnost v roce 2004 využívat mobilní telefon. Tento podíl byl ve srovnání s ostatními kraji však až devátý v pořadí (první místo Hlavní město Praha – 81 %, na konci Liberecký kraj – 65 %).

Graf 25 Vybavenost domácností vybranými druhy informačních a komunikačních technologií v roce 2004

Šetření o využívání informačních a komunikačních technologií bylo v roce 2003 provedeno i v podnikatelském sektoru a ve veřejné správě. **V podnikatelském sektoru** podle dopočtů téměř 94 % ekonomických subjektů, které měly více než 5 zaměstnanců, vlastnilo počítač. Ve všech středních a velkých podnicích byly počítače používány, výjimku tvořily společnosti, kterým činnosti standardně využívající počítač zajišťovaly dodavatelské firmy nebo spřízněné osoby. Celkem 86 % firem bylo připojeno na internet a téměř 54 % firem mělo vlastní webové stránky. Z celkového počtu zaměstnanců sledovaných firem jich 38 % pracovalo na počítači.

Šetření o informačních technologiích **ve veřejné správě** zahrnovalo právní formu „organizační složka státu“ (ministerstva a ústřední orgány státní správy, úřady práce, soudy), právní formu „kraj“ (krajské úřady) a právní formu „obec nebo městská část“ (městské a obecní úřady, úřady městských částí). Výsledky šetření potvrdily masovou vybavenost orgánů veřejné správy výpočetní technikou, včetně připojení na internet. Výjimku tvořily šetřené obce velikostní skupiny do 500 obyvatel, kde počítač mělo „pouze“ 95 % obcí, 86 % z nich mělo připojení k internetu. Více než 86 % obcí České republiky s počtem obyvatel vyšším než 500 mělo v roce 2003 svoji webovou stránku, polovina z nich umožňovala občanům přístup k internetu v prostorách organizace. V Jihomoravském kraji byl podíl obcí se svojí webovou stránkou shodný s republikovou hodnotou, 45 % z těchto obcí umožňovalo občanům přístup k internetu ve svých prostorách.

Používání mobilních telefonů a osobních počítačů je pro většinu obyvatelstva běžnou součástí každodenního pracovního života. Ve všech sektorech hospodářství, u podnikatelských subjektů i ve veřejné správě jsou informační a komunikační technologie široce využívány. Je proto přirozené, že využívání těchto prostředků se rozšiřuje i do domácností. Především mladá generace si bez těchto prostředků život snad ani nedokáže představit. Dalšímu rozšíření napomáhá na jedné straně zvyšující se cenová dostupnost. Na druhé straně domácí využívání mobilů, počítačů, internetu jako zdroje zábavy i informací je mezi mládeží mnohdy prestižní záležitostí. Tyto skutečnosti jsou důležité pro sociální vývoj společnosti, pro růst informovanosti a vzdělanosti obyvatel, pro přípravu mladé generace pro profesní život.

5.10 Veřejná ekonomika (veřejné rozpočty, hospodaření územních samosprávních celků)

- *záporná bilance veřejných rozpočtů*
- *výdaje rostly rychleji než příjmy*

Veřejné rozpočty jsou tvořeny rozpočty krajského úřadu, obcí a dobrovolných svazků obcí. Územní rozpočty prošly v roce 2003 podstatnou změnou, která navazovala na reformu veřejné správy – agendy a prostředky ze zrušených okresních úřadů byly převedeny na obce a kraje, z tohoto důvodu bude v této stati přiblížen pouze rok 2003 a 2004.

Hospodaření územních rozpočtů v obou letech skončilo převahou výdajů nad příjmy. Zatímco v roce 2003 dosáhl schodek 422,1 mil. Kč, v roce 2004 přesáhl hranici 2 miliard korun a vzrostl tedy téměř pětkrát. Na záporné bilanci roku 2004 se podílí především hospodaření obcí Jihomoravského kraje, jejich schodek rozpočtu tvoří 97,7 % z celku. Skutečností bylo, že vývoj hospodaření veřejných rozpočtů v kraji v zásadě odpovídal republikovému vývoji, zde byla v obou letech také zaznamenána převaha výdajů nad příjmy. Schodek územního rozpočtu kraje v roce 2003 tvořil 14,3 % republikového schodku, ovšem v roce 2004 se tento podíl zvýšil na 23,2 %.

Obrat veřejných rozpočtů (součet příjmů a výdajů) dosáhl v roce 2004 celkem 80,9 mld. Kč a meziročně se zvýšil o 4,2 mld. Kč, tj. o 5,4 %. Na celkovém obratu se v roce 2004 podílel rozpočet krajského úřadu hodnotou 27,9 % (v roce 2003 26,6 %), rozpočet obcí hodnotou 71,3 % (v roce 2003 72,3 %). Podíl rozpočtu svazků obcí byl nejnižší – 1,1 % v roce 2003 a 0,8 % v roce 2004.

Tab. 5.10.1 Bilance příjmů a výdajů veřejných rozpočtů k 31. 12.

v tis. Kč

	Územní rozpočet celkem		v tom					
			Krajský úřad Jihomoravského kraje		obce Jihomoravského kraje		dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Příjmy celkem	38 156 286	39 400 016	10 292 499	11 253 948	27 478 941	27 839 553	384 847	306 515
Výdaje celkem	38 578 401	41 471 953	10 113 269	11 292 653	27 994 418	29 864 121	470 714	315 180
Saldo	-422 115	-2 071 938	179 229	-38 705	-515 477	-2 024 568	-85 867	-8 665

Příjmy krajského úřadu v roce 2004 dosáhly částky 11,3 mld. Kč, proti roku 2003 se zvýšily o 961,4 mil. Kč (o 9,3 %). Hlavním zdrojem příjmu kraje byly dotace, v roce 2004 se podílely na celkových příjmech hodnotou 84,8 %, v roce 2003 činil podíl 87,5 %. U daňových příjmů dosáhl podíl v obou sledovaných letech shodně 11,6 %.

Tab. 5.10.2 Příjmy veřejných rozpočtů k 31. 12.

v tis. Kč

	Krajský úřad Jihomoravského kraje		Obce Jihomoravského kraje		Dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Daňové příjmy	1 197 467	1 304 218	11 350 566	12 487 919	17	32
z toho:						
daně z příjmů fyzických osob	350 803	389 682	3 203 857	3 536 159	-	-
daně z příjmu právnických osob	337 279	371 134	2 972 534	3 444 610	-	-
daň z přidané hodnoty	507 952	542 394	3 603 881	3 837 493	-	-
Nedaňové příjmy	84 270	396 713	2 200 692	2 708 570	72 814	77 471
z toho:						
příjmy z vlastní činnosti	601	1 474	373 503	411 871	10 580	12 248
odvody příspěvkových organizací	66 114	235 192	44 994	193 955	-	-
příjmy z pronájmu majetku	802	5 475	908 368	821 061	54 046	61 035
Kapitálové příjmy	8 704	7 036	1 916 316	1 282 284	4 622	15
z toho:						
příjmy z prodeje dlouhodobého majetku	8 704	7 036	1 780 790	1 211 327	85	-
Přijaté dotace	9 002 059	9 545 981	12 011 368	11 360 781	307 394	228 996
v tom:						
neinvestiční přijaté dotace	8 661 580	8 960 617	8 604 630	8 679 153	56 116	70 298
investiční přijaté dotace	340 479	585 364	3 406 738	2 681 627	251 279	158 698
Příjmy celkem	10 292 499	11 253 948	27 478 941	27 839 553	384 847	306 515

Příjmy rozpočtu obcí Jihomoravského kraje v roce 2004 dosáhly částky 27,8 mld. Kč, proti roku 2003 byly o 360,6 mil. Kč vyšší (o 1,3 %). Hlavními zdroji příjmu obcí jsou daňové příjmy a dotace, daňové příjmy tvořily v roce 2004 40,8 % příjmů a dotace 44,9 % (v roce 2003 to bylo 43,7, resp. 41,3 %). Struktura příjmů z daní je v obou letech podobná – podíl daně z přidané hodnoty se pohybuje okolo 31 %, podíl daně z příjmu fyzických osob zhruba 28 % a podíl daně z příjmu právnických osob okolo 27 %.

Tab. 5.10.3 Výdaje veřejných rozpočtů k 31. 12.

v tis. Kč

	Krajský úřad Jihomoravského kraje		Obce Jihomoravského kraje		Dobrovolné svazky obcí	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Běžné výdaje	9 674 457	10 288 944	18 145 585	19 345 388	65 493	64 734
z toho:						
platy zaměstnanců a ost. platby za provedenou práci	140 703	158 390	2 116 196	2 188 504	6 512	7 509
nákup vody, paliv, energie, služeb a ostatní nákupy	108 609	109 762	3 501 353	3 782 181	28 456	32 562
neinvestiční dotace podnikatelským subjektům	740 292	839 698	1 060 159	1 183 325	350	-
neinvestiční transfery příspěvkovým a pod. organizacím	4 610 093	4 733 084	6 145 401	6 507 511	-	-
neinvestiční transfery obyvatelstvu	6 130	3 726	1 826 944	1 829 286	-	14
Kapitálové výdaje	438 813	1 003 708	9 848 833	10 518 733	405 221	250 446
z toho:						
investiční nákupy a související výdaje	90 145	174 854	83 321 531	8 217 039	378 532	224 483
investiční dotace podnikatelským subjektům	7 755	6 928	293 503	269 878	-	-
investiční dotace příspěvkovým organizacím	283 480	621 092	352 338	316 815	-	-
Výdaje celkem	10 113 269	11 292 653	27 994 418	29 864 121	470 714	315 180

Výdaje krajského úřadu v roce 2004 dosáhly částky 11,3 mld. Kč, proti roku 2003 se zvýšily o 1,2 mld. Kč (o 11,7 %), růst výdajů byl tedy o 2,4 bodu vyšší než růst příjmů. Běžné výdaje v roce 2004 dosáhly částky 10,3 mld. Kč, na celkových výdajích se podílely ve výši 91,1 %. Téměř polovinu této částky tvořily neinvestiční transfery příspěvkovým organizacím, zejména v odvětví školství, zdravotnictví, sociální péče a kultury.

Tab. 5.10.4 Příjmy a výdaje veřejných rozpočtů obcí podle okresů k 31. 12.

v tis. Kč

	Příjmy celkem		Výdaje celkem		Saldo	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Obce Jihomoravského kraje	27 478 941	27 839 553	27 994 418	29 864 121	-515 477	-2 024 568
Blansko	1 956 339	2 139 100	1 916 744	2 151 957	39 594	-12 857
Brno-město	13 320 552	12 931 593	13 958 553	14 815 708	-638 001	-1 884 116
Brno-venkov	3 028 051	3 138 775	2 915 574	3 121 861	112 477	16 914
Břeclav	2 267 113	2 467 839	2 295 181	2 457 752	-28 068	10 087
Hodonín	3 039 336	3 290 307	3 015 148	3 284 961	24 188	5 346
Vyškov	1 638 053	1 541 906	1 570 609	1 628 278	67 444	-86 372
Znojmo	2 229 498	2 330 034	2 322 610	2 403 603	-93 112	-73 570

Celkové výdaje obcí Jihomoravského kraje dosáhly v roce 2004 částky 29,9 mld. Kč, proti roku 2003 se zvýšily o 1,9 mld. Kč (o 6,7 %), také zde předstihlo tempo růstu výdajů růst příjmů, a to o 5,4 bodu. Běžné výdaje v roce 2004 tvořily 64,8 % a dosáhly 19,3 mld. Kč, nárůst proti roku 2003 je patrný u všech položek běžných výdajů, nejvýraznější je u objemově nejvýznamnějších složek, a to u neinvestičních transferů příspěvkovým organizacím a výdajů na nákup vody, paliv, energií a ostatních nákupů. Tabulka 5.10.4 ukazuje hospodaření obcí podle jednotlivých okresů. Nejlépe na tom byly v obou letech obce okresu Brno-venkov a Hodonín, když saldo bylo pokaždé kladné, nejhůře pak okres Brno-město a obce okresu Znojmo se stabilně zápornými saldy.

V kapitole 8, která je věnována mezikrajskému srovnání, jsou z oblasti veřejných rozpočtů hodnoceny dva ukazatele. Na straně příjmů obecních rozpočtů je to **objem přijatých dotací celkem v přepočtu na 1 000 obyvatel**, na straně výdajů krajských a obecních rozpočtů pak **objem investičních nákupů a souvisejících výdajů v přepočtu na 1 000 obyvatel**. Postavení Jihomoravského kraje bylo v obou případech velmi dobré, v hodnocení ukazatele přepočtu objemu dotací se kraj umístil na druhém místě za Hlavním městem Prahou, u přepočtu objemu investičních nákupů zaujal třetí místo (za Hlavním městem Prahou a Jihočeským krajem).

6. Životní prostředí

6.1 Ovzduší

- *v mezikrajském srovnání drží Jihomoravský kraj primát – na jeho území jsou nejnižší plošné hustoty emisí v rámci České republiky*
- *emise základních znečišťujících látek jsou stabilizované s mírnými meziročními výkyvy*

K základním zdrojům znečištění ovzduší patří **emise**. Jsou to exhaláty pocházející z určitého zdroje v konkrétním čase, rozdělují se na pevné, kapalné a plynné. Ve spodní části atmosféry, v troposféře, jednotlivé součásti emisí navzájem reagují, některé se rozpouští ve vzdušné vlhkosti, jsou ovlivňovány slunečním zářením, elektrickými výboji v atmosféře a dalšími fyzikálními vlivy. Výsledné produkty a jejich účinky na živé organismy a na majetek se nazývají **imise** a místo jejich působení je značně závislé na momentální povětrnostní situaci, protože vzniklá směs látek je prouděním vzduchu rozptýlována často i do velkých vzdáleností. Měrné emise jsou emise znečišťujících látek za určité časové období, připadající na jednotku plochy území. Údaje o koncentraci znečišťujících látek v mikrogramech na metr krychlový jsou získávány z měřících sítí automatizovaných imisních stanic.

Znečištění ovzduší v Jihomoravském kraji zaznamenalo během uplynulých deseti let výrazný pokles především u emisí oxidu siřičitého (SO_2), a to hlavně vlivem odsíření elektráren a tepláren. U velkých zdrojů znečištění poklesly emise SO_2 v roce 2003 oproti roku 1994 (18,1 tisíc tun) 7,5 krát na současných 2,4 tisíc tun. Ještě výraznější pokles emisí SO_2 se projevil v souhrnu všech stacionárních zdrojů znečištění (velké, střední a malé). V roce 2003 bylo vypuštěno do ovzduší 3,9 tisíc tun SO_2 , což je více jak 10 krát nižší množství ve srovnání s rokem 1994 (39,6 tisíc tun). Rovněž v přepočtu na jednoho obyvatele pokleslo množství emisí SO_2 v roce 2003 (3,5 kg) desetkrát v porovnání s rokem 1994 (34,7 kg).

Množství uvedených znečišťujících látek vypouštěných do ovzduší je evidováno v Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO), který je od roku 1993 provozovaný Českým hydrometeorologickým ústavem. Podle závislosti na druhu zdrojů a jejich tepelných výkonech se REZZO člení na:

- REZZO 1 – zahrnuje stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu 5 MW a vyšším a zařízení zvlášť závažných technologických procesů. Zařízení této skupiny jsou označovány jako „velké zdroje znečišťování“.
- REZZO 2 – zahrnuje technologické objekty obsahující stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu od 0,2 do 5 MW a zařízení závažných technologických procesů, jakož i uhelné lomy a obdobné plochy s možností hoření, zapaření nebo úletu znečišťujících látek. Uvedená skupina je označována jako „střední zdroje znečišťování“.
- REZZO 3 – zahrnuje stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu nižším než 0,2 MW, zařízení technologických procesů nespádajících do kategorie velkých a středních zdrojů znečišťování, plochy, na kterých jsou prováděny práce, které mohou způsobovat znečišťování ovzduší, skládky paliv, surovin, produktů a odpadů a zachycených exhalátů a jiné stavby, zařízení a činnosti výrazně znečišťující ovzduší. Uvedená skupina je označována jako „malé zdroje znečišťování“.
- REZZO 4 – zahrnuje mobilní zařízení se spalovacími nebo jinými motory, která znečišťují ovzduší, zejména silniční a motorová vozidla, železniční kolejová vozidla, plavidla a letadla. Uvedená skupina je označována jako „mobilní zdroje znečišťování“.

V mezikrajském srovnání drží Jihomoravský kraj primát v rámci České republiky, plošná hustota emisí je u **základních znečišťujících látek REZZO 1-3** nejnižší. V roce 2003 republikový průměr u **tuhých emisí** představoval $0,64 \text{ tun/km}^2/\text{rok}$, největší znečištění bylo v Moravskoslezském kraji – $1,55 \text{ t/km}^2/\text{rok}$ a v Hlavním městě Praze – $1,42 \text{ t/km}^2/\text{rok}$. Nejvyšší hodnota **oxidu siřičitého a oxidů dusíku** je v Ústeckém kraji – $13,60 \text{ t/km}^2/\text{rok}$, resp. $11,80 \text{ t/km}^2/\text{rok}$ (v České republice $2,86 \text{ t/km}^2/\text{rok}$, resp. $2,06 \text{ t/km}^2/\text{rok}$). U **oxidu uhelnatého** byla nejvyšší plošná hustota emisí v Moravskoslezském kraji – $25,82 \text{ t/km}^2/\text{rok}$ (v České republice $3,46 \text{ t/km}^2/\text{rok}$). Jihomoravský kraj je z hlediska emisí hlavních znečišťujících látek trvale pod celostátním průměrem. Plošné hustoty emisí za uplynulé 4 roky se v kraji nijak výrazně neměnily, mírný pokles je zaznamenán u emisí oxidu uhelnatého (z $1,21 \text{ t/km}^2/\text{rok}$ v roce 1999 na $0,85 \text{ t/km}^2/\text{rok}$ v roce 2003). I když v oblasti kvality ovzduší je zaznamenáván relativně příznivý vývoj, přetrvávají problémy např. s omezenou možností regulovat malé zdroje znečištění (nově se objevují tendence k návratu používání uhlí při vytápění v lokálních topeništích), rostou emise znečišťujících látek z dopravy, celkové množství ozonu v atmosféře nad územím České republiky je většinu roku pod přirozeným normálem, většina měrných emisí značně převyšuje průměr EU-15.

Tab.6.1.1 Měrné emise základních znečišťujících látek REZZO 1-3v t/km²/rok

	2000	2001	2002	2003	Změna v %	
					2003/2000	průměrná roční
Emise tuhé	0,22	0,22	0,31	0,31	43,1	12,7
Oxid siřičitý SO ₂	0,47	0,52	0,50	0,55	17,2	5,4
Oxidy dusíku NO _x	0,67	0,71	0,73	0,65	-2,7	-0,9
Oxid uhelnatý CO	1,00	1,17	0,80	0,85	-14,8	-5,2

Na produkci tuhých znečišťujících látek se nejvýrazněji podílí v kraji malé zdroje (domácí topeniště), které produkují 50 % celkových emisí. V případě malých zdrojů je výrazně vyšší podíl kraje nad celostátním průměrem na emisích SO₂, mírně vyšší v případě NO_x a výrazně nižší u tuhých emisí a CO. Mobilní zdroje jsou nejvýznamnějším producentem emisí NO_x (výrazně vyšší podíl než je celostátní průměr), CO a významným producentem tuhých emisí. Velké zdroje znečišťování ovzduší mají nejvyšší podíl na produkci emisí SO₂. Podíl středních zdrojů znečišťování je v kraji okrajový. Na území Jihomoravského kraje je evidováno téměř 120 zvláště velkých zdrojů znečišťování ovzduší a 240 velkých zdrojů znečišťování ovzduší. Podle údajů Českého hydrometeorologického ústavu patří k největším znečišťovatelům v kraji ČEZ a.s., elektrárna Hodonín, VETROPACK MORAVIA GLASS a.s. Kyjov, Teplárny Brno a.s., provoz Brno-sever, ŠMERAL Brno a.s., Českomoravský cement a.s. – cementárna Mokrá, CARMEUSE CZECH REPUBLIC s.r.o., provoz Mokrá (vápenka), kompresní stanice TRANSGAS Brno a Moravskoslezské cukrovary Hrušovany.

6.2 Voda

- *současný stav jakosti povrchových vod v kraji je nevyhovující (jde o znečištěnou až velmi silně znečištěnou vodu)*
- *silně znečištěná Svatka v úseku pod Brnem*
- *vysoký podíl obyvatel v domech napojených na veřejnou kanalizaci*

Jakost povrchových vod ovlivňují především bodové zdroje znečištění (města a obce, průmyslové závody a objekty soustředěné zemědělské živočišné výroby). Velmi významně je jakost povrchových (i podzemních) vod ovlivňována rovněž plošným znečištěním, zejména ze zemědělského hospodaření, atmosférickými depozicemi a erozními splachy z terénu. Úroveň ochrany vod před znečištěním se nejčastěji hodnotí podle vývoje produkovaného a vypouštěného znečištění, z tohoto důvodu je ochrana jakosti vod založena na omezování vstupu znečišťujících látek ze zdrojů znečištění do vodního prostředí a na preventivní ochraně zdrojů vod proti znečištění.

Pro hodnocení znečištění vodních toků byla použita klasifikace podle ČSN 75 7221 „**Klasifikace jakosti povrchových vod**“, státní síť sledování jakosti povrchových vod provozuje Český hydrometeorologický ústav. Základní ukazatele jakosti se dělí do šesti tříd, a to na kyslíkový režim, základní chemické a fyzikální ukazatele, specifické organické látky, těžké kovy, biologické a mikrobiologické ukazatele a radioaktivitu. Na základě hodnot těchto ukazatelů jsou povrchové vody rozděleny do pěti základních tříd. I – velmi čistá voda (vhodná pro vodárenské účely, potravinářský průmysl, koupaliště, chov lososovitých ryb, má velkou krajinnou hodnotu), II – čistá voda (vhodná k vodárenským účelům, chovu ryb, vodním sportům, zásobování průmyslu, má krajinnou hodnotu), III – znečištěná voda (jen pro zásobování průmyslu, pro vodárenství podmíněně, není-li vhodnější zdroj, má malou krajinnou hodnotu), IV – silně znečištěná voda (obvykle jen pro omezené účely), V – velmi silně znečištěná voda (obvykle se nehodí pro žádný účel).

V Jihomoravském kraji bylo v roce 2003 sledováno celkem 26 **profilů** na řekách Moravě, Dyji, Svatce, Svitavě, Jihlavě, Litavě, Oslavě, Rokytě, Kyjovce, Jevišovce, Veličce a Trkmance. Z výsledků sledování je zřejmé, že kvalita povrchových vod je spíše nevyhovující (převážně jde o znečištěnou až velmi silně znečištěnou vodu – třída III až V). Mezi významné vodní toky patří Svatka, Morava a Dyje (Svatka v profilu Vranovice je vstupním profilem do střední Novomlýnské nádrže na Dyji v prostoru Pavlovských vrchů, Morava v profilu Lanžhot patří ke koncovým profilům řeky Moravy před opuštěním území České republiky a Dyje v profilu Pohansko je koncový profil povodí řeky Dyje před soutokem s řekou Moravou).

Uvedené vybrané toky většinou dosahují III. třídy kvality (s výjimkou Svatky v profilu Vranovice). Svatka v profilu Vranovice je znečištěná zejména v důsledku emisí z města Brna (25 km). Zachycuje vliv brněnské aglomerace s odstupem (před tímto profilem je ještě profil Rajhrad a Židlochovice). K hlavním znečišťovatelům Svatky patří BVK Brno-Modřice ČOV. Z hlediska jakosti vody podle rozložitelného organického znečištění je situace opět nejhorší na Svatce ve Vranovicích a také na Moravě v Lanžhotě. Ukazatel **biologická spotřeba kyslíku (BSK₅)** dává přehled o množství kyslíku spotřebovaného

k aerobnímu biochemickému rozkladu organických látek obsažených ve vodě po dobu 5 dnů, čím více kyslíku spotřebují organismy při očišťování vody, tím je voda více znečištěná. Aritmetický průměr naměřených hodnot (většinou 12 měření) u BSK₅ představoval v roce 2004 v řece Svratce v profilu Vranovice 7,4 mg/l (v roce 2000 6,4 mg/l) a v řece Moravě v profilu Lanžhot 4,5 mg/l (v roce 2000 3,6 mg/l). U obou profilů se projevují pravidelné negativní meziroční změny.

Tab.6.2.1 Jakost vody ve vybraných tocích a profilech

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav

Tok - vybraný profil Znečišťující látka	Znečištění v mg/l					Stupeň znečištění (třída) ¹⁾				
	2000	2001	2002	2003	2004	2000	2001	2002	2003	2004
Morava - Lanžhot										
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	3,6	3,7	3,9	4,1	4,5	III	III	III	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	2,9	2,9	2,6	2,0	2,6	II	II	II	II	II
Dyje - Pohansko										
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	4,2	3,9	3,3	4,1	3,5	III	III	III	III	III
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	3,0	3,3	4,2	2,7	2,8	III	II	III	III	II
Svratka - Vranovice										
biologická spotřeba kyslíku (BSK ₅)	6,4	5,8	6,1	7,2	7,4	IV	IV	IV	IV	V
dusičnanový dusík (N-NO ₃ ⁻)	4,9	4,6	5,0	4,2	4,3	III	III	III	III	III

¹⁾ zatřídění do tříd podle ČSN 75 7221

V rámci sledování vybraných vodních toků v České republice je nejhorší jakost vody v řece Bílině (málo vodný tok ovlivněný hlavně Chemopetroleum a.s., Litvínov a Spolchemii a.s., Ústí nad Labem), zde představuje znečištění u BSK₅ v profilu Ústí nad Labem v roce 2004 7,8 mg/l (v roce 2000 12,3 mg/l).

Ukazatel **dusičnanový dusík (N-NO₃⁻)**, který negativně ovlivňuje užívání vody, zejména její upravitelnost na vodu pitnou a rekreační účely, se snižuje nevýznamně, ale jeho hodnota patří ve sledovaném toku Morava – Lanžhot k nejnižším a je víceméně stabilní v průběhu sledovaných let. K mírnému zlepšení došlo v profilu Dyje – Pohansko. Nejhorší jakost vody u dusičnanového dusíku je na řece Svratce, v profilu Vranovice dosahuje III. třídy jakosti vody. Dusičnanový dusík je přítomen především v hnojivech na polích.

Podle uvedených ukazatelů je zjištěný stav kvality vody nevyhovující, i když v některých sledovaných ukazatelích odpovídají profily požadavkům na vodárenské toky (např. Morava – Lanžhot po mikrobiologické stránce). Problémem zůstává na některých úsecích toků významné specifické znečištění (nebezpečné chemické látky, specifické organické látky, těžké kovy).

Jihomoravský kraj je z hlediska zásobování vodou deficitní a vedle povrchových zdrojů na Vysočině (Vír) je zejména brněnská aglomerace zásobována také z podzemních zdrojů české křídové tabule v Pardubickém kraji. Nejvýznamnějším podpovrchovým zdrojem pitné vody v Jihomoravském kraji je chráněná oblast přirozené akumulace vod Kvartér řeky Moravy o celkové rozloze 282 km².

Téměř 94 % obyvatel kraje je zásobováno vodou z veřejné vodovodní sítě. Podle výsledků Cenzu vodovodů a kanalizací za rok 2002 činila specifická potřeba vody v přepočtu na 1 obyvatele a den 154 litrů vody (v průměru za Českou republiku to bylo 163 litrů) a specifická potřeba vody na 1 obyvatele v domácnostech 98 litrů (průměr za Českou republiku je 104 litrů).

Množství **vypouštěných odpadních vod** do veřejné kanalizace se v kraji od roku 2002 snížilo, projevila se zde částečně snaha domácností více šetřit. V roce 2004 představoval objem vypouštěných odpadních vod do kanalizace celkem 51,7 mil. m³, v tom bylo 33,9 mil. m³ vod splaškových a 17,8 mil. m³ vod průmyslových a ostatních. V roce 2004 se snížilo i množství čištěných odpadních vod bez vod srážkových, kleslo oproti roku 2000 (51,9 mil. m³) o 4,9 % a představovalo v roce 2004 celkem 49,4 mil. m³.

Podíl **čištěných odpadních vod** z celkového množství odpadních vod vypouštěných do kanalizace (odváděných kanalizacemi) činil v roce 2004 95,6 %. To představuje snížení oproti roku 2000 o 3,2 body, proti roku 2001 dokonce o 3,5 procentního bodu. Převažujícím znečištěním odpadních vod v Jihomoravském kraji zůstává komunální znečištění. V čistírnách odpadních vod bylo vyprodukováno 15,8 tisíc tun sušiny čistírenských kalů, tj. 14,1 kg na jednoho obyvatele. K nejčastějšímu způsobu zneškodnění kalů patří skládkování (37,2 %) a kompostování (25,3 %).

Na kanalizacích je vybudováno 153 čistíren odpadních vod, z toho je 1 mechanická a 152 mechanicko-biologických, s celkovou kapacitou čištění téměř 312 tisíc m³ za den. Kapacita čištění byla v roce 2004 využita na 43,4 %.

Tab.6.2.2 Čištění odpadních vod

	2000	2001	2002	2003	2004	Změna v %	
						2004/ 2000	průměrná roční
Počet čistíren odpadních vod	93	96	115	128	153	64,5	13,3
Vypouštěné odpadní vody do veřejné kanalizace (tis. m ³)	52 647	53 387	56 562	52 572	51 721	-1,8	-0,4
Čištěné odpadní vody bez srážkových vod (tis. m ³)	51 989	52 911	52 716	51 304	49 421	-4,9	-1,3
Podíl čištěných odpadních vod (%)	98,8	99,1	93,2	97,6	95,6	¹⁾ -3,2	x

¹⁾ rozdíl 2004 - 2000 v bodech

V Jihomoravském kraji se znečištění na ČOV v případě biologické spotřeby kyslíku snížilo oproti přítoku čtyřicetkrát a jeho hodnota dosáhla v roce 2004 na odtoku z čistírny odpadních vod 466 tun za rok.

Z celkového počtu obyvatelstva dosáhl v roce 2004 podíl obyvatel bydlících v domech bez připojení na veřejnou kanalizaci 20,3 %, v roce 2000 měl tento podíl hodnotu 25 %. Podíl obyvatelstva v domech napojených na veřejnou kanalizaci (ale bez koncové čistírny odpadních vod) představoval 8,4 %. Celková produkce odpadních vod na jednoho obyvatele bydlícího v domech napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu byla 57,8 m³.

6.3 Půda

- *nadprůměrný podíl zemědělské půdy*
- *nejvyšší zornění zemědělské půdy*
- *nárůst plochy vinic a jejich vysoký podíl na celkové rozloze vinic v ČR*
- *nárůst zastavěných a ostatních ploch*

Půda je jednou ze základních složek životního prostředí, je propojena s atmosférou, hydrosférou a biosférou a proto veškeré změny, ke kterým v půdě dochází, ovlivňují celý ekosystém. Ochrana půdního fondu patří k základním prvkům strategie udržitelného rozvoje.

Jihomoravský kraj svou rozlohou 706,7 tisíc hektarů zaujímá na celkové rozloze České republiky téměř 9 %. Podíl **zemědělské půdy** je v kraji nadprůměrný – činí 60,2 % (průměr za Českou republiku je 54,1 %, což je z pohledu životního prostředí stále značně vysoký podíl). V kraji je také nejvyšší **zornění zemědělské půdy – orná půda** se na zemědělské půdě podílí 83,6 % (průměr za ČR je 71,6 %). Z ostatních krajů má ještě vysoké zornění zemědělské půdy kraj Středočeský (83,2 %). Z jednotlivých okresů kraje mají největší zornění zemědělské půdy okresy Znojmo, Vyškov a Brno-venkov.

Na jednoho obyvatele České republiky připadá 0,259 ha **lesní půdy** a 0,418 ha zemědělské půdy, z toho 0,299 ha orné půdy. Na jednoho obyvatele Jihomoravského kraje připadá méně lesní půdy (0,175 ha), méně zemědělské půdy (0,379 ha) a naopak více orné půdy (0,317 ha).

Za uplynulých deset let se snížila výměra zemědělské půdy v kraji pouze o 0,6 %, největší úbytek od roku 2005 byl zaznamenán v okrese Břeclav (o 2,2 %). Naopak výměra lesní půdy se ve sledovaném období zvýšila, ale jen o 0,3 %. Typické pro Jihomoravský kraj jsou vinice, jejichž plocha zaujímá necelé čtyři procenta z celkové zemědělské půdy kraje. Svou rozlohou představují více jak 90 % rozlohy všech vinic v České republice. Za posledních deset let vzrostla plocha vinic v kraji o téměř jednu pětinu. I pěstování vinné révy má některé nepříznivé vlivy na ekologii krajiny. Obvyklé vysazování keřů vinné révy v řadách po svahu významně podporuje erozivní činnost a mnohokrát znásobuje odnos svrchních půdních horizontů stékající vodou.

Téměř 10 % půdy z celkové rozlohy Jihomoravského kraje představuje tzv. „zabetonovaná“ půda, to je **zastavěná plocha a ostatní plocha** (komunikace, skladovací prostory, okrasné zahrady, rezervace, lomy, haldy u šachet, výběhy pro dobytek, hřbitovy, rokle, slatiny, rekreační plochy). Za posledních deset let vzrostla rozloha těchto pozemků za kraj v úhrnu o 2,2 %, v meziokresním srovnání byl nejvyšší nárůst zaznamenán v okrese Brno-město (o 4,5 %).

Z pohledu životního prostředí se celý kraj vyznačuje značně intenzivní zemědělskou činností. Velkoplošné zemědělské hospodaření zbavuje krajinu stabilizačních prvků, jako jsou meze, remízky, doprovodná vegetace vodních toků, a současně s sebou nese výraznou chemizaci rostlinné výroby. Důsledkem je vysoký a stále rostoucí podíl půdy ohrožené vodní erozí, nezanedbatelný je podíl půdy náchylný k větrné erozi, především u svažitých pozemků zbavených trvalých travních porostů.

Tab.6.3.1 Pozemky k 31.12.2004 podle druhů a podle okresů

Zdroj: Český úřad zeměměřický a katastrální

v %

	Podíl z celkové výměry						Podíl ze zemědělské půdy				
	zemědě- lská půda	z toho orná půda	lesní půda	vodní plochy celkem	zasta- vené plochy	ostatní plochy	orná půda	chmel- nice	vinice	zahrady a ovocné sady	trvalé travnaté porosty
Česká republika	54,1	38,7	33,5	2,0	1,7	8,7	71,6	0,3	0,4	4,9	22,8
Jihomoravský kraj	60,2	50,3	27,8	2,1	2,0	8,0	83,6	x	3,9	5,8	6,7
Blansko	46,9	33,9	43,9	7,0	1,4	7,0	72,2	x	x	7,1	20,7
Brno-město	35,0	23,5	27,7	1,9	9,1	26,3	67,2	x	0,0	28,7	3,8
Brno-venkov	56,2	48,3	32,9	1,0	2,0	7,8	85,9	x	1,9	7,5	4,7
Břeclav	68,0	53,7	16,4	5,9	1,8	8,0	79,0	x	10,8	5,9	4,2
Hodonín	64,0	49,6	24,8	1,9	2,3	7,0	77,5	x	5,5	5,5	11,5
Vyškov	54,6	49,9	34,5	0,8	1,6	8,6	91,5	x	0,1	4,9	3,5
Znojmo	69,0	63,2	21,5	1,9	1,3	6,2	91,6	x	2,5	3,4	2,5

Vliv zemědělské výroby se projevuje také v kvalitě ovzduší (emise NH₃) i vod (nitráty ze zemědělských zdrojů). Náprava spočívá ve změně jednostranného přístupu k využívání zemědělské půdy uplatňováním postupů správné zemědělské praxe, rozvojem ekologického zemědělství.

Zdravotní stav lesů, jejich druhová a věková struktura je nevyhovující, velké plochy jsou zalesněny nepůvodními dřevinami, zvláště smrkovými a borovými monokulturami s minimálním bylinným společenstvem. K negativním jevům patří kůrovcové kalamity a také problematické působení abiotických činitelů a nevhodné antropogenní aktivity v lesním hospodářství. V posledních letech dochází také k nárůstu nahodilých těžeb dřeva, problémy působí i přemnožení lesní zvěře a jejich negativní vliv na přirozenou obnovu lesa.

6.4 Odpady

- *produkce odpadů se snižuje, objem nakládání s odpady se zvyšuje*
- *energetické využívání odpadů je stále nízké, přesto je v rámci České republiky nadprůměrné*
- *objem odpadů ukládaných na skládky se snižuje*

S účinností od 1. 1. 2002 vstoupil v platnost nový zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon je v plném souladu s právními předpisy evropského společenství v oblasti nakládání s odpady. Vzhledem k tomu, že zákon zavádí nové definice některých základních pojmů v oblasti nakládání s odpady, není možné údaje o vyprodukovaných odpadech plně srovnávat s údaji z předchozích let.

Více jak 90 % všech odpadů vzniká z hospodářské činnosti podniků (na celkové produkci odpadů v kraji se jednou třetinou podílí odvětví stavebnictví a jednou čtvrtinou zemědělství). Statistické zjišťování produkce odpadů se provádí u ekonomických subjektů s 20 a více zaměstnanci (u odvětví, která se zabývají nakládáním s odpadem, vykazují všechny subjekty). Zbývající část vyprodukovaných odpadů v kraji pochází od obcí, kde převažuje komunální odpad, další část tvoří například stavební a demoliční odpady, jejichž původcem je obec.

Tab.6.4.1 Produkce odpadů a vybrané způsoby nakládání s odpady

v tis. tun

	2000	2001	2002 ¹⁾	2003	2004
Celková produkce odpadů	4 513	4 073	3 073	3 419	3 276
Nakládání s odpady celkem	3 173	2 274	2 119	1 877	2 669
z toho:					
recyklace, získání složek	112	223	319	311	641
spalování	260	32	138	129	123
skládování a ost. způsoby ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu	1 388	437	494	536	446

¹⁾ změna definice odpadu

Veškerá **produkce odpadů** z hospodářské činnosti podniků v Jihomoravském kraji v roce 2004 představovala 3,3 milionů tun. Na 1 000 Kč regionálního hrubého domácího produktu tak připadá 11,5 kg, což je zhruba o pětinu více, než představuje celorepublikový průměr (9,6 kg odpadů). Nejvyšší produkce

odpadů ve vztahu k HDP je v Moravskoslezském kraji (16,2 kg), nejméně v Pardubickém kraji (4,0 kg). Nutno ovšem upozornit na úskalí tohoto poměrování – jde o odpady vyprodukované podniky se sídlem v kraji, ne o vyprodukovaný odpad na území kraje bez ohledu na sídlo podniků.

Způsoby **nakládání s odpady** jsou rozděleny do dvou skupin – jednak na využívání odpadů a jednak na odstraňování odpadů. Využívání je činnost vedoucí k získávání druhotných surovin (opětovné použití odpadu ve výrobním procesu), k recyklaci odpadů, případně jiné využití fyzikálních, chemických nebo biologických vlastností odpadů. Zneškodňováním odpadů se rozumí takové nakládání s odpady, které vede k trvalému zabránění škodlivých vlivů na složky životního prostředí.

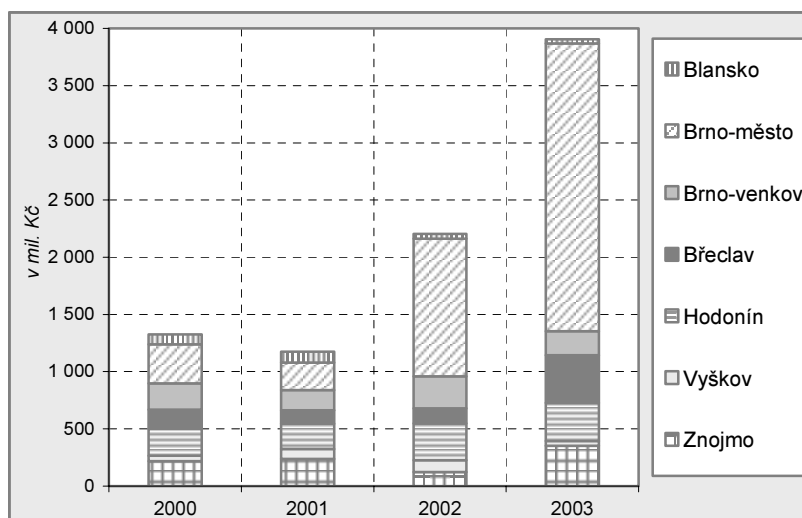
Celková produkce odpadů vykazuje pokles, naopak celkový objem nakládání s odpady (způsoby nakládání zahrnují odpady vyprodukované, převzaté od jiných firem a odebrané ze skladu) se zvyšuje. Recyklace odpadů se ve sledovaném období částečně zlepšuje. V roce 2004 byla recyklována téměř čtvrtina odpadů, s kterými bylo nakládáno, spaleno bylo (s využitím i bez využití tepla) necelých 5 % odpadů. Nejčastěji používaným způsobem odstraňování i nadále zůstává skládkování. V roce 2004 bylo uloženo na skládky necelých 17 % odpadů, s kterými bylo nakládáno, což je snížení oproti minulým rokům. Energetické využívání odpadů (využití jako paliva nebo k výrobě energie) je v České republice relativně nízké (3,0 % z celkového ročního objemu nakládání s odpady). V Jihomoravském kraji se využilo jako paliva nebo k výrobě energie 4,5 % odpadů. V mezikrajském srovnání je nejnižší energetické využívání odpadů v Moravskoslezském kraji (0,1 %), nejvyšší v kraji Libereckém (21,0 %).

6.5 Investice na ochranu životního prostředí

- *investice na ochranu životního prostředí v přepočtu na 1 obyvatele jsou v Jihomoravském kraji nadprůměrné a ve sledovaném období vykazují vysoké tempo růstu*
- *růst investic zejména do nakládání s odpadními vodami – významný vliv obnovy kanalizačního systému v Brně-městě*
- *mírný pokles investic na ochranu ovzduší a klimatu*

Investice na ochranu životního prostředí jsou definovány jako samostatné stavby nebo jako další investiční opatření vedoucí ke zlepšení současného stavu životního prostředí. Mezi ostatní investice na ochranu životního prostředí se zahrnují akce se zaměřením na ochranu a sanaci půdy, podzemních a povrchových vod, omezování hluku a vibrací, ochranu biodiverzity (druhové rozmanitosti) a krajiny, ochranu proti záření. Patří sem také výzkum a vývoj na ochranu životního prostředí a další aktivity na ochranu životního prostředí.

Graf 26 Investice na ochranu životního prostředí podle okresů

V roce 2003 dosáhly výdaje na investice k ochraně životního prostředí v České republice 19,4 miliard Kč, z toho nejvíce bylo proinvestováno v Jihomoravském kraji – 3,9 miliard Kč. Tato částka představuje 20,1 % všech investic do životního prostředí v České republice, následuje kraj Středočeský (15,0 %) a Hlavní město Praha (14,3 %). Pouze 2,7 % z celkových investic do životního prostředí investoval kraj Liberecký, následován Karlovarským krajem (2,8 %) a Pardubickým krajem (2,9 %).

V přepočtu **objemu investic na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele** je Jihomoravský kraj výrazně nadprůměrný – v roce 2003 to bylo 3 482 Kč (průměr za Českou republiku činil 1 900 Kč). V přepočtu na jednoho obyvatele bylo nejméně investováno do životního prostředí v Jihočeském kraji (1 011 Kč). Ve sledovaném období od roku 2000 zaznamenal kraj také nejrychlejší tempo růstu objemu investic v přepočtu na 1 obyvatele (nárůst na trojnásobek).

Projekty na ochranu životního prostředí byly na jižní Moravě především financovány z vlastních zdrojů a rozpočtových prostředků (46,4 %) a pomocí úvěrů a půjček (28,0 %). Granty a dotace se na výdajích na ochranu životního prostředí podílely 19,3 %. V roce 1999 bylo v Jihomoravském kraji proinvestováno 2 099 milionů Kč, pak v roce 2000 a 2001 následoval pokles, objem financí vynakládaných na ochranu životního prostředí se začal opět zvyšovat od roku 2002, v roce 2003 byl objem investic ve srovnání s rokem 2000 o polovinu vyšší. Oproti roku 2000 se 4,5krát zvýšily zejména investice do nakládání s odpadními vodami, které tvoří téměř 80 % všech investic.

Tab.6.5.1 Pořízené investice na ochranu životního prostředí

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Celkem	1 326	1 174	2 203	3 905	151,1
v tom:					
ochrana ovzduší a klimatu	268	174	106	259	96,9
nakládání s odpadními vodami	675	655	1 677	3 093	458,5
nakládání s odpady	157	183	148	177	113,3
ostatní	227	161	272	375	165,6

Odlišná je situace v České republice. Objem peněz vkládaných do ochrany životního prostředí zaznamenal značný a každoroční pravidelný pokles. V roce 1999 bylo proinvestováno na ochranu životního prostředí 28 955 milionů Kč, v roce 2000 21 400 milionů Kč, v roce 2001 19 892 milionů Kč. V roce 2002 již jen 14 918 milionů Kč. Objem peněz vkládaných do ekologie se začal opět zvyšovat až v roce 2003 (meziroční nárůst o téměř 30 % na 19 383 milionů Kč), přesto byl ve srovnání s rokem 2000 o jednu desetinu nižší.

Tab.6.5.2 Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle krajů

v mil. Kč (běžné ceny)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000	Struktura v %	
						2000	2003
Jihomoravský kraj	1 326	1 174	2 203	3 905	294,6	100,0	100,0
Blansko	85	94	41	36	42,1	6,4	0,9
Brno-město	342	240	1 202	2 514	735,3	25,8	64,4
Brno-venkov	229	176	281	211	92,2	17,3	5,4
Břeclav	169	119	132	416	246,9	12,7	10,7
Hodonín	235	220	320	333	141,5	17,7	8,5
Vyškov	48	86	105	44	91,0	3,6	1,1
Znojmo	217	238	122	351	161,4	16,4	9,0

V rámci okresů Jihomoravského kraje jsou značné výkyvy v jednotlivých sledovaných letech v objemu investic do životního prostředí. Nejvíce finančních prostředků je vynakládáno pravidelně na ochranu životního prostředí v okrese Brno-město, nejméně v okresech Blansko a Vyškov. Rozdíly mezi okresy jsou i v druhu investic. V roce 2003 byl v Jihomoravském kraji největší objem financí vložen do nakládání s odpadními vodami, což je zejména ovlivněno objemem těchto investic v okrese Brno-město, které se na krajském objemu podílí téměř 70 % a z celkového objemu investic do životního prostředí v Brně-městě tyto investice tvoří 84 % (obnova kanalizačního systému města Brna). Relativně vysoký podíl investic do nakládání s odpadními vodami byl také v okrese Znojmo (86 % všech investic okresu).

Ve sledovaném období se snižovaly investice do ochrany ovzduší a klimatu. V roce 1999 tvořily zhruba čtvrtinu všech pořízených investic na ochranu životního prostředí v kraji, v roce 2000 pětinu a v roce 2003 již jen necelých 7 % z celkových financí na ochranu životního prostředí – souvisí to s celkovým zkvalitněním ovzduší v kraji, což dokládá i dlouhodobý relativně příznivý vývoj v oblasti měrných emisí základních znečišťujících látek.

6.6 Chráněná území

- *velkoplošná i maloplošná zvláště chráněná území představují 7 % rozlohy území kraje*
- *velká rozmanitost fauny, květeny a historie oblastí*
- *chráněná území evropského a světového významu*

Podle zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny může být území přírodovědecky či esteticky velmi významné nebo jedinečné vyhlášeno za zvláště chráněné a musí být stanoveny zvláštní podmínky jeho ochrany. Je rozlišováno 6 kategorií zvláště chráněných území.

Národní parky a chráněné krajinné oblasti patří mezi velkoplošná zvláště chráněná území, národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace jsou označovány jako maloplošná zvláště chráněná území.

Národní parky jsou rozsáhlá území jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam. **Chráněné krajinné oblasti** jsou rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, případně s dochovanými památkami historického osídlení. **Národní přírodní památky** zahrnují unikátní geologicko-geomorfologické útvary a jevy menší rozlohy, naleziště vzácně se vyskytujících hornin, minerálů, paleontologických dokladů, stanoviště vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystému nebo úseků přírody s významným dokladem tvořivé lidské činnosti. **Národní přírodní rezervace** zahrnují menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány přirozené případně přírodě blízké ekosystémy nebo jejich soubory, významné v celostátním nebo mezinárodním měřítku. **Přírodní památky** jsou jako významově nižší kategorie svým charakterem obdobou národních přírodních památek, ale s regionálním významem. **Přírodní rezervace** jsou území s přírodními nebo málo narušenými ekosystémy typickými pro určitou geografickou oblast, jejich význam je regionální, výrazně přispívají k ekologické stabilitě krajiny.

V České republice je relativně příznivá situace v podílu zvláště chráněných (velkoplošných i maloplošných) území na celkové rozloze, představují téměř 16 % rozlohy státu. V Jihomoravském kraji zaujímají zvláště chráněná území pouze 7 % z rozlohy kraje.

Na území Jihomoravského kraje se nachází jeden ze čtyř národních parků v České republice, a to v okrese Znojmo **Národní park Podyjí**. Byl zřízen v roce 1991. Je nejmenším českým národním parkem, ale o to významnějším. Část území parku leží v hraničním pásmu a proto se zde zachovala téměř nedotčená příroda. Národní park Podyjí tvoří svým rozsahem jedinečné území v ČR charakteristické přirozenými meandry toku řeky Dyje. Územím Národního parku Podyjí a sousedního rakouského národního parku Thayatal vede řada turistických cest pro pěší a cyklisty.

Tab.6.6.1 Chráněná území

Pramen: Agentura ochrany krajiny a přírody

v hektarech

	Národní parky ¹⁾	Chráněné krajinné oblasti ¹⁾	Maloplošná chráněná území			
			národní přírodní památka	národní přírodní rezervace	přírodní památka	přírodní rezervace
Jihomoravský kraj	6 251	35 442	361	2 726	1 638	3 499
Blansko	-	6 501	23	660	617	623
Brno-město	-	322	17	-	178	131
Brno-venkov	-	2 302	0	256	309	728
Břeclav	-	8 533	155	1 184	126	1 414
Hodonín	-	17 784	126	602	188	401
Vyškov	-	-	9	24	59	95
Znojmo	6 251	-	30	-	161	108

¹⁾ data z GIS, mohou se lišit od jinde publikovaných

Celkem 5 % z rozlohy Jihomoravského kraje (35,4 tis. ha) pokrývají tři **chráněné krajinné oblasti**. Jedná se o CHKO Moravský kras, Pálavu a část CHKO Bílé Karpaty (přesahuje do Zlínského kraje). CHKO Moravský kras (rok vyhlášení 1956) patří spolu s CHKO Český ráj (Středočeský a Liberecký kraj, rok vyhlášení 1955) k nejstarším právně chráněným oblastem v České republice. Území CHKO Moravský kras je tvořené devonským vápencem starým 350 milionů let. Vlivem erozních činností se voda dostávala do puklin a rozpouštěním vápence došlo k postupnému zvětřování děr až do nynější doby, kdy je známo přes tisíc

jeskyní se složitým říčním podzemním systémem. V říčce Punkvě žijí pstruzi, významný je život v jeskyních, kde přezimuje nejvíce druhů netopýrů v České republice. Území Moravského krasu pokrývá z šedesáti procent les. Částečně díky nepřístupnosti a strmosti strání jsou zde zbytky původních lesů s převahou buku s příměsemi jedle, smrku, javoru. CHKO Pálava rozlohou patří k nejmenším v ČR, ale významem k těm největším. Je jedinečná nejen z přírodovědeckého hlediska, ale i kulturního. Stojí v něm dva významné zámky, Valtice a Lednice. CHKO Pálava představuje velice rozmanité území minimálně evropského rozsahu. Vyskytuje se zde spousta ohrožených i méně ohrožených druhů fauny a flóry. Pálava byla chráněnou krajinnou oblastí vyhlášena v roce 1976 a od té doby dosáhla zařazení mezi biosférické rezervace a rezervace UNESCO. Nejznámější částí tohoto území jsou Pavlovské vrchy s typickými skalními stepmi a krasovými lesostepmi. CHKO Bílé Karpaty je jedinečná svými květnatými loukami a roztroušenými dřevinami. Díky tomu jsou tyto luční systémy studijní plochou světového významu. Dalším neméně cenným prvkem jsou rozsáhlá společenstva listnatých lesů. Bílé Karpaty se staly pojmem především jako území s nejvyšší druhovou rozmanitostí a s největším množstvím vstavačovitých rostlin (orchidejí) ve střední Evropě.

Maloplošných zvláště chráněných území je v Jihomoravském kraji celkem 277 (v roce 2000 jich bylo 255) a rozkládají se na ploše 8 224 ha (7 959 ha v roce 2000). Zvyšuje se především počet nově zřizovaných přírodních památek a přírodních rezervací. V průběhu posledních let dochází ke změnám výměr stávajících maloplošných zvláště chráněných území. Jedná se o tzv. přehlašování, kdy je nutno upravit vymezení a statut území v souladu s okamžitým stavem dotčeného území. Je to způsobeno např. změnou stavu přírodního prostředí v okolí zvláště chráněného území, která ovlivňuje území.

7. Regionální spolupráce

7.1 Mikroregiony

- vytváření funkčních mikroregionů a jejich strategických rozvojových plánů je důležitou podmínkou pro rozvoj venkovských obcí a odstraňování regionálních disparit v rámci kraje
- v Jihomoravském kraji je evidováno 62 mikroregionů, do kterých je zapojeno 97 % všech obcí kraje
- na území mikroregionů žije celkem 700 tisíc obyvatel, tj. více jak 60 % z celkového počtu obyvatel Jihomoravského kraje

Významnou součástí regionální spolupráce podporovanou zejména ze strany Krajského úřadu Jihomoravského kraje je **vytváření mikroregionů**. Vznik mikroregionů je důležitým a pozitivním trendem pro společné prosazování zájmů a záměrů zejména venkovských obcí s cílem dosažení žádoucích změn ve všech obcích určitého území.

Důvody, které vedou ke vzniku jednotlivých mikroregionů, jsou různé. V minulosti vznikaly zejména monotematicky zaměřené mikroregiony, které většinou po splnění účelu, pro který byl mikroregion vytvořen, nepokračovaly v další činnosti. Některé mikroregiony na základech spolupráce založené na jednorázovém úkolu postavily další spolupráci k prosazování komplexního rozvoje.

Evidované mikroregiony mají právní formu svazku obcí dle paragrafu 49 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích a jejich předmět činnosti je v souladu s tímto zákonem. Jde především o úkoly v oblasti školství, sociální péče, zdravotnictví, kultury, požární ochrany, veřejného pořádku, ochrany životního prostředí, cestovního ruchu a péče o zvířata, o zabezpečování čistoty obce, správy veřejné zeleně a veřejného osvětlení, shromažďování a odvozu komunálních odpadů a jejich nezávadného zpracování, využití nebo zneškodnění, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod, o zavádění, rozšiřování a zdokonalování sítí technického vybavení a systémů veřejné osobní dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území, o úkoly v oblasti ochrany ovzduší, úkoly související se zabezpečováním přestavby vytápění nebo ohřevu vody tuhými palivy na využití ekologicky vhodnějších zdrojů tepelné energie v obytných a jiných objektech ve vlastnictví obcí, o provoz lomů, pískoven a zařízení sloužících k těžbě a úpravě nerostných surovin, o správu majetku obcí, zejména místních komunikací, lesů, domovního a bytového fondu, sportovních, kulturních zařízení a dalších zařízení spravovaných obcemi.

Různorodost podmínek v jednotlivých mikroregionech způsobuje jejich významné rozdíly v ekonomické úrovni (rozdílné možnosti uplatnění obyvatel na trhu práce, rozdílná úroveň v dostupnosti veřejných služeb apod.). Z tohoto hlediska je významné stanovení disparit mikroregionů dle dostupných statistických ukazatelů. Monitorováním mikroregionů a hodnocením jejich rozdílností se v České republice zabývá Ústav územního rozvoje v Brně z pověření ministerstva pro místní rozvoj. Jednotlivé mikroregiony v souladu s programem obnovy venkova zpracovávají rozvojové dokumenty pro svá území, na základě kterých je možno dle daných pravidel čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů a jiných zdrojů.

V Jihomoravském kraji je registrováno celkem 62 mikroregionů, které zahrnují 652 členských obcí (tj. 97 % z celkového počtu obcí Jihomoravského kraje podle územní struktury platné k 1. 1. 2005). Počet vytvořených mikroregionů podle okresů se pohybuje od 6 mikroregionů (okresy Břeclav a Vyškov) do 18 mikroregionů (okres Brno-venkov). V průměru na jeden mikroregion připadá 10,5 obcí. Velikost mikroregionů z hlediska počtu členských obcí se pohybuje od 3 obcí (celkem jde o 4 mikroregiony) až do 42 obcí (Dobrovolný svazek obcí Severovýchod v okrese Hodonín).

V členských obcích mikroregionů Jihomoravského kraje žije téměř 700 tisíc obyvatel, což je 62 % z celkového počtu obyvatel kraje. Mikroregiony zahrnují území o rozloze 678 tisíc hektarů, z celkové rozlohy kraje to představuje 94 %. Pohyb evidovaný při vzniku a zániku mikroregionů a jejich územního vymezení od roku 2000 je poměrně značný. Iniciativa ze strany krajského úřadu je zaměřena především na to, aby v budoucnu bylo území kraje plně pokryto funkčními mikroregiony.

7.1.1 Mikroregiony se sídlem v Jihomoravském kraji

Zdroj: Krajský úřad Jihomoravského kraje (2005)

Název mikroregionu	Sídlo	Okres	Počet členských obcí	Počet obyvatel k 31. 12. 2004	Rozloha v ha
Spolek pro rozvoj venkova Moravský kras	Jedovnice	Blansko	24	19 139	20 370
Svazek obcí Kunštátsko-Lysicko	Dřnovice	Blansko	21	9 405	13 107
Mikroregion Letovicko	Letovice	Blansko	16	9 972	10 661
Olešnicko	Olešnice	Blansko	9	2 897	4 546
Svazek obcí mikroregionu Lomnicka	Lomnice	Blansko	9	2 483	5 668
Sdružení obcí Černoohorsko	Černá Hora	Blansko	4	3 482	3 172
Svazek obcí Malá Haná	Cetkovice	Blansko	9	7 934	8 415
Svazek obcí Svitava	Skalice nad Svitavou	Blansko	8	3 708	4 627
Svazek obcí Boskovicko	Boskovice	Blansko	15	16 833	12 884
Svazek obcí Region Cezava	Moutnice	Brno-venkov	15	20 721	14 656
Dobrovolný svazek obcí Deblín	Deblín	Brno-venkov	5	1 576	2 881
Mikroregion Rokytnice	Mokrá-Horákov	Brno-venkov	9	10 785	8 169
Domašovsko	Javůrek	Brno-venkov	4	1 221	2 636
Mikroregion Porta	Předklášteří	Brno-venkov	8	4 509	4 423
Koválov	Žabčice	Brno-venkov	3	2 966	1 959
Mikroregion Čebínka	Malhostovice	Brno-venkov	7	4 893	4 850
Mikroregion Kahan dso	Zastávka	Brno-venkov	7	9 264	4 294
Ponávka - svazek obcí Česká, Lelekovice, Vranov	Vranov	Brno-venkov	3	2 849	2 170
Mikroregion-Bílý potok	Maršov	Brno-venkov	4	1 721	3 357
Mikroregion Ivančicko	Ivančice	Brno-venkov	11	21 510	14 051
Svazek obcí Mohyla míru	Jiřkovice	Brno-venkov	5	3 985	2 268
Časnýř	Bilovice nad Svitavou	Brno-venkov	5	6 067	5 639
Mikroregion Kuřimka	Kuřim	Brno-venkov	4	13 908	4 817
Mikroregion Rajhradsko	Rajhrad	Brno-venkov	3	4 014	1 825
Region Židlochovicko	Židlochovice	Brno-venkov	21	23 255	17 399
Svazek obcí panství hradu Veveří	Státní hrad Veveří	Brno-venkov	5	3 054	2 851
Tišnovsko	Tišnov	Brno-venkov	39	24 606	25 301
Mikroregion Hustopečsko	Hustopeče	Břeclav	21	28 984	27 424
Podluží	Lanžhot	Břeclav	13	23 250	20 999
Sdružení obcí Region LVA	Lednice	Břeclav	9	43 300	26 995
Mikulovsko	Břeží	Břeclav	18	20 427	27 150
Sdružení obcí Čistá Jihlava	Přibice	Břeclav	9	10 831	15 210
Mikroregion Kloboucko	Klobouky u Brna	Břeclav	12	12 678	15 618
Dobrovolný svazek obcí Severovýchod	Vracov	Hodonín	42	55 360	46 065
DSO Mikroregion Hornácko	Velká nad Veličkou	Hodonín	10	9 528	14 949
Mikroregion Moštěnka	Hýsly	Hodonín	4	2 340	3 053
Mikroregion Nový Dvůr	Milotice	Hodonín	6	13 193	7 704
Dobrovolný svazek obcí Mikroregion Strážnicko	Strážnice	Hodonín	10	13 622	13 071
Mikroregion Babí lom	Kyjov	Hodonín	11	16 873	8 298
VITIS - Čejkovice, Mutěnice, Velké Bílovice	Mutěnice	Hodonín	3	9 896	8 310
Mikroregion Bzenecko	Bzenec	Hodonín	7	14 355	12 151
Mikroregion Hovoransko	Hovorany	Hodonín	5	6 273	5 755
Svazek obcí mikroregionu Podchřibí	Skalka	Hodonín	6	2 704	2 596
Mikroregion Žďánicko	Uhřetice	Hodonín	8	8 407	11 384
Mikroregion Hodonínsko	Hodonín	Hodonín	5	39 343	12 311
Sdružení obcí Borovice, Žďánický les a Politaví	Bošovice	Vyškov	25	34 061	26 156
Svazek obcí Dražanská vrchovina	Luleč	Vyškov	12	8 132	11 658
Svazek obcí Větrník	Rostěnice-Zvonovice	Vyškov	8	3 973	5 377
Mikroregion Melicko	Pustiměř	Vyškov	5	2 914	2 995
Mikroregion Rakovec	Rousínov	Vyškov	6	7 626	6 196
Ivanovická brána - svazek obcí	Ivanovice na Hané	Vyškov	11	7 477	9 446
Sdružení pro rozvoj a obnovu obcí Vranovska	Vranov nad Dyjí	Znojmo	21	5 167	21 978
Sdružení obcí Přímanské cestě	Pavlice	Znojmo	8	3 165	7 786
Zájmové sdružení obcí Hrušovansko	Hrušovany nad Jevišovkou	Znojmo	14	12 763	24 351
Dobrovolný svazek obcí Niva	Božice	Znojmo	7	4 094	10 279
Svazek obcí Dyje	Hrádek	Znojmo	7	5 039	10 858
Svazek obcí Moravia	Višňové	Znojmo	7	3 332	6 680
Dobrovolný svazek obcí Jevišovicka	Jevišovice	Znojmo	5	1 785	4 983
Svazek obcí Sever Znojemska	Běhařovice	Znojmo	11	2 866	9 191
Mikroregion Miroslavsko	Miroslav	Znojmo	9	6 921	10 684
Moravskokrumlovsko	Moravský Krumlov	Znojmo	19	13 819	19 922
Znojmsko	Suchbátka	Znojmo	5	5 704	3 904

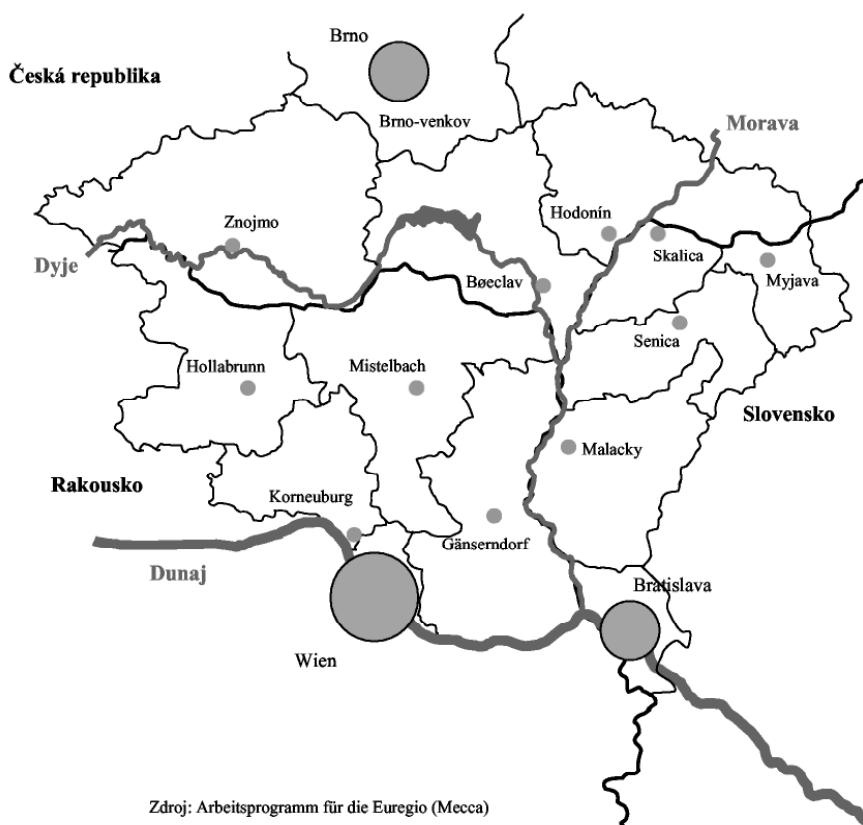
7.2 Euroregiony

- na území euroregionu Pomoraví o celkové rozloze 11,5 tis. km² žije více jak 1 milion obyvatel
- přeshraniční spolupráce v rámci euroregionu Pomoraví vytváří podmínky pro rozvoj tohoto tradičně agrárně strukturovaného regionu s dlouhodobým vysídleleckým charakterem

Přeshraniční spolupráce mezi sousedícími příhraničními regiony má v Evropě dlouhou tradici. Euroregiony začaly vznikat již v padesátých letech minulého století. V zemích střední a východní Evropy proces spolupráce začal po otevření hranic v letech 1989 a 1990. V rámci přínosu rozvoje integračního procesu, podpory rozvoje zainteresovaných států, upevňování vzájemné důvěry a všestranné spolupráce byla dne 1. prosince 1997 v Mistelbachu podepsaná rámcová dohoda „O rozvoji spolupráce mezi regiony Weinviertel (Rakousko), jižní Morava (Česká republika) a Záhorie (Slovenská republika)“, a to mezi Sdružením obcí a měst jižní Moravy, Regionálnym združením Záhorie a Regionalverband Evroregion Weinviertel v Dolním Rakousku s cílem vytvořit přeshraniční sdružení euroregion Pomoraví (EUPO)“. Euroregion Pomoraví vznikl jako zájmové sdružení právnických osob, které bylo ustaveno dne 23. 6. 1999 se sídlem v Brně.

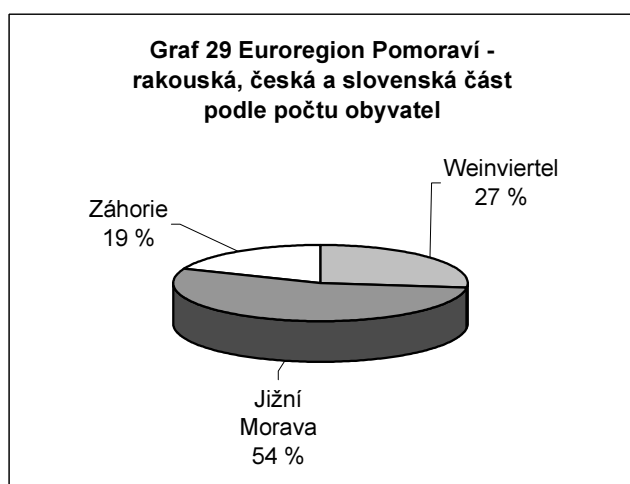
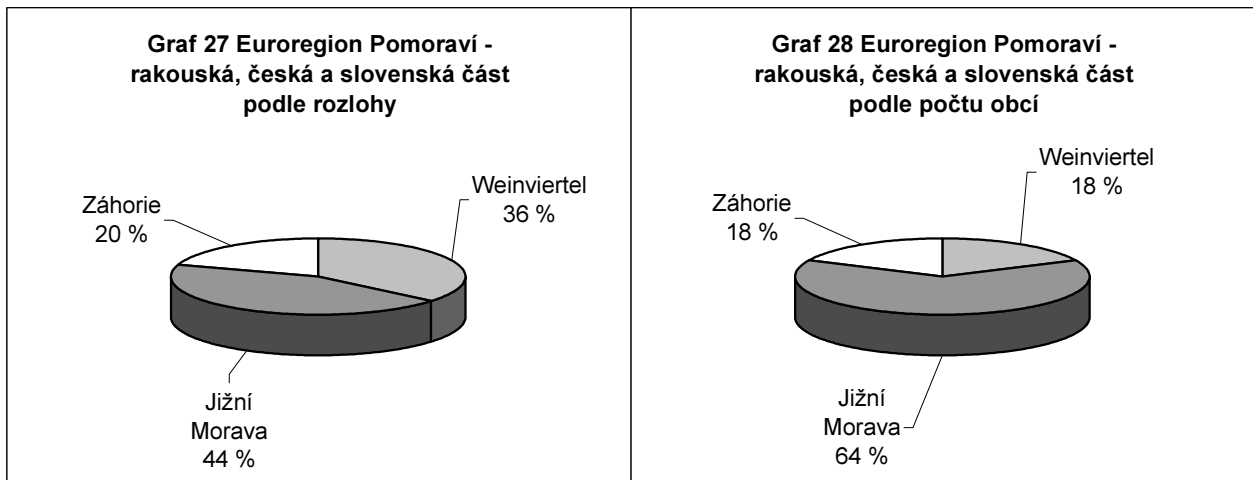
Euroregion Weinviertel-Pomoraví-Záhorie, často jen euroregion Pomoraví (EUPO) je vymezen čtyřmi příhraničními okresy Dolního Rakouska: Gänserndorf, Hollabrunn, Korneuburg, Mistelbach a jihozápadního Slovenska: Malacky, Myjava, Senica, Skalica a třemi příhraničními okresy Jihomoravského kraje: Břeclav, Hodonín a Znojmo. Mimo tato území, která bezprostředně sousedí se státní hranicí, spadá do EUPO i další administrativní celek, který nepřiléhá k hranicím – okres Brno-venkov.

Euroregion Pomoraví (EUPO)

Území EUPO dominují řeky Morava a Dyje, které tvoří jedinou přírodní překážku mezi jednotlivými státy. Téměř výhradně nížinatý charakter euroregionu narušuje pouze předhůří Bílých Karpat v severní části EUPO. Na celkové rozloze euroregionu Pomoraví o 11,5 tis. km² žije přes jeden milión obyvatel. Jižní Morava tvoří celkem 44 % celkové rozlohy, oproti 36 % rakouské části a 20 % slovenské. Obdobně je tomu i u podílu jednotlivých částí na počtu obyvatel. Na české straně žije 54 % obyvatel EUPO, na rakouské 27 % a nejméně – 19 % pak ve slovenské části. Na celkovém počtu 681 obcí (stav ke konci roku 2004) se česká část podílí 64 % (435 obcí), slovenská část 18 % (123 obcí) a rakouská část rovněž 18 % (také 123 obcí).

Regiony Weinviertel, jižní Moravu a Záhorie spojuje dlouhá historická a kulturní tradice. Specifikem česko-rakouského pohraničí a tedy i určitým ideovým základem EUPO je i vysídlenecký charakter území. Odstranění železné opony vrátilo na „mrtvou“ hranici znovu život. Hranice jsou "jizvy dějin" - přeshraniční spolupráce pomáhá zmírňovat nevýhody těchto hranic, překonávat okrajovou polohu hraničních oblastí a zlepšovat životní podmínky obyvatel. Obnovení spolupráce a oživení běžného setkávání mezi rakouskou a českou stranou má silný historicko-ideový podtext.

Hlavními principy přeshraniční spolupráce, které byly navrženy na základě doporučení Asociace evropských hraničních regionů a na základě specifik jižní Moravy jsou ochrana životního prostředí a technické, ekonomické, sociální, regionální, kulturní a sportovní aktivity, zaměřené na rozvoj partnerské spolupráce členských regionů jižní Morava, Záhorie a Weinviertel.

Tradičně agrárně strukturovaný euroregion dává s pomocí programů EU a podpůrných interregionálních prostředků důležité impulsy pro výstavbu hospodářských center. Společné turistické nabídky jsou viditelné ve vinném turismu a národních parcích a biosférických oblastech i v rámci evropských kulturních iniciativ.

Rozvoj euroregionu Pomoraví a přeshraniční spolupráce, podpora koncepčního rozvoje území, rozvoje spolupráce na euroregionální úrovni, zejména v oblasti vědy, školství, zdravotnictví, sociálních služeb, kultury a sportu patří také mezi hlavní priority rozvoje Jihomoravského kraje.

8. Mezikrajské srovnání

Cílem kapitoly „Mezikrajské srovnání“ je kvantifikovat postavení kraje a změnu postavení kraje v období let 2000 – 2004, a to ve čtyřech oblastech: demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro kvantifikaci postavení kraje byl zvolen následující postup. Původně bylo navrženo a roztrženo do jednotlivých okruhů 86 ukazatelů. Na základě dat roku 2000 byly vypočteny korelační koeficienty mezi ukazateli samostatně v rámci každého okruhu (nebyly testovány korelační vazby mezi ukazateli napříč čtyřmi vybranými okruhy a nebyly testovány vazby mezi vývojovými indexy). Byly vyloučeny ukazatele (například hrubý domácí produkt), u nichž korelační koeficient¹⁾ v absolutní hodnotě přesáhl hodnotu 0,8 (stejný jev by mohl mít při ponechání závislých ukazatelů v mezikrajském srovnání několikanásobnou váhu). U více obdobných ukazatelů rozhodovalo, který z nich se používá nejčastěji, jak je dostupný, jakou má vypovídací hodnotu (metodická přesnost výpočtu, schopnost věrohodně zachytit sledovaný jev), popř. na základě variačního koeficientu²⁾ (u ukazatelů se srovnatelnou významností a dostupností se pro zdůraznění rozdílů ponechal ten variabilnější). Zbylých 47 ukazatelů se dále rozdělilo na ukazatele vhodné pro posouzení postavení kraje v celém období (průměr let 2000 – 2004, jedinečná data např. ze sčítání lidu, domů a bytů a z nepravidelných šetření) a využitelné pro posouzení změny postavení kraje v čase (u ukazatelů, které jsou k dispozici v časové řadě).

Váhy ukazatelů byly stanoveny metodou párového srovnávání, a to na třech úrovních (expertní metoda). Na úrovni ústředí ČSÚ se stanovení vah zúčastnilo 8 pracovníků, v krajských reprezentacích ČSÚ více než 100 zaměstnanců a bylo využito i zkušeností 37 externích odborníků. Každý zpracovatel vyplnil pro každý okruh ukazatelů tabulky preferencí (2 = důležitější ukazatel, 1 = stejně důležitý nebo nelze určit, 0 = méně důležitý ukazatel), které byly zprůměrovány za všechny skupiny zpracovatelů. Průměrné preference byly zaokrouhleny na 2 desetinná místa, tj. došlo ke zjemnění určení důležitosti (např. 1,35 = „o něco důležitější“ ukazatel). Po zprůměrování výsledných preferencí za tři výše uvedené skupiny posuzovatelů byly vypočteny váhy ukazatelů jako podíl součtu preferencí pro daný ukazatel k součtu všech preferencí v daném okruhu ukazatelů. Váhy jsou vypočteny zvlášť pro posouzení celkového postavení kraje a zvlášť pro změnu postavení kraje v čase. V časové řadě je k dispozici méně ukazatelů, proto se váhy pro postavení kraje (v tabulkách označené jako „váhy“) liší od vah pro změnu postavení kraje v čase („váhy ČR“).

Ukázka vyplnění zpracovatelem

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i
Ž1		2	0	0	2	2	2	2	2	12
Ž2	0		0	0	0	1	1	0	2	4
Ž3	2	2		0	2	2	2	2	2	14
Ž4	2	2	2		2	2	2	2	2	16
Ž5	0	2	0	0		2	2	2	2	10
Ž6	0	1	0	0	0		1	0	2	4
Ž7	0	1	0	0	0	1		0	2	4
Ž8	0	2	0	0	0	2	2		2	8
Ž9	0	0	0	0	0	0	0	0		0

Výsledná tabulka preferencí za oblast životního prostředí

	Ž1	Ž2	Ž3	Ž4	Ž5	Ž6	Ž7	Ž8	Ž9	Σb _i	Váhy	Váhy ČR
Ž1		1,27	0,93	0,61	0,59	0,61	0,58	0,69	1,03	6,31	0,088	0,094
Ž2	0,73		0,69	0,33	0,32	0,37	0,31	0,36	0,72	3,83	0,053	0,055
Ž3	1,07	1,31		0,76	0,81	0,70	0,66	0,81	1,22	7,34	0,102	0,109
Ž4	1,39	1,67	1,24		1,09	0,87	1,08	1,29	1,52	10,13	0,141	0,154
Ž5	1,41	1,68	1,19	0,91		0,93	1,04	1,26	1,48	9,89	0,137	0,150
Ž6	1,39	1,63	1,30	1,13	1,07		1,14	1,28	1,61	10,56	0,147	0,160
Ž7	1,42	1,69	1,34	0,92	0,96	0,86		1,39	1,53	10,12	0,140	0,153
Ž8	1,31	1,64	1,19	0,71	0,74	0,72	0,61		1,39	8,32	0,115	0,124
Ž9	0,97	1,28	0,78	0,48	0,52	0,39	0,47	0,61		5,50	0,076	x

Z dat bylo nutné vypočítat normované hodnoty³⁾ a určit jejich vzdálenost od antiptima. Jako antiptimum byla stanovena minimální hodnota ukazatele mezi kraji (u ukazatelů pozitivně působících na danou oblast – v tabulce 8.1 označeno jako směr působení s kladným znaménkem) či maximální hodnota mezi kraji (u ukazatelů s negativním směrem působení, u nichž platí „čím více, tím hůře“). Vypočtením vzdálenosti normovaných dat od antiptima v absolutní hodnotě se zajistil stejný směr pohybu všech ukazatelů. Výsledný syntetický ukazatel představuje součet násobků vzdáleností od antiptima a příslušných vah za

¹⁾ podle vzorce
$$r_{xy} = \frac{n \sum x_i y_i - \sum x_i \sum y_i}{\sqrt{n \sum x_i^2 - (\sum x_i)^2} \cdot \sqrt{n \sum y_i^2 - (\sum y_i)^2}}$$
; byla použita funkce MS Excel =CORREL(pole1;pole2)

²⁾ podle vzorce
$$V_K = \frac{s}{x}$$
, kde s je směrodatná odchylka a $\bar{x}$ je průměr

³⁾ Z-transformace
$$Z_{ki} = \frac{x_{ki} - \bar{x}_k}{s_k}$$
, kde k značí jednotku (kraj) a i znak (ukazatel). Takto upravené hodnoty mají

nulový průměr a jednotkovou směrodatnou odchylku a jsou mezi sebou vzájemně porovnatelné.

jednotlivé kraje v každém ze čtyř okruhů. Z tohoto výpočtu vychází i stanovení výsledného pořadí kraje v oblasti demografické, sociální, ekonomické a v oblasti životního prostředí.

Pro celkové hodnocení postavení kraje ve sledovaném období byly vstupními daty průměry hodnot za roky 2000 – 2004 a jedinečná data, která nejsou k dispozici v časové řadě. Pro posouzení změny postavení kraje ve vybraných ukazatelích v letech 2000 – 2004 bylo základem stanovení indexu (podle dostupnosti dat, nejčastěji 2004/2000). Další postup (normování, určení antioptima, vypočtení vzdálenosti v absolutní hodnotě, součet vzdáleností vynásobených váhou a stanovení pořadí kraje v rámci okruhu) se při posuzování celkového postavení kraje a změny postavení kraje v čase nelišil.

Přestože vypočtené hodnoty mají povahu syntetických ukazatelů (zahrnují v sobě vážený vliv jednotlivých proměnných) a měly by tedy mít větší vypovídací hodnotu než samostatné dílčí ukazatele, je třeba k jejich interpretaci přistupovat obezřetně. Výsledná hodnota syntetického ukazatele silně závisí na rozsahu výběru ukazatelů a jejich vypovídací hodnotě (tj. schopnosti věrně kvantifikovat stav a vývoj v daném problémovém okruhu) – ta byla zohledněna i při stanovování vah. Ne všechny problémové okruhy bylo možné statisticky popsat, ať už z důvodu absence těchto údajů v regionálním členění nebo z důvodu vysoké korelace s ostatními ukazateli. S opatrností je třeba přistupovat i k hodnocení vývoje. Kromě zadaného období let 2000 – 2004, které je pro posuzování vývoje velmi krátké, je výsledek ovlivněn samotnou konstrukcí vývojového indexu, vycházejícího z krajních let. Svou roli hraje i vnitřní diferenciací krajů, zejména vliv krajského centra (popř. aglomerace) v sídelní struktuře kraje, která výrazně ovlivňuje hodnotu ukazatele za celý kraj a zčásti zakrývá stav a vývoj v periferních či venkovských oblastech kraje.

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

Okruh Ukazatel		Váha	Váha ČŘ	Směr pús.	Data za roky
Demografický vývoj					
D1	Standardizovaná hrubá míra úmrtnosti (standard: věková struktura ČR)	0,168	0,211	-	2000 - 2004
D2	Přírůstek (úbytek) obyvatelstva stěhováním na 1 000 obyvatel	0,232	0,293	+	2000 - 2004
D3	Index stáří (podíl osob ve věku 65+ k osobám ve věku 0-14 let)	0,295	0,380	-	2000 - 2004
D4	Podíl dětí živě narozených mimo manželství (v %)	0,096	0,116	-	2000 - 2004
D5	Podíl osob 15letých a starších s vysokoškolským vzděláním (v %; SLDB)	0,209	x	+	2001
Sociální vývoj					
S1	Dokončené byty na 1 000 obyvatel	0,054	0,075	+	2000 - 2004
S2	Míra ekonomické aktivity (v %; VŠPS)	0,070	0,096	+	2000 - 2004
S3	Podíl zaměstnaných v primární sféře (v %; VŠPS)	0,048	0,067	-	2000 - 2004
S4	Míra registrované nezaměstnanosti (v %)	0,086	0,120	-	2000 - 2004
S5	Žáci SOŠ s maturitou, gymnázií a VOŠ na 1 000 obyvatel	0,048	0,066	+	2000 - 2004
S6	Průměrné procento pracovní neschopnosti	0,053	0,074	-	2000 - 2004
S7	Lékaři na 1 000 obyvatel	0,057	0,078	+	2000 - 2004
S8	Lůžka v léčebných zařízeních na 1 000 obyvatel	0,050	0,070	+	2000 - 2004
S9	Lůžka v zařízeních sociální péče na 1 000 obyvatel	0,047	0,066	+	2000 - 2003
S10	Nevyřízené žádosti o umístění v domech s pečovatelskou službou na 1 000 obyvatel	0,040	0,055	-	2000 - 2003
S11	Průměrná měsíční výše plného starobního důchodu (v Kč)	0,066	0,091	+	2000 - 2004
S12	Zjištěné trestné činy na 1 000 obyvatel	0,047	0,065	-	2000 - 2004
S13	Sebevraždy na 100 000 obyvatel	0,030	0,042	-	2000 - 2004
S14	Průměrný čistý roční peněžní příjem na 1 člena domácnosti (v Kč; Mikrocensus)	0,083	x	+	2002
S15	Podíl domácností s čistým peněžním příjmem menším než životní minimum (v %; Mikrocensus)	0,075	x	-	2002
S16	Průměrný počet osob v trvale obydleném bytě (SLDB)	0,042	x	-	2001
S17	Podíl bytů v domech postavených v letech 1981 - 2001 (v %; SLDB)	0,033	x	+	2001
S18	Podíl vyjíždějících zaměstnaných osob z obce bydliště celkem (v %; SLDB)	0,048	x	-	2001
S19	Účast voličů ve volbách do zastupitelstev krajů (v %) ¹⁾	0,023	0,031	+	2000, 2004
Ekonomický vývoj					
E1	Průměrná hrubá měsíční mzda (v Kč)	0,120	0,173	+	2000 - 2004
E2	Rozdíl mezi odvětvím s nejvyšší a nejnižší průměrnou měsíční mzdou (v %)	0,066	0,089	-	2000 - 2004
E3	Podnikatelská aktivita (v %; podíl OSVČ na zaměstnaných z VŠPS)	0,100	0,135	+	2000 - 2004
E4	Podíl zemědělské půdy na celkové rozloze území (v %)	x	0,060	+	2000 - 2004
E5	Tržby z průmyslové činnosti na 1 zaměstnance (v tis. Kč, b. c.)	0,101	0,140	+	2000 - 2004
E6	Stavební práce podle dodavatelských smluv podle místa stavby na 1 000 obyvatel (v mil. Kč, b. c.)	0,092	0,125	+	2000 - 2004

¹⁾ v Praze účast ve volbách do zastupitelstva hlavního města Prahy 1998 a 2002

Tab. 8.1 Ukazatele použité v mezikrajském srovnání

dokončení

Okruh Ukazatel		Váha	Váha ČR	Směr pūs.	Data za roky
E7	Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních na 1 000 obyvatel	0,067	0,090	+	2000 - 2004
E8	Registrovaná vozidla na 1 000 obyvatel	0,044	0,056	+	2000 - 2004
E9	Výdaje na výzkum a vývoj na 1 obyvatele (v Kč)	0,095	0,131	+	2001 - 2003
E10	Přijaté dotace celkem na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; obecní rozpočty)	0,074	x	+	2004
E11	Investiční nákupy a související výdaje na 1 000 obyvatel (v tis. Kč; krajské a obecní rozpočty)	0,080	x	+	2004
E12	Podíl osob (15letých a starších), které mají k dispozici PC doma (v %)	0,050	x	+	2003, 2004
E13	Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové rozloze kraje (v %; strukturální šetření)	0,054	x	+	2003
E14	Podíl obyvatel v obcích bez autobusového a železničního spojení (v %)	0,057	x	-	2000
Životní prostředí					
Ž1	Hustota obyvatelstva (v osobách/km ²)	0,088	0,094	-	2000 - 2004
Ž2	Podíl obyvatel v obcích do 300 obyvatel (v %)	0,053	0,055	+	2000 - 2004
Ž3	Podíl lesní půdy na celkové rozloze území (v %)	0,102	0,109	+	2000 - 2004
Ž4	Emise oxidu siřičitého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,141	0,154	-	2000 - 2003
Ž5	Emise oxidu uhelnatého (v t/km ² ; REZZO 1-3)	0,137	0,150	-	2000 - 2003
Ž6	Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 obyvatele (v Kč)	0,147	0,160	+	2000 - 2003
Ž7	Podíl čištěné odpadní vody na celkovém množství vypouštěné odpadní vody (v %)	0,140	0,153	+	2000 - 2004
Ž8	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci (v %)	0,115	0,124	+	2000 - 2004
Ž9	Specifická potřeba vody na 1 obyvatele celkem (v l/den; census veřejných vodovodů a kanalizací)	0,076	x	-	2001

Demografický vývoj

Posuzování demografického vývoje na základě popsaných výpočtů má omezené využití vzhledem k velkému počtu ukazatelů, které byly z původního výběru vyloučeny pro vzájemnou korelaci. Navzdory nízkému počtu ukazatelů (5, z toho 4 v časové řadě) se pořadí v jednotlivých demografických ukazatelích u krajů velmi lišilo, nebyl žádný kraj, který by byl výrazně lepší nebo výrazně horší ve všech ukazatelích, naopak v případě několika krajů se u různých ukazatelů sešly zároveň pozitivní i negativní extrémy. Výsledné pořadí demografického vývoje do značné míry záviselo také na zvolených vahách ukazatelů a zejména na extrémních výkyvech vzdáleností normovaných hodnot od antioptima (především u přírůstku stěhování).

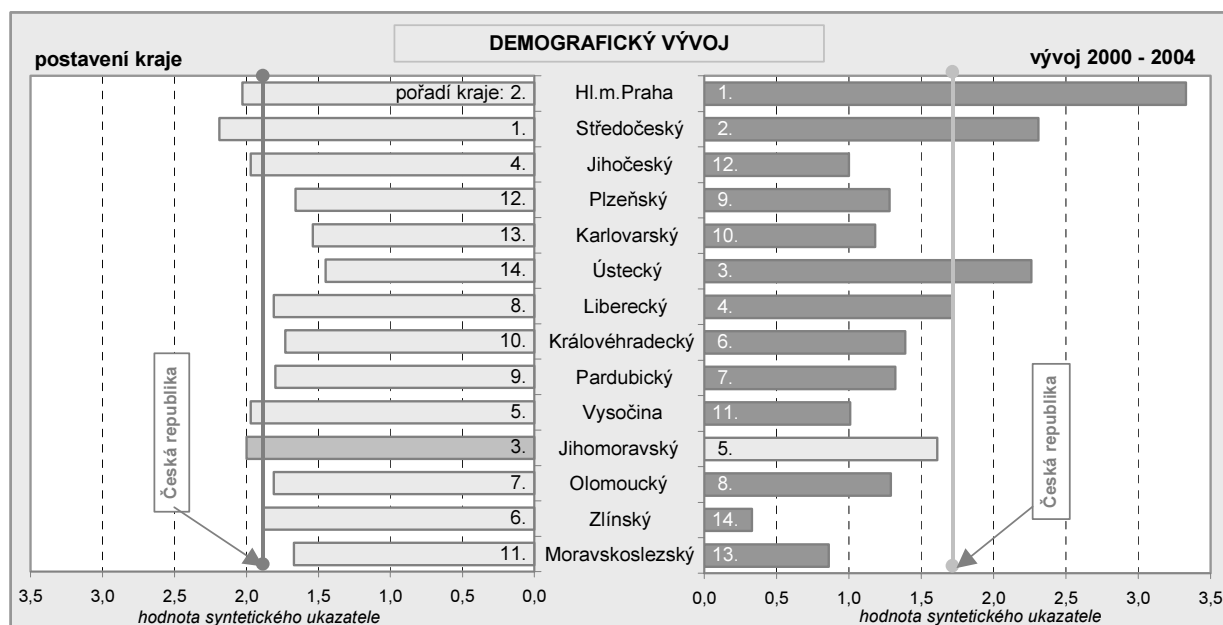
V souhrnném pořadí za demografickou oblast byl vyhodnocen Středočeský kraj jako kraj s nejlepším postavením, a to díky enormně vysokému relativnímu přírůstku stěhování. Tento jev souvisí s celorepublikovým trendem stěhování lidí z velkoměst, v tomto případě z Prahy, ale také se soustředěním obyvatel do oblastí s dobrou dostupností pracovních příležitostí. Hlavní město Praha dosáhlo v přírůstku stěhování druhého nejlepšího výsledku především v důsledku stěhování ze zahraničí. Příznivé hodnoty syntetického ukazatele byly zjištěny kromě Středočeského kraje a Hlavního města Prahy také u krajů Jihomoravského, Jihočeského a Vysočiny. Postavení Hlavního města Prahy ovlivnila zejména nejnížší standardizovaná míra úmrtnosti (což se dá připsat mj. dobře dostupné zdravotní péči) a nejvyšší podíl osob s vysokoškolským vzděláním (tito lidé nacházejí nejlepší uplatnění právě v hlavním městě). Stejně ukazatele se, spolu s relativně nízkým podílem dětí narozených mimo manželství, pozitivně odrazily i v hodnocení Jihomoravského kraje. Základem příznivé hodnoty syntetického ukazatele u Jihočeského kraje byly vyrovnané nadprůměrné výsledky v jednotlivých ukazatelích.

Na základě syntetického ukazatele z oblasti demografie bylo jako nejhorší vyhodnoceno postavení kraje Ústeckého a Karlovarského, v obou případech zejména vlivem nepříznivě vysoké standardizované míry úmrtnosti, vysokého podílu dětí narozených mimo manželství a nízkého podílu vysokoškoláků v populaci. Ústecký kraj přitom dosáhl nejlepší hodnoty v ukazateli s nejvyšší vahou – v indexu stáří, a třetího nejpříznivějšího postavení v přírůstku stěhování; ve zbývajících ukazatelích se však výsledky tohoto kraje řadily k nejhorším. Postavení Karlovarského kraje je výsledkem působení podobných faktorů, na rozdíl od kraje Ústeckého je zde však relativně vysoký příliv cizinců kompenzován negativním saldem vnitřní migrace. Nepříznivá demografická situace je také v krajích Plzeňském, Královéhradeckém a Moravskoslezském. Společným jmenovatelem pro první dva jmenované kraje je nepříznivá věková struktura, v poslední zmiňované kraji pak vyšší úmrtnost doprovázená dlouhodobě negativní bilancí vnitřního stěhování.

Ve vývoji postavení krajů v demografické oblasti v letech 2000 – 2004 si vedle Hlavního města Prahy a Středočeského kraje, kde migrace působila na zpomalení demografického stárnutí, velmi polepšil i kraj Ústecký a Liberecký. Naproti tomu v Karlovarském kraji, který má z hlediska demografie obdobné postavení

jako Ústecký, nebyl vývoj v posledních letech tak příznivý – vinou přetrvávající vysoké úmrtnosti a rychlejší dynamiky populačního stárnutí. Nejméně příznivý demografický vývoj v čase zaznamenal kraj Zlínský a Moravskoslezský, podprůměrné hodnoty však nacházíme ve všech migračně uzavřenějších moravských krajích. Postavení Jihočeského kraje se postupně zhoršovalo zejména vlivem vývoje standardizované úmrtnosti.

Graf 30 Postavení krajů – demografický vývoj

Sociální vývoj

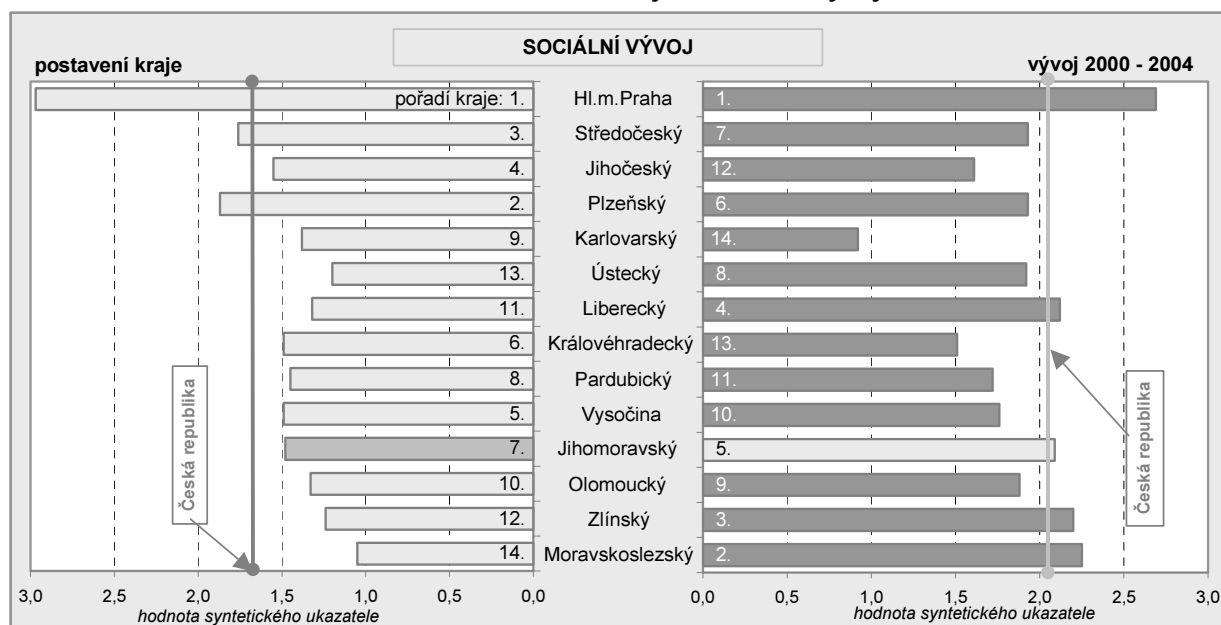
V sociální oblasti se potvrdilo dominantní postavení Hlavního města Prahy; příznivých hodnot syntetického ukazatele dosáhly dále kraje Plzeňský, Středočeský a Jihočeský. Naproti tomu ze sociálního hlediska byla situace nejproblematictější v Moravskoslezském, Ústeckém a Zlínském kraji, nepříznivě je možné hodnotit stav i v krajích Libereckém a Olomouckém. Hlavním faktorem, který ovlivňuje postavení kraje v této oblasti, je situace na trhu práce. Především na ní závisí vývoj příjmové situace domácností, bytové výstavby, ale i dalších ukazatelů.

Hlavní město Praha dosáhlo nejlepší pozice ve 12 z 19 sledovaných ukazatelů. Praha má však v sociální oblasti postavení jen obtížně srovnatelné s ostatními kraji, a to vlivem koncentrované nabídky pracovních příležitostí. Stejný faktor ovlivnil i postavení sousedního Středočeského kraje. Hodnoty syntetického ukazatele u krajů s nejlepším postavením příznivě ovlivnily zejména vysoké příjmy domácností (vč. důchodců), vysoká míra ekonomické aktivity, nadprůměrná intenzita bytové výstavby a příznivé hodnoty ukazatelů v oblasti zdravotnictví. Na nízké úrovni se udržovaly nezaměstnanost a pracovní neschopnost.

Stejně ukazatele (zejména problematická situace na trhu práce) se promítly i do postavení sociálně nejvíce znevýhodněných krajů. Moravskoslezský kraj má nejnižší příjmy domácností na osobu, Ústecký kraj nejvyšší míru nezaměstnanosti a nejnižší relativní počet dokončených bytů, Zlínský pak mj. nejnižší míru ekonomické aktivity a nejvyšší procento pracovní neschopnosti. Zhoršené sociální postavení Olomouckého kraje je výsledkem především vysoké nezaměstnanosti a nízkých příjmů domácností (vč. důchodců). V případě Libereckého kraje mají podstatný vliv relativně nižší kapacity ve zdravotnických a sociálních zařízeních a vyšší kriminalita.

Změna postavení v sociální oblasti mezi roky 2000 a 2004 již tak předvídatelná není. Hlavní město Praha se sice ještě více vzdálilo od ostatních regionů, výraznější posun byl však zaznamenán také v krajích Moravskoslezském, Zlínském a Libereckém, jejichž zaostávání za ostatními kraji se již dále neprohlubovalo. Vývoj Hlavního města Prahy ovlivnilo další zlepšení dostupnosti zdravotní a sociální péče. Moravskoslezský kraj se určitým zvýšením bytové výstavby, poklesem kriminality a procenta pracovní neschopnosti dostal ve srovnání těchto ukazatelů před Ústecký a Zlínský kraj. V Libereckém kraji došlo ke zlepšení úrovně v 11 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase. Nejhorší sociální vývoj v období let 2000 – 2004 zaznamenal Karlovarský kraj, a to nejméně příznivým vývojem ve 4 ze 14 sociálních ukazatelů sledovaných v čase (především ukazatelů trhu práce). Mírné zhoršení sociální situace v porovnání s ostatními kraji zaznamenal i Královéhradecký, Jihočeský a také Pardubický kraj.

Graf 31 Postavení krajů – sociální vývoj

Ekonomický vývoj

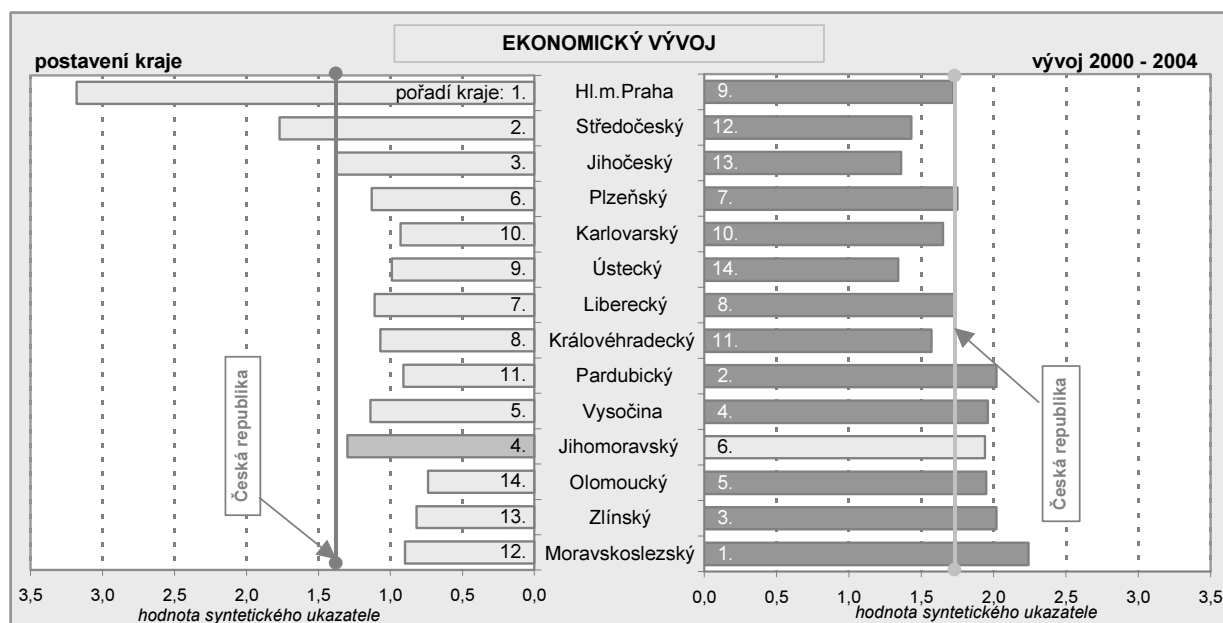
Posuzování ekonomického vývoje je ovlivněno tím, že data z této oblasti jsou dostupná pouze podle sídla podniku a ne podle místa skutečné ekonomické činnosti, což se může ve výsledcích projevit především v méně lidnatých krajích. Ukazatel podíl zemědělské půdy, u kterého jsou údaje k dispozici v časové řadě, byl pro posouzení postavení kraje nahrazen ukazatelem podíl obhospodařované zemědělské půdy ze strukturálního šetření v roce 2003, který má lepší vypovídací hodnotu.

Souhrnné hodnocení postavení krajů svědčí o těsné spjatosti ekonomického vývoje se sociálním a v menší míře i demografickým vývojem. Nejlepší ekonomické postavení zaznamenaly Hlavní město Praha, dále Středočeský a Jihočeský kraj, ale i kraj Jihomoravský, naproti tomu nejhůře na tom byl Olomoucký, Zlínský, Moravskoslezský a Pardubický kraj. Hlavní město Praha dosáhlo nejlepších výsledků v 10 ze 13 sledovaných ekonomických ukazatelů; k tomu přispěla (obdobně jako u Středočeského kraje) zejména průměrná hrubá měsíční mzda, míra podnikatelské aktivity, tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance, objem stavebních prací, výdaje na výzkum a vývoj či podíl osob využívajících doma osobní počítač. Vyšší úroveň mzdové diferenciace představuje jediný ukazatel, kde byla pozice Prahy nepříznivá (tento stav je však výsledkem výrazné segmentace zdejšího pracovního trhu; nadprůměrný výskyt špičkové placených míst souvisí mj. i s mezinárodní funkcí metropole).

Na nepříznivém postavení Olomouckého kraje se podepsala zejména nejnížší průměrná hrubá měsíční mzda, druhá nejnížší míra podnikatelské aktivity, nižší produktivita práce v průmyslu, ale i nejmenší podíl osob, které mají k dispozici doma počítač. Příznivá hodnota syntetického ukazatele Jihočeského kraje je odrazem nadprůměrných výsledků ve většině jednotlivých ukazatelů (např. třetí nejlepší výsledek v případě objemu stavebních prací). Jihomoravský kraj lze charakterizovat relativně vysokými výdaji na výzkum a vývoj na obyvatele, dobrou vybaveností domácností počítačem a výrazně nadprůměrnými objemy přijatých dotací a investičních nákupů z veřejných rozpočtů. Pro ekonomicky nejvíce znevýhodněné kraje jsou kromě nízkých mezd, malé podnikatelské aktivity a slabšího cestovního ruchu typické buď nižší tržby z průmyslové činnosti, nebo nízký objem stavebních prací.

Také z hlediska změny ekonomického postavení mezi rokem 2000 a 2004 nalezneme určité paralely se sociálním vývojem. Výjimku tvořil Pardubický kraj, kde změna k lepšímu v ekonomické oblasti (druhá nejpříznivější) nebyla provázána obdobným vývojem v sociální oblasti (čtvrtý nejhorší výsledek). Ve sledovaném období si nejvíce polepšil kraj Moravskoslezský, Pardubický, Zlínský a také Vysočina. K příznivým změnám došlo u zmíněných krajů zejména v tržbách z průmyslové činnosti a ve výdajích na výzkum a vývoj. K největšímu relativnímu zhoršení došlo u Ústeckého, Jihočeského a Středočeského kraje. Přispělo k tomu v porovnání s ostatními kraji nižší tempo růstu tržeb z průmyslové činnosti a průměrných mezd. Všechny moravské kraje zaznamenaly ve sledovaném období příznivý ekonomický vývoj, ačkoliv stav jejich ekonomiky byl s výjimkou Jihomoravského kraje hodnocen jako podprůměrný.

Graf 32 Postavení krajů – ekonomický vývoj

Životní prostředí

Rozdílná povaha ukazatelů hodnotících životní prostředí způsobila určitou nejednoznačnost výsledků. Pro výraznou většinu krajů je typický souběh jak výrazně pozitivních, tak i negativních výsledků v dílčích ukazatelích, relativně vyrovnaný průběh lze vysledovat pouze u krajů Pardubického a Královéhradeckého. Podle hodnot syntetického ukazatele lze kraje rozdělit do tří skupin: a) kraje s nejvyšší koncentrací ekologických problémů (Moravskoslezský a Ústecký kraj a Hlavní město Praha), b) kraje s nepříznivým stavem životního prostředí (kraje tvořící region soudržnosti Severovýchod, tj. Liberecký, Královéhradecký a Pardubický), c) ostatní kraje s celkově spíše příznivým stavem životního prostředí. Hodnota syntetického ukazatele u všech osmi krajů z třetí skupiny převyšovala ve všech případech úroveň ČR a rozdíly mezi těmito kraji byly zanedbatelné.

Tři kraje s nejméně příznivým životním prostředím jsou vedle vysokého stupně urbanizace znevýhodněny především extrémně vysokými hodnotami měrných emisí (v některých případech převyšujícími celorepublikové hodnoty až desetinásobně). Specifika výhradně městského prostředí Prahy se projevují v porovnání s ostatními kraji kvalitní ekologickou infrastrukturou (čištění odpadních vod, kanalizační a vodovodní síť) podpořenou mj. i významnými investicemi. Dalším charakteristickým rysem je vysoká intenzita využívání zdrojů (např. nejvyšší potřeba vody navzdory relativně vysoké ceně).

Spojícím článkem mezi kraji regionu Severovýchod jsou nízké investice do životního prostředí a dosud méně rozvinutá ekologická infrastruktura. Dílčí environmentální problémy se nevyhýbají ani skupině nejlépe hodnocených krajů, o čemž svědčí např. fakt, že úroveň měrných emisí oxidu siřičitého v celkově nejlépe hodnoceném kraji Karlovarském stále zůstává oproti republikovým hodnotám na téměř dvojnásobné úrovni.

Lze říci, že problémy životního prostředí jsou spíše než na jednotlivé kraje vázány na typ sídelní struktury. Specifikem městského prostředí je zejména horší stav ovzduší, vyšší zatížení automobilovou dopravou, specifické využití ploch (nižší lesnatost, větší hustota zástavby), ve venkovském prostředí je problematickým faktorem nedostatečná rozvinutost ekologické infrastruktury (především v oblasti vodního hospodářství). Tato negativa se promítají do úrovně celých krajů v závislosti na tom, v jakém poměru jsou jednotlivé typy osídlení v dané kraji rozšířeny.

Snižování emisí, ale i další faktory jako zvyšování podílu čištěné odpadní vody způsobily, že nejpříznivější vývoj ve sledovaném období zaznamenal Olomoucký kraj, Liberecký kraj a Hlavní město Praha. Syntetický ukazatel změny postavení u Libereckého kraje byl příznivě ovlivněn i přílivem investic na ochranu životního prostředí. Změnu postavení k horšímu v letech 2000 – 2004 u Středočeského, Moravskoslezského a Pardubického kraje způsobily zejména emise. Poslední dva zmiňované kraje jsou také jedinými případy, kde došlo k souběhu nepříznivého stavu i nepříznivého vývoje, obecně se však neprokázala žádná závislost mezi krátkodobými vývojovými tendencemi a celkovou dosaženou úrovní životního prostředí krajů.

postavení kraje

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

vývoj 2000 - 2004

pořadí kraje: 12. 6. 3. 8. 1. 13. 10. 9. 11. 7. 2. 5. 4. 14.

HL.m.Praha
Středočeský
Jihočeský
Plzeňský
Karlovarský
Ústecký
Liberecký
Královéhradecký
Pardubický
Vysočina
Jihomoravský
Olomoucký
Zlínský
Moravskoslezský

Česká republika

Česká republika

hodnota syntetického ukazatele

hodnota syntetického ukazatele

Syntetický ukazatel postavení krajů v **demografické oblasti** byl u Jihomoravského kraje vyhodnocen jako třetí nejlepší. Nadprůměrných výsledků dosahuje kraj ve standardizované míře úmrtnosti, v podílu dětí narozených mimo manželství (v obou případech jde však o ukazatele s menší vahou) a v podílu vysokoškoláků. Průměrný výsledek dosahuje kraj v přírůstku obyvatel stěhováním. O vyšší umístění v celkovém hodnocení kraj připravilo třetí nejhorší umístění u indexu stárí. Ve srovnání s postavením nejbližších sousedních krajů (Zlínský, Olomoucký, Pardubický a kraj Vysočina - bez Jihočeského kraje, který přece jen má s Jihomoravským krajem nejkratší hranici) vychází umístění kraje vždy nejlépe u ukazatele úmrtnosti, přírůstku stěhováním a podílu vysokoškoláků. Kraj Vysočina byl lépe umístěn u ukazatele podílu narozených dětí mimo manželství, všechny kraje se pak umístily před Jihomoravským v indexu stárí.

V **sociální oblasti** se Jihomoravský kraj zařadil spolu se svými sousedy do skupiny krajů s poměrně nepříznivým stavem (syntetický ukazatel kraj řadí na 7. místo, ze sousedů jej předstihl jen kraj Vysočina s 5. místem). Z 19 hodnocených ukazatelů se kraj pouze jednou umístil na první pozici, na druhém pólu pak dvakrát zaujal 12. místo. Nadprůměrné výsledky vykazuje kraj zejména v bytové výstavbě, podílu žáků na středních školách s maturitou a počtu lékařů na tisíc obyvatel. Dále v oblasti žádostí o umístění do domů s pečovatelskou službou, v počtu sebevražd a také v oblasti dojížděky do zaměstnání. Naopak k nejhorším umístěním patří 12. místo u ukazatele míry ekonomické aktivity a u počtu osob v obydleném bytě, 11. místo u míry registrované nezaměstnanosti. Desáté místo bylo zaznamenáno třikrát – u průměrného procenta pracovní neschopnosti, u příjmů domácností na osobu (podle Mikrocensu 2002) a podílu bytů v domech postavených za posledních 20 let (podle údajů ze sčítání).

Ekonomické postavení Jihomoravského kraje bylo čtvrté nejlepší, ze sousedních krajů je srovnatelné jen umístění kraje Vysočina na 5. místě, když Olomoucký kraj se umístil dokonce na místě posledním. K pozitivnímu hodnocení Jihomoravského kraje nejvíce přispívají již v první části zmíněné vysoké výdaje na výzkum a vývoj na obyvatele, dobrá vybavenost domácností počítačem a výrazně nadprůměrné objemy přijatých dotací a investičních nákupů z veřejných rozpočtů. Průměrné hodnocení kraj vykazoval u podnikatelské aktivity, průměrných mezd a objemu stavebních prací. Průměrná úroveň automobilizace je kompenzována prvenstvím v dopravní obslužnosti. Nepříznivě vyšel Jihomoravský kraj z hodnocení tržeb

z průmyslové činnosti na zaměstnance – až 13. místo mezi kraji stejně jako u ukazatele rozdílnosti odměňování mezi odvětvími.

Ekonomický vývoj byl ve sledovaném období v Jihomoravském kraji šestý nejpříznivější. Čtyři sousední kraje se však dynamikou změn v této oblasti umístily lépe. Nadprůměrně se zvýšily hrubé měsíční mzdy a návštěvnost ubytovacích zařízení, zrychlené tempo růstu vykázaly i tržby z průmyslové činnosti na zaměstnance, tedy ukazatele, které byly jako stavové hodnoceny spíše podprůměrně.

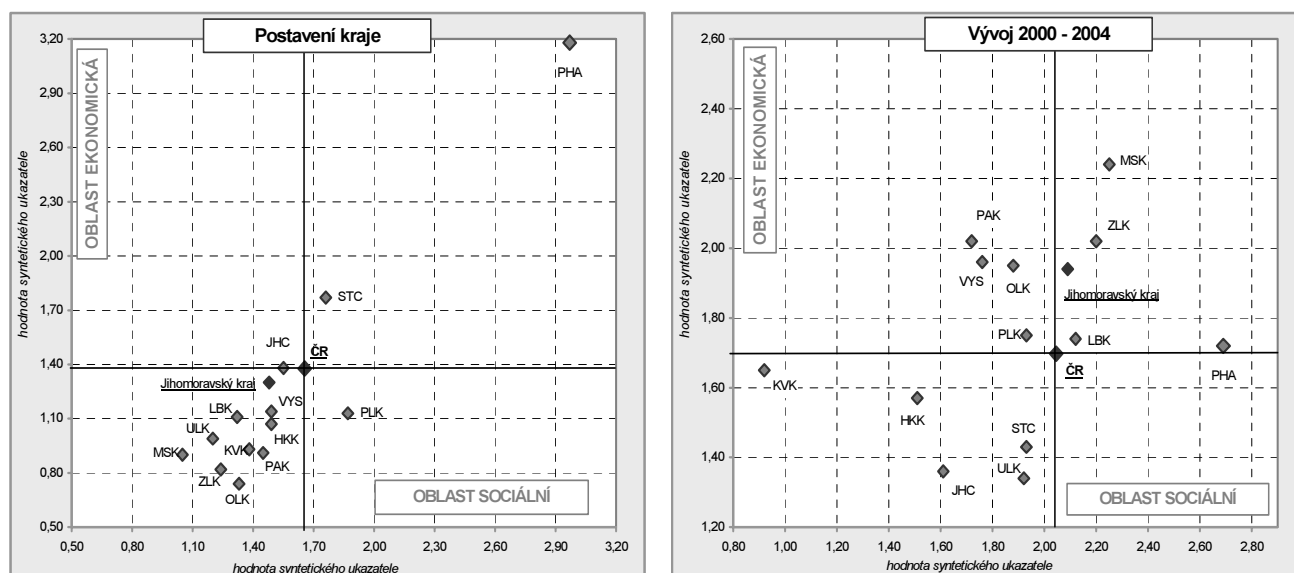
V oblasti **životního prostředí** dosáhl Jihomoravský kraj druhého nejlepšího výsledku syntetického ukazatele, a to za Karlovarským krajem. Ze sousedních krajů byla nejméně příznivá situace v Pardubickém kraji, který byl čtvrtý nejhorší. Ke kladnému hodnocení přispělo prvenství u emisí, nadprůměrné investice na ochranu prostředí na obyvatele a vysoký podíl čištěných odpadních vod (všechno to jsou ukazatele s relativně vysokou váhou). Celkové postavení výrazně nezhoršily ani ukazatele nepříznivé hustoty obyvatel a nízký podíl lesní půdy (shodně bylo dosaženo 12. místo) právě pro nižší relativní váhu těchto ukazatelů.

V letech 2000 až 2004 zaznamenal Jihomoravský kraj v oblasti životního prostředí pouze průměrné tempo změn. Celkové 8. místo je důsledek toho, že se nedaří zvyšovat podíl lesní půdy a snižovat emise oxidu siřičitého (poslední místa v hodnocení změny), dále snižovat emise oxidu uhelnatého a zvyšovat podíl čištěné odpadní vody (shodně 11. místo). Jsou to však ukazatele, které u stavových hodnot dosahovaly ve srovnání s ostatními kraji nadprůměrných výsledků. Olomoucký kraj se v dynamice změn v této oblasti umístil na prvním místě.

V **souhrnném pohledu** se ukázalo postavení Jihomoravského kraje ve vybraných ukazatelích čtyř sledovaných okruhů jako nadprůměrné. U žádného z téměř 50 ukazatelů nedosáhl kraj extrémně negativního výsledku, ve většině rozhodujících ukazatelů (tj. s vyšší váhou na celkovém hodnocení) byla dosažena či předstížena úroveň celé ČR. Výjimku tvoří některé ukazatele sociální oblasti jako míra ekonomické aktivity, míra nezaměstnanosti a podíl domácností s nízkými příjmy, v ekonomické oblasti pak jen průměrná úroveň mezd. Lepší než průměrné se jeví tendence krátkodobého vývoje – dynamiky změn ve sledovaných oblastech za poslední čtyři roky (zachycené čtyřmi desítkami ukazatelů).

V porovnání s nejbližšími sousedními kraji lze v obecné rovině konstatovat relativně lepší postavení Jihomoravského kraje v dosaženém stavu v jednotlivých oblastech. Stejně je možno hodnotit i příznivější dynamiku základních vývojových tendencí kraje. Výjimku představuje vyšší dynamika sousedních krajů v ekonomické oblasti, tempo změn v sociální oblasti ve Zlínském kraji a dynamika změn v životním prostředí v Olomouckém kraji.

Graf 34 Postavení Jihomoravského kraje v ekonomické a sociální oblasti a jeho vývoj

Tab. 8.2 Postavení kraje v celém sledovaném období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,89	2,03	2,19	1,97	1,66	1,54	1,45	1,81	1,73	1,80	1,97	2,00	1,81	1,89	1,67
Pořadí														
x	2	1	4	12	13	14	8	10	9	5	3	7	6	11
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,65	2,97	1,76	1,55	1,87	1,38	1,20	1,32	1,49	1,45	1,49	1,48	1,33	1,24	1,05
Pořadí														
x	1	3	4	2	9	13	11	6	8	5	7	10	12	14
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,38	3,18	1,77	1,38	1,13	0,93	0,99	1,11	1,07	0,91	1,14	1,30	0,74	0,82	0,90
Pořadí														
x	1	2	3	6	10	9	7	8	11	5	4	14	13	12
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,41	1,94	2,49	2,58	2,46	2,75	1,85	2,29	2,31	2,17	2,49	2,60	2,52	2,56	1,64
Pořadí														
x	12	6	3	8	1	13	10	9	11	7	2	5	4	14

Tab. 8.3 Změna postavení kraje během sledovaného období

Česká republika	Hl. m. Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký	Královéhradecký	Pardubický	Vysočina	Jihomoravský	Olomoucký	Zlínský	Moravskoslezský
Demografický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,68	3,33	2,31	1,00	1,28	1,18	2,26	1,72	1,39	1,32	1,01	1,61	1,29	0,33	0,86
Pořadí														
x	1	2	12	9	10	3	4	6	7	11	5	8	14	13
Sociální vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
2,05	2,69	1,93	1,61	1,93	0,92	1,92	2,12	1,51	1,72	1,76	2,09	1,88	2,20	2,25
Pořadí														
x	1	7	12	6	14	8	4	13	11	10	5	9	3	2
Ekonomický vývoj														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,70	1,72	1,43	1,36	1,75	1,65	1,34	1,74	1,57	2,02	1,96	1,94	1,95	2,02	2,24
Pořadí														
x	9	12	13	7	10	14	8	11	2	4	6	5	3	1
Životní prostředí														
Hodnota syntetického ukazatele														
1,54	2,24	1,36	1,52	1,40	1,95	1,76	2,34	1,81	1,39	1,79	1,72	2,59	1,70	1,30
Pořadí														
x	3	13	10	11	4	7	2	5	12	6	8	1	9	14

Tab. 8.4 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - postavení kraje v celém sledovaném období¹⁾

	Váha	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,168	1	11	7	9	13	14	10	3	6	4	2	8	5	12
D2	0,232	2	1	5	4	8	3	7	12	11	9	6	13	10	14
D3	0,295	14	10	6	13	2	1	4	11	8	5	12	7	9	3
D4	0,096	7	6	5	10	14	13	12	8	4	1	3	9	2	11
D5	0,209	1	11	5	4	13	14	9	8	10	12	2	3	7	6
Sociální vývoj															
S1	0,054	2	1	6	3	12	14	11	9	5	7	4	10	8	13
S2	0,070	2	6	7	4	1	5	3	8	9	10	12	11	14	13
S3	0,048	1	8	13	9	3	5	4	10	11	14	7	12	6	2
S4	0,086	1	5	2	3	10	14	6	4	8	7	11	12	9	13
S5	0,048	1	14	2	11	12	10	13	7	4	6	3	8	5	9
S6	0,053	1	2	5	6	3	4	12	9	8	7	10	11	14	13
S7	0,057	1	14	7	3	6	11	9	5	10	13	2	4	12	8
S8	0,050	1	12	11	2	14	4	13	5	10	3	7	8	9	6
S9	0,047	14	11	12	9	4	1	13	8	5	10	7	3	2	6
S10	0,040	2	4	12	3	6	8	13	14	7	9	1	11	5	10
S11	0,066	1	4	10	5	6	3	7	9	11	14	8	13	12	2
S12	0,047	14	11	6	7	10	13	12	4	3	1	9	5	2	8
S13	0,030	5	3	9	13	11	12	8	6	4	1	2	14	10	7
S14	0,083	1	2	5	3	6	11	4	9	12	8	7	13	10	14
S15	0,075	1	4	5	2	13	12	9	7	8	3	10	6	14	11
S16	0,042	1	8	8	4	3	2	5	6	11	13	12	10	14	6
S17	0,033	14	1	6	7	9	11	13	8	3	4	10	5	2	12
S18	0,048	1	14	9	8	6	4	2	7	12	11	5	10	13	3
S19	0,023	1	10	8	5	14	13	9	4	2	3	7	11	6	12
Ekonomický vývoj															
E1	0,097	1	2	8	4	12	5	6	9	11	13	7	14	10	3
E2	0,054	12	14	2	11	1	8	4	7	9	3	13	5	10	6
E3	0,082	1	2	6	10	8	12	3	4	9	11	7	13	5	14
E5	0,083	3	1	7	6	14	2	10	11	4	9	13	12	8	5
E6	0,076	1	9	3	2	5	6	12	4	10	13	8	7	14	11
E7	0,055	1	10	5	6	2	13	3	4	12	9	7	11	8	14
E8	0,036	4	3	2	1	12	10	8	5	7	6	9	11	13	14
E9	0,077	1	2	8	9	14	13	5	11	4	12	3	10	6	7
E10	0,071	1	11	7	14	10	3	5	13	9	6	2	8	12	4
E11	0,055	1	5	2	4	8	13	10	14	7	6	3	12	9	11
E12	0,061	1	4	7	10	12	13	9	11	6	3	2	14	8	5
E13	0,056	1	5	8	9	13	11	14	6	3	2	4	7	12	10
E14	0,066	1	6	8	13	10	11	7	5	14	4	1	1	12	9
Životní prostředí															
Ž1	0,088	14	5	1	2	4	11	9	7	6	3	12	8	10	13
Ž2	0,053	14	3	2	4	11	10	8	6	5	1	9	7	12	13
Ž3	0,102	14	13	5	4	2	10	1	8	11	9	12	7	3	6
Ž4	0,141	11	9	3	5	13	14	6	7	10	2	1	4	8	12
Ž5	0,137	13	10	2	6	7	12	11	8	9	3	1	5	4	14
Ž6	0,147	1	4	8	11	3	2	14	13	10	9	5	6	7	12
Ž7	0,140	1	3	13	6	2	14	10	9	8	12	4	7	5	11
Ž8	0,115	1	14	3	8	2	4	12	10	13	9	6	11	7	5
Ž9	0,076	14	4	5	11	13	12	10	8	6	3	7	1	2	9

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

Tab. 8.5 Pořadí krajů v jednotlivých ukazatelích - změna postavení kraje během sledovaného období¹⁾

	Váha ČR	Hl. m. Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeň- ský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký	Králo- véhra- decký	Pardu- bický	Vysoči- na	Jihomo- ravský	Olo- moucký	Zlínský	Morav- skoslez- ský
Demografický vývoj															
D1	0,211	4	9	13	11	14	2	3	10	8	6	5	1	12	7
D2	0,293	1	2	7	10	3	4	13	6	11	9	5	14	12	8
D3	0,380	2	1	9	5	12	3	4	6	7	11	8	10	13	14
D4	0,116	4	6	12	7	1	2	3	10	11	14	8	9	13	5
Sociální vývoj															
S1	0,075	2	1	3	7	6	12	4	11	10	8	5	13	14	9
S2	0,096	8	3	11	9	14	1	2	13	7	5	10	12	6	4
S3	0,067	1	6	4	3	14	2	13	5	8	7	10	12	9	11
S4	0,120	8	3	9	5	14	1	12	13	6	10	7	2	11	4
S5	0,066	7	14	13	8	12	4	11	10	2	9	6	5	3	1
S6	0,074	10	13	14	11	9	4	5	6	7	12	3	8	2	1
S7	0,078	1	14	13	6	10	5	9	8	2	12	11	7	3	4
S8	0,070	4	13	6	11	14	12	1	9	10	3	7	8	2	5
S9	0,066	1	14	12	3	13	11	2	7	6	9	4	10	8	5
S10	0,055	3	10	12	4	13	6	1	7	14	9	5	2	8	11
S11	0,091	1	2	4	8	11	14	3	5	10	12	6	9	7	13
S12	0,065	9	1	5	13	12	14	11	10	7	8	6	3	2	4
S13	0,042	2	8	12	10	1	13	5	7	14	9	3	11	4	6
S19	0,031	4	1	6	8	9	10	3	2	5	7	12	14	13	11
Ekonomický vývoj															
E1	0,173	7	13	14	6	10	12	3	9	5	1	2	4	11	8
E2	0,089	10	7	9	6	14	5	2	1	12	13	11	4	3	8
E3	0,135	12	1	6	13	5	9	11	3	14	10	7	2	4	8
E4	0,060	14	9	7	5	12	10	4	3	6	8	11	13	2	1
E5	0,140	13	8	12	9	11	14	7	10	1	6	3	4	2	5
E6	0,125	4	10	8	1	3	7	9	13	6	11	5	14	12	2
E7	0,090	1	7	5	3	12	14	13	10	9	8	2	6	4	11
E8	0,056	2	9	11	13	5	7	8	12	10	14	6	4	3	1
E9	0,131	9	14	6	13	2	8	12	10	5	3	11	7	4	1
Životní prostředí															
Ž1	0,094	5	14	12	11	13	9	10	8	7	6	4	1	3	2
Ž2	0,055	8	13	11	9	4	14	2	7	12	5	10	6	3	1
Ž3	0,109	2	8	3	12	7	4	10	11	6	5	14	1	13	9
Ž4	0,154	2	10	8	11	3	6	1	7	13	5	14	4	9	12
Ž5	0,150	2	13	5	3	1	12	6	9	8	10	11	4	7	14
Ž6	0,160	14	6	10	11	12	13	2	3	9	4	1	7	5	8
Ž7	0,153	8	5	12	13	4	1	3	7	9	14	11	2	10	6
Ž8	0,124	12	2	7	6	13	11	5	10	9	1	4	3	8	14

¹⁾ seznam ukazatelů je uveden v tab. 8.1

9. Závěr

V jednotlivých kapitolách zpracovaného materiálu je zachycen stav a vývoj Jihomoravského kraje v demografické, sociální, ekonomické a enviromentální oblasti v letech 2000 až 2004. Poslední část přináší mezikrajské srovnání a zhodnocení postavení Jihomoravského kraje v České republice. Z charakteristik jednotlivých částí lze stručně shrnout kladné či záporné stránky zjištěného stavu a tendencí v Jihomoravském kraji.

Pozitiva:

- **v demografické oblasti** se v roce 2003 a 2004 zvýšil počet obyvatel kraje zásluhou stěhování
- průměrný věk se zvyšoval u mužů i žen
- naděje dožití žen při narození v Jihomoravském kraji byla ve sledovaném období nejvyšší v porovnání s ostatními kraji České republiky
- nástupem generace matek ze silných populačních ročníků se příznivě vyvíjely ukazatele porodnosti, klesal počet potratů
- v roce 2004 bylo v kraji dosaženo nejnižší úrovně kojenecké úmrtnosti v České republice
- podíl vysokoškolsky vzdělaných osob převyšoval podle údajů SLDB 2001 republikový průměr
- **v sociální oblasti** pokles průměrného počtu členů domácnosti přispěl ke zvyšování úrovně bydlení, vybavení domácností a jednotlivců informačními a komunikačními technologiemi bylo nadprůměrné
- klesal počet nezaměstnaných absolventů škol a mladistvých, zvyšoval se počet volných pracovních míst pro občany se zdravotním postižením
- zvyšoval se počet studentů středních odborných škol, gymnázií, vyšších odborných škol i škol vysokých, snížení počtu žáků na jednu třídu v základním školství přispělo k možnému zkvalitnění parametrů vzdělávacího procesu
- ve zdravotnictví rostl počet lékařů na 1 000 obyvatel, rostl počet samostatných ordinací lékařů – specialistů, průměrná délka ošetřovací doby v nemocnicích se zkrátila, vzrostlo využití lůžkového fondu nemocnic
- vzrostl počet bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou, zvýšil se počet míst v domovech důchodců a v tzv. ostatních zařízeních sociální péče
- v oblasti obecné kriminality poklesl počet zjištěných trestných činů
- **v ekonomické oblasti** regionální hrubý domácí produkt celkem a v přepočtu na jednoho obyvatele trvale rostl, stejně tak se zvyšoval i podíl kraje na HDP za Českou republiku
- objem čistého disponibilního důchodu domácnosti na jednoho obyvatele byl v roce 2004 čtvrtý nejvyšší v České republice
- čtvrté místo Jihomoravský kraj zaznamenal i v objemu přímých zahraničních investic (v úhrnu za roky 2000 až 2003)
- v oblasti podnikatelské aktivity rostl počet ekonomických subjektů malého a středního podnikání, prvenství Jihomoravský kraj dosáhl v počtu a podílu zemědělských subjektů
- v oblasti zemědělství měl kraj nejvyšší procento obhospodařovatelné půdy a nejvyšší stupeň zornění, výsadní postavení ve vinařství bylo doprovázeno rozvojem ovocnářství, v živočišné výrobě byl kraj na prvním místě v chovu prasat
- průmyslová výroba patřila ke stěžejním odvětvím a na hrubé přidané hodnotě kraje se podílela jednou čtvrtinou, růst tržeb z průmyslové činnosti byl mírně nadprůměrný
- stavebnictví zaznamenalo vysoké tempo růstu stavebních prací a růst produktivity práce, v mezikrajském srovnání dosáhl kraj druhého nejvyššího podílu tohoto odvětví na tvorbě hrubé přidané hodnoty kraje
- intenzitou bytové výstavby v úhrnu za sledované období byl kraj na čtvrtém místě v České republice, z úhrnu dokončených bytů připadl nejvyšší podíl na byty v rodinných domech
- v oblasti dopravní obslužnosti měly všechny obce dostupné autobusové nebo železniční spojení
- v oblasti cestovního ruchu vzrostl počet příjezdů hostů
- výdaje na výzkum a vývoj v přepočtu na jednoho obyvatele kraje byly třetí nejvyšší v České republice
- **v oblasti životního prostředí** držel Jihomoravský kraj v rámci České republiky primát v nejnižší plošné hustotě emisí, kvalita ovzduší se dlouhodobě zlepšovala
- plynofikace obcí byla vysoce nadprůměrná, zvyšoval se podíl obcí napojených na veřejnou vodovodní a kanalizační síť
- produkce odpadů se snižovala, snižoval se i objem odpadů ukládaných na skládky
- objem investic na ochranu životního prostředí v přepočtu na jednoho obyvatele byl nadprůměrný a ve sledovaném období vykazoval vysoké tempo růstu

Negativa:

- **v demografické oblasti** až do roku 2002 pokračovalo snižování počtu obyvatel Jihomoravského kraje, snižování podílu obyvatelstva ve věku do 14 let působilo na růst indexu stárání, podle projekce obyvatelstva lze očekávat pokles počtu obyvatel a další stárnutí populace
- počet sňatků klesal, ovšem rostl podíl dětí narozených mimo manželství
- počet rozvodů se každoročně zvyšoval
- příčinám úmrtí dlouhodobě vévodily nemoci oběhové soustavy
- **v sociální oblasti** zaznamenal nárůst počet cenзовých domácností neúplných rodin, zejména neúplných rodin se závislými dětmi
- podle výsledků Mikrocenzu 2002 byly domácnosti Jihomoravského kraje výši čistých peněžních příjmů v pořadí mezi kraji až na osmém místě a pod republikovým průměrem, byl zde pátý nejvyšší podíl nejchudších domácností (pod životním minimem)
- mezi vybaveností domácností úplných a neúplných rodin byl výrazný rozdíl, především u neúplných rodin s dětmi
- míra ekonomické aktivity obyvatelstva klesala
- výše průměrných mezd zaostávala za republikovým průměrem, mezi odvětvími přetrvává výrazná mzdová diferenciace
- v oblasti trhu práce se zvyšoval počet neumístěných uchazečů o zaměstnání, rostla registrovaná míra nezaměstnanosti, přetrvával vysoký počet uchazečů na jedno volné pracovní místo, nezaměstnanost v regionech se výrazně lišila
- ve školství pokles počtu dětí a žáků doprovázel pokles počtu mateřských a základních škol, počet učňů stagnoval
- průměrné procento pracovní neschopnosti kolísalo, zvyšovala se však průměrná doba trvání jednoho případu pracovní neschopnosti
- přes rozšiřování sítě zařízení sociální péče kapacity nedostačují, počet neuspokojených žadatelů se zvýšil
- počet příjemců důchodů se zvyšoval, průměrný starobní důchod byl ve srovnání s průměrem za Českou republiku dlouhodobě nižší
- **v ekonomické oblasti** hodnota vývozu zboží z Jihomoravského kraje přepočtená na jednoho obyvatele byla v roce 2004 druhá nejnižší v České republice
- z pohledu makroekonomiky byly přímé zahraniční investice směřovány téměř ze tří čtvrtin do jednoho okresu – Brno-města
- počet registrovaných ekonomických subjektů na 1 000 obyvatel (intenzita podnikatelské aktivity) je v kraji průměrná, výrazně vzrostl počet subjektů s pozastavenou nebo přerušenou činností
- nepříznivé přírodní vlivy se v zemědělství promítly do celkové sklizně a nižších hektarových výnosů v roce 2000 a 2003
- produktivita práce z tržeb průmyslové povahy v přepočtu na jednoho zaměstnance sice zaznamenala výrazný nárůst, přesto svou hodnotou patřila v mezikrajském srovnání k nejnižším
- pořizovacích hodnoty bytů se dále zvyšovaly, intenzita bytové výstavby se mezi regiony podstatně lišila
- hustota silniční a železniční sítě (přepočet na velikost území) je podprůměrná
- v oblasti cestovního ruchu poklesl počet přenocování, zkrátila se průměrná doba pobytu a snížilo se procento využití lůžek
- **v oblasti životního prostředí** byl vyhodnocen současný stav jakosti povrchových vod v kraji jako nevyhovující, podíl obcí napojených na kanalizaci s napojením na čističku odpadních vod je v porovnání s průměrem za Českou republiku nižší
- produkce odpadů z hospodářské činnosti v přepočtu na 1 000 Kč regionálního hrubého domácího produktu o pětinu převyšovala republikový průměr

Z mezikrajského srovnání provedeného prostřednictvím syntetických ukazatelů vyplynula velice dobrá pozice mezi ostatními kraji v oblasti životního prostředí a v oblasti demografie, mírně nadprůměrné postavení v ekonomické oblasti a pouze průměrné postavení v sociální oblasti. Při hodnocení tempa změn daných oblastí Jihomoravský kraj dosahoval v oblasti demografické a sociální pozice mírně nadprůměrné, v oblasti ekonomické a v oblasti životního prostředí pozice spíše průměrné.

Tabulková část

Tab. 1. Postavení Jihomoravského kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

	Měřicí jednotka	Jihomoravský kraj		Podíl na ČR v %			
		2000	2004	2000		2004	
Území, osídlení (k 31. 12.)							
Rozloha	km ²	7 066	7 067	9,0		9,0	
Počet obcí		647	647	10,4		10,4	
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	159,6	158,9	1)	129,7	1)	129,4
Podíl městského obyvatelstva	%	63,4	63,2	1)	70,9	1)	70,2
Obyvatelstvo							
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	1 127 987	1 123 201	11,0		11,0	
Na 1 000 obyvatel							
živě narození	‰	8,4	9,5	1)	8,4	1)	9,6
zemřelí	‰	10,6	10,3	1)	10,6	1)	10,5
Průměrný věk (k 31. 12.)	roky	39,0	40,0	1)	39,0	1)	39,8
muži	roky	37,2	38,3	1)	37,2	1)	38,2
ženy	roky	40,6	41,7	1)	40,6	1)	41,3
Naděje dožití při narození							
muži	roky	71,90	72,92	1)	71,90	1)	72,29
ženy	roky	78,67	79,61	1)	78,67	1)	78,77
Bydlení							
Dokončené byty		3 118	3 842	12,4		11,9	
na 1 000 obyvatel		2,7	3,4	1)	2,5	1)	3,2
Zaměstnanost a mzdy							
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	521,3	509,1	11,0		10,8	
primární sektor	%	5,6	5,1	1)	5,1	1)	4,3
sekundární sektor	%	38,8	38,5	1)	39,5	1)	39,2
terciární sektor	%	55,6	56,4	1)	55,4	1)	56,5
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	12 088	16 226	1)	13 614	1)	18 035
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	9 869	12 614	1)	10 300	1)	13 171
průmysl	Kč	12 450	16 026	1)	13 589	1)	17 503
stavebnictví	Kč	12 830	16 991	1)	13 531	1)	18 071
Nezaměstnanost (k 31. 12.)							
Neumístění uchazeči o zaměstnání	osoby	54 005	66 207	11,8		12,2	
Volná pracovní místa	místa	4 396	3 448	8,4		6,7	
Registrovaná míra nezaměstnanosti	%	9,35	2) 11,56	1)	8,78	1) 2)	10,33
Školství							
Děti, žáci, studenti škol (denní studium)							
mateřských	osoby	31 449	30 624	11,2		10,9	
základních	osoby	116 229	100 060	11,0		10,9	
gymnázií	osoby	17 593	18 174	12,8		12,8	
středních odborných	osoby	21 235	22 496	10,8		10,8	
středních odborných učilišť	osoby	22 066	21 473	12,5		12,2	
vyšších odborných	osoby	2 593	3 108	11,4		12,4	
Zdravotnictví							
Lékaři celkem	osoby	4 642	4 785	12,1		11,9	
na 1 000 obyvatel	osoby	4,1	4,3	1)	3,7	1)	4,0
z toho v nestátních zařízeních	osoby	2 625	3 315	10,0		10,2	
Nemocnice		25	23	11,8		11,7	
lůžka		8 240	8 028	12,2		12,3	
na 1 000 obyvatel		7,2	7,2	1)	6,6	1)	6,4
Počet nemocensky pojištěných	osoby	498 511	488 910	11,0		11,1	
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,958	6,161	1)	6,455	1)	5,857

Tab. 1. Postavení Jihomoravského kraje v České republice ve vybraných ukazatelích

dokončení

	Měřicí jednotka	Jihomoravský kraj		Podíl na ČR v %	
		2000	2004	2000	2004
Sociální zabezpečení					
Místa v zařízeních sociální péče celkem	místa	8 267	9 033	11,1	11,4
Příjemci důchodů celkem	osoby	294 673	301 175	11,5	11,5
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 070	7 004	¹⁾ 6 169	¹⁾ 7 118
starobní	Kč	6 215	7 189	¹⁾ 6 292	¹⁾ 7 270
Kriminalita					
Zjištěné trestné činy		36 593	32 008		9,1
na 1 000 obyvatel		32,2	28,5	¹⁾ 38,1	¹⁾ 34,4
Dopravní nehody, požáry					
Dopravní nehody celkem		20 416	18 911	9,7	9,6
na 1 000 obyvatel		18,0	16,8	¹⁾ 20,6	¹⁾ 19,3
Usmrcené osoby		121	122	9,1	10,0
Těžce zraněné osoby		512	415	9,3	8,5
Požáry celkem		2 090	1 946	10,0	9,2
Makroekonomické ukazatele					
Hrubý domácí produkt	mil. Kč	214 576	285 855	10,0	10,3
na 1 obyvatele	Kč	188 773	254 684	¹⁾ 209 302	¹⁾ 271 161
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě					
primární	%	4,7	3,9	¹⁾ 3,9	¹⁾ 3,3
sekundární	%	35,2	36,1	¹⁾ 38,5	¹⁾ 37,9
terciární	%	60,1	60,0	¹⁾ 57,6	¹⁾ 58,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	51 247	70 090	¹⁾ 57 913	¹⁾ 72 873
Organizační struktura					
Počet registrovaných subjektů		221 294	252 506	10,8	10,7
obchodní společnosti		25 785	30 406	12,6	12,4
fyzické osoby		180 422	201 508	10,7	10,7
Zemědělství					
Osevní plochy celkem (k 31. 5.)	ha	358 045	322 395	11,9	12,1
Sklizeň: obiloviny celkem	t	785 289	1 245 082	12,2	14,2
brambory celkem	t	101 785	56 047	6,9	6,5
Hospodářská zvířata (k 1. 4. následujícího roku)					
skot celkem	kusy	94 640	75 511	6,0	6,1
prasata celkem	kusy	560 084	433 761	16,1	15,1
Průmysl (podniky s 20 a více zaměstnanci)					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	117 529	108 445	10,1	9,6
Tržby za prodej výrobků a služeb průmyslové povahy	mil. Kč b. c.	151 241	162 544	8,2	6,9
Stavebnictví					
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	21 150	20 127	12,8	12,7
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	23 484	35 568	12,2	12,8
Cestovní ruch					
Hromadná ubytovací zařízení celkem		483	490	6,5	6,4
lůžka		35 097	30 168	8,0	7,0
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	902 732	1 014 514	8,3	8,3
z toho cizinci	osoby	319 016	345 930	6,7	5,7
Podíl chráněných území na rozloze	%	.	7,0	.	¹⁾ 15,9
Měrné emise (REZZO 1 - 3)					
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,47	³⁾ 0,55	¹⁾ 3,26	¹⁾ ³⁾ 2,86
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,67	³⁾ 0,65	¹⁾ 2,06	¹⁾ ³⁾ 2,06
oxid uhelnatý CO	t/km ²	1,00	³⁾ 0,85	¹⁾ 4,05	¹⁾ ³⁾ 3,46

¹⁾ průměr ČR

²⁾ v metodice platné do 30.6.2004

³⁾ údaj roku 2003

Jednotlivé ukazatele metodicky navazují na údaje publikované v příslušných kapitolách analýzy

Tab. 2. Vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 - 2004

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Území, osídlení (k 31. 12.)						
Výměra půdy celkem	ha	706 547	706 570	706 545	706 562	706 674
v tom: zemědělská půda	ha	427 276	427 059	426 612	426 294	425 323
z toho orná	ha	359 641	359 439	359 019	358 062	355 609
nezemědělská půda	ha	279 271	279 511	279 933	280 268	281 351
z toho lesní pozemky	ha	196 155	196 173	196 182	196 099	196 276
Počet obcí celkem		647	647	647	647	647
se statutem města		45	47	47	47	47
Podíl městského obyvatelstva	%	63,4	63,6	63,5	63,4	63,2
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	159,6	159,1	158,8	158,9	158,9
Obyvatelstvo						
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	1 136 689	1 126 962	1 122 759	1 121 669	1 122 391
z toho ženy	osoby	585 690	580 543	578 774	577 933	578 255
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	1 127 987	1 124 493	1 121 792	1 122 570	1 123 201
z toho ženy	osoby	581 136	579 531	578 365	578 145	578 323
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)						
0 - 14	osoby	181 603	176 141	172 313	168 203	165 175
z toho ženy	osoby	88 709	85 888	84 005	81 990	80 421
15 - 64	osoby	791 151	786 620	595 029	791 724	794 359
z toho ženy	osoby	395 183	393 165	393 825	395 402	396 681
65 a více	osoby	162 832	161 732	100 610	162 643	163 667
z toho ženy	osoby	101 218	100 478	100 535	100 753	101 221
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	39,0	39,2	39,5	39,8	40,0
Na 1 000 obyvatel středního stavu						
živě narození	‰	8,4	8,5	9,0	8,9	9,5
zemřelí	‰	10,6	10,3	10,6	10,8	10,3
přistěhovalí	‰	4,3	4,9	7,4	10,1	9,5
vystěhovalí	‰	3,6	6,2	8,1	7,6	8,1
přirozený přírůstek	‰	-2,2	-1,8	-1,7	-1,8	-0,8
přírůstek stěhováním	‰	0,7	-1,3	-0,7	2,5	1,4
celkový přírůstek	‰	-1,5	-3,1	-2,4	0,7	0,6
sňatky	‰	5,3	5,0	5,0	4,9	5,0
rozvody	‰	2,6	2,8	2,8	2,8	2,9
potraty	‰	4,0	3,8	3,7	3,7	3,5
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,2	3,0	3,9	3,7	2,3
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	2,4	1,6	3,2	2,7	1,6
Potratovost ³⁾	‰	469,7	445,6	409,0	414,0	368,2
Bydlení						
Dokončené byty		3 118	2 878	3 437	3 316	3 842
na 1 000 obyvatel		2,7	2,6	3,1	3,0	3,4
Zaměstnanost a mzdy						
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	521,3	507,9	509,1	509,1	509,1
primární sektor	%	5,6	4,7	5,1	4,7	5,1
sekundární sektor	%	38,8	38,6	37,3	39,1	38,5
terciární sektor	%	55,6	56,5	57,6	56,2	56,4
zaměstnance ⁴⁾	Kč	12 088	13 101	14 071	15 188	16 226
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	9 869	10 992	11 329	11 591	12 614
průmysl	Kč	12 450	13 315	13 891	14 877	16 026
stavebnictví	Kč	12 830	13 701	14 682	15 857	16 991

Tab. 2. Vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 - 2004

1. pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Nezaměstnanost (k 31. 12.)⁵⁾						
Uchazeči o zaměstnání	osoby	54 005	55 139	63 777	65 454	66 207
z toho ženy	osoby	27 411	27 721	31 819	32 719	33 441
Volná pracovní místa	místa	4 396	3 720	2 905	3 128	3 448
Registrovaná míra nezaměstnanosti ⁶⁾	%	9,35	9,73	11,20	11,45	11,56
Školství						
Mateřské školy		703	692	681	622	614
děti	osoby	31 449	30 910	30 934	30 977	30 624
Základní školy		460	458	457	451	440
žáci celkem	osoby	116 229	112 873	109 144	104 390	100 060
Gymnázia		43	43	43	43	40
žáci denního studia	osoby	17 593	17 497	17 958	18 134	18 174
Střední odborné školy		85	82	85	87	85
žáci denního studia	osoby	21 235	20 970	21 105	22 142	22 496
Střední odborná učiliště		56	57	57	55	45
žáci denního studia	osoby	22 066	22 870	22 507	21 883	21 473
Vyšší odborné školy		16	16	16	16	16
žáci denního studia	osoby	2 593	2 516	2 586	3 142	3 108
Vysoké školy - počet fakult		29	32	33	33	31
(české státní občanství)	osoby	36 217	38 151	40 489	45 426	47 439
Kultura						
Divadla		16	16	16	16	16
Stálá kina		69	69	65	60	56
Muzea (včetně poboček)		76	76	80	81	80
Veřejné knihovny (včetně poboček)		751	749	741	738	732
Zdravotnictví						
Lékaři celkem	přepočtené osoby	4 642	4 719	4 714	4 730	4 785
z toho v nestátních zařízeních	přepočtené osoby	2 625	2 598	2 591	3 276	3 315
na 1 000 obyvatel		4,1	4,2	4,2	4,2	4,3
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	245	239	238	237	235
Nemocnice		25	24	23	23	23
lůžka		8 240	8 226	8 243	8 227	8 028
lékaři	přepočtené osoby	2 056	2 100	2 130	2 146	2 176
Odborné léčebné ústavy		9	8	9	9	11
lůžka		1 432	1 432	1 439	1 449	1 465
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		3	3	3	3	3
lůžka		423	423	423	423	423
Lékaři v ambulantní péči	přepočtené osoby	3 348	3 398	3 353	3 401	3 428
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	340	332	335	330	327
Samostatné ordinace praktického lékaře						
pro dospělé		524	527	525	526	525
pro děti a dorost		229	231	234	232	228
stomatologa		610	606	606	602	605
Lékárny a výdejny		195	198	203	214	251
Místa v jeslích		90	90	100	110	110

Tab. 2. Vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 - 2004

2. pokračování

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Pracovní neschopnost						
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	498 511	496 036	492 865	495 598	488 910
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,958	7,155	7,222	7,162	6,161
pro nemoc	%	6,388	6,597	6,643	6,598	5,617
pro pracovní úrazy	%	0,212	0,215	0,214	0,205	0,207
pro ostatní úrazy	%	0,359	0,342	0,365	0,359	0,337
Sociální zabezpečení						
Počet zařízení sociální péče celkem		104	106	136	125	123
místa		8 267	8 582	8 928	8 777	9 033
Příjemci důchodů celkem	osoby	294 673	296 277	295 739	297 384	301 175
starobních plných	osoby	151 427	152 803	150 932	152 051	155 365
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	6 070	6 580	6 597	6 825	7 004
starobní plný	Kč	6 215	6 726	6 756	6 997	7 189
Kriminalita, nehody						
Zjištěné trestné činy		36 593	31 993	35 427	34 341	32 008
na 1 000 obyvatel		32,2	28,4	31,6	30,6	28,5
Dopravní nehody		20 416	16 070	17 248	18 042	18 911
usmrcení	osoby	121	128	128	131	122
těžce zranění	osoby	512	527	469	471	415
lehce zranění	osoby	2 562	2 561	2 763	3 084	2 971
způsobené hmotné škody	mil.Kč	654,1	752,6	804,2	819,3	851,2
Makroekonomické ukazatele						
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	214 576	230 550	246 806	263 652	285 855
na 1 obyvatele	Kč	188 773	204 577	219 821	235 053	254 684
průměr ČR = 100	%	90,2	90,3	92,9	93,8	93,9
Podíl sektorů na hrubé přidané hodnotě:						
primární	%	4,7	4,5	3,8	3,5	3,9
sekundární	%	35,2	33,4	36,1	36,4	36,1
terciární	%	60,1	62,1	60,1	60,1	60,0
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	51 247	50 145	51 157	65 856	70 090
Organizační struktura						
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		221 294	231 492	238 702	251 194	252 506
z toho:						
obchodní společnosti celkem		25 785	27 081	27 676	29 197	30 406
družstva		957	1 034	1 086	1 402	1 492
státní podniky		110	110	103	97	90
soukromí podnikatelé		153 900	162 201	167 874	175 784	175 285
samostatně hospodařící rolníci ⁷⁾		14 246	13 949	13 729	13 763	13 552
Zemědělství						
Osevní plochy celkem (k 31. 5.) ⁸⁾	ha	358 045	352 184	319 456	306 989	322 395
z toho: obiloviny celkem	ha	220 222	219 458	203 881	191 697	216 799
brambory celkem	ha	6 585	5 039	2 189	2 022	2 610
řepka	ha	35 870	35 260	34 509	14 725	16 806
Sklizeň vybraných plodin ⁸⁾						
obiloviny celkem	t	785 289	1 125 219	971 139	780 885	1 245 082
brambory celkem	t	101 785	90 538	36 893	30 331	56 047
řepka	t	84 966	92 237	74 420	21 309	60 754

Tab. 2. Vývoj Jihomoravského kraje v letech 2000 - 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	2000	2001	2002	2003	2004
Hektarové výnosy vybraných plodin⁸⁾						
obiloviny celkem	t	3,58	5,10	4,76	4,06	5,68
brambory celkem	t	15,48	17,97	16,85	15,00	21,47
řepka	t	2,38	2,62	2,16	1,45	3,62
Hospodářská zvířata						
(k 1. 3. následujícího roku)⁹⁾						
skot celkem	kusy	94 640	89 914	81 108	77 583	75 511
prasata celkem	kusy	560 084	524 523	533 634	484 901	433 761
drůbež celkem	kusy	4 239 855	4 777 027	4 501 913	4 422 665	4 303 093
ovce celkem	kusy	3 212	3 587	3 673	3 849	4 104
Intenzita chovu skotu ¹⁰⁾	ks/100 ha	26,0	24,7	22,3	21,4	20,5
prasat ¹¹⁾	ks/100 ha	170,7	159,9	162,7	149,2	133,0
Průmysl¹²⁾						
Počet podniků		240	235	248	259	265
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	87 952	85 761	82 338	79 115	78 775
	mil. Kč					
Tržby z průmyslové činnosti	b. c.	92 029	106 160	101 639	109 210	126 190
Stavebnictví¹³⁾						
Počet podniků		277	276	279	275	298
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	21 150	20 539	20 265	19 631	20 127
Stavební práce	mil. Kč					
podle dodavatelských smluv	b. c.	23 484	26 742	28 813	32 972	35 568
Stavební povolení						
Počet vydaných stavebních povolení	mil. Kč	22 002	17 383	16 612	18 314	20 344
	b. c.					
Předpokládaná hodnota staveb	b. c.	19 688	21 294	23 103	26 506	28 468
Cestovní ruch						
Hromadná ubytovací zařízení celkem		483	512	521	526	490
lůžka		35 097	33 274	32 150	32 168	30 168
Hosté v hromadných ubyt. zařízeních	osoby	902 732	892 018	806 581	1 040 645	1 014 514
z toho cizinci	osoby	319 016	304 587	314 208	330 699	345 930
Podíl chráněných území na rozloze	%	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0
Měrné emise (REZZO 1 - 3)						
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,47	0,52	0,50	0,55	.
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,67	0,71	0,73	0,65	.
oxid uhelnatý CO	t/km ²	1,00	1,17	0,80	0,85	.

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemřelí do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ v metodice platné do 30. 6. 2004

⁷⁾ v roce 2004 včetně zemědělských podnikatelů

⁸⁾ do roku 2001 vč. "hobby aktivit" obyvatel

⁹⁾ od roku 2002 k 1.4.

¹⁰⁾ vztaženo k zemědělské půdě

¹¹⁾ vztaženo k orné půdě

¹²⁾ průmyslové podniky se 100 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

¹³⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Území, osídlení (k 31. 12.)									
Výměra půdy celkem	ha	7 886 838	49 608	1 101 464	1 005 731	756 107	331 453	533 489	316 300
v tom: zemědělská půda	%	54,1	42,3	60,6	49,2	50,7	37,6	52,0	44,5
z toho orná	%	71,6	73,5	83,2	64,6	68,9	45,6	67,0	49,3
nezemědělská půda	%	45,9	57,7	39,4	50,8	49,3	62,4	48,0	55,5
z toho lesní pozemky	%	73,0	17,2	70,3	73,6	80,1	69,3	62,2	79,7
Počet obcí celkem		6 249	1	1 146	623	501	132	354	216
se statutem města		527	1	74	45	46	28	46	36
Podíl městského obyvatelstva	%	70,2	100,0	54,6	63,9	66,7	80,7	79,3	77,9
Počet částí obcí		15 077	147	2 783	1 975	1 543	516	1 140	763
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	129,6	2 359,6	103,9	62,2	72,7	91,9	154,1	135,2
Obyvatelstvo									
Střední stav obyvatelstva	osoby	10 206 923	1 165 617	1 137 748	625 421	549 216	303 722	820 619	427 395
z toho ženy		5 235 193	609 819	581 228	318 296	280 366	155 141	418 764	219 302
Počet obyvatel (k 31. 12.)	osoby	10 220 577	1 170 571	1 144 071	625 712	549 618	304 588	822 133	427 563
z toho ženy		5 239 664	611 463	584 150	318 465	280 463	155 549	419 302	219 299
Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)									
0 - 14 let	%	14,9	12,5	15,1	15,3	14,6	15,6	15,9	15,7
15 - 64 let	%	71,0	71,8	70,8	70,8	70,8	71,8	71,7	71,4
65 a více let	%	14,0	15,7	14,1	13,9	14,6	12,6	12,4	13,0
Průměrný věk (k 31. 12.)	roky	39,8	41,7	39,8	39,5	40,2	38,8	38,8	39,2
Naděje dožití při narození (průměr let 2003 - 2004)									
muži	roky	72,29	74,07	71,98	72,79	72,27	71,30	70,17	72,35
ženy	roky	78,77	79,59	78,37	79,06	78,62	77,49	77,23	78,30
Na 1 000 obyvatel									
živě narození	‰	9,6	9,5	9,9	9,5	9,2	9,6	10,5	10,1
zemřelí	‰	10,5	11,0	11,1	10,3	10,9	9,9	10,9	10,2
přistěhovalí	‰	5,2	24,7	21,6	9,3	10,2	14,0	10,5	10,4
vystěhovalí	‰	3,4	18,9	13,2	8,2	9,3	12,5	8,6	10,7
celkový přírůstek	‰	0,9	4,3	7,3	0,3	-0,9	1,1	1,5	-0,4
sňatky	‰	5,0	5,8	5,1	4,8	5,1	5,6	5,4	5,3
rozvody	‰	3,2	3,4	3,4	2,9	3,3	3,8	4,1	3,4
potraty	‰	4,0	3,9	4,1	3,9	4,9	5,3	5,7	4,9
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	3,7	3,1	3,6	2,4	4,4	5,9	5,2	3,2
Bydlení									
Dokončené byty		32 268	5 924	6 127	2 193	2 032	503	888	1 316
na 1 000 obyvatel		3,2	5,1	5,4	3,5	3,7	1,7	1,1	3,1
Zaměstnanost a mzdy									
Zaměstnaní (VŠPS)	tis. osob	4 706,6	601,3	547,2	296,6	263,3	142,8	358,1	204,3
primární sektor	%	4,3	0,4	4,7	6,1	4,4	2,9	2,2	3,3
sekundární sektor	%	39,2	20,6	37,0	41,7	43,0	43,1	38,4	51,7
terciární sektor	%	56,5	79,0	58,3	52,2	52,7	54,0	59,3	44,8
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance ²⁾	Kč	18 035	22 437	17 704	15 771	16 831	15 414	16 320	16 231
zemědělství, lesnictví, rybolov	Kč	13 171	14 056	13 919	12 795	13 378	13 279	12 409	12 003
průmysl	Kč	17 503	22 344	19 309	16 591	17 667	15 628	17 642	16 801
stavebnictví	Kč	18 071	24 176	16 473	16 203	16 718	15 504	15 991	16 747

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
475 824	451 860	692 555	706 674	515 892	396 376	553 505	ha	Území, osídlení (k 31. 12.)
58,8	60,6	60,6	60,2	53,5	49,4	51,4	%	Výměra půdy celkem
69,2	73,4	77,4	83,6	75,4	64,4	62,7	%	v tom: zemědělská půda
41,2	39,4	39,4	39,8	46,5	50,6	48,6	%	z toho orná
75,0	74,6	77,2	69,8	74,7	78,3	72,9	%	nezemědělská půda
448	452	729	647	394	304	302		z toho lesní pozemky
43	32	33	47	26	30	40		Počet obcí celkem
68,0	61,2	57,6	63,2	57,6	61,2	76,7	%	se statutem města
1 072	995	1 443	871	755	438	636		Podíl městského obyvatelstva
115,0	111,8	74,7	158,9	123,1	149,0	227,2	osoby/km ²	Počet částí obcí
								Hustota obyvatelstva
								Obyvatelstvo
546 995	505 193	517 282	1 122 391	635 449	591 287	1 258 588	osoby	Střední stav obyvatelstva celkem
280 833	257 969	261 660	578 255	326 347	303 189	644 024		z toho ženy
547 296	505 285	517 153	1 123 201	635 126	590 706	1 257 554	osoby	Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem
280 778	257 854	261 563	578 323	326 201	303 031	643 223		z toho ženy
								Podíl obyvatel ve věku (k 31. 12.)
15,1	15,6	15,8	14,7	15,1	15,0	15,5	%	0 - 14 let
70,1	70,0	70,0	70,7	70,9	70,7	71,6	%	15 - 64 let
14,7	14,4	14,3	14,6	14,0	14,3	12,9	%	65 a více let
40,1	39,6	39,3	40,0	39,6	39,6	39,1	roky	Průměrný věk (k 31. 12.)
								Naděje dožití při narození
								(průměr let 2003 - 2004)
73,13	72,90	73,26	72,92	72,62	71,80	70,88	roky	muži
79,18	78,76	79,43	79,61	79,13	79,54	78,17	roky	ženy
								Na 1 000 obyvatel
9,5	9,5	9,3	9,5	9,3	8,8	9,4	‰	živě narození
10,5	10,3	9,8	10,3	10,0	10,1	10,4	‰	zemřelí
9,7	9,2	8,4	9,5	6,7	6,7	4,6	‰	přistěhovalí
9,2	8,8	8,6	8,1	7,9	7,4	5,8	‰	vystěhovalí
-0,5	-0,4	-0,7	0,6	-1,9	-2,0	-2,2	‰	celkový přírůstek
4,8	4,6	4,7	5,0	4,6	4,6	4,7	‰	sňatky
3,3	2,9	2,4	2,9	3,1	2,6	3,5	‰	rozvody
4,2	3,4	3,3	3,5	3,3	3,3	3,9	‰	potraty
5,4	3,7	2,5	2,3	4,9	3,3	4,2	‰	Kojenecká úmrtnost ¹⁾
								Bydlení
1 322	1 580	1 581	3 842	1 462	1 494	2 004		Dokončené byty
2,4	3,1	3,1	3,4	2,3	2,5	1,6		na 1 000 obyvatel
								Zaměstnanost a mzdy
251,0	230,0	237,9	509,1	275,0	267,3	522,7	tis. osob	Zaměstnaní (VŠPS)
6,1	6,2	10,4	5,1	7,0	4,0	3,0	%	primární sektor
39,5	45,6	44,4	38,5	41,2	46,3	44,8	%	sekundární sektor
54,4	48,3	45,3	56,4	51,7	49,7	52,1	%	terciární sektor
								Průměrná hrubá měsíční mzda
15 732	15 579	15 562	16 226	15 448	15 629	16 909	Kč	zaměstnance ²⁾
								zemědělství, lesnictví,
14 351	13 100	12 790	12 614	12 964	13 400	12 501	Kč	rybolov
15 747	15 750	16 330	16 026	15 468	15 949	18 524	Kč	průmysl
15 707	15 164	15 098	16 991	18 062	16 355	15 506	Kč	stavebnictví

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ³⁾									
Uchazeči o zaměstnání	osoby	541 675	26 727	44 012	23 021	21 051	18 726	73 493	20 299
ženy		276 254	14 042	23 727	12 487	11 144	8 812	36 995	10 650
absolventi škol a mladiství		47 260	2 069	3 882	2 210	1 840	1 479	5 215	1 632
se zdravotním postižením		74 672	3 100	6 001	3 239	3 023	1 935	9 000	3 042
dosažitelní uchazeči		509 510	24 415	41 657	21 281	19 645	18 064	69 428	18 854
Volná pracovní místa	místa	51 203	14 598	6 475	3 239	4 416	1 196	2 948	2 547
Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)	%	9,47	3,58	6,85	6,59	6,74	10,75	15,85	8,22
Školství									
Mateřské školy		4 776	307	614	296	258	138	323	208
děti	osoby	280 487	27 646	31 063	18 694	14 876	8 197	22 072	12 327
Základní školy		3 785	219	471	239	207	102	247	181
žáci celkem	osoby	917 738	85 584	101 540	57 819	47 641	27 819	76 504	39 819
Gymnázia		345	58	33	24	14	9	24	13
žáci denního studia	osoby	142 374	23 295	12 771	9 059	6 490	3 362	8 884	4 858
Střední odborné školy		812	100	75	59	33	24	73	41
žáci denního studia	osoby	208 929	30 323	17 408	13 399	10 493	5 805	16 621	7 967
Střední odborná učiliště		514	46	54	39	27	19	45	19
žáci denního studia	osoby	175 975	16 752	14 839	11 863	9 325	5 476	15 040	8 085
Vyšší odborné školy		174	36	18	15	5	2	11	8
žáci denního studia	osoby	25 033	5 605	2 045	2 254	959	233	1 336	734
Vysoké školy - počet škol		62	29	3	3	2	1	2	1
studenti v prezenčním studiu (s českým státním občanstvím)	osoby	216 226	81 760	568	7 761	14 280	1 799	5 976	5 802
Kultura									
Divadla		271	84	25	14	14	11	16	9
Stálá kina		626	34	57	54	33	26	62	25
Muzea (včetně poboček)		841	74	117	68	44	28	52	35
Veřejné knihovny (vč. poboček)		6 523	84	904	634	556	145	355	244
Zdravotnictví									
Lékaři celkem	přep. osoby	40 371	7 930	3 405	2 226	2 341	1 103	2 715	1 437
z toho v nestátních zařízeních		32 409	4 242	3 288	2 184	1 632	1 068	2 649	1 424
na 1 000 obyvatel		4,0	6,8	3,0	3,6	4,3	3,6	3,3	3,4
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	253	147	334	281	235	275	302	297
Střední zdravotničtí pracovníci	osoby	105 077	18 829	8 786	5 824	6 052	3 125	7 797	3 858
Nemocnice		197	25	25	10	11	5	20	9
lůžka		65 488	10 327	5 715	3 798	3 581	1 734	5 644	2 637
na 1 000 obyvatel		6,4	8,9	5,0	6,1	6,5	5,7	6,9	6,2
lékaři (lůžková část)	přep. osoby	8 867	1 677	717	512	489	197	651	373
Odborné léčebné ústavy		166	16	24	9	5	4	12	7
lůžka		23 189	2 585	2 847	973	1 883	393	1 452	507
z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné		73	6	13	4	2	4	5	2
lůžka		7 272	953	1 069	438	340	393	418	126
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	29 230	5 816	2 430	1 620	1 716	728	1 949	1 011
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	349	200	468	386	320	417	421	423

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
22 526	24 399	24 531	66 207	39 591	31 606	105 486	osoby	Nezaměstnanost (k 31. 12.)³⁾
11 488	12 414	13 116	33 441	19 717	16 125	52 096		Uchazeči o zaměstnání
2 188	2 359	2 581	6 397	3 412	3 092	8 904		ženy
3 422	3 951	3 535	9 787	5 518	4 981	14 138		absolventi škol a mladiství
21 277	22 987	23 404	62 369	37 300	29 097	99 732		se zdravotním postižením
2 075	2 039	1 273	3 448	2 513	1 762	2 674	místa	dosažitelní uchazeči
7,67	8,94	8,85	10,69	11,73	9,53	15,66	%	Volná pracovní místa
								Míra registrované nezaměstnanosti (nová metodika)
298	312	286	614	353	306	463		Školství
15 695	15 120	15 216	30 624	18 583	16 693	33 681	osoby	Mateřské školy
256	232	257	440	279	233	422		děti
50 253	47 244	50 965	100 060	57 455	55 046	119 989	osoby	Základní školy
18	20	18	40	20	15	39		žáci celkem
7 530	7 268	6 813	18 174	9 695	7 726	16 449	osoby	Gymnázia
51	43	38	85	48	52	90		žáci denního studia
11 421	10 862	10 425	22 496	12 271	13 606	25 832	osoby	Střední odborné školy
35	30	29	45	41	32	53		žáci denního studia
9 271	8 253	9 588	21 473	11 681	11 575	22 754	osoby	Střední odborná učiliště
11	10	12	16	7	11	12		žáci denního studia
1 147	1 435	1 873	3 108	1 064	1 151	2 089	osoby	Vyšší odborné školy
1	2	1	9	2	2	4		žáci denního studia
6 810	5 473	59	47 439	10 986	4 565	22 948	osoby	Vysoké školy - počet fakult
20	16	6	16	8	9	23		studenti v prezenčním studiu
48	40	47	56	47	35	62		(s českým státním občanstvím)
62	54	52	80	45	52	78		Kultura
498	423	610	732	520	405	413		Divadla
								Stálá kina
								Muzea (včetně poboček)
								Veřejné knihovny (včetně poboček)
2 151	1 686	1 629	4 785	2 541	1 919	4 502	přep. osoby	Zdravotnictví
1 642	1 644	1 556	3 315	1 958	1 853	3 954		Lékaři celkem
3,9	3,3	3,1	4,3	4,0	3,2	3,6		z toho v nestátních zařízeních
254	300	318	235	250	308	280	osoby	na 1 000 obyvatel
5 738	4 344	4 737	12 201	6 412	5 215	12 158	osoby	Obyvatelé na 1 lékaře
12	10	6	23	10	11	20		Střední zdravotničtí pracovníci
3 728	2 702	2 925	8 028	3 667	3 377	7 625		Nemocnice
6,8	5,3	5,7	7,2	5,8	5,7	6,1		lůžka
441	320	359	1 191	565	358	1 015	přep. osoby	na 1 000 obyvatel
15	7	11	11	13	10	22		lékaři (lůžková část)
1 072	1 254	2 200	1 465	1 784	1 625	3 149		Odborné léčebné ústavy
5	3	4	3	5	4	13		lůžka
459	252	373	423	526	388	1 114		z toho léčebny pro dlouhodobě nemocné
1 615	1 274	1 142	3 428	1 818	1 437	3 246	přep. osoby	lůžka
339	397	453	327	350	411	388	osoby	Lékaři v ambulantní péči
								obyvatelé na 1 lékaře

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo-český	Jiho-český	Plzeňský	Karlovarský	Ústecký	Liberecký
Samostatné ordinace praktického lékaře									
pro dospělé		4 460	518	473	288	241	118	321	186
pro děti a dorost		2 107	240	240	137	104	64	159	96
stomatologa		5 419	847	492	328	315	140	375	215
Lékařny a výdejny		2 302	312	214	150	134	80	185	104
Místa v jeslích		1 616	325	96	90	76	-	298	-
Pracovní neschopnost									
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	4 389 251	863 895	434 613	254 733	230 214	111 108	288 969	164 459
Průměrná pracovní neschopnost	%	5,857	4,605	5,405	6,027	6,021	5,685	5,884	6,489
pro nemoc	%	5,256	4,271	4,834	5,338	5,280	5,117	5,334	5,869
pro pracovní úrazy	%	0,222	0,131	0,218	0,283	0,315	0,211	0,230	0,235
pro ostatní úrazy	%	0,379	0,203	0,352	0,406	0,426	0,357	0,320	0,386
Sociální zabezpečení									
Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾		1 073	45	113	58	54	40	105	43
místa ⁴⁾		79 074	4 718	7 975	4 356	4 369	2 631	8 560	2 699
Příjemci důchodů celkem	osoby	2 625 685	293 364	292 670	156 986	142 551	70 806	203 710	106 522
starobních plných	osoby	1 371 420	170 204	148 655	80 655	76 048	39 066	102 964	54 080
Průměrný měsíční důchod	Kč	7 118	7 601	7 120	7 035	7 127	7 045	7 057	7 032
starobní plný	Kč	7 270	7 778	7 269	7 162	7 231	7 190	7 262	7 202
Kriminalita, nehody									
Zjištěné trestné činy		351 090	97 302	37 776	16 396	16 815	10 349	32 348	15 352
na 1 000 obyvatel		34,4	83,5	33,2	26,2	30,6	34,1	39,4	35,9
Dopravní nehody		196 484	29 598	26 161	13 707	12 308	6 610	14 533	8 757
na 1 000 obyvatel		19,3	25,4	23,0	21,9	22,4	21,8	17,7	20,5
usmrcení	osoby	1 215	56	191	103	75	37	110	38
těžce zranění	osoby	4 878	428	812	335	189	171	391	182
způsobené hmotné škody	mil. Kč	9 687	1 799	1 537	652	622	294	600	379
Makroekonomické ukazatele									
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	2 767 717	637 704	288 888	150 970	137 911	65 798	188 041	94 451
na 1 obyvatele	Kč	271 161	547 096	253 912	241 389	251 106	216 639	229 146	220 991
průměr ČR = 100	%	100,0	201,8	93,6	89,0	92,6	79,9	84,5	81,5
Podíl na hrubé přidané hodnotě									
primární sektor	%	3,3	0,1	4,2	6,2	4,3	2,5	1,9	2,0
sekundární sektor	%	37,9	18,0	44,1	41,1	42,1	42,9	50,0	48,6
terciární sektor	%	58,8	81,9	51,7	52,7	53,6	54,6	48,1	49,4
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	743 807	214 631	76 184	45 337	37 491	20 544	46 381	28 586
na 1 obyvatele	Kč	72 873	184 135	66 960	72 491	68 263	67 642	56 519	66 885
průměr ČR = 100	%	100,0	252,7	91,9	99,5	93,7	92,8	77,6	91,8
Organizační struktura (k 31. 12.)									
Počet registrovaných subjektů z toho:		2 352 601	417 123	262 821	142 796	125 065	74 580	163 874	108 207
obchodní společnosti celkem		244 537	84 717	19 979	11 123	10 018	5 388	13 403	8 656
družstva		13 334	5 372	951	701	417	134	412	372
státní podniky		803	211	88	40	24	28	66	38
soukromí podnikatelé		1 674 595	269 424	194 328	102 538	89 028	54 542	118 656	82 020
zemědělníci podnikatelé a samostatně hospodařící rolníci		99 669	1 347	11 829	8 473	5 232	1 834	6 724	4 235

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové- hradecký	Pardu- bický	Vysočina	Jiho- moravský	Olo- moucký	Zlínský	Moravsko slezský		
								Samostatné ordinace praktického lékaře
239	219	220	525	296	287	529		pro dospělé
121	102	104	228	143	120	249		pro děti a dorost
300	247	246	605	353	334	622		stomatologa
141	110	107	251	132	122	260		Lékárny a výdejny
148	48	65	110	100	130	130		Místa v jeslích
								Pracovní neschopnost
								Průměrný počet
222 950	203 411	198 512	488 910	222 843	233 801	470 833	osoby	nemocensky pojištěných
6,033	6,099	6,103	6,161	6,399	6,883	6,824	%	Průměrná pracovní neschopnost
5,374	5,449	5,349	5,617	5,695	6,116	5,974	%	pro nemoc
0,272	0,247	0,303	0,207	0,224	0,227	0,250	%	pro pracovní úrazy
0,387	0,403	0,451	0,337	0,480	0,540	0,600	%	pro ostatní úrazy
								Sociální zabezpečení
67	48	52	123	79	93	153		Zařízení sociální péče celkem ⁴⁾
4 388	4 133	3 690	9 033	6 277	6 179	10 066		místa ⁴⁾
146 737	132 372	134 413	301 175	163 584	156 443	324 352	osoby	Příjemci důchodů celkem
75 963	69 939	70 911	155 365	86 104	79 937	161 529	osoby	starobních plných
7 069	7 012	7 015	7 004	6 980	6 969	7 156	Kč	Průměrný měsíční důchod
7 162	7 096	7 060	7 189	7 081	7 094	7 344	Kč	starobní plný
								Kriminalita, nehody
12 572	10 519	8 526	32 008	15 352	10 619	35 156		Zjištěné trestné činy
23,0	20,8	16,5	28,5	24,2	18,0	27,9		na 1 000 obyvatel
10 180	8 563	8 911	18 911	9 949	8 324	19 972		Dopravní nehody
18,6	16,9	17,2	16,8	15,7	14,1	15,9		na 1 000 obyvatel
76	67	66	122	84	62	128	osoby	usmrcení
354	331	253	415	321	244	452	osoby	těžce zranění
456	353	545	851	449	365	785	mil. Kč	způsobené hmotné škody
								Makroekonomické ukazatele
								Hrubý domácí produkt
133 767	116 639	121 318	285 855	134 376	131 789	280 210	mil. Kč	v tržních cenách
244 549	230 880	234 530	254 684	211 467	222 885	222 638	Kč	na 1 obyvatele
90,2	85,1	86,5	93,9	78,0	82,2	82,1	%	průměr ČR = 100
								Podíl na hrubé přidané hodnotě
5,3	5,9	9,7	3,9	5,9	3,9	2,1	%	primární sektor
41,8	44,4	46,9	36,1	39,5	48,1	47,9	%	sekundární sektor
52,9	49,7	43,4	60,0	54,6	48,0	50,0	%	terciární sektor
28 303	21 601	27 083	78 668	30 405	29 041	59 552	mil. Kč	Tvorba hrubého fixního kapitálu
51 743	42 758	52 356	70 090	47 848	49 115	47 316	Kč	na 1 obyvatele
71,0	58,7	71,8	96,2	65,7	67,4	64,9	%	průměr ČR = 100
								Organizační struktura
122 313	102 319	95 816	252 506	129 075	128 679	227 427		Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)
								z toho:
9 574	7 669	6 073	30 406	8 386	11 178	17 967		obchodní společnosti celkem
578	382	552	1 492	491	299	1 181		družstva
39	31	19	90	39	20	70		státní podniky
88 077	72 955	66 500	175 285	96 748	93 317	171 177		soukromí podnikatelé
								zemědělství podnikatelé a
7 889	5 916	7 796	13 552	7 567	8 728	8 547		samostatné hospodářící rolníci

Tab. 3. Vybrané ukazatele podle krajů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Česká republika	v tom kraje						
			Hlavní město Praha	Středo- český	Jiho- český	Plzeňský	Karlo- varský	Ústecký	Libe- recký
Zemědělství									
Osevní plochy (k 31. 5.)	ha	2 665 713	8 915	505 506	284 375	216 650	42 270	152 524	43 457
z toho: obiloviny celkem	ha	1 607 251	5 605	311 917	171 272	128 166	25 694	107 110	25 950
brambory celkem	ha	35 973	17	7 538	5 219	1 635	263	948	441
řepka	ha	259 460	1 217	51 215	34 523	24 607	5 645	3 878	5 203
Sklizeň vybraných plodin									
obiloviny celkem	t	8 783 801	33 966	1 757 895	873 063	669 427	131 519	608 443	132 325
brambory celkem	t	861 798	398	176 918	130 134	39 747	6 405	21 073	10 718
řepka	t	934 674	4 886	191 173	117 304	85 706	19 272	14 687	18 491
Hektarové výnosy vybraných plodin:									
obiloviny celkem	t	5,46	6,06	5,63	5,11	5,23	5,12	5,68	5,11
brambory celkem	t	23,96	23,41	23,47	24,93	24,31	24,45	22,21	24,30
řepka	t	3,60	4,01	3,73	3,40	3,48	3,41	3,79	3,55
Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)									
skot celkem	kusy	1 397 308	154 934		211 413	155 285	34 689	39 652	38 051
prasata celkem	kusy	2 876 834	415 646		348 209	212 974	42 349	116 604	43 166
drůbež celkem	kusy	25 372 333	4 907 240		4 647 242	1 869 222	249 401	1 530 870	112 016
ovce a berani	kusy	140 197	12 247		21 244	14 547	13 276	10 379	7 529
Intenzita chovu skotu ⁵⁾	ks/100 ha	38,5	26,1		48,4	48,0	32,3	18,4	38,0
praset ⁶⁾	ks/100 ha	105,8	78,2		121,5	94,9	88,5	73,9	95,3
Průmysl⁷⁾									
Počet podniků		8 184	741	838	547	512	268	538	428
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	1 129 615	103 309	120 519	69 351	72 377	34 759	80 488	61 925
Tržby z průmyslové činnosti	mil. Kč b. c.	2 371 494	262 396	406 060	117 453	137 217	43 707	216 540	105 257
Stavebnictví⁷⁾									
Počet podniků		2 404	341	202	164	142	60	217	82
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	157 982	36 643	10 811	9 157	7 883	2 929	11 551	4 049
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	278 207	100 377	16 560	13 558	11 805	3 941	15 107	8 089
Stavební povolení									
Vydaná stavební povolení		153 622	13 106	27 647	10 739	10 421	4 192	8 170	6 233
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	315 072	51 222	40 790	14 729	15 788	8 181	14 420	7 473
Cestovní ruch									
Hromadná ubytovací zařízení		7 640	598	560	1 007	426	423	402	926
lůžka		433 214	68 913	30 112	51 685	21 810	26 609	20 036	39 964
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních	osoby	12 219 689	3 863 989	854 987	1 068 596	519 024	564 543	355 225	752 473
z toho cizinci	osoby	6 061 225	3 470 279	268 155	317 742	170 586	386 971	148 441	250 575
Podíl chráněných území na rozloze	%	15,9	5,3	9,0	21,0	10,6	18,9	26,9	32,5
Měrné emise (REZZO 1 - 3)⁸⁾									
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	2,86	3,81	2,37	1,13	1,53	4,83	13,60	1,42
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	2,06	6,18	1,65	0,47	0,66	2,55	11,80	0,66
oxid uhelnatý CO	t/km ²	3,46	6,13	2,46	1,19	1,49	1,31	3,11	2,24

¹⁾ zemřelí do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

³⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁴⁾ předběžné údaje

⁵⁾ vztaženo k zemědělské půdě

⁶⁾ vztaženo k orné půdě

⁷⁾ podniky se 20 a více zaměstnanci, sídlo v kraji

⁸⁾ údaje roku 2003

v tom kraje							Měřicí jednotka	
Králové-hradecký	Pardu-bický	Vysočina	Jiho-moravský	Olo-moucký	Zlínský	Moravsko-slezský		
174 018	190 480	296 971	322 395	186 054	103 901	138198	ha	Zemědělství
95 216	101 274	164 004	216 799	111 605	61 495	81145	ha	Osevní plochy (k 31. 5.)
1 318	1 826	11 890	2 610	781	526	961	ha	z toho: obiloviny celkem
20 250	22 833	32 585	16 806	16 768	7 536	16394	ha	brambory celkem
								řepka
								Sklizeň vybraných plodin
537 018	551 488	819 729	1 245 082	647 795	347 939	428 112	t	obiloviny celkem
30 914	43 285	293 284	56 047	18 424	12 356	22 095	t	brambory celkem
76 771	82 874	110 572	60 754	64 278	28 467	59 439	t	řepka
								Hektarové výnosy vybraných plodin:
5,64	5,44	5,00	5,68	5,80	5,64	5,27	t	obiloviny celkem
23,46	23,70	24,67	21,47	23,59	23,49	22,97	t	brambory celkem
3,79	3,63	3,39	3,62	3,83	3,78	3,63	t	řepka
								Hospodářská zvířata (k 1. 4. 2005)
109 527	121 379	218 625	75 511	96 851	60 730	80 661	kusy	skot celkem
209 737	193 783	391 482	433 761	215 185	104 796	149 142	kusy	prasata celkem
1 519 845	1 559 590	1 231 383	4 303 093	613 279	1 184 033	1 645 119	kusy	drůbež celkem
8 863	8 678	7 655	4 104	5 517	14 321	11 837	kusy	ovce a berani
46,0	49,9	57,1	20,5	40,2	38,0	36,1	ks/100 ha	Intenzita chovu skotu ⁵⁾
118,9	100,8	131,3	133,0	115,2	99,4	106,1	ks/100 ha	prasat ⁶⁾
								Průmysl⁷⁾
505	485	467	964	518	656	717		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
67 722	64 223	64 203	108 445	67 112	71 203	143 979	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	
101 149	160 836	106 268	162 544	105 767	128 324	317 978	b. c.	Tržby z průmyslové činnosti
								Stavebnictví⁷⁾
125	134	115	298	122	144	259		Počet podniků
							fyz.	Průměrný evidenční
5 990	7 755	7 004	20 127	8 894	8 604	16 584	osoby	počet zaměstnanců
							mil. Kč	Stavební práce
7 929	9 708	7 863	35 568	14 597	11 786	21 320	b. c.	podle dodavatelských smluv
								Stavební povolení
8 540	6 419	8 196	20 344	8 488	7 021	12 789		Vydaná stavební povolení
							mil. Kč	Předpokládaná
13 315	12 387	11 725	28 468	13 124	12 562	24 115	b. c.	hodnota staveb
								Cestovní ruch
966	281	357	490	344	370	490		Hromadná ubytovací zařízení
43 985	15 006	18 544	30 168	18 614	21 415	26 353		lůžka
								Hosté v hromadných
951 492	338 687	399 005	1 014 514	417 663	522 355	597 136	osoby	ubytovacích zařízeních
298 128	53 018	64 194	345 930	97 405	81 608	108 193	osoby	z toho cizinci
22,6	9,8	9,6	7,0	11,9	30,6	18,0	%	Podíl chráněných území na rozloze
								Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾
1,79	4,73	0,61	0,55	1,22	1,95	5,35	t/km ²	oxid siřičitý SO ₂
0,70	3,30	0,40	0,65	0,80	0,93	4,38	t/km ²	oxidy dusíku NO _x
2,26	2,24	1,42	0,85	1,33	1,33	25,82	t/km ²	oxid uhelnatý CO

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

	Měřicí jednotka	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno- město	Brno- venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Území, osídlení (k 31. 12.)									
Výměra půdy celkem	ha	706 674	94 242	23 032	110 816	117 365	108 637	88 873	163 709
v tom: zemědělská půda	%	60,2	46,9	35,0	56,2	68,0	64,0	54,6	69,0
z toho orná	%	83,6	72,2	67,2	85,9	79,0	77,5	91,5	91,6
nezemědělská půda	%	39,8	53,1	65,0	43,8	32,0	36,0	45,4	31,0
z toho lesní pozemky	%	69,8	82,7	42,6	75,2	51,2	68,9	75,8	69,4
Počet obcí celkem		647	130	1	137	69	81	81	148
se statutem města		47	8	1	11	10	8	5	4
Podíl městského obyvatelstva	%	63,2	51,2	100,0	36,0	51,2	47,1	48,9	41,5
Hustota obyvatelstva	osoby/km ²	158,9	114,2	1596,6	149,5	104,9	145,2	98,0	69,8
Obyvatelstvo									
Střední stav obyvatelstva celkem	osoby	1 122 391	107 625	368 296	164 310	123 083	157 883	87 023	114 171
z toho ženy	osoby	578 255	54 922	193 694	83 722	62 952	80 590	44 292	58 083
Počet obyvatel (k 31. 12.) celkem	osoby	1 123 201	107 592	367 729	165 692	123 132	157 750	87 088	114 218
z toho ženy	osoby	578 323	54 898	193 209	84 288	62 996	80 498	44 341	58 093
Obyvatelé ve věku (k 31. 12.)									
0 - 14	osoby	165 175	16 550	49 027	25 674	18 672	23 761	13 346	18 145
z toho ženy	osoby	80 421	8 061	23 988	12 509	8 983	11 462	6 619	8 799
15 - 64	osoby	794 359	75 361	259 785	116 382	88 408	112 042	61 436	80 945
z toho ženy	osoby	396 681	37 297	132 873	57 428	43 888	55 210	30 110	39 875
65 a více	osoby	163 667	15 681	58 917	23 636	16 052	21 947	12 306	15 128
z toho ženy	osoby	101 221	9 540	36 348	14 351	10 125	13 826	7 612	9 419
Průměrný věk obyvatel celkem	roky	40,0	39,7	41,4	39,7	39,1	39,3	39,4	38,9
Na 1 000 obyvatel									
živě narození	‰	9,5	9,3	9,8	10,0	9,5	8,7	9,7	9,0
zemřelí	‰	10,3	10,6	10,8	9,9	9,6	10,2	10,3	10,1
přistěhovalí	‰	9,5	13,5	17,4	30,9	10,6	7,9	17,2	10,2
vystěhovalí	‰	8,1	12,6	21,3	16,1	10,1	8,5	13,9	8,1
přirozený přírůstek	‰	-0,8	-1,3	-1,0	0,1	-0,1	-1,5	-0,6	-1,2
přírůstek stěhováním	‰	1,4	0,9	-3,9	14,7	0,6	-0,6	3,3	2,1
celkový přírůstek	‰	0,6	-0,4	-5,0	14,8	0,5	-2,1	2,7	0,9
sňatky	‰	5,0	4,6	5,8	4,8	4,6	4,6	4,6	4,6
rozvody	‰	2,9	2,6	3,6	2,6	2,8	2,6	2,3	2,6
potraty	‰	3,5	3,4	4,0	3,0	3,2	3,2	3,1	3,8
Kojenecká úmrtnost ¹⁾	‰	2,3	1,0	3,3	1,2	0,9	1,5	3,5	3,9
Novorozenecká úmrtnost ²⁾	‰	1,6	1,0	1,9	0,6	0,9	0,7	3,5	2,9
Potratovost ³⁾	‰	368,2	361,9	411,7	296,6	331,1	368,0	315,7	422,9
Bydlení									
Dokončené byty		3 842	336	1 240	1 031	273	263	220	479
na 1 000 obyvatel		3,4	3,1	3,4	6,3	2,2	1,7	2,5	4,2
Zaměstnanost a mzdy ⁴⁾									
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	311 037	23 525	163 632	27 927	25 155	34 637	17 109	19 052
Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance	Kč	16 226	14 797	17 492	15 981	14 830	14 196	14 786	14 300
Nezaměstnanost (k 31. 12.) ⁵⁾									
Uchazeči o zaměstnání	osoby	66 207	4 919	20 890	6 582	7 770	12 617	4 767	8 662
z toho ženy		33 441	2 548	10 588	3 679	3 755	5 938	2 482	4 451
Volná pracovní místa	místa	3 448	351	1 099	609	319	410	179	481
Registrovaná míra nezaměstnanosti	%	11,56	9,54	10,82	7,93	12,14	15,73	10,81	15,25

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

1. pokračování

		Jihomoravský kraj	v tom okresy						
	Měřicí jednotka		Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Školství									
Mateřské školy		614	70	138	107	69	77	69	84
děti	osoby	30 624	2 973	9 309	4 745	3 328	4 342	2 600	3 327
Základní školy		440	55	70	87	53	64	49	62
žáci celkem	osoby	100 060	10 336	29 611	14 230	11 525	14 871	8 153	11 334
Gymnázia		40	4	18	5	5	3	2	3
žáci denního studia	osoby	18 174	1 341	9 252	1 676	1 779	1 548	1 107	1 471
Střední odborné školy		85	9	39	6	8	9	6	8
žáci denního studia	osoby	22 496	1 969	12 187	846	1 773	2 321	1 536	1 864
Střední odborná učiliště		45	7	11	6	6	8	3	4
žáci denního studia	osoby	21 473	2 121	9 416	1 864	1 625	3 473	985	1 989
Vyšší odborné školy		16	1	11	-	-	2	1	1
žáci denního studia	osoby	3 108	342	2 338	-	-	180	144	104
Vysoké školy - počet fakult		31	-	30	-	1	-	-	-
Kultura									
Divadla		16	-	14	-	1	-	-	1
Stálá kina		56	10	8	7	12	8	8	3
Muzea (včetně poboček)		80	13	16	10	14	15	6	6
Veřejné knihovny (vč. poboček)		732	157	40	127	77	85	93	153
Zdravotnictví									
Lékaři celkem	přep. osoby	4 785	317	2 788	302	349	448	255	327
z toho v nestátních zař.		3 315	317	1 334	299	345	448	247	325
na 1 000 obyvatel		4,3	2,9	7,6	1,8	2,8	2,8	2,9	2,9
Obyvatelé na 1 lékaře	osoby	235	340	132	544	353	352	341	349
Nemocnice		23	2	12	2	3	2	1	1
lůžka		8 028	502	4 441	292	801	797	495	700
lékaři	přep. osoby	2 176	124	1 453	55	130	176	92	146
Odborné léčebné ústavy		11	4	5	2	-	-	-	-
lůžka		1 465	262	1 093	110	-	-	-	-
Léčebny pro dlouhodobě nemocné		3	1	1	1	-	-	-	-
lůžka		423	120	243	60	-	-	-	-
Lékaři v ambulantní péči	přep. osoby	3 428	231	1 907	259	268	333	189	241
obyvatelé na 1 lékaře	osoby	327	467	193	634	459	473	459	473
Samostatné ordinace praktického lékaře									
pro dospělé		525	49	198	69	53	70	36	50
pro děti a dorost		228	21	77	33	26	34	17	20
stomatologa		605	48	271	67	52	74	39	54
Lékárny a výdejny		251	24	111	24	25	40	12	15
Místa v jeslích		110	-	110	-	-	-	-	-
Pracovní neschopnost									
Průměrný počet nemocensky pojištěných	osoby	488 910	36 686	243 770	51 323	41 078	53 006	28 568	34 479
Průměrná pracovní neschopnost	%	6,161	6,568	5,878	6,671	6,444	7,128	5,325	5,846
pro nemoc	%	5,617	5,928	5,414	6,070	5,758	6,408	4,846	5,303
pro pracovní úrazy	%	0,207	0,242	0,178	0,243	0,229	0,291	0,172	0,197
pro ostatní úrazy	%	0,337	0,398	0,285	0,358	0,457	0,430	0,307	0,346

Tab. 4. Vybrané ukazatele podle okresů v roce 2004

dokončení

	Měřicí jednotka	Jihomoravský kraj	v tom okresy						
			Blansko	Brno-město	Brno-venkov	Břeclav	Hodonín	Vyškov	Znojmo
Sociální zabezpečení									
Zařízení sociální péče celkem ⁶⁾		123	22	45	10	15	10	7	14
místa ⁶⁾		9 033	1 185	3 462	982	674	948	631	1 151
Příjemci důchodů celkem	osoby	301 175	30 329	101 279	44 427	31 269	44 170	21 719	27 982
starobních plných	osoby	155 365	14 894	56 176	22 185	15 738	20 290	11 283	14 799
Průměrný měsíční důchod celkem	Kč	7 004	6 920	7 259	6 978	6 829	6 860	6 845	6 764
starobní plný	Kč	7 189	7 099	7 490	7 140	6 964	7 059	6 959	6 800
Kriminalita, nehody									
Zjištěné trestné činy		32 008	1 405	18 225	3 418	2 830	2 323	1 535	2 272
na 1 000 obyvatel		28,5	13,1	49,5	20,8	23,0	14,7	17,6	19,9
Dopravní nehody		18 911	1 326	8 961	2 758	1 541	1 599	1 368	1 358
usmrcení	osoby	122	15	26	31	10	11	17	12
těžce zranění	osoby	415	58	78	69	52	48	52	58
lehce zranění	osoby	2 971	288	871	590	291	360	252	319
způsobené hmotné škody	mil. Kč	851,2	54,3	338,7	172,7	83,1	60,0	80,1	62,3
Organizační struktura									
Počet registrovaných subjektů (k 31. 12.)		252 506	18 932	107 109	31 074	26 073	30 694	16 294	22 330
z toho:									
obchodní společnosti celkem		30 406	1 396	19 023	2 669	2 078	2 468	1 049	1 723
družstva		1 492	119	909	168	69	82	47	98
státní podniky		90	3	52	8	7	12	7	1
soukromí podnikatelé		175 285	13 632	72 412	22 782	16 899	21 871	11 887	15 802
samostatně hospodařící rolníci		13 552	1 162	821	1 659	3 983	2 814	1 229	1 884
Stavebnictví⁷⁾									
Počet podniků		298	19	159	31	24	30	15	20
Průměrný evidenční počet zaměstnanců	fyz. osoby	20 127	727	12 968	1 442	1 125	2 219	626	1 021
Stavební práce podle dodavatelských smluv	mil. Kč b. c.	35 568	725	28 112	1 382	1 168	2 236	981	963
Stavební povolení									
Vydaná stavební povolení		20 344	1 542	4 396	4 903	2 432	2 276	1 644	3 151
Předpokládaná hodnota staveb	mil. Kč b. c.	28 468	2 326	11 012	5 889	2 475	2 142	1 604	3 020
Cestovní ruch									
Hromadná ubytovací zařízení		490	58	82	54	113	50	22	111
lůžka		30 168	2 871	9 351	1 984	6 173	3 782	924	5 083
Životní prostředí									
Měrné emise (REZZO 1 - 3) ⁸⁾									
oxid siřičitý SO ₂	t/km ²	0,55	0,42	1,01	0,33	0,20	1,71	0,41	0,29
oxidy dusíku NO _x	t/km ²	0,65	0,37	4,60	1,20	0,24	0,89	0,27	0,24
oxid uhelnatý CO	t/km ²	0,85	0,93	1,57	1,24	0,57	0,67	0,43	1,00

¹⁾ zemědělci do 1 roku na 1 000 živě narozených

²⁾ zemědělci do 28 dnů na 1 000 živě narozených

³⁾ potraty na 1 000 narozených celkem

⁴⁾ bez menších podniků, podle sídla podniku

⁵⁾ evidovaná nezaměstnanost podle údajů úřadů práce

⁶⁾ předběžné údaje

⁷⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci, sídlo v okrese

⁸⁾ údaje za rok 2003

Tab. 5. Vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Počet					Výměra v ha	Podíl v %		
	obcí	částí obcí	katastrů	obyva- tel	jednotek v RES		zemědělské půdy	lesních pozemků	zastavě- ných ploch
Jihomoravský kraj	647	871	851	1 123 201	252 506	706 674	60,2	27,8	2,0
v tom správní obvody:									
Blansko	43	60	59	53 965	9 910	35 127	38,6	52,3	1,6
Boskovice	73	114	116	50 025	8 415	51 138	53,2	37,1	1,4
Brno	1	58	48	367 729	107 109	23 033	35,0	27,7	9,1
Břeclav	17	23	23	58 733	12 596	43 878	61,2	24,1	2,0
Bučovice	20	26	26	15 764	2 903	17 102	68,8	21,7	1,7
Hodonín	18	19	18	61 968	13 101	28 610	61,0	23,5	2,8
Hustopeče	28	29	29	34 551	7 366	35 516	76,9	10,3	1,9
Ivančice	16	23	24	23 091	3 944	16 264	54,3	33,3	1,9
Kuřim	10	10	10	19 272	3 756	7 706	51,4	35,3	2,9
Kyjov	42	48	46	56 199	9 990	47 023	61,9	28,4	2,2
Mikulov	17	17	17	19 696	4 244	24 490	67,8	13,4	1,5
Moravský Krumlov	33	40	41	22 334	4 291	34 797	71,5	19,8	1,5
Pohořelice	13	15	16	12 565	2 237	19 529	73,9	9,6	1,4
Rosice	24	25	25	23 089	4 063	17 439	46,2	45,0	1,8
Slavkov u Brna	18	18	18	20 230	3 710	15 770	72,6	17,4	2,0
Šlapanice	40	43	43	54 667	10 885	34 317	51,3	38,2	2,1
Tišnov	35	49	46	20 772	3 773	22 243	45,5	46,3	1,4
Veselí nad Moravou	22	26	26	39 946	7 657	34 277	68,2	22,3	2,0
Vyškov	42	74	63	50 731	9 627	54 729	45,4	42,8	1,4
Znojmo	111	130	133	90 069	17 775	124 264	67,6	22,7	1,3
Židlochovice	24	24	24	27 805	5 154	19 426	81,5	5,9	2,2

Tab. 6 Bydlení a bytová výstavba podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

	Byty celkem	v tom		Neobydlené byty užívané k rekreaci	Dokončené byty		Zrušené byty
		trvale obydlené	neobydlené		celkem	na 1 000 obyvatel	
		SLDB k 1. 3. 2001				v roce 2004	
Jihomoravský kraj	454 406	404 876	49 530	10 634	3 842	3	320
v tom správní obvody:							
Blansko	21 150	18 956	2 194	806	223	4	8
Boskovice	20 358	16 930	3 428	1 653	101	2	4
Brno	165 366	151 724	13 642	159	1 240	3	66
Břeclav	22 392	20 312	2 080	217	68	1	11
Bučovice	6 562	5 425	1 137	443	27	2	7
Hodonín	22 665	20 880	1 785	108	96	2	7
Hustopeče	12 974	11 202	1 772	492	88	3	25
Ivančice	8 866	7 756	1 110	354	42	2	4
Kuřim	7 073	6 292	781	136	220	12	2
Kyjov	20 895	18 110	2 785	620	101	2	38
Mikulov	7 196	6 509	687	207	85	4	5
Moravský Krumlov	8 897	7 440	1 457	500	111	5	13
Pohořelice	4 582	4 002	580	143	63	5	6
Rosice	9 257	8 028	1 229	400	89	4	6
Slavkov u Brna	7 974	6 891	1 083	319	121	6	16
Šlapanice	19 499	17 234	2 265	398	434	8	21
Tišnov	8 349	7 156	1 193	531	126	6	4
Veselí nad Moravou	14 773	12 928	1 845	233	66	2	27
Vyškov	20 590	17 556	3 034	1 119	72	1	22
Znojmo	35 117	30 646	4 471	1 691	353	4	17
Židlochovice	9 871	8 899	972	105	116	4	11

Tab. 7. Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2004

	Sňatky		Rozvody		Živě narození		Potraty		Zemřeli		Přirozený přírůstek		Přírůstek stěhováním		Celkový přírůstek	
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
Jihomoravský kraj	5 647	5,0	3 294	2,9	10 660	9,5	3 936	3,5	11 592	10,3	-932	-0,8	1 563	1,4	631	0,6
v tom správní obvody:																
Blansko	261	4,8	169	3,1	507	9,4	206	3,8	540	10,0	-33	-0,6	167	3,1	134	2,5
Boskovice	220	4,4	109	2,2	460	9,2	150	3,0	555	11,1	-95	-1,9	-96	-1,9	-191	-3,8
Brno	2 150	5,8	1 338	3,6	3 603	9,8	1 488	4,0	3 986	10,8	-383	-1,0	-1 447	-3,9	-1 830	-5,0
Břeclav	267	4,5	182	3,1	567	9,7	191	3,3	564	9,6	3	0,1	-46	-0,8	-43	-0,7
Bučovice	80	5,1	24	1,5	148	9,4	65	4,1	170	10,8	-22	-1,4	-9	-0,6	-31	-2,0
Hodonín	272	4,4	177	2,9	525	8,5	212	3,4	609	9,8	-84	-1,4	20	0,3	-64	-1,0
Hustopeče	151	4,4	96	2,8	340	9,9	100	2,9	318	9,2	22	0,6	90	2,6	112	3,2
Ivančice	105	4,6	62	2,7	219	9,5	63	2,7	216	9,4	3	0,1	296	12,9	299	13,0
Kuřim	93	4,9	53	2,8	184	9,7	59	3,1	145	7,6	39	2,1	434	22,8	473	24,9
Kyjov	279	5,0	133	2,4	517	9,2	162	2,9	572	10,2	-55	-1,0	-4	-0,1	-59	-1,1
Mikulov	92	4,7	45	2,3	173	8,8	79	4,0	205	10,4	-32	-1,6	-4	-0,2	-36	-1,8
Moravský Krumlov	99	4,4	50	2,2	180	8,0	63	2,8	245	11,0	-65	-2,9	44	2,0	-21	-0,9
Pohořelice	65	5,2	30	2,4	120	9,6	29	2,3	118	9,4	2	0,2	39	3,1	41	3,3
Rosice	113	4,9	73	3,2	242	10,5	79	3,4	266	11,6	-24	-1,0	145	6,3	121	5,3
Slavkov u Brna	90	4,5	31	1,5	207	10,3	40	2,0	206	10,2	1	0,0	207	10,3	208	10,3
Šlapanice	261	4,8	125	2,3	544	10,1	175	3,2	536	9,9	8	0,1	1 195	22,2	1 203	22,3
Tišnov	91	4,4	46	2,2	192	9,3	49	2,4	237	11,4	-45	-2,2	99	4,8	54	2,6
Veselí nad Moravou	177	4,4	102	2,5	332	8,3	131	3,3	432	10,8	-100	-2,5	-109	-2,7	-209	-5,2
Vyškov	226	4,5	140	2,8	488	9,6	163	3,2	516	10,2	-28	-0,6	86	1,7	58	1,1
Znojmo	421	4,7	242	2,7	822	9,1	361	4,0	894	9,9	-72	-0,8	185	2,1	113	1,3
Židlochovice	134	4,9	67	2,4	290	10,5	71	2,6	262	9,5	28	1,0	271	9,8	299	10,8

abs. = počet jednotlivých případů

rel. = relativní údaje (přepočet na 1 000 obyvatel středního stavu)

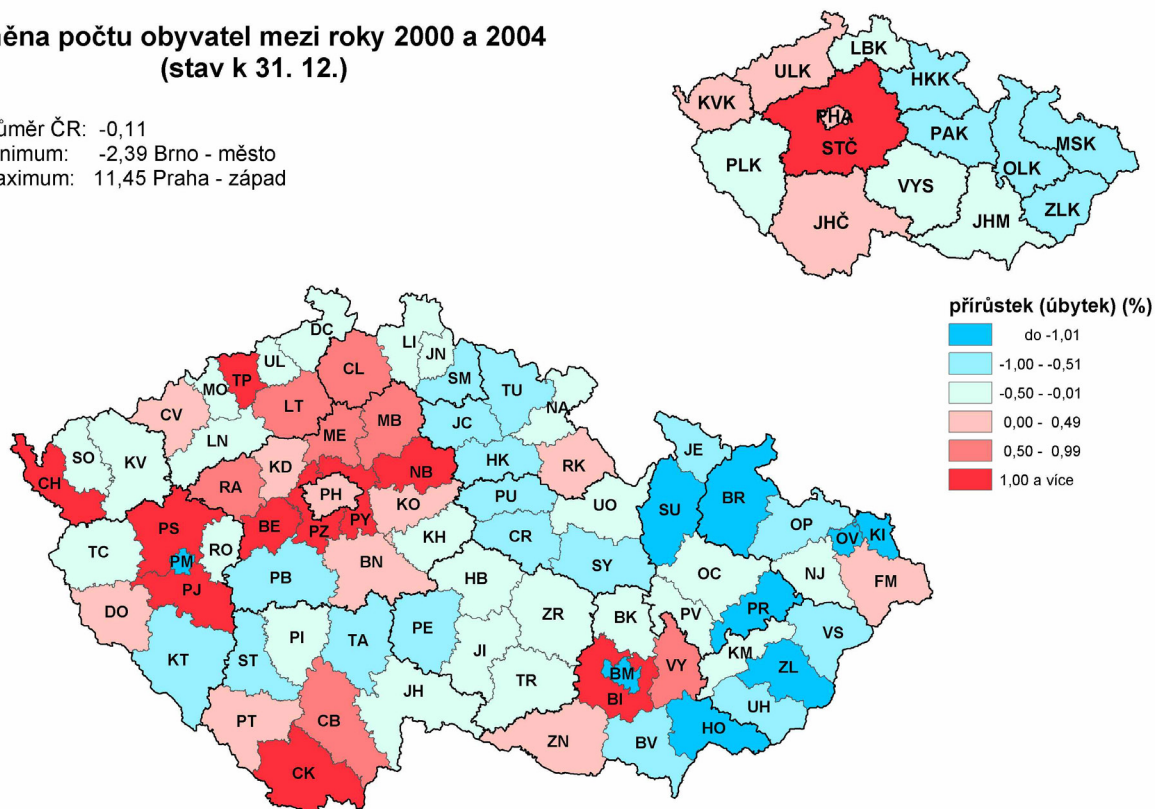
Tab. 8 Nezaměstnanost podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností k 31. 12. 2004

	Registrovaní uchazeči o zaměstnání						Míra nezaměstnanosti (%) ¹⁾	
	celkem	z toho podíl (v %)						
		ženy	ve věku		délka evidence			
			do 24 let	50 a více	6 - 12 měs.	1 rok a více	celkem	ženy
Jihomoravský	66 207	50,5	22,6	21,2	16,5	40,4	11,65	13,06
v tom správní obvody								
Blansko	2 297	52,9	22,1	23,1	16,6	34,9	8,44	9,93
Boskovice	2 456	50,2	22,8	19,8	17,0	38,0	10,28	11,83
Brno	20 890	50,7	22,1	20,5	17,0	46,2	10,74	11,65
Břeclav	3 767	46,3	25,5	20,5	19,0	35,0	12,12	12,41
Bučovice	1 025	49,8	20,2	23,4	18,4	39,0	13,09	15,19
Hodonín	5 411	47,2	25,7	18,2	17,0	43,4	17,02	17,78
Hustopeče	1 800	51,6	24,5	23,1	17,2	28,2	10,61	12,80
Ivančice	1 126	58,5	19,0	23,1	15,9	43,2	10,36	14,01
Kuřim	657	52,5	23,9	22,1	18,6	33,8	7,25	8,62
Kyjov	4 228	47,7	24,5	19,4	16,0	44,3	15,70	16,97
Mikulov	1 610	47,6	21,2	23,5	13,0	44,3	15,73	16,86
Moravský Krumlov	1 547	56,6	19,8	24,1	14,0	34,7	14,11	18,63
Pohořelice	808	52,2	22,0	23,6	14,5	39,2	13,00	15,75
Rosice	1 000	54,5	24,9	18,6	18,7	33,8	9,33	11,61
Slavkov u Brna	891	53,9	21,9	26,3	16,4	36,5	8,88	10,88
Šlapanice	1 932	58,0	21,2	21,6	20,8	31,7	7,55	9,93
Tišnov	817	56,3	20,4	21,9	16,2	42,0	8,22	10,48
Veselí nad Moravou	3 014	45,9	23,1	20,5	16,0	42,0	15,15	15,83
Vyškov	2 815	52,4	23,4	20,8	17,8	37,7	10,90	12,74
Znojmo	6 955	50,3	20,2	24,3	12,8	33,6	15,34	17,48
Židlochovice	1 161	53,6	24,1	22,1	16,5	32,0	8,59	10,54

¹⁾ počet registrovaných uchazečů o zaměstnání vztažený k ekonomicky aktivním ze SLDB 2001

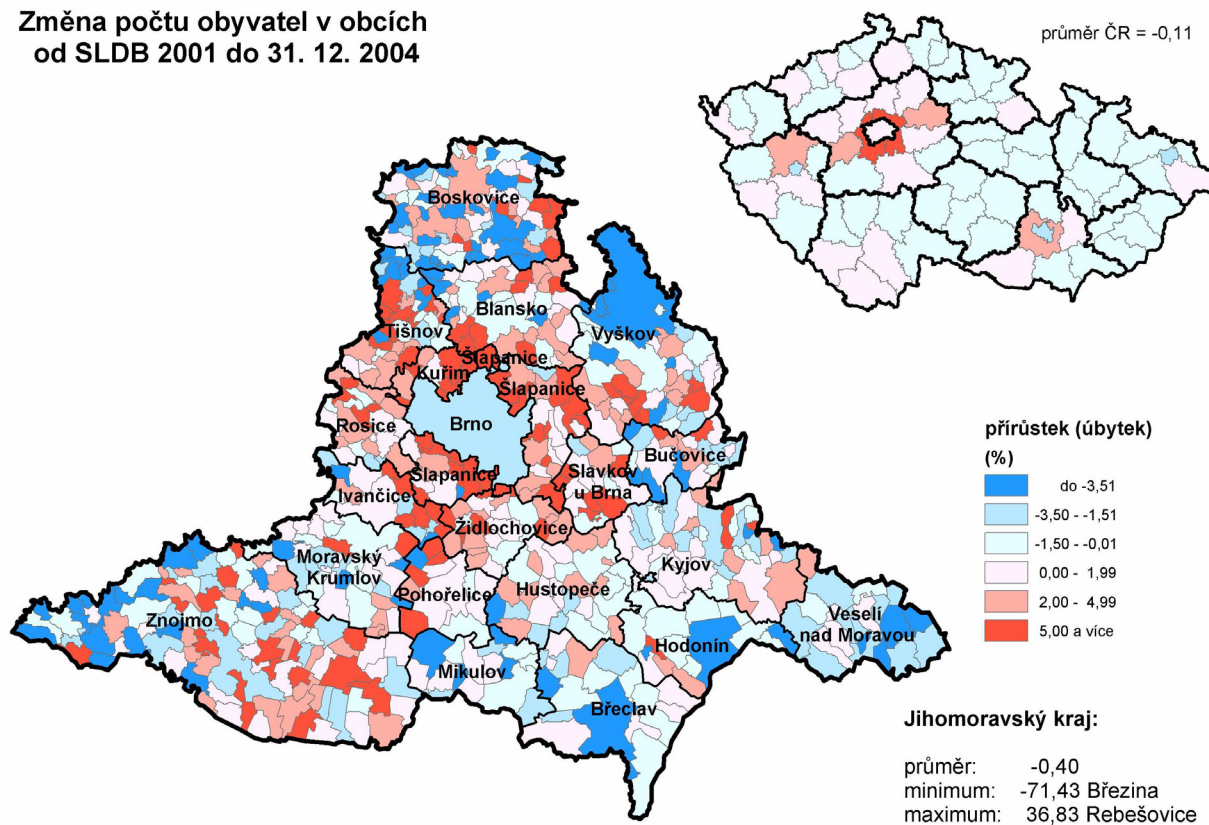
Změna počtu obyvatel mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

průměr ČR: -0,11
minimum: -2,39 Brno - město
maximum: 11,45 Praha - západ

Změna počtu obyvatel v obcích od SLDB 2001 do 31. 12. 2004

průměr ČR = -0,11

Index stáří a průměrný věk obyvatel (stav k 31.12.2004)

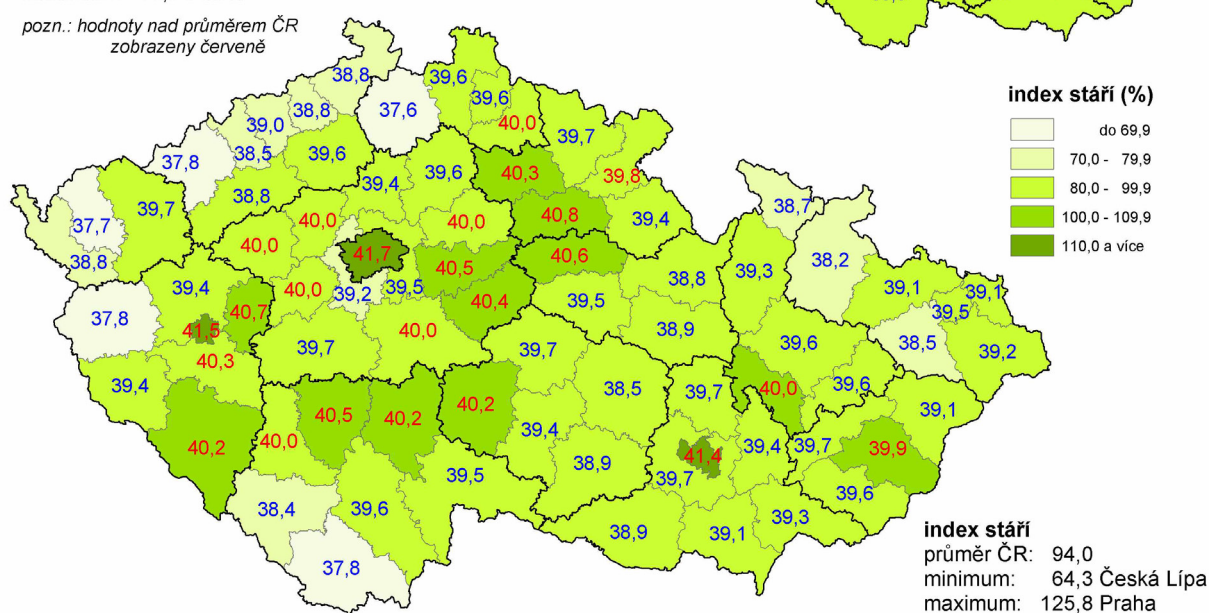
průměrný věk

průměr ČR: 39,8

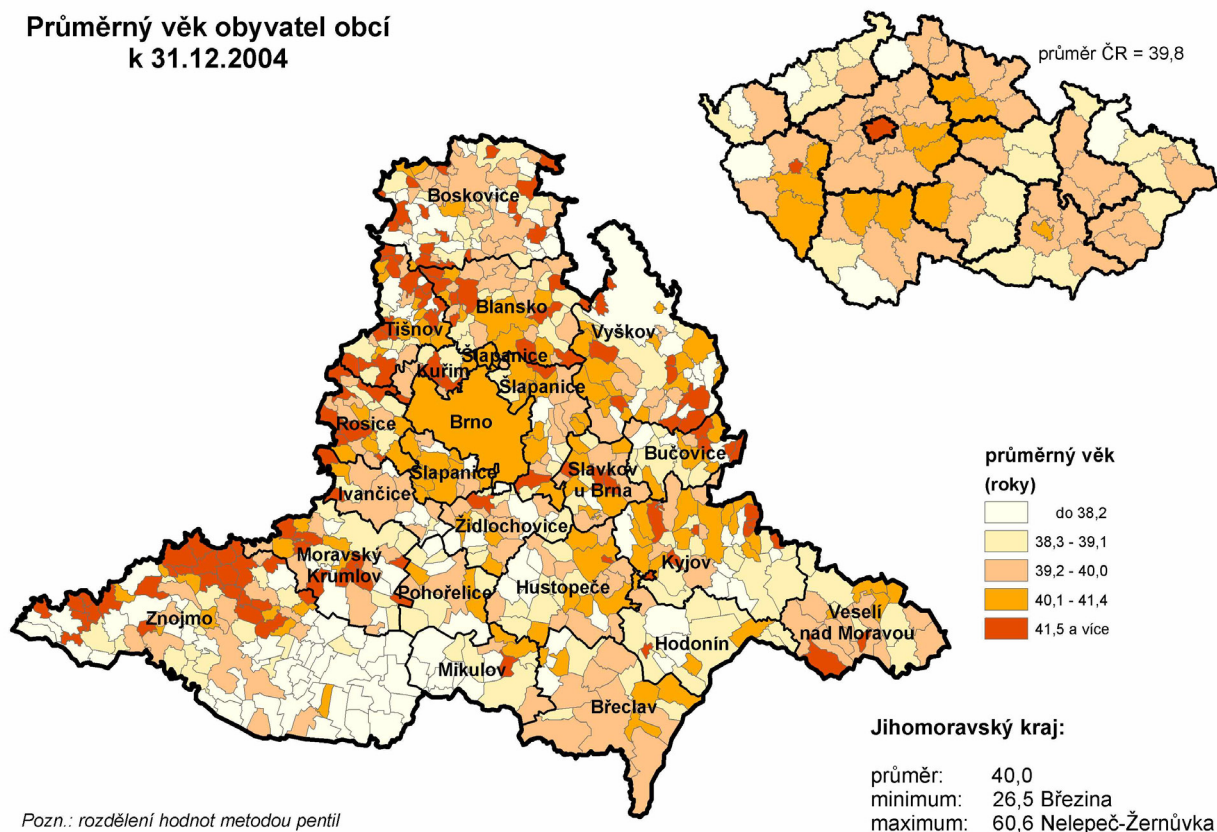
minimum: 37,6 Česká Lípa

maximum: 41,7 Praha

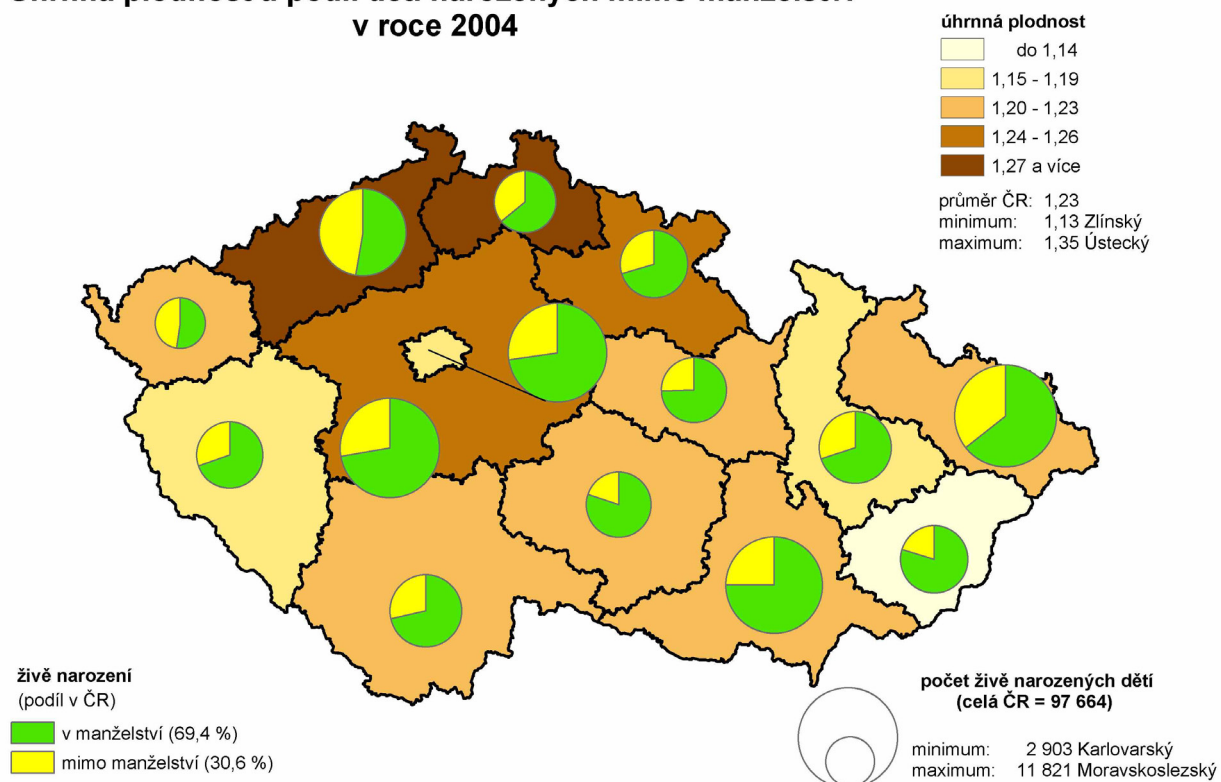
pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

Průměrný věk obyvatel obcí k 31.12.2004

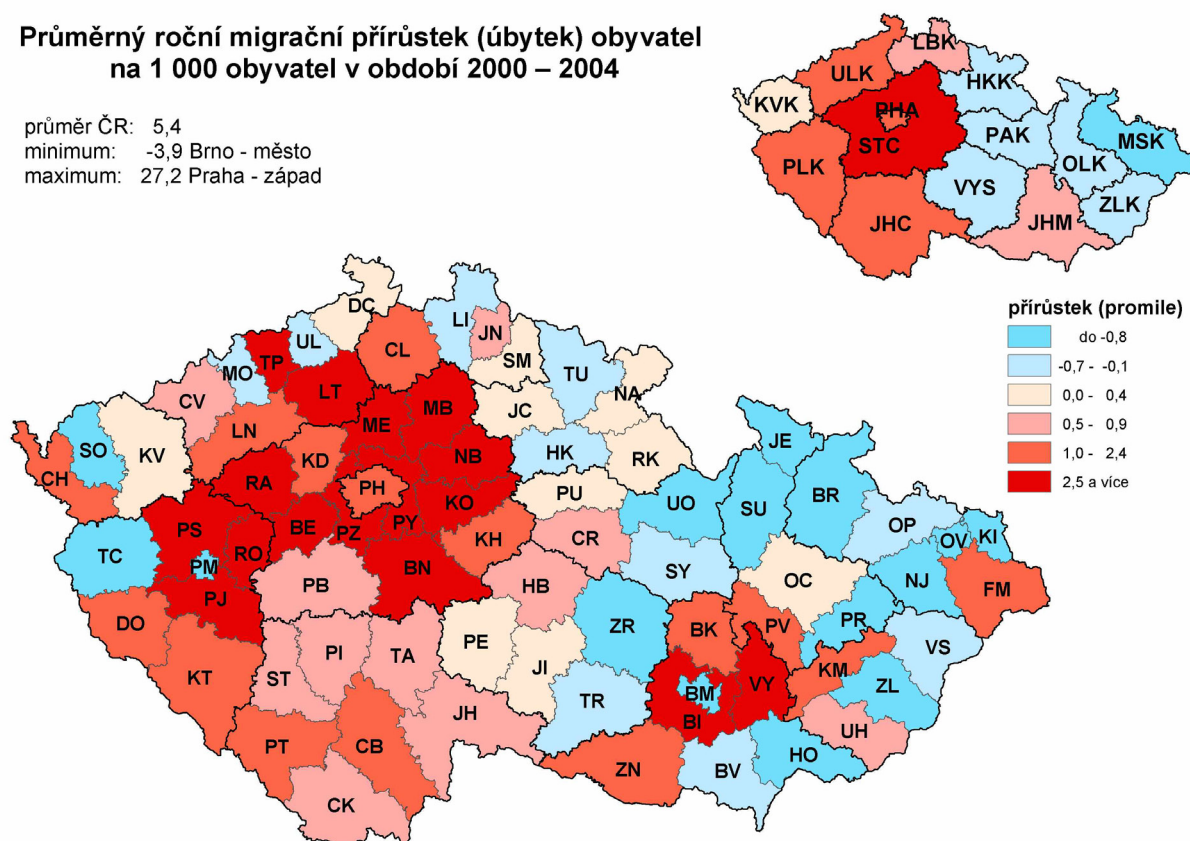

Úhrnná plodnost a podíl dětí narozených mimo manželství v roce 2004

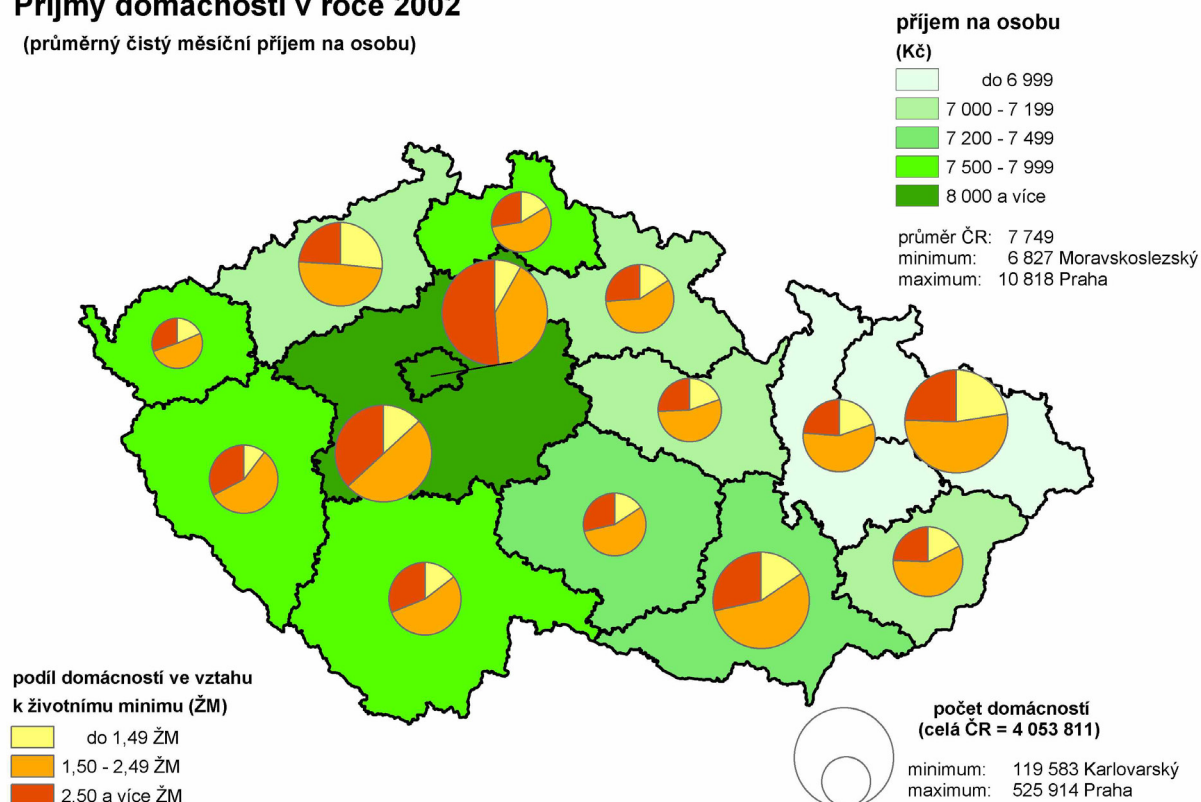
Průměrný roční migrační přírůstek (úbytek) obyvatel na 1 000 obyvatel v období 2000 – 2004

průměr ČR: 5,4
minimum: -3,9 Brno - město
maximum: 27,2 Praha - západ

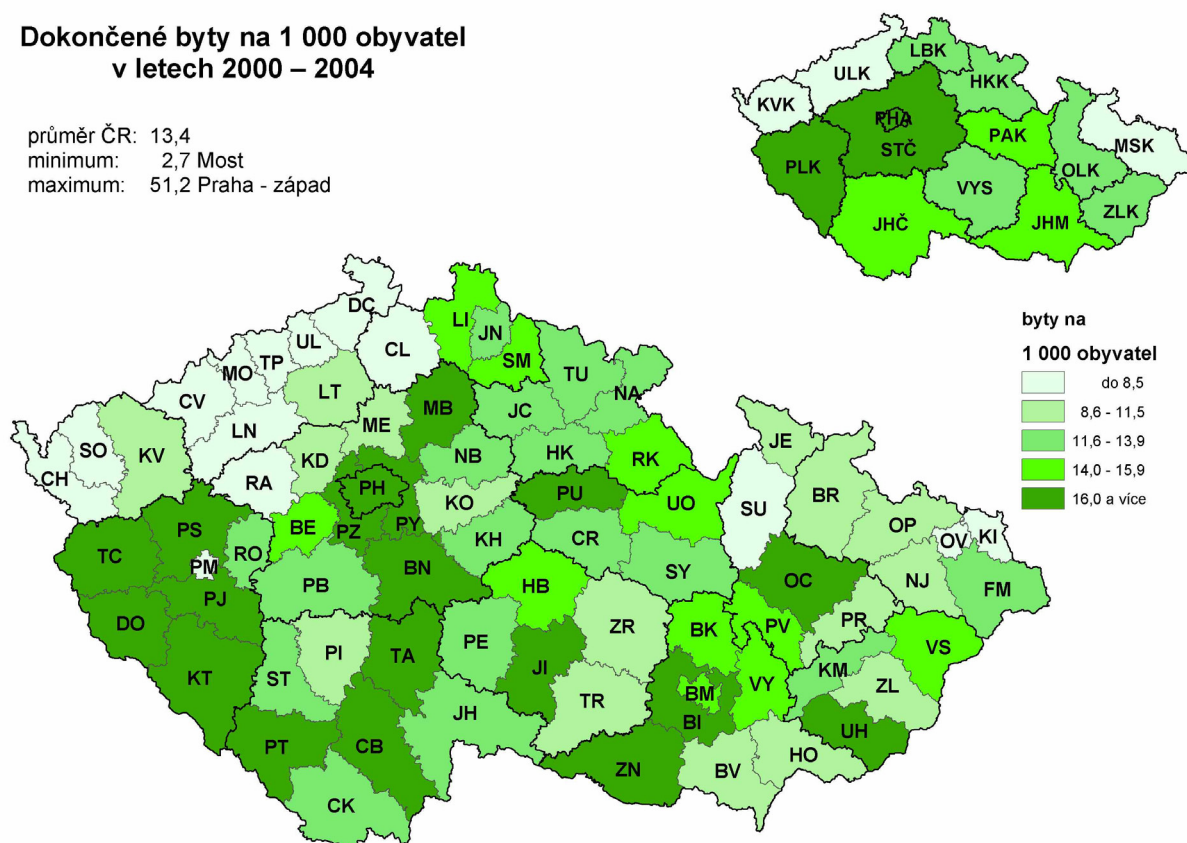
Příjmy domácností v roce 2002

(průměrný čistý měsíční příjem na osobu)

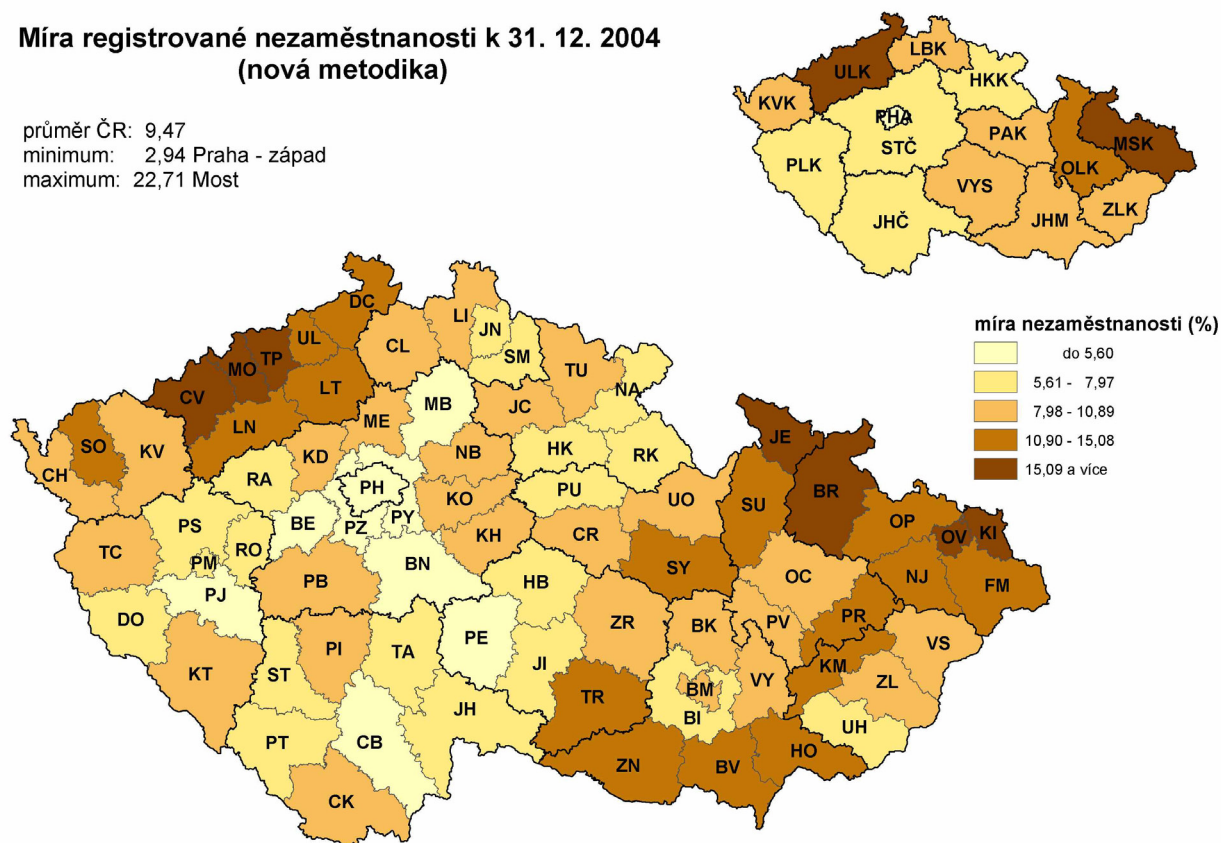
Dokončené byty na 1 000 obyvatel v letech 2000 – 2004

průměr ČR: 13,4
minimum: 2,7 Most
maximum: 51,2 Praha - západ

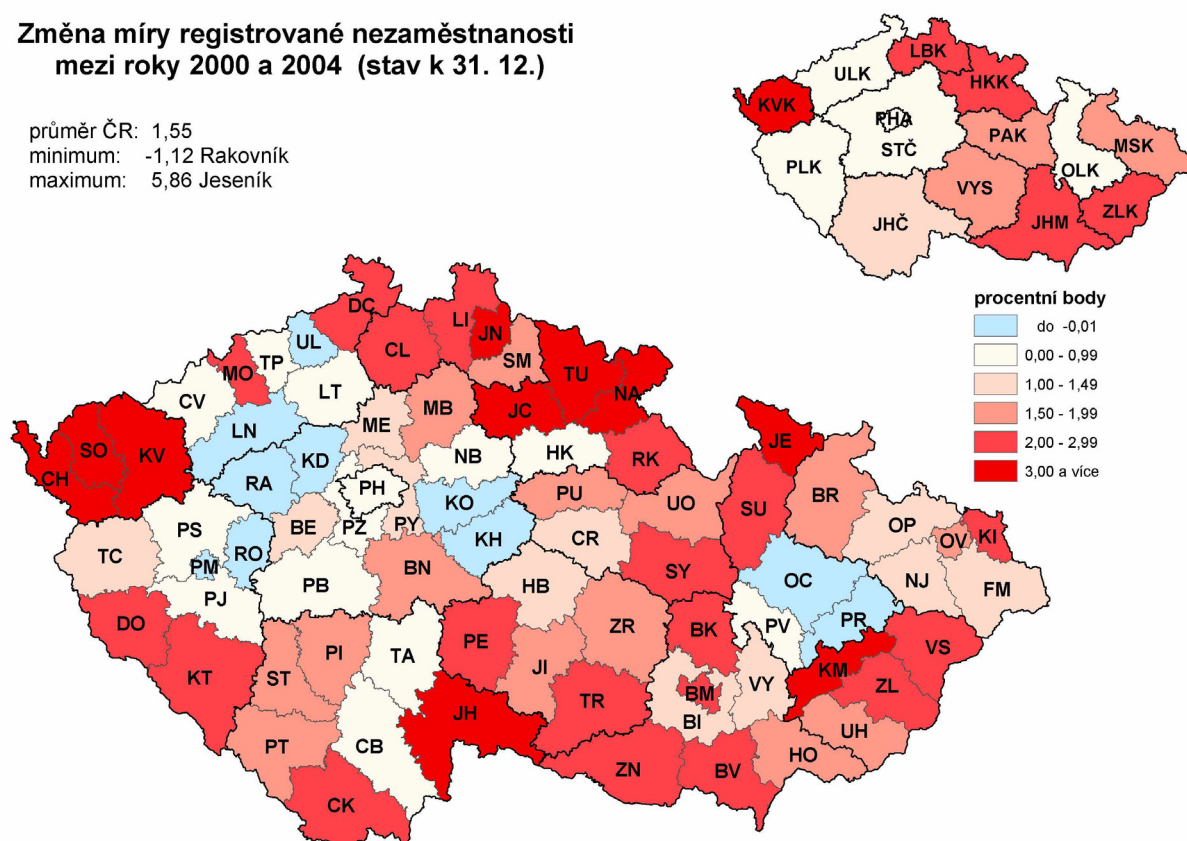
Míra registrované nezaměstnanosti k 31. 12. 2004 (nová metodika)

průměr ČR: 9,47
minimum: 2,94 Praha - západ
maximum: 22,71 Most

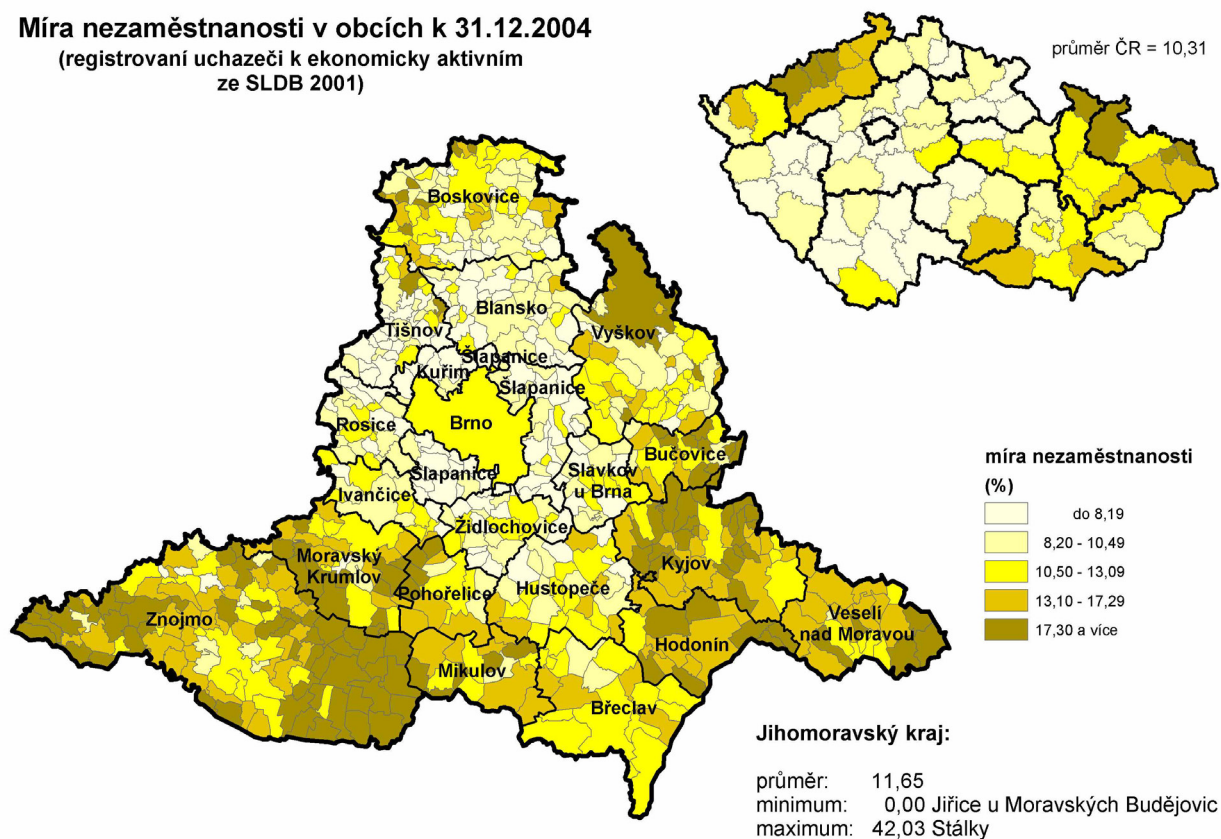

Změna míry registrované nezaměstnanosti mezi roky 2000 a 2004 (stav k 31. 12.)

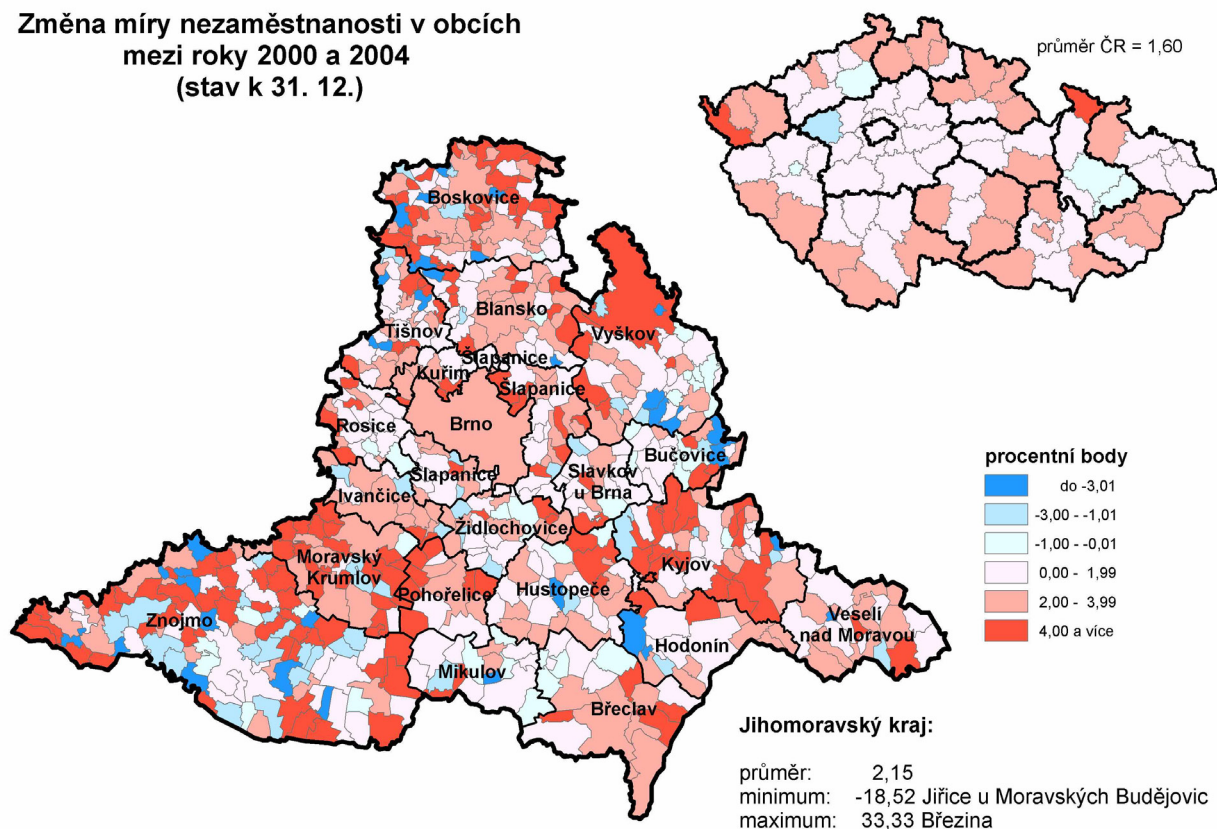
průměr ČR: 1,55
minimum: -1,12 Rakovník
maximum: 5,86 Jeseník

Míra nezaměstnanosti v obcích k 31.12.2004
(registrovaní uchazeči k ekonomicky aktivním
ze SLDB 2001)

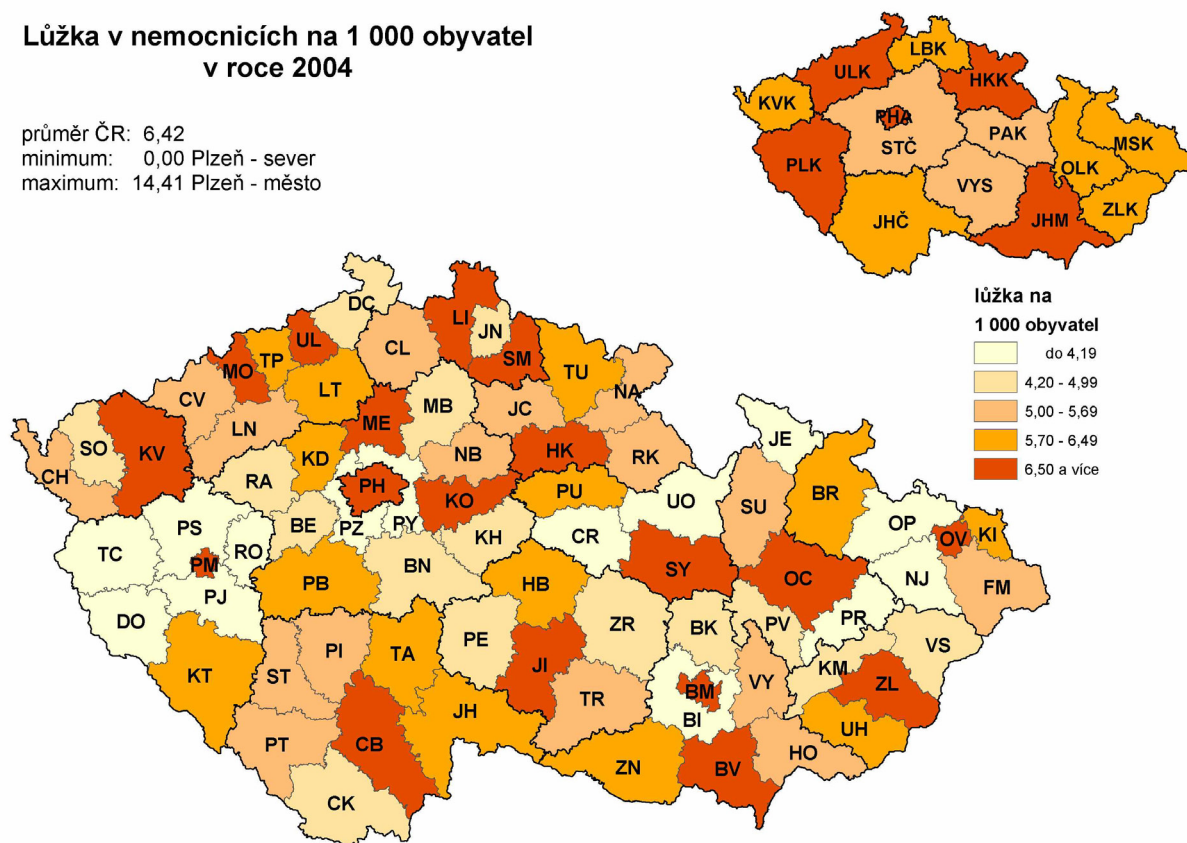

**Změna míry nezaměstnanosti v obcích
mezi roky 2000 a 2004
(stav k 31. 12.)**

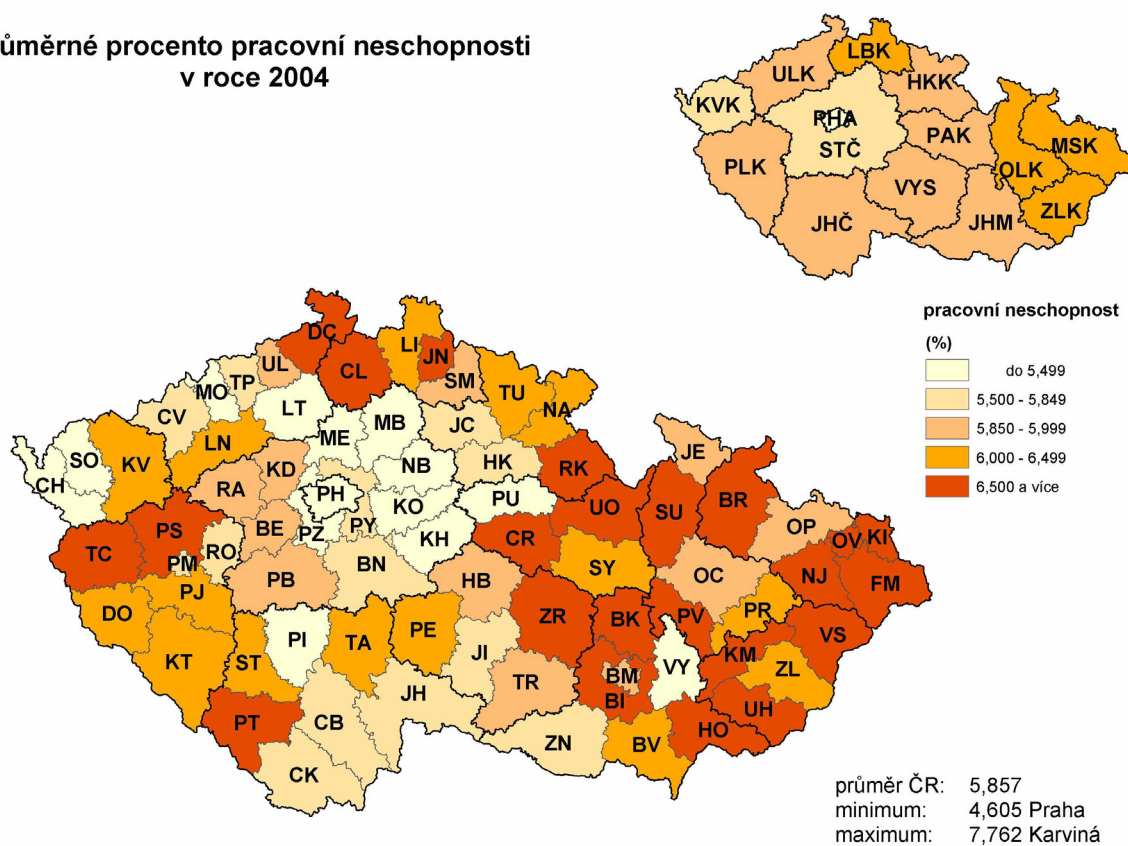

Lůžka v nemocnicích na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 6,42
minimum: 0,00 Plzeň - sever
maximum: 14,41 Plzeň - město

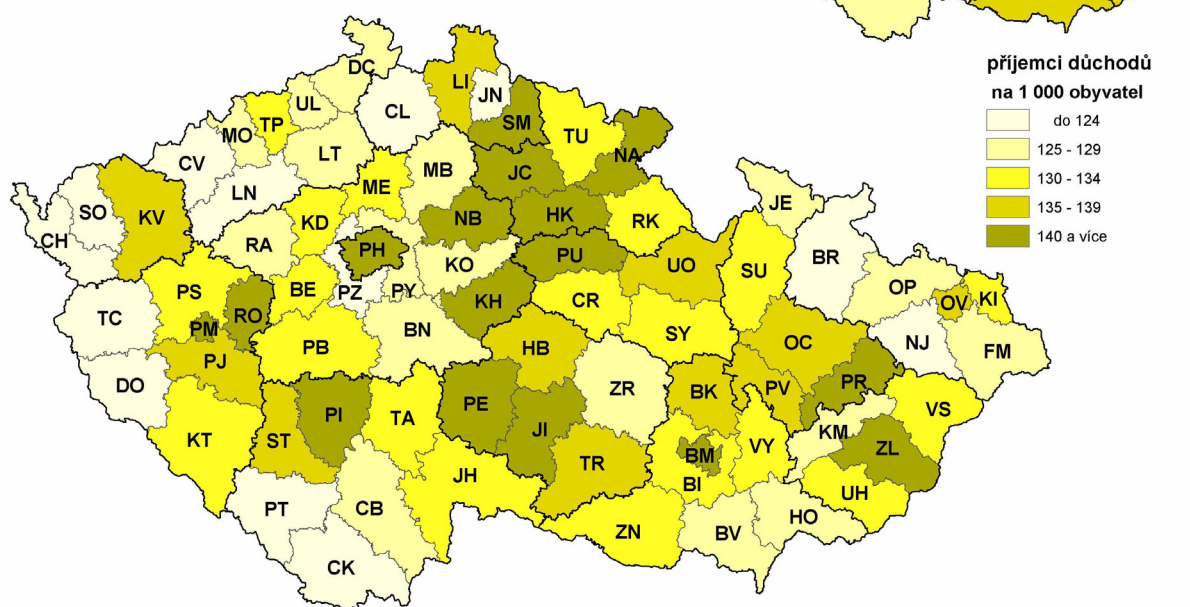

Průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004

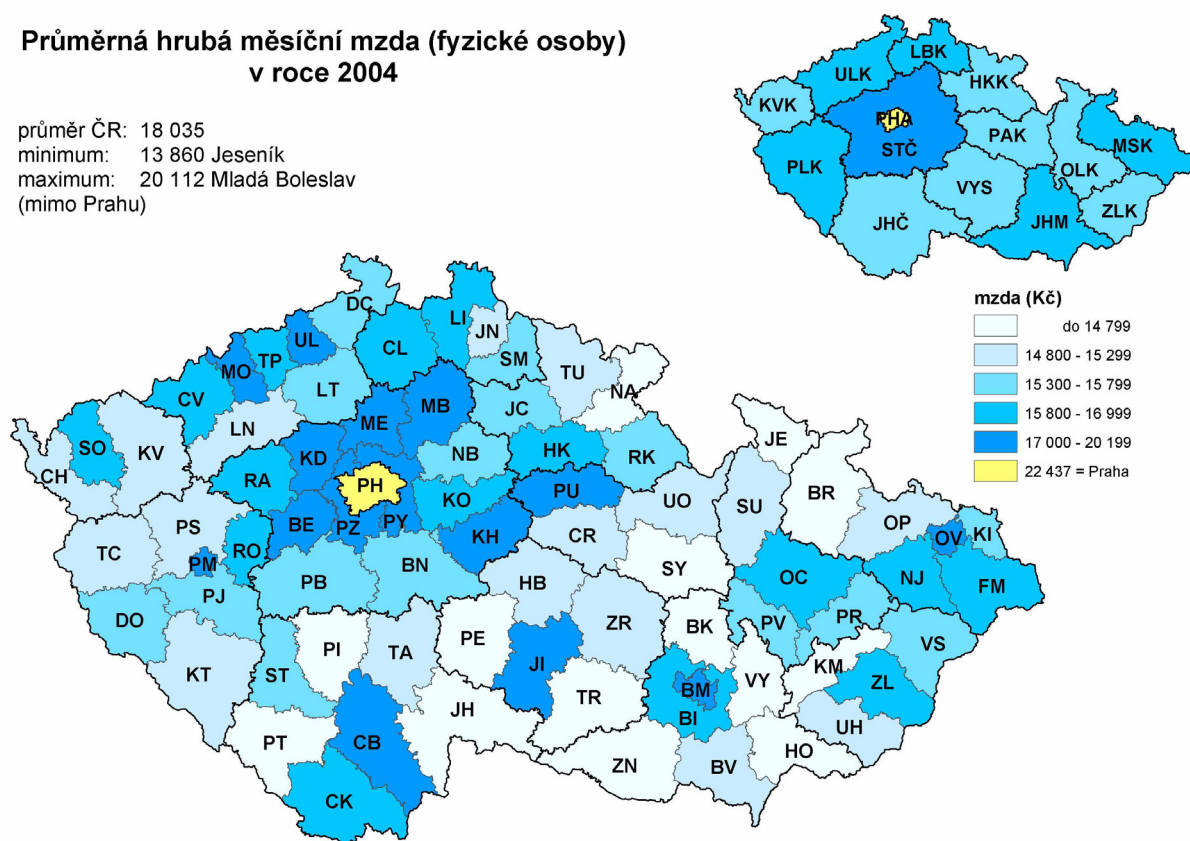
Příjemci starobních důchodů na 1 000 obyvatel v roce 2004

průměr ČR: 134,2
minimum: 105,0 Česká Lípa
maximum: 156,9 Plzeň - město

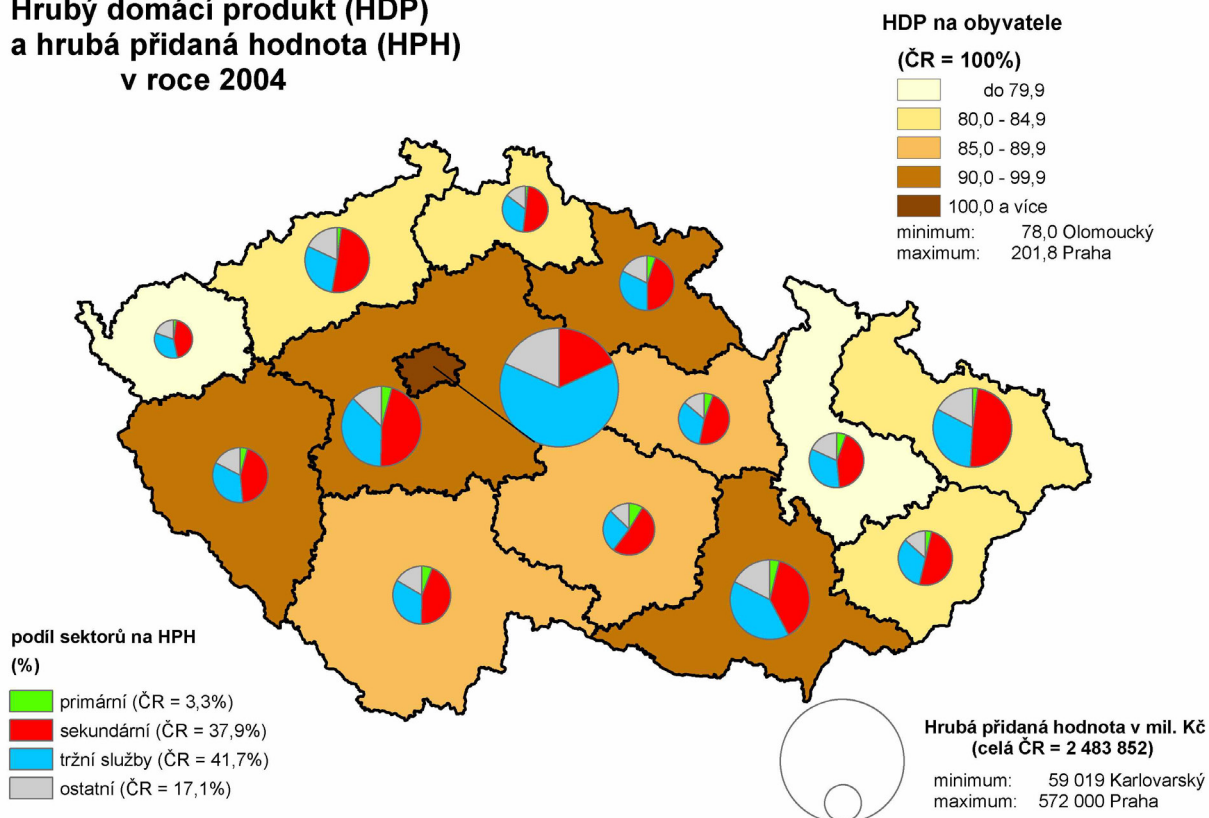

Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby) v roce 2004

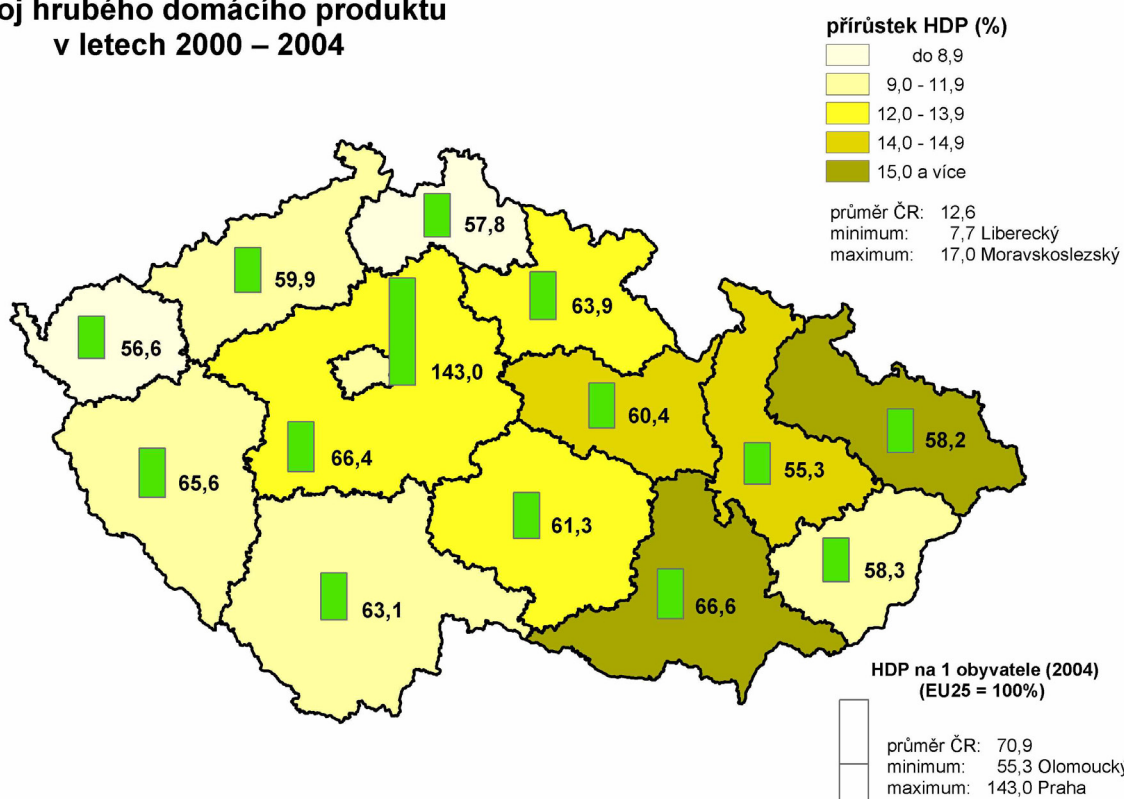
průměr ČR: 18 035
minimum: 13 860 Jeseník
maximum: 20 112 Mladá Boleslav
(mimo Prahu)

Hrubý domácí produkt (HDP) a hrubá přidaná hodnota (HPH) v roce 2004

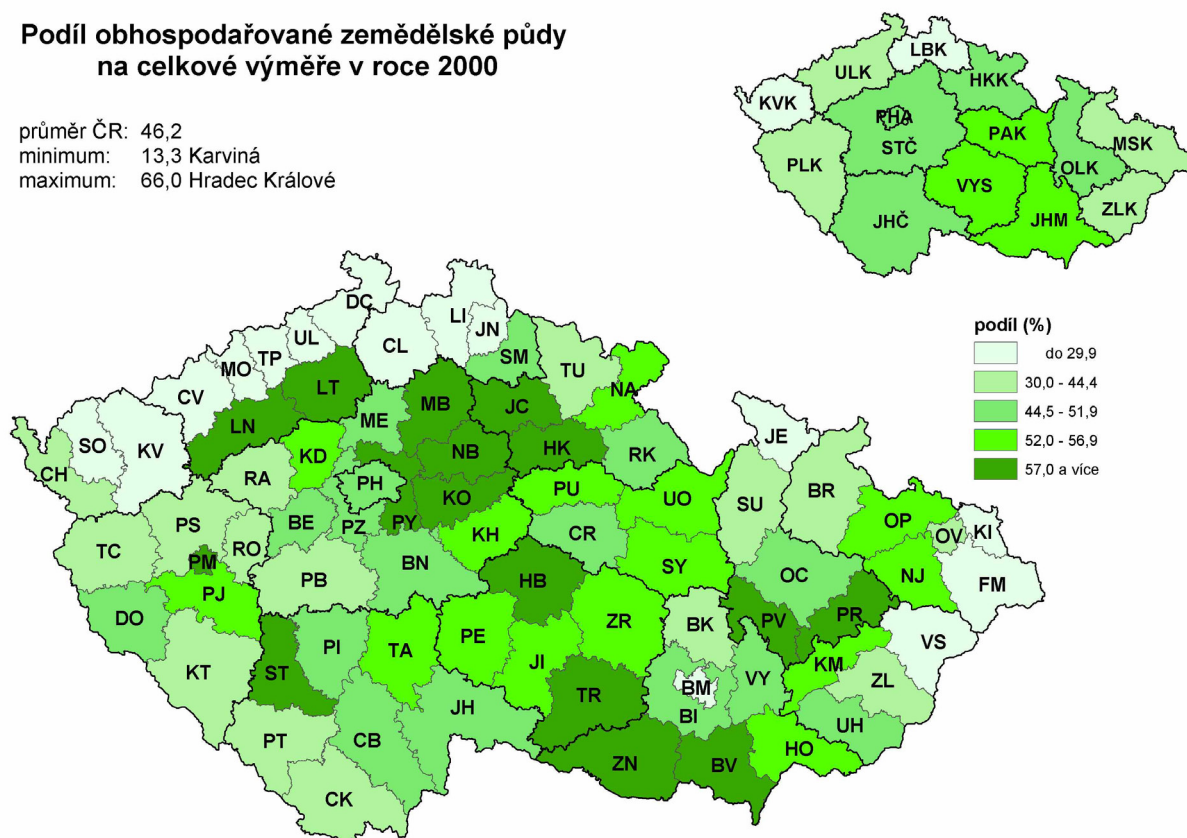

Vývoj hrubého domácího produktu v letech 2000 – 2004

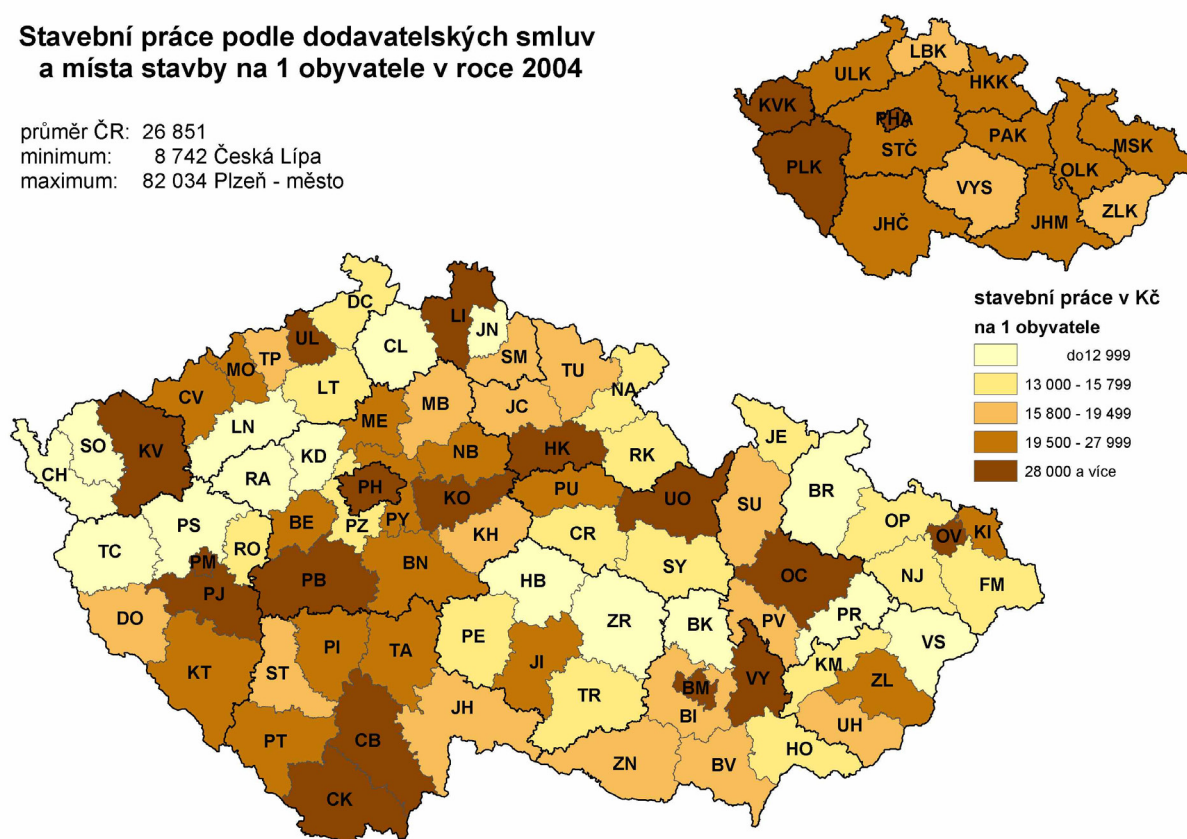
Podíl obhospodařované zemědělské půdy na celkové výměře v roce 2000

průměr ČR: 46,2
minimum: 13,3 Karviná
maximum: 66,0 Hradec Králové

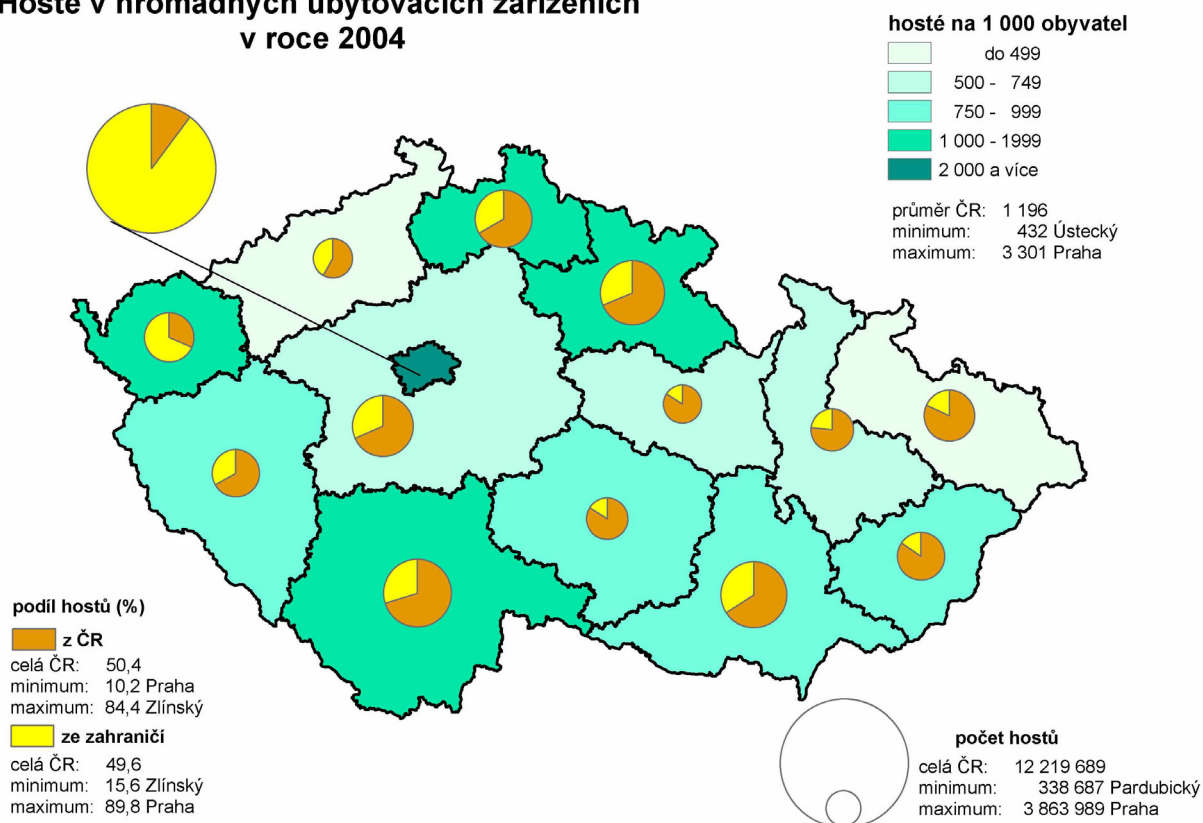

Stavební práce podle dodavatelských smluv a místa stavby na 1 obyvatele v roce 2004

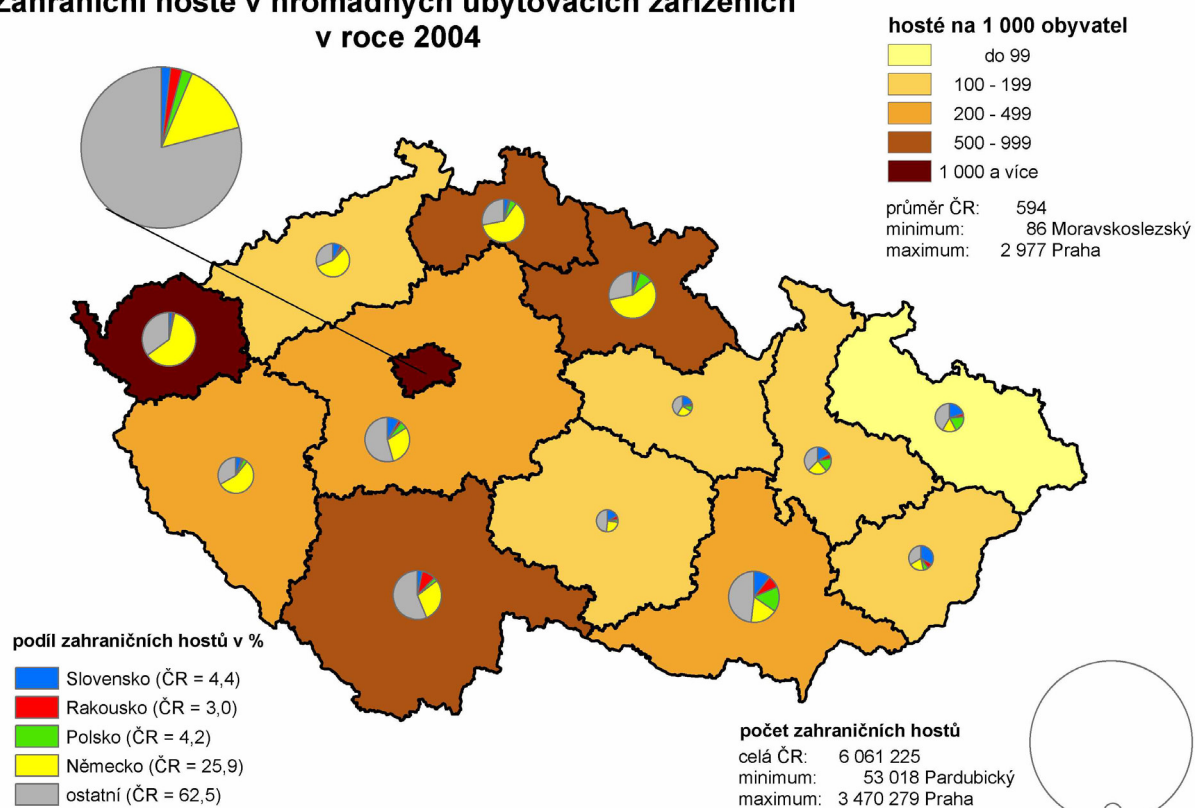
průměr ČR: 26 851
minimum: 8 742 Česká Lípa
maximum: 82 034 Plzeň - město

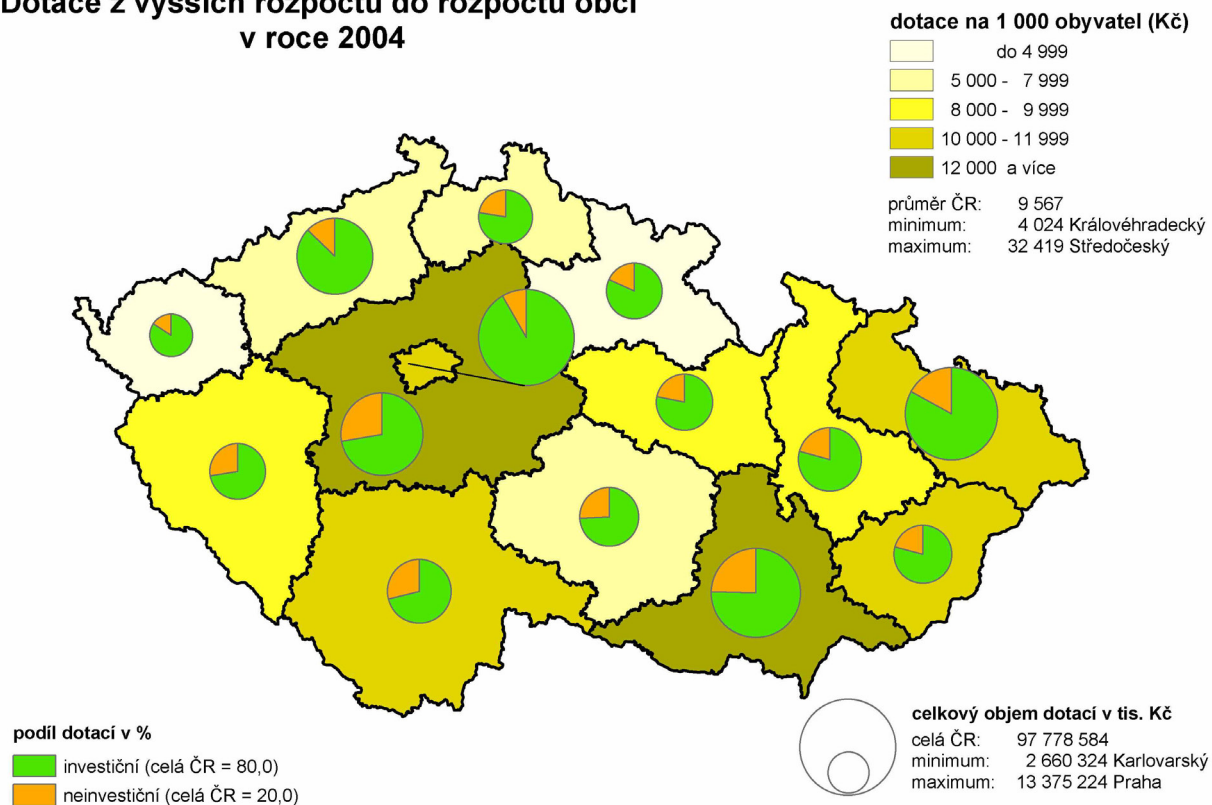
Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

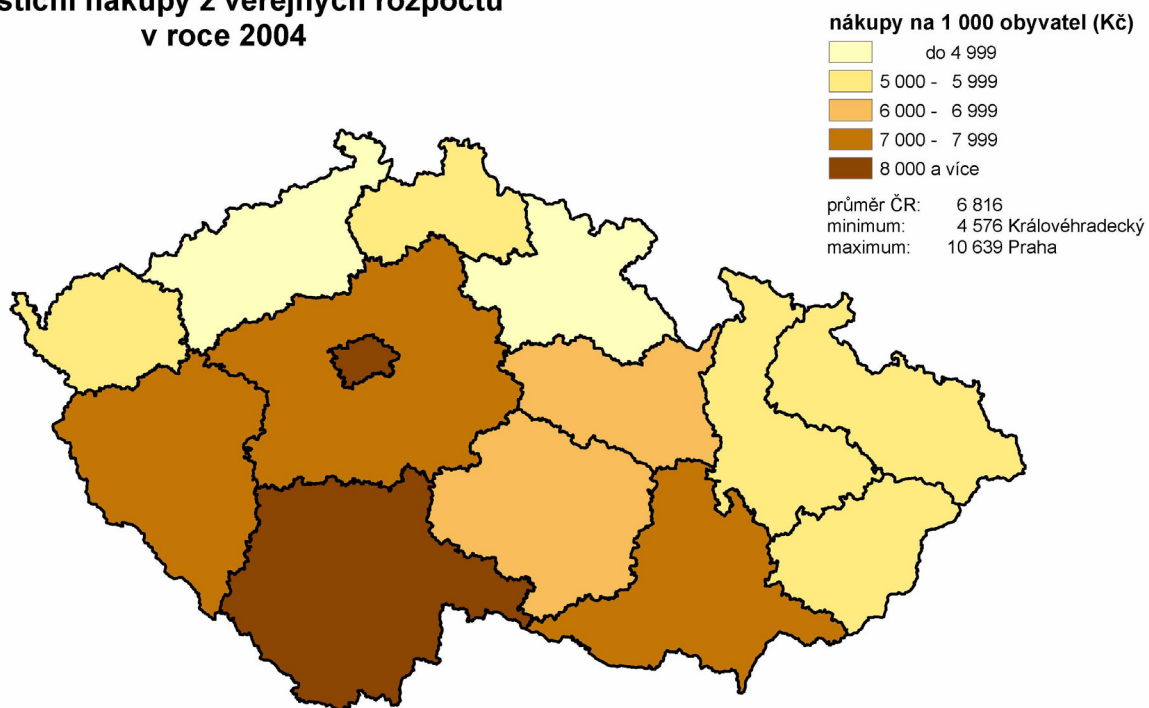
Zahraníční hosté v hromadných ubytovacích zařízeních v roce 2004

Dotace z vyšších rozpočtů do rozpočtů obcí v roce 2004

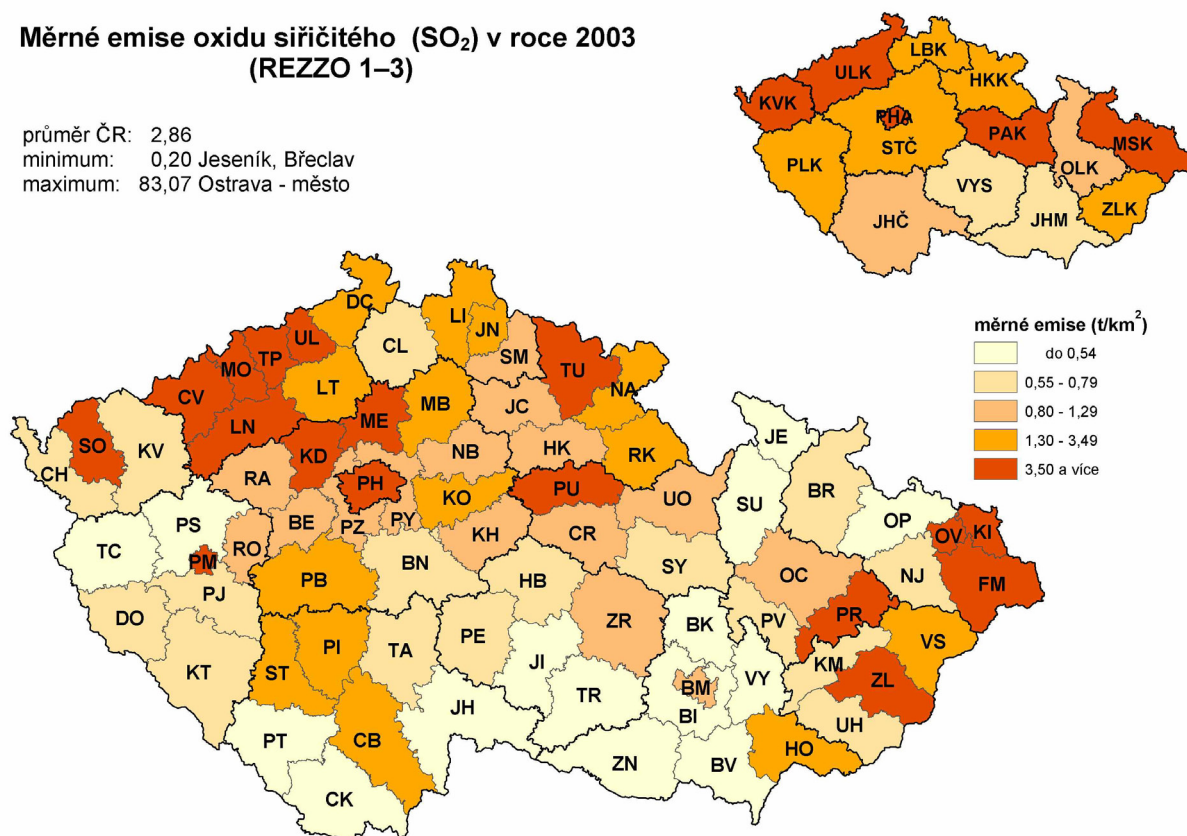

Investiční nákupy z veřejných rozpočtů v roce 2004

Měrné emise oxidu siřičitého (SO₂) v roce 2003 (REZZO 1-3)

průměr ČR: 2,86
minimum: 0,20 Jeseník, Břeclav
maximum: 83,07 Ostrava - město

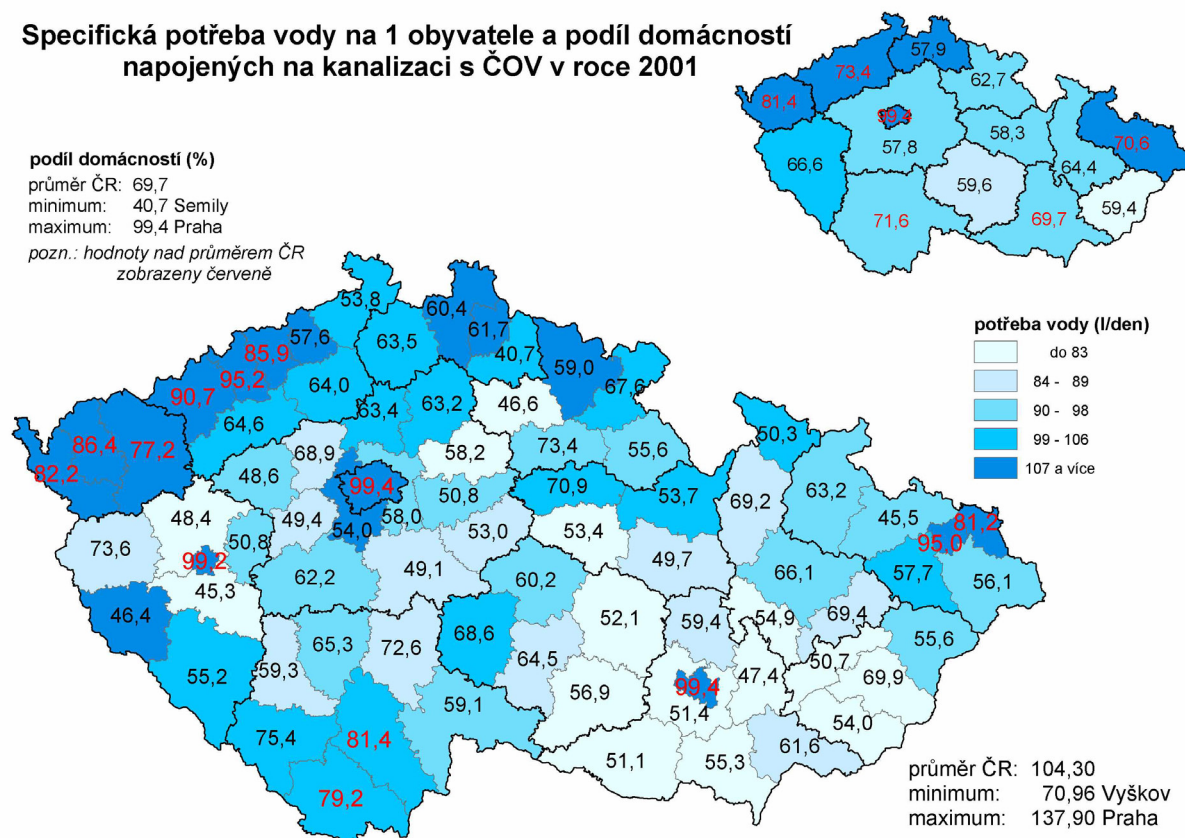

Specifická potřeba vody na 1 obyvatele a podíl domácností napojených na kanalizaci s ČOV v roce 2001

podíl domácností (%)

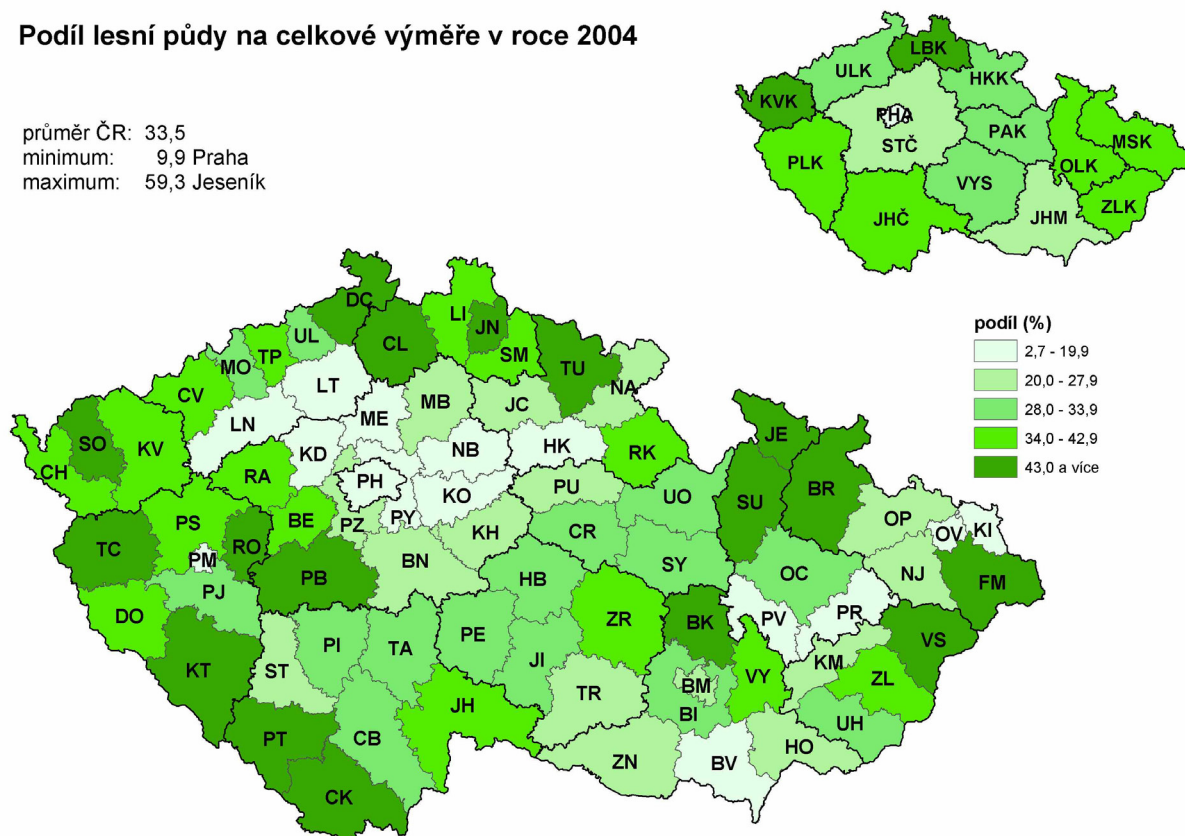
průměr ČR: 69,7
minimum: 40,7 Semily
maximum: 99,4 Praha

pozn.: hodnoty nad průměrem ČR
zobrazeny červeně

Podíl lesní půdy na celkové výměře v roce 2004

průměr ČR: 33,5
 minimum: 9,9 Praha
 maximum: 59,3 Jeseník

Pořízené investice na ochranu životního prostředí na 1 000 obyvatel v roce 2003

průměr ČR: 1 900
 minimum: 335 Blansko
 maximum: 6 801 Brno - město

